

208.1

J-35

208.1 1939 1416-ԱԿ

U-35 *ur* ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿՏԵԿԸՐԸՆԻ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԵԱՄԲ

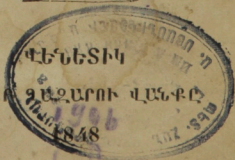
Հ. ԵՓՐԵՄԱՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

Ս Ե Թ *ju*

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

543

1008
8001
37600
37600
8001

225

2004

1000

1000

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄՆ

ԼՆՁԱՄԲ փորձ եղած ու աչքով տեսած կըվկայեմ, որ մեր ազգին մէջ վարպետները սորվեցնելու և տղաքը սորվելու բաւական ջանք ու ախորժակ ունին. բայց քիչ աշխատանքով և քիչ ժամանակ կորսունցընելով սորվելու յարմար ամէն ուսման դասատետները չունին : Եւ գիտնալով որ ուսմանց մէջ հարկաւոր տղոց սորվելու մէկ բանն ալ սլատմութիւնն է , անոր համար հիմա՝ մեզի ալ յորդոր մը եկաւ աշխարհքիս սլատմութիւնները համառօտ ոճով շինելու հարցմամբ սլատասխանով որ օրինակ ըլլայ տղոց՝ թէ ի՞նչպէս յարմար կերպով սլատմահարցընեն ու սլատասխանեն սորված սլատաս

մութիւննին : Եւ որովհետեւ մեր հաւատ-
քին հիմը , և պատմութիւններուն մէջ ալ
աւելի հարկաւոր գիտնալու՝ մէջէն շատ
խրատ առնելու պատմութիւնն Աստուա-
ծաշունչն է , քիչ հին ու նոր կտակարանը , ա-
նոր համար առաջ ասոր ձեռք զարկինք . մէկ
քանի հարկաւոր գիտելիքներ ալ ամէն մէկ
մասին ետեւէն աւելցուցինք , ու ետքը Ե-
րուսաղէմին կործանմանը վրայ քիչ մը բան
խօսեցանք . անկէ վերջն ալ ամէն մէկ դա-
սին համար մէյմէկ խրատական խմատներ
դրինք . և ետքը գլխին ցանկը՝ եղած գի-
պուածներուն ժամանակովը :

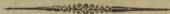

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՆ ԵՒՆՈՐ ԿՏԸԿԸՐԸՆԻՆ

ՎՐԱՅ

Հ. Հի՛ն ու նոր կտակարան ըսելով ի՞նչ կիմանաս .

Պ. Կտակարան՝ կտակի կամ գաշինքի գիրք ըսել է : Հի՛ն կրսուի ան կտակարանը որ կրկուսի Աստուծոյ Մովսէս մարգարէին ձեռքով տուած Հի՛ն օրէնքներուն վրայ : Իսկ Ն՞ր Կտակարան կրսուի Քրիստոսի ձեռքովը մեզի տրուած օրէնքներուն գիրքը :

Հ. Կտակարաններուն հեղինակը ո՞վ է .

Պ. Աստուած է , որ տուն տուաւ Մովսէս մարգարէին ու իր ուրիշ ծառաներուն որ գրեցին . անոր համար Աստուծոյ աշխատակի , որ ըսել է՝ Հոգւոյն սրբոյ ազգելովը գրուած : Մո՛ւր Գիւրգալ կրսուի՝ որով հետեւ Աստուծոյ գիրքն է , ու մէջի ամէն բանը իրաւ ու աղէկ է , ամէն մարդու սուրբ ըլլալու ալ պատճառ :

Հ. Աստուածաշունչը կարգալու ատեն
ինչ զգուշութիւն պէտք է ընել.

Պ. Որովհետեւ ամէն մէջի պատմութիւն
ները Աստուծոյ ազդելովը առանց սուտի մը
գրած են, մէջի խրատներն ալ բոլոր Աս-
տուծոյ տուած խրատներն են, անոր համար
երկիւզածութիւն ու մեծ պատուով պէտք է
կարդալ: Ուր որ մէկուն խելքը չհասնիր
կամ մէջէն սխալ բան կիմանայ, պէտք է
գիտցողի մը հարցընէ ու սուրբ հարց և եկե-
ղեցւոյ ընդունած մեկնիչներուն մէջը նայի,
և չարութեամբ աղէկը գէշի չմեկնէ: Ինչպէս
որ սուրբ Օգոստինոսն ալ կըսէ. “ Թէ որ
մէջէն բան մը քու խելքէդ վեր երևնայ,
պէտք չէ որ ըսես թէ գիրքը շինողը սխալ
բան կըսէ, հապա գիտցիր որ կամ կարգա-
ցած օրինակդ սխալ է, կամ սխալ թարգ-
մանուեր է, կամ թէ դու չես հասկընար ”:

Հ. Հին կտակարանը քանի՞ գիրք կը բաժ-
նուի.

Պ. Քառսունուհինգ. Մովսէս մարգա-
րէին գրած հինգ գրքերը, այսինքն՝ Ծնունդք,
Ելք, Ղևազանք, Թիւք, Երկրորդ օրէնք,
Յետո՛ւ որդի՛ն աւետայ, Դատաւորք, Հռութ,
չորս գիրք Թագաւորութեանց, երկու գիրք
Մնացորդաց, երկրորդ Եղը, Նէեմի, Ես-
թեր, Յուդիթ, Տոբիթ, երկու Մակա-
բայեցիք, Սաղմոս Դաւթի, Առաւել Սողո-
մոնի, Ժողովող, Երգ երգոց, Իմաստու-
թիւն, Յօք. հինգ մեծ մարգարէները՝ այս-
ինքն Եսայի, Երեմիա, Բարուք, Դանիէլ,
Եղեկիէլ. աստուերկու փոքր մարգարէները՝

այսինքն Ուսէէ , Ամովս , Միքիա , Յովէլ ,
Աբգիու , Յովնան , Նաւում , Ամբակում ,
Սոփոնիա , Անգէոս , Չաքարիա , Մաղաքիա ,
և Սիրաքայ գիրքը ¹ :

Հ . Նոր կտակարանը քանի՞ գիրք կը բաժ-
նուի .

Պ . Բոանըեօթը . չորս աւետարանիչք ,
այսինքն Մատթէոս , Մարկոս , Ղուկաս ,
Յովհաննէս . Գործք առաքելոց , Կաթողի-
կեայց եօթը թուղթերը , այսինքն Յակովբու
մէկ , Պետրոս առաքելոյն երկուք , Յովհան-
նէս աւետարանչինը իրեք , Յուդային մէկ ,
Պօղոս առաքելոյն տասնըչորս թուղթերը , որ
գրեց Հռոմայեցւոց երկու թուղթ . Կորնթ-
թացւոց , Գաղատացւոց , Եփեսացւոց , Փիլի-
պեցւոց , Կոլոսացւոց , երկու թուղթ թե-
սաղոնիկեցւոց , Եբրայեցւոց , երկու թուղթ
Տիմոթէոսի , Տիտոսի , Փիլիմոնի , և Յայտ-
նութեան գիրքն որ Յովհաննէս աւետարա-
նիչը գրեց :

Հ . Հին կտակարանը ի՞նչ լեզուով գը-
րուեցաւ .

Պ . Հրէից լեզուով . միայն Դանիէլի ,
Տորիթայ և Յուդիթայ գրքերուն համար
կըսեն թէ քաղդէարէն գրուած են , որ
Հրէից լեզուէն քիչ մը տարբեր է . իսկ եր-
կրորդ Մակաբայեցին ու Սողոմոնի Իմաս-
տութեան գիրքը՝ սուրբն Հերոնիմոս կըսէ
թէ յունարէն գրուեցան :

1 Աստուծոյ զապ իսն նաեւ առաջին Եւր , Եր-
ուրդ Մակաբայեցիք :

Հ. Նոր կտակարանը ի՞նչ լեզուով գրուեցաւ :

Պ. Հոռմերէն . միայն Մատթէոսի աւետարանը ու Պօղոս առաքելոյն Եբրայեցւոց գրած թուղթը շատերը կրկարծեն որ Հրէից լեզուով գրուած ըլլան :

Հ. Հին կտակարանին հին ու երևելի թարգմանութիւնները որո՞նք են .

Պ. Երևելի է հայերէն թարգմանութիւնը, յունարէնը, լատիներէնը, քաղդէարէնը, ասորերէնը, արաբացին : Յունարէն քանի մը անգամ թարգմանած է, որոնցմէ խիստ աղէկը Եփեսոսեցի ըստած թարգմանութիւնն է, որ Պաղոմէոս Փիղադելփոս անունով Եգիպտոսի թագաւորին հրամանովը Եփեսոսեան ապոկրիփներէ հրեայ Ռաբբիներ հրաշալի կերպով թարգմանեցին, Քրիստոսէ 273 տարի առաջ :

Հ. Հայերէն մեր Աստուածաշունչը ո՞վ թարգմանեց, և ո՞ր լեզուէն .

Պ. Հինգերորդ դարուն մէջ, Քրիստոսի 410 թուականին, մեր սուրբ թարգմանիչները Սահակ ու Մեսրոպ իրենց աշխարհներովը թարգմանեցին հին կտակարանը Եփեսոսեանից թարգմանութենէն, ու նոր կրտակարանն ալ նոյնպէս յոյն բնագրէն . աչքէ անցընելով նաև Հրէից, Ասորւոց ու Արաբացւոց թարգմանութիւնները : Աս մեր թարգմանութեանը նման աղէկ թարգմանութիւն մէկ լեզուի մը մէջ չկայ . ինչպէս որ կը վկայեն օտարազգիք ալ որոնք որ հայերէն սորվէր ու մեր Աստուածա ունիք կար

դայեր են : Լաբրոզը սուած երեւելի հողան-
տացի հեղինակը համարձակեցաւ ըսելով՝ որ
հայերէն թարգմանութիւնը Թագոհի է
ամէն ուրիշ ազգերուն թարգմանութեանցը :

Հ. Լատիներէն Աստուածաշունչը ո՞վ
թարգմանեց .

Պ. Լատինացիք թէ և առաջուց Եօթա-
նասնից թարգմանութենէն թարգմանածը
ունէին , բայց սուրբն Հերոնիմոս ուղղելով
որ աւելի ազէկ ըլլայ՝ նորէն թարգմանեց
Հրէից լեզուէն , որ Վաւարճ ըսուեցաւ , և
եկեղեցւոյ մէջ կը գործածեն . որուն մէջ
չաա տեղ Եօթանասնից թարգմանութենէն
կը տարբերի :

Հ. Աստուածաշունչի պատմութիւնը քա-
նի դար կը բաժնուի .

Պ. Վեց . Խ . Աշխարհքիս սատղծ մանէ ին-
չուան ջրհեղեղ 1656 տարի :

Բ . Ջրհեղեղէն ինչուան Աբրահամու կս-
չումը 2114 տարին :

Դ . Անկէ ինչուան Իսրայէլացւոց Եգիպ-
տոսէ ելլելը 2544 տարին :

Ե . Անկէ ինչուան Հրէից թագաւորութե-
սկիզբը 2962 տարին :

Զ . Անկէ ինչուան Հրէից Բաբելոն գեր-
երթալը 3446 տարին :

Է . Անկէ ինչուան Յիսուսի ծնունդը աշ-
խարհքիս 4053 տարին :

Հին կտակարանին պատմութիւնը մե-
աւ աս վերի ըսած վեց դարերուն վրայ վ-
մաս կը բաժնենք :

Առջի մասը՝ նահապետաց ատենը, ինչուան Ջրհեղեղ, 1656 տարուան պատմութիւն:

Երկրորդ մասը՝ Ջրհեղեղէն ետքը եղած նահապետաց ատենը, ինչուան Աբրահամու կոչումը, 458 տարուան պատմութիւն:

Երրորդը՝ անկէ ետքը եղած նահապետաց ատենը, ինչուան Հրէից Եգիպտոսէ ելելը, 430 տարուան պատմութիւն:

Չորրորդը՝ Մովսէս մարգարէէն սկսած Դաւթաւորաց ատենը, ինչուան Սաւուղ թագաւորը, 418 տարի:

Հինգերորդ՝ Սաւուղէն ինչուան Բաբելոնի գերութիւնը, 484 տարուան պատմութիւն:

Վեցերորդը՝ իշխանութեան կամ քահանայութեան ատենը, որ կըսկըսի Բաբելոնի գերութենէն, ինչուան Յիսուսի ծնունդը՝ 607 տարուան պատմութիւն: Բոլորը կըլայ 4053 տարի աշխարհքիս ստեղծմանէն ի վեր:

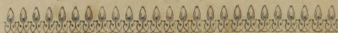
Նոր կտակարանին պատմութիւնն ալ չորս մաս կըբաժնենք.

ա. Սուրբ Աստուածածնայ աւետմանէն, ինչուան Յիսուսի մկրտութիւնը:

բ. Յիսուսի մկրտութենէն, ինչուան Յիսուսի փառաւորապէս Երուսաղէմ մտնելը:

գ. Յիսուսի Երուսաղէմ մտնելէն ինչուան Հոգւոյն սրբոյ գալուստը:

դ. Հոգւոյն սրբոյ գալստենէն ինչուան Պետրոս Պօղոսի գլխատումը: Ասոր կտակարանին պատմութիւնը 74 տարուան միջոց է:

ՊԼՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՆ ԿՏԵԿԱՐԱՆԻՆ

Մ Ա Ս Ն Ա .

ՆԱՀԱՊԵՏԱՅ ԴԱՐԸ

ԶՐՀԵՂԵՂԻՆ ԱՌԱՋ

1 .

Աշխարհիս սպեշտոյն :

Հ . Աշխարհիս մի ստեղծեց , ու ինչ
կերպով .

Պ . Աստուած վեց օրուան մէջ ոչոնչե
ստեղծեց երկինքն ու երկիրս իր ամէն մէջի
բաներովը : Թէ և կրնար իր ամենակարողու
թեամբը մէկ վայրկենի մէջ ստեղծել ամէ
նը մէկէն , բայց ուզելով իմացընել որ ինքն
ամէն բան խորհրդով կրնէ ու կարգով , անոր
համար ամէն օր մէյմէկ բան ըրաւ : Ուստի
նախ և առաջ ստեղծեց երկինքն ու երկիրս
և հրեշտակները . ետքը լոյսն ստեղծեց , ու

գիշերը ցորեկն որոշեց . և ան եղաւ աշխարհքիս ստեղծմանն առաջին օրը :

Երկրորդ օրը հասաատութիւն ըրաւ , ու երկրնքի ջրերն երկրիս ջրերէն զատեց :

Երրորդ օրը ծովը ցամաքէն բաժնեց , ու հրաման տուաւ որ գետինը խոտեր , ծաղկրներ ու ամէն կերպ պաղոյ ծառեր բուսցնէ :

Չորրորդ օրն արևը լուսինն ու աստղերն ստեղծեց , ու անոնցմով ժամանակ , օր , տարի որոշեց :

Հինգերորդ օրը՝ ձկներն ու թռչուններն ըրաւ , ու օրհնեց զանոնք որ աճին ու շատնան , օգոյն և ջրին մէջ սփռուին :

Վեցերորդ օրն ամէն ցեղ չորքոտանիներ ու անասուններ , ամէն բանէն ետքն ալ մարդն ստեղծեց իրեն նման ու անունը Ադամ դրաւ :

Հ . Աստուած Ադամն ինչ կերպով ըստեղծեց .

Պ . Աստուած միայն Եշեշի ըսելով ամէն բան ստեղծեց . երկինքը , երկիրս , ծովը , աստղերը , արևը , տեսակ տեսակ կենդանիները , թռչունները , ձուկերը , և ամէն տեսակ ծառերը ծաղկրները : Բայց երբոր կարգը մարդուն եկաւ՝ բոլորովին ստեղծելու կերպը փոխեց . սկսաւ խորհուրդ ընել . կրտսե՝ “ Ըստեղծենք մարդը՝ մեր կերպարանքով և մեղինման ” : Ասով խմացընել ուզեց Երրորդութիւն խորհուրդը : Ասանկ մտաւոր ստեղծուած ի մը մարմինն ալ արժան սեպելով որ չընէ միևնախօսքով , հող առաւ ու մարդ շի-

նեց, և աւելի զարմանալու կերպով ալ հոգին ստեղծեց : Ուրիշ բաներու համար՝ աս գիէն ան գիէն ելլեն կըսէր . բայց մարդուն հոգին ինքն իրմէ փչեց : Այսչափ տարբերութիւնները անոր համար ըրաւ որ իմացընէ թէ ուրիշ արարածները ամէնը մէկէն առած՝ մարդէն շատ վար և տարբեր բաներ են :

Հ . Ամէն աշխարհքիս բաները ստեղծելէն ետքը Աստուած ի՞նչ ըրաւ .

Պ . Եօթներորդ օրը դադրեցաւ իր ամէն դործքերէն ու օրհնեց ան օրը , որն որ ետքը պատուիրեց որ իրեն նուիրենք՝ Շաբաթ աշուանելով , որ հանգիստ ըսել է . անոր տեղը ետքը Կիրակի օրը դրուեցաւ ի յիշատակ Քրիստոսի յարութեանը :

2 .

Ադամայ մեղին ու պապօրէն :

Հ . Աստուած իր ստեղծած բաներուն ի՞նչ կարգ ու կանոն դրաւ .

Պ . Անբան արարածներուն հրաման տրւաւ որ իրեն դրած կարգովը փոփոխուելով ամէնքն ալ իրենց տեսակը պահեն . իսկ մարդը դրաւ մէկ ազուոր ու զուարճալի սլարակի մը մէջ որ Իբաթ կըսուի : Անոր մէջը ամէն տեսակ պտղատու ծառերէն զատ երկու ծառ ալ կային . մէկուն անունը Ծառ կենաց , մէկաւնը՝ Ծառ գիպտութեան Բարձր և Լաւի . ուստի Ադամայ ալ ասլոսպրեց որ տիրէ աշխարհքիս ամէն բաներուն , և ուզա-

Յին պէս կառավարէ . միայն արդէլէց իրեն որ գիտութեան ծառին պտղէն չուտէ , թէ չէ՝ դիտնայ որ կերածին պէս կըմեռնի :

Հ . Ինչո՞ւ արդէլէց Աստուած Ագամայ որ գիտութեան ծառին պտղէն չուտէ .

Պ . Որովհետեւ Աստուած զմարդը իրեն նման ստեղծեց բանական և ինքնիշխան , ու ամէն բան անոր ձեռքը թողուց որ վայելէ և ուրախանայ , անոր համար ուղեց որ մէկ պզտի բանի մը մէջ հնազանդելով Աստուծոյ , ու իրեն կամքին դէմ ընելով խմացընէ որ թէպէտ ազատ ստեղծուած է , բայց հաւատարիմ է իր ստեղծողին , ու կըճանչնայ որ ան ամէն բարիքը Աստուծոյ առեր է :

Հ . Ագամ հնազանդեցա՞ւ Աստուծոյ հրամանին .

Պ . Քանի որ մինակ էր՝ չկերաւ . բայց երբ որ Աստուած Եւան անոր ընկեր տուաւ , Եւային յորդորելովը կերաւ ան ծառին պտղէն :

Հ . Եւան ի՞նչպէս ստեղծուեցաւ .

Պ . Ագամ երբոր գրախաին մէջը պառկեր քուն կըլլար , առաւ Աստուած անոր մէկ կողը , ու անկէ շինեց Եւան , ու տուաւ Ագամայ որ անոր ընկեր , օգնական ու կին ըլլայ :

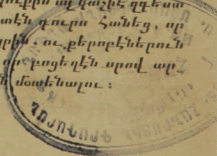
Հ . Եւան չխմացա՞ւ Աստուծոյ հրամանը չուտելու գիտութեան ծառին պտղէն .

Պ . Ագամ զուրցած էր անոր . բայց սատանան օձի կերպարանք առած , որ ամէն կենդանիներէն խորամանկ է , եկաւ Եւային խաբխրեցնելով ըսաւ . Թէ որ ուտէք ան ծառէն՝ Աստուծոյ պէս կըլլաք , բարին ու չա-

ըր կըճանչնաք: Եւան աս խոստովունքիս հետ
տեսնելով սրտդուն աղուորութիւնն ալ՝ հաւ-
նեցաւ, փրցուց Ագամին ալ տուաւ ու մէկ
տեղ կերան:

Հ. Ագամ ու Եւայ իրենց ըրած անհնա-
ղանդութեան համար ինչպէս պատժուե-
ցան:

Պ. Նախ մէկէն ի մէկ կորսընցուցին իրենց
անմեղութիւնը, ու իմանալով թէ մերկ են՝
սկսան ամընչալ, և թուղի տերեւներով իրենք
ղիւրենք ծածկեցին, ու ծառերու մէջ պա-
հուրտեցան: Աստուած ուղեւոր որ զղջումի
դան, հարցուց թէ Ուր էք. անոնք զղջալու
տեղ՝ մերկ ըլլալինն պատճառ կրբերէին. ու
երբոր նորէն հարցուց, թէ “Չըլլայ թէ ան-
արգելած պտղէն կերած ըլլաք”, ան ատեն
Ագամ յանցանքը Եւային վրայձգեց, Եւան
ալ օձին, ասանկով չզրդացին. անոր համար
Աստուած ալ առաջ օձը պատժեց որ ամէն
կենդանիներէն ալ անիծած ըլլայ, փորուե-
ւոր քալէ, ու հող ուտէ, ու կինը իրեն գլու-
խը ճզմէ, օձն ալ կնոջ կրունկը խածնելու
ջանայ: Եւային ալ պատիժ դրաւ որ ցաւով
տղայ բերէ, ու երկը իշխէ անոր վրայ:
Ագամին ալ պատիժ՝ որ իր հացը ճակտին
բրաինքովը գտնէ, ու մեռնի հող դառնայ:
Ետքը Աստուած երկուքին ալ կաշիէ զգեստ
հագցուց, ու դրախտէն դուրս հանեց, որ
գետին բանին ու ապրին. ու քերթէներուն
ալ հրաման տուաւ որ բոցեղէն սրով ար-
գելեն կենաց ծառին մօտենալու:

Կայէն, Աբէլ:

Հ. Ադամ գրախտէն ելեւէն ետքը ի՞նչ նոր խեղճութեան հանդիպեցաւ .

Պ. Ադամ երկու տղայ ունեցաւ. առջինին անունը Կայէն էր, երկրորդին Աբէլ: Կայէնը երկրագործ եղաւ, Աբէլը հովիւ. Կայէնը Աստուծոյ զոհ ըրաւ իր երկրին ստուղնէրէն, Աբէլն ալ զոհ ըրաւ իրեն ոչխարներուն առջինեկները ու գէրերը. անոր համար Աստուած Աբէլինը ընդունեցաւ, բայց Կայէնին տուածին չհաւնեցաւ: Աս բանիս վրայ Կայէն շաքարոտմեցաւ: Աստուած իրեն ըսաւ որ դու սրտանց չտուիր, անոր համար չընդունեցայ: Բայց Կայէն սաստիկ նախանձեցաւ եղբօրը վրայ. օր մը խաբելով զինքը գաշտը տարաւ, ու հոն զարկաւ մեռցուց: Աս բանս մեծ ցաւ եղաւ Ադամայ, երբոր տեսաւ իր անհնազանդութեան սլափիժը սիրելի անմեղ որդւոյն վրայ հասած իր առջինեկ որդւոյն ձեռքով:

Հ. Կայէն եղբայրասպանութեանը համար ի՞նչ սլափիժ քաշեց .

Պ. Աստուած կուղէր որ զղջումի գայ. անոր համար չգիտցողի մը պէս հարցուց թէ ո՞ւր է Աբէլը. բայց Կայէն զղջալու տեղ լըրթութեամբ սլափափանեց, թէ Ես իրեն աշահապանն եմ. Անոր համար Աստուած ալ սլափիժ տուաւ իրեն, որ աս դիս ան դին

բարբարական ստորտի . շատ աշխատի , ու երկիրը իրեն ստուգ չտայ . բայց Կայէն չհետեցաւ Ադամայ օրինակին ու ետքն ալ չզղջացաւ . և անանկ յուսահատած ասորեցաւ՝ ինչուան որ Ղամէք իր թոռը մէկ անտառի մը մէջ վայրի կենդանի կարծեւով զինքը՝ նետով զարկաւ մեռցուց :

Հ . Աստուած ինչով միտթարեց Ադամայ սիրտը՝ որ Աբելին մահուամբ վշտացած էր .

Պ . Անոր տեղը ուրիշ զաւակ մը տուաւ Սէթ անուանով , որ Աստուծոյ ալ շատ սիրելի եղաւ իրեն որդիքներովը , անոր համար ալ Սէթայ ցեղը Ուրտի + Աստուծոյ ըսուեցան :

Հ . Սէթայ ցեղին մէջ որո՞նք եղան երեւելի .

Պ . Մէյմը Ենովս Սէթայ որդին , որ սկըսաւ կատարեալ աստուած պաշտութիւն սորվեցնել . Ենովք՝ որ Աստուծոյ շատ սիրելի ըլլալուն ողջ ողջ աշխարհքէս վերացաւ իրեք հարիւր վաթսուներեք տարուան . Մաթուսաղան՝ որ 969 տարի ասորեցաւ , որուն չափ երկայն ասորող մարդ չեղաւ աշխարհքիս վրայ :

Հ . Կայէնին զաւկները ի՞նչպէս անուանեցան , ու մէջերնին ի՞նչ երեւելի մարդիկ եղան .

Պ . Ուրտի + Տարտիան ըսուեցան , և մէջերնին առջի նշանաւորն եղաւ Կայէն՝ որ քաղաք շինեց և անունը դրաւ Ենոք , որ էր իր առջի որդւոյն անունը : Ղամէքայ մէկ որդին Յոբադ երաժշտութիւն գտաւ . մէկալ որդին Թորէլ գարբնութիւն գտաւ . և ասոնց քոյրն ալ Նոյեմա՝ կտաւ գործել սկսաւ :

Հ. Որդիք Աստուծոյ իրենց աղէկութեանը մէջ օրջափ առեն մնացին .

Պ. Քանի որ խնամութիւն չէին ընէր Որդիք մարդկան ըստածներուն հետ՝ Աստուծոյ սիրելի էին . բայց երբոր աս զգուշութիւնը մէկդի թողլով սկսան խնամենալ անոնց հետ, բոլորովին գէշցան : Ան առեննէր որ երեւելի հակաները ծնան անոնց խնամութենէն :

4.

Զբեռնել :

Հ. Որդիք Աստուծոյ գէշութեան ետեւէ ըլլալնուն համար ի՞նչ պատիժ առին Աստուծմէ .

Պ. Աստուած թէպէտ ամէնը մէկէն կըրնար յանկարծ ջնջել, բայց իր ողորմութեամբը, հարիւր տարի առաջ իմացուց՝ թէ սրգողած է և կուզէ պատժել . ու երբոր չզղջացին, ջրհեղեղով կորսնցուց բոլոր աշխարհքիս մարդիկը, ողջ պահելով միայն Նոյ նահապետը իրեն ընտանիքովը :

Հ. Աստուած ի՞նչ կերպով իմացուց մարդիկներուն, թէ իրենց մեղքին համար կուզէր ջրհեղեղ ընել .

Պ. Նոյ նահապետին հրաման տուաւ որ հարիւր տարուան մէջ մէկ տասլան մը շինէ՝ որուն երկայնքն ըլլայ իրեք հարիւր կանգուն, լայնքը յիսուն կանգուն, բարձրութիւնն ալ երեսուն . իրեք յարկ, մէջը բա-

Ժանմունք, քովէն ալ դուռ մը . աս նաւը շինելու ատեն տմէնքը իմացան, բայց կը խնտային Նոյ նահապետին վրան, ու չէին հաւտար :

Հ. Զրհեղեղ ինչպէս եղաւ :

Պ. Նոյ նահապետը Աստուծոյ հրամանովը ամէն տեսակ անասնոց ըսուած կենդանիներէն Եօթնական զոյգ, և անասնոց ըսուածներէն երկերկու զոյգ տապանը մտցուց՝ իրենց պէտք եղած պաշարովը . մտաւ ինքն ալ տապանին մէջ իր իրեք որդիքներովը ու իրենց կնիկներով, ամէնը ութ հոգի . Աստուած ալ դուռը վրաներէն գոցեց : Եօթնօր անցնելէն ետքը սկսաւ երկնքէն սաստիկ անձրև գալ, գետնէն ալ չորս դիէն սկսաւ ջուր ելլալ քանաւորուն օր միակերպ, ինչուան ջուրը բարձր լեռներէն ալ տասնուհինդ կանգուն վեր բարձրացաւ ու խղդեց բոլոր մարդիկներն ու կենդանիները, որ տապանէն դուրս մնացած էին :

Յ.

Աստուծոյ խնամքը Նոյ նահապետին վրայ :

Հ. Նոյ նահապետը որչափ ատեն տապանին մէջ փակուած կեցաւ .

Պ. Տարի մը ամբողջ . վն զի ինչուան հարկը յիսուն օր ջուրը բարձրացած մնաց . ինչուան որ ամէն մարմինները ջրին երեսը կեցած՝ փտտեցան ջնջուեցան : Իսկ թէ որ ջուրը շուտ մը ցամքեր, անոնք գետնին ե-

րեսը տարածուած՝ իրենց գէշ հոտովը բո-
լոր օդը կապահանէին : Հինգ ամիսէն ետքը
Աստուած հով մը հանեց որ սկսաւ ջուրը
ցամքիլ . երբոր եօթը ամիս եղաւ՝ նստաւ
տապանը Հայաստանու Արարատ կամ Մա-
սիս ըսուած լեռան վրայ . և տասնութէկ-
երորդ ամսուն առջի օրը լեռներուն գլուխ-
ները սկսան երևնալ . քառասուն օր ալ անց-
նելէն ետքը Նոյ նահապետը տապանին սա-
տուհանը բացաւ ու ագռաւ մը թռցուց ,
որ գնաց ու ալ չդարձաւ . ան ատենը Նոյ
աղաւնի մը թողուց որ իմանայ թէ ջուրը ցամ-
քէր է . բայց աղաւնին կենալու տեղ չգտ-
նալով ետ դարձաւ , Նոյ ալ ձեռքը երկրնցուց՝
ներս առաւ : Եօթը օրէն նորէն թողուց
աղաւնին , որ իրիկուան գէմ դարձաւ եկաւ
տապանը՝ ձիթենիի ճիւղ մը առած բերանը .
անցաւ եօթը օր ալ՝ նորէն խրկեց աղաւնին ,
որ գնաց ու մէյմալ չդարձաւ : Ան ատեն
Նոյ տապանին վրան բացաւ ու անանկ մէկ-
քանի օր ալ սպասեց ինչուան որ աղէկ մը
ցամքեցաւ գետինը , ու Աստուծմէ հրաման
առաւ , ելաւ գուրս , ու ամէն անասուն
ները ու թռչուններն ալ թողուց որ ելլեն :

Հ . Նոյ նահապետ տապանէն ելլելուն
պէս իր առջի գործքը ո՞րն եղաւ .

Պ . Մէկէն ընկաւ Աստուծոյ առջև շնոր-
հակալ եղաւ , ու հետը ունեցած սուրբ կեն-
դանիներէն զոհ ըրաւ , որ Աստուծոյ շա-
հաճոյ անցնելով՝ օրհնեց զինքը որ շաանայ
ու իշխէ աշխարհքիս ամէն բաներուն վրայ :

Հ . Աստուած ի՞նչ գաշինք գրաւ Նոյին

հետ՝ տապանէն ելլէլէն ետքը, և ի՞նչ նոր
բանի հրաման տուաւ .

Պ. Գիտնալով մարդու բնութեան տկա-
րութիւնը որ պզտիկուց գէշութիւն կըսի-
րէ, անոր համար Աստուած ուխտ րրաւ որ
մէյմալ ջըհեղեղ չընէ. և իր ուխտին նշան
տուաւ ծիրանի գօտին, որ երբոր երևնայ
յիշենք Աստուծոյ գթութիւնն ու յուսանք
որ չպատժեր զմեզ, հապա կըսպասէ որ զըզ-
ջանք ու թողութիւն առնենք ըրածներնուս
վրայ : Նոր տուած հրամանն ալ տս էր որ
ջըհեղեղով երկիրս գէշնալով մարդիկնե-
րուն բնութիւնն ալ տկարացաւ, անոր հա-
մար ապըսպրեց որ անկէ ետքը մարդիկ միս
ալ կարենան ուտել՝ ուրիշ ուտելիքներու
պէս :

6.

ԳԻՏԵԼԻՔ

Հ. Մի ամբողջութիւն մէջ ո՞րչափ կեցաւ .

Պ. Ասոր վրայ շատ կարծիք կայ . ոմանք կըսեն թէ երեսուն տարի կեցաւ , ոմանք իրէք տարի , ոմանք քառասուն օր , ոմանք ութը օր , ոմանք վեց օր , ոմանք իրէք օր , ոմանք ալ թէ և ոչ մէկ օր : Խիստ շատը հաւանական չէ , վասն զի “ Աճեցէք և բազմացարուք ” ըսեր էր Աստուած , ինչո՞ւ չչառցան : Մէկ օրն ալ նոյնպէս հաւանական չէ . վասն զի աչքերնին բացին չբացին՝ դեռ մէկ պտուղ մը չկերած և դրախտին չորս դին չստորած՝ դժուար կերենայ մէկէն անանկ մեծ հրամանին դէմ ընել : Ծշմարտանման է քառասուն օր կամ քիչ մը աւելի միջոց :

Հ. Աստուած ինչո՞ւ համար Ադամայ ու բոլոր աշխարհքիս սաստիկ պատիժ տուաւ .

Պ. Մեզի իմացընելու համար որ շատ մեծ մեղք է Աստուծոյ չհնազանդիլն ու իրեն կամքին դէմ կենալը :

Հ. Աստուած Ադամ ու Եւան պատժելու ատեն դժուր թեան նշան մը ցըցուց .

Պ. Չէ թէ միայն նշան մը , հապա իր աստուածային անչափ դժուր իւնը հոն յայտնի երևցուց : Նախ հարցընելով ու ատեն

տալով որ զղջան : Ետքը երբոր չզղջացին ,
պատիժը տալու լատեն իմացուց որ ինքը
միշտ բարութեամբ կըյաղթէ մարդկային
չարութեանը , ու սատանան խաղք ընել
կուզէ . անոր համար սպառնացաւ օձին որ
Եւան (ք սուրբ Աստուածածինը) ճգմէ
սատանային գլուխը : Ասով Ագամայ սիրան
ալ միտթարեց , իմացընելով թէ ինքն որ
հոգւով նման է Աստուծոյ՝ ատեն կուգայ
որ Աստուած ալ մարմնով իրեն նման կըլլայ
ու զինքն ալ մեռնելէն կազատէ :

Հ . Զրհեղեղէն առաջ քաղաքական կա-
ռավարուիլ ինչպէս էր .

Պ . Ամէն մէկ նահապետ իրենց տունը
կըկառավարէին : Եւ շատ ապրելով շատ ալ
տղաքներ թողնէր ունենալով , մէյմէկ պղտի
թագաւոր կըձևանային , որ իրենք իրենց
քաղաք կըշինէին , ու իրենց ընտանեացը
կարգ կանոն կըգնէին :

Հ . Դրախտը աշխարհքիս ո՞ր կողմն էր .

Պ . Աստուածաշունչին պատմութենէն
յայտնի է որ դրախտը Հայաստանի մէջն էր :
Նախ ան խօսքէն որ կըսէ Աստուածաշուն-
չը . * Եւ անկեաց Աստուած զդրախտն յԵ-
գեմընդ արևելս , , . որ ըսել է թէ դրախ-
տը Արաբիայի , Մովսէսի պտըտած տեղե-
րուն արևելեան կողմն էր՝ որ Հայաստանու
գին կիյնայ : Երկրորդ՝ որ դրախտին մէջի
եղած գետերուն երկուքը՝ Տիգրիս ու Եփ-
րատ՝ Հայաստանի մէջ քովէ քով կեցած են
ինչուան հիմա : Ասոնցմէ զատ , ան գետե-
րուն մօտ տեղերուն պարարտուիլը , գեղեց-

կուլթիւնը, անտեղի հոտաւէտ ծաղկընե-
րուն անթիւ տեսակները, որ ինչուան հի-
մա կը բուսնին ու տեսնողները կը զմայլեցը-
նեն, և յայտնի կը ցուցնեն՝ որ առաջուց
մասնաւոր Աստուծմէ օրհնած տեղ մը է
դա՞ծ է :

Մ Ա Ս Ն Բ

Ն Ա Հ Ա Պ Ե Տ Ա Յ Դ Ա Ր Ը

ԶՐՀԵՂԵՂԵՆ ԵՏԵՒ

7.

Նոյ նահապետին որդիք :

Հ. ՆՈՅԻՆ որդւոց անունը ինչ է, և ինչ մասնաւոր գործք կըստամուտի իրենց վրայ .

Պ. Անուննին Սեմ, Բամ, Յաբեթ է : Ասոնց հայրը Նոյ այգի տնկեց ու մէկ անգամ մը շատկեկ խմելով գլուխը զարկաւ, ու երբոր իր տանը մէջ մերկ սլառներէր՝ գիւպուածով Քամը տերաւ՝ ու գնաց ծիծաղելով սլատմեց եղբարցը . անոնք լսելնուն պէս լաթ մը առին ու ետ ետ երթալով գնացին գոցեցին հայրերնին առանց տեսնելու : Երբոր արթնցաւ Նոյ ու իմացաւ եղածը, անիծեց Քամը որ ծառայ ըլլայ մեկալ երկու եղբարցը, և օրհնեց Սեմը որ իշխէ անոր վրայ, և Յաբեթն ալ՝ որ Սեմայ հետ բնակի :

Հ . Նոյ նահապետ ջրհեղեղէն ետքը ո՞ր չափ ատեն ապրեցաւ .

Պ . Իրեք հարիւր յիսուն տարի . հինգ հարիւր տարուան էր երբոր տապանը սկսաւ շինել , վեցհարիւր տարուան էր ջրհեղեղին ատենը , ինըհարիւր յիսուն տարուան մեռաւ :

Հ . Սեմ , Քամ , Յաբէթ ջրհեղեղէն ետքը մէկէն զատուեցան մէկմէկէ .

Պ . Երբոր այնչափ շատցան որ ալ մէկ տեղ չէին կրնար բնակիլ , արեւելքէն ասդիսանդին երթալ սկսան . բայց երբոր ճամբուն վրայ հանդիպեցան Սենաարայ մեծ դաշտին , քիչ մը ատենալ հոն կեցան Բաբելոնի աշտարակը շինելու մտքով . ու երբոր չյաջողեցաւ խորհուրդնին , բոլորովին ցրուած բաժնուեցան մէկմէկէ :

Հ . Ի՞նչ բանի համար կուղէին մարդիկ շինել Բաբելոնի աշտարակը .

Պ . Երբոր տեսան Սենաարայ դաշտը մեծ ու ընդարձակ , մոքերնին հպարտութե խորհուրդ մը ինկաւ իրենց կարողութիւնը ցուցնելու , ու իրենց յիշատակը ձգելու յաւիտեան աշխարհքիս վրայ . ասոր համար սկսան շինել քաղաքի չափ մեծ աշտարակ մը , որուն բարձրութիւնը կուղէին հասցընել ինչուան երկինք : Իսկ շինուածքին նիւթ կը դործածէին քարի տեղ եփած աղիւս . և կրով շաղախի տեղ կուպր , ինչու որ ան տեղուանքը քար դժուար կը գտնուէր :

Հ . Ի՞նչ արդեք եղաւ որ աշտարակ շինելու խորհուրդը չհկրցան առաջ տանիլ .

Պ. Աստուած տեսաւ որ մաքելնին չար է ,
ու գիտնալով որ ամէն մարդ մէկաւ զմէկ լե-
զու ու մէկ ազգ ըլլալով ուրիշ շատ անկար-
գութիւններ ալ կընեն , յանկարծ լեզունին
շրջալծեց , խառնակեց , անանկ որ մէկմէկու
ըսածը չէին հասկընար . ասանկով խռովու-
թիւն ինկաւ մէջերնին , ու ասդիս անդին ցը-
րուեցան գնացին : Անոր համար ան տեղին
անուանն ալ Բաբելոն գրին՝ որ խառնակու-
թիւն ըսել է , որ առաջ Սենաար կըսուէր :

Հ . Ո՞վ գլուխ կեցեր էր աշտարակ շինե-
լու խորհուրդը առաջ տանելու համար , ու
շինուածքին նիւթը ուսկից կըգտնէին .

Պ . Ներքովթ անունով Վամայ թողանը
որդին կտրիճ ու աղէկ սիրտ վատըկիլ գիտ-
ցող մարդ մը՝ ամէնուն գլուխ կեցեր՝ բանը
առաջ կըտանէր : Բայց լեզուները շփոթե-
լէն ետքը ճար չեղաւ զանոնք միաբանելու .
անոր համար ինքը իրեններովը մինակ մնաց ,
ու կիշխէր անոնց :

Յ .

Սէմայ որդիք էն լուսնի Աբրահամ :

Հ . Սեմը Նոյ նահապետէն օրհնուելով
ինչ բարիք գտաւ Աստուծմէ .

Պ . Ա՞ծ անոր ցեղէն ընտրեց տուաւ իրեն
սիրելի ազգ մը՝ որոնց վրայ մասնաւոր գութ
խնամք ցուցընելով կըհագար :

Հ . Սիրելի Այլըսուած ազգը ո՞րն է .

Պ . Հրէից կամ Եբրայեցւոց ազգն էր , ո

րոնց յայտնեց Աժ իր ամէն կամքը, ու օրէնք-
ներ դրաւ վրանին՝ որոնք կուզէր որ մար-
դիկ պահեն, և անոնցմով արժանի եղան
Աստուծոյ ժողովուրդ կոչուիլ, և զՔրիս-
տոս իրենց մէջը ընդունիլ:

Հ. Աժ երբ ընտրեց Եբրայեցիները ու
զատեց ուրիշ ազգերէն.

Պ. Չորս հարիւր յիսունըութը տարի
ջրհեղեղէն ետքը հայր Աբրահամու ատենը,
որ Սեմէն սկսած տասներմէկերորդն էր: Վս
զի Սեմայ տղան Արփաքսագ էր, Արփաք-
սագին տղան Կայնան, Կայնանայ տղան Սա-
ղա, Սաղային տղան Եբեր՝ որուն անունով
ազգը ըսուեցաւ Եբրայեցի. Եբերայ տղան
Փաղէկ, Փաղէկայ տղան Ռազաւ, Ռազաւայ
տղան Սերուք, Սերուքայ տղան Նաբովը,
Նաբովրի տղան Թարա: Աս Թարան իրեք
որդի ունեցաւ. Աբրահամ, Նաբովը, Առան.
Առան մեռաւ ու թողուց տղայ մը Ղովտ
անունով: Աբրահամ ու Նաբովը ալ կար-
գուեցան. Աբրահամ ու կնոջ անունը Սարա
էր, Նաբովրինը Մեղքա: Ետքը Թարա ա-
ռաւ իրեն երկու որդիքը Աբրահամ ու Նա-
բովը, և մեռած որդւոյն տղան Ղովտը, ու
Քաղդէացւոց երկրէն ելաւ քանանացւոց
երկիրը երթալու համար: Ետքը եկան բը-
նակեցան Խառան ըսուած տեղը, ու հոն
մեռաւ Թարա Աբրահամ ու հայրը: Աս
տեղս ու աս ատենս ընտրեց Աստուած Աբ-
րահամը իրեն ժողովուրդ ընելու համար:

9.

ԳԻՏԵԼԻՔ

Հ. Մշտարակին վրայ դրսի պատմիչները գիտնալու ի՞նչ հարկաւոր բան կըխօսին .

Պ. Նախ ձեռն վրայ ամէնը համաձայն չեն խօսիր. ոմանք կըոր էր կըսեն, ոմանք ալ քառակուսի : Նոյնպէս բարձրուէր համար ալ՝ ոմանք ինչուան մըն էլէր էր կըսեն, ուրիշները ինչուան 12000 գիրկ կըհանեն : Սուրբն հերոնիմոս չորս մըն բարձրութիւն կուտայ : Իսկ հրեայք չափը անցընելով՝ ուղեցին որ քսանըեօթը մըն բարձրութիւն ունենայ :

Հ. Աշտարակին շինելուն ու փլէլուն վրայ դրսի պատմիչներուն մէջ ի՞նչ կարծիք կայ .

Պ. Շինելուն պատճառ կուտան՝ թէ որիչ ատեն ջրհեղեղէն ազատելու համար էր : Իսկ փլէլուն համար կըսեն թէ Աստուած մէկ սաստիկ փոթորիկ մը հանեց, ու հիմնաշատակ կործանեց :

Հ. Ջրհեղեղէն առաջ մարդիկ որչափ երկայն կապրէին, և ինչու ետքէն կարճըցաւ կեանքերնին :

Պ. Ջրհեղեղէն առաջ սովորաբար ինը հարիւր տարի չափ կապրէին, ինչպէս որ Ագամ ինըհարիւր երեսուն տարի ապրեցաւ . ասոր նման ուրիշներն ալ քիչ մը ա-

ւելիքիչ մը սլակաս . բայց Աստուած տեսաւ որ մարդիկ շատ ապրելով՝ զինքը բոլորովին կրմոռնան, և ըրած չարութիւննին ալ խիստ չափը կանցընէ, Նոյ նահապեաին ջրհեղեղէն առաջ իմացուց՝ որ մարդու տարիքն ալ պիտի կարճեցընէ, անանկ որ շատ շատ՝ ապրին հարիւր քսան տարի : Անոր համար ջրհեղեղով գեանին ուժն ալ տկարցուց, խոտեղէնները գէշցան : Բայց առ մարդկան տարիքին կարճնալը թողուց Աստուած որ բնական կերպով ըլլայ կամաց կամաց . վասն զի Նոյին թոռները հինգ հարիւր տարիի չափ ապրեցան, և անոնց որդիքը չորս հարիւր և իրեք հարիւր տարի : Եւ ջրհեղեղէն հինգ հարիւր տարի ետքը Աբրահամու ատենը՝ հազիւ երկու հարիւր տարի կապրէին . անկէ մէկ երկու հարիւր տարի ալ ետքը՝ հարիւր կամ հարիւր քսան տարի ապրողքիչ կը գըտնուէր, ինչպէս որ ըսեր էր Աստուած : Անկէ ետքը ինչուան հիմա չորս հազար տարուան միջոց միշտ նոյնպէս հարիւր քսան տարուէն վեր ապրող խիստ գթուար կը գտնուի : Իսկ ասկէ իրեք հազար տարի առաջ Դաւիթ մարդարէն Սաղմոսին մէջ կըսէ իր ատենին համար՝ թէ եօթանասուէնէն անգին առողջ հանգիստ կեանք չըլլար . ինչպէս որ հիմա ծերերը փորձով նոյն խօսքը կը հաստատեն :

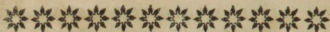
Հ . Ահողունները խառնուելէն առաջ մարդիկ ի՞նչ լեզուով կը խօսէին .

Պ . Հայերէն . ինչպէս որ հաւանական
կերպով կըստուգուի Աճաշունչին պատմու-
թենէն . վասն զի Նոյ նահապետը երբոր
տապանէն ելաւ Մասիս լեռնէն իջաւ , հոն
Հայաստան բնակեցաւ . ու երբոր մարդիկ
շառցան , ու ելան Հայաստանէն ասդիս ան-
դին երթալու համար , և Սենաարայ դաշտին
մէջ երբոր լեզունին խառնուեցաւ , միայն
Հայաստանու բնակիչներուն լեզուն՝ որոնք
տեղերնէն չէին շարժած՝ մնաց առջի լե-
զունին՝ առանց խառնուելու : Այսչափէն
յայտնի կըրնանք գուշակել որ երբոր Հայկ
նահապետը Հայաստանէն ելելուն վրայ
զղջալով նորէն ետ դարձաւ , ինչպէս որ չա-
խորժեցաւ ուրիշ տեղուանքէն ու իր առջի
բնակութիւնը եկաւ , ասանկ ալ չախորժե-
լով իր աւրուած լեզունէն , և տեսնելով որ
բոլոր առջի բնակիչները իրենց առջի լեզու-
նին կըխօսին , ինքն ալ նորէն սկսաւ հայե-
րէն լեզուով խօսիլ . մէյմը՝ իրեն հօրը լե-
զուով խօսելու փափաքով , մէյմ՝ ալ որպէս
զի շահի բնակիչներուն սիրտը ու տիրէ ա-
նոնց վրայ , որոնք բնական կերպով կատէին
անանկ նորեւուկ լեզու մը որ պատժոյ հա-
մար Աստուած տուեր էր : Աս պատմութիւ-
նը չգիտնալով Եւրոպացիք , և չկրնալով
ալ ուրիշ ազգի մը աս առջի լեզուն յար-
մարցընել մէկ կերպով մը , ընդհանրապէս
կըկարծեն թէ Եւրոպացուոց լեզուն եղած
ըլլայ . բայց յայտնի է որ կըսխալին :

Հ . Սեմ , Քամ , Յաբէթ մէջերնին ինչ
պէս բաժնեցին երկիրը .

Պ. Աստուածաշունչին մէջի ազգերուն ա-
նունները աշխարհքներուն անուններուն նը-
մանցընէլով՝ կրնայ ըսուիլ թէ Յաբեթին
որդիքը Եւրոպա ու փոքր Ասիա բնակեցան.
Սեմայ որդիքը Ասիայի մէջ արևելեան կող-
մերը. Քամայ որդիքը Ափրիկէ, Փիւնիկէ ու
Պաղեստին :

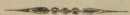

ՄԱՍՆ Գ .

Ն Ա Հ Ա Պ Ե Տ Ա Յ Դ Ա Ր Ը

Ի Ն Չ Ո Ւ Ա Ն Ե Գ Ի Պ Տ Ո Ս Է Ե Լ Լ Ե Լ Ն Ի Ն

11 .

Հայր Աբրահամոս Ղուկասյ հէպ ըբած Գործ+էրը :

Հ . ԻՆՉՈՒՒ համար Աստուած կանչեց Աբրահամը , և ան ալ ուր գնաց .

Պ . Աբրահամու հաւատարմութիւնը համար ուղեց Աստուած որ զատ ազգ ընէ զինքը . ուստի երբոր Աբրահամեօթանասուշը հինգ տարուան էր , Այ հրամանովը ելաւ Խառանէն՝ Ղովան ալ հետը՝ եկաւ Քանանացւոց երկիրը ինչուան Սիւքէմ՝ բարձր կաղնի ծառին քովը . հոն Աստուած երեցաւ ու ըսաւ թէ քու զաւկըներուդ պիտի տամաս երկիրներս , անկէ ելաւ Բեթէլ գնաց , անկէ ալ անասրատ : Ան ատենները սասաիկ սով եղաւ Քանանացւոց երկիրը . անոր համար ելաւ գնաց Աբրահամ Եգիպտոս :

Հ . Աբրահամ Եգիպտոսի մէջ ուրչափ առնէն կեցաւ .

Պ . Քիչ կեցաւ . վասն զի ինքը վախնալով որ չըլլայ թէ Սարային համար զինքը մեռցնեն , ով որ կըհարցընէր՝ քոյրս է կըսէր . ահոր համար Փարաւոնը զՍարան իրեն կին առաւ , և ասքանիս համար Աստուծմէ սաստիկ պատժուեցաւ : Անատենը իմացաւ Փարաւոն Աբրահամու ըրած խաբէութիւնը ու իրեն շատ ընծաներ ալ տուաւ առջի տուածնէրէն զատ , ու ըսաւ որ Ղուլին հետ մէկ տեղ ելլեն երթան :

Հ . Աբրահամ երբոր Եգիպտոսէն ելաւ Ղովտայ հետ , ո՞ր գնաց .

Պ . Դարձաւ առջի անապատը Բեթէլի մօտ՝ ուր որ առաջ Աստուծոյ սեղան շիններ էր . բայց որովհետեւ բաներնին խիստ շատցեր էր , մէկտեղ չէին կրնար կենալ , անով կռիւ ալ կըլլար Աբրահամու ու Ղովտայ հովիւներուն մէջ . անոր համար Աբրահամու խորհրդով բաժնուեցան մէկմէկէ , ու Ղովտ Յորդանան գետին կողմերուն աղեկուէր համար Սոդոմ քաղաքը գնաց նստեցաւ , ուր սր գերի բռնուեցաւ : Եւ Աբրահամու ըսաւ Աստուած որ ելլէ պարտի բոլոր Քանանացւոց երկիրը՝ որ իրեն տալ կուղէ . Աբրահամ ալ ելաւ գնաց Քեբրոնի մէջ Մամբրէի կաղնի ծառին քով բնակեցաւ ու հոն Աստուծոյ սեղան շինեց :

Հ . Ղովտ ի՞նչ պատճառաւ գերի գնաց Սոդոմ քաղաքէն , և ի՞նչպէս աղատեցաւ .

Պ . Անատենները չորս թագաւոր մէկ եղած՝ հինգ թագաւորի գէմ պատերազմ բաշին Աղտից ձորին մէջ , ու Սոդոմացիք յաղ-

Թուեցան և Թագաւորնին նաւթի Զոհորի մէջ պահուըտեցաւ . Թշնամիները Ղովան ալ առին գերի տարին : Երբոր լսեց Աբրահամ, իրէք հարիւր տասնըութը հոգի իր ծառաները առաւ գնաց , վազեց Թշնամիներուն վրայ՝ զարկաւ , ազատեց Ղովար իր ամէն բաներովը և Ժողովուրդն ալ մէկտեղ : Ան ատեն Սոգոմայ Թագաւորը շնորհակալ եղաւ Աբրահամին ու կուզէր աւարը իրեն Թողուլ . յանձն չառաւ Աբրահամ ու ըսաւ , չըլլայ որ ըսես Թէ ես հարստացուցի Աբրահամը . վասն զի ինքը բոլորովին Աստուծոյ ապաւինած էր : Եւ Մեւլքիսեդեկ Սաղեմայ Թագաւորն ալ որովհետեւ քահանայ Աստուծոյ էր՝ օրհնեց Աբրահամը . Աբրահամ ալ առած բաներէն անոր տասանորդ տուաւ :

12 .

Աբրահամն Գործ+երը Ղ-Խը Գեր-Բէնէ
Դաճէնէնէ Երե :

Հ . Աբրահամ իր բոլոր յոյսը Այժ վրայ դրած ըլլալուն համար Աստուծոյ մէկնչ վարձք ընդունեցաւ .

Պ . Աժ տեսիլքով իրեն խոստացաւ որ ինքը վերակացու ըլլայ անոր , ու երկնքի աստղերուն չափ իրեն որդիքը շատցնէ . և աս խոստմունքներուն կատարուելուն նշան՝ հրաման տուաւ Աժ որ Աբրահամ մէկ շոհ մը ընէ , ան զոհը ընելու ատեն ասա-

ւոր կերպով մը իմացուց իրեն ետքի ըլլալիքն երը :

Հ. Սարային ամուլ ըլլալուն համար Աբրահամ չէր տարակուսէր Աստուծոյ խոստմունքներուն վրայ .

Պ. Ոչ երբէք . վասն զի ինքը կը հաւատար կատարեալ սրտով որ Ա՛ծ իր ուղածը կընէ՝ առանց իմացընելու ատենը և ինչպէս ընելիքը, և կը սպասէր կատարուելուն . թէ պէտ և ինչուան ան ատենը գեռ տղայ չունէր, որովհետեւ Սարա ամուլ էր : Բայց Սարային ուղեւորը Ագար աղախինէն տղայ մը ունեցաւ իսմայէլ անունով : Աս Ագարը գեռ տղան չծնած՝ սկսաւ հպարտանալ Սարային վրայ . Սարան ալ սկսաւ Ագարը նեղը խոթել, ան ալ առջինին պէս հնազանդելու տեղ ելաւ փախաւ . բայց Ա՛ծ ճամբէն ետ դարձուց զինքը՝ որ երթայ հնազանդի Սարային : Երբոր տասուիրէք տարուան էր իսմայէլ, Ա՛ծ յայտնեց Աբրահամու որ Սարայէն տղայ մը ունենայ՝ որուն պիտի տայ ան խոստացած երկիրները . իր Աբրամ անունն ալ Աբրահամ կոչուի ըսաւ, Սարան ալ՝ Սարրա . և իրեն Աստուծոյ Ժողովուրդը ըլլալուն նշան տուաւ թլփատուծիւնը :

Հ. Ղովորդերուն ազատէն ետքը միշտ Սողոմայ մէջ բնակեցաւ .

Պ. Չէ . վն զի Սողոմա քաղաքը քիչ ատենէն կործանեցաւ :

Հ. Ինչո՞ւ համար Սողոմ կործանեցաւ .

Պ. Սողոմացւոց մեղքերուն շատութեանը համար : Բայց ուղեւոր Ա՛ծ իրեն անչափ ու

զորմունք իմացընել մեղի, օր մը ցորեկը երբոր
Աբրահամ իր տանը դրան առջև նստեր էր,
իրեք հոգի կանցնէին ան ճամբէն. տեսնելուն
պէս Աբրահամ գիմացնին ելաւ. հանգչեց ուց
զիրենք, ոտուընին լուաց ու կերակուր հա-
նեց. անոնք ալ պատմեցին իրեն թէ Սար-
րան գալ տարի առ օրս տղայ կունենայ :
Սարրա դրան ետեէն լսեց ու ծիծաղեցաւ
իննըսուն տարուան պառաւ ըլլալուն հա-
մար : Ետքը երբոր ելան որ երթան, պատ-
մեցին Աբրահամու թէ Սոդոմը կործանելու
կերթան . Աբրահամ լսածին պէս, գուժը
շարժեցաւ ու աղաչեց որ յիսուն արգար
թէ որ մէջը գտնուի՝ չկործանեն . երբոր
մօիկ ըրին աղաչանքին՝ կամաց կամաց ար-
գարներուն համրանքը քիչցուց, ինչուան
խօսք առաւ որ տասը արգար թէ որ գըտ-
նուի՝ աղատեն քաղաքը . բայց չգըտնուե-
ցաւ :

15.

Սոդոմ Գոմորայ կործանումը :

Հ. Ի՞նչ կերպով կործանեցին հրեշտակ-
ները Սոդոմ ու Գոմոր քաղաքները .

Պ. Երկու հրեշտակ իրիկուան դէմ մօտան
քաղաքը՝ Ղովտայ գրասի առջևէն կանցնէին .
Ղովտ տեսածին պէս՝ շատ աղաչանքով ներս
հրամցուց զանոնք՝ երկու օտարական մարդ-
կարծելով, ոտուընին լուաց ու կերակուր
հանեց : Քիչ մը անցաւ, եկան քաղաքացիքը

կուղէին Ղովտէն ան օտարականները որ չար
չորեն • Ղովտ չառաւ : Երբոր շատ նեղը
խոթեցին , ձեռքերնէն ազատելու համար՝
անոնց տեղը խոստացաւ տալու իրեն երկու
աղջիկները • բայց անոնք իրենց ուզածէն
ես չէին կենար : Ան առեն հրեշտակները
Ղովտը ներս քաշեցին , ու տանը դուռը կոր-
սընցընել տուին որ կըմնարուէին ու չէին
գաներ : Ետքը Ղովտայ հասկըցուցին հրեշ-
տակները իրենց ինչ բանի համար եկածնին ,
լսին որ իրեն նշանած փեսաներուն ալ իմա-
ցընէ որ մէկտեղ գան • բայց անոնք երբոր լսե-
ցին՝ ծիծաղեցան Ղովտայ գիւրահաւանուէր
վրայ ու տեղերնէն չջարժեցան : Երբոր առա-
ւօտ եղաւ՝ առին Ղովտը , կինը ու երկու աղ-
ջիկները , քաղքէն դուրս հանեցին ու ապրա-
պրեցին որ չըլլայ թէ դառնան ետենին
նային , մէկ տեղ մըն ալ չկեցած շիտակ լեռը
ելէն : Արեւը ծագելուն պէս սկսաւ սա-
տիկ կրակով խառնած ծծումբէ անձրեւ գալ
Սողոմ Գոմօրայ վրայ : Ղովտայ կինն ալ
Այ հրամանին դէմ ընելով՝ ետին նայեցաւ
ու մէկէն ազէ արձան կտրեցաւ : Ղովտ վախ-
նալով որ չըլլայ թէ լեռն ալ հասնի կրակը ,
ուղեց որ մօտ քաղաքներուն մէկը փախչի •
հրեշտակներն ալ իրեն ուղեւուն համար հոն
տարին զինքը • ասով ազատ մնաց ան քաղա-
քը աս պատժէն , և անոր համար անունը
Սեգովը ըսուեցաւ : Ահա ասանկով չորս
քաղաք մէկտեղ երկնքէ թափած կրակով
մոխիր դարձան իրենց մեղքերուն համար :

Հ • Ղովտ Սեգովը քաղաքը որչափ ատեն
կեցաւ •

Պ. Խիստ քիչ . վն զի սրտին վախէն մէկէն անկէ ալ ելաւ գնաց մօտ տեղ այրի մը մէջ բնակեցաւ : Ղովա երկու որդիք ունեցաւ , Մովսէս և Ամոն . ասոնցմէ եղան Մովսէսը և Ամոնացիք : Հոս կըմբննայ Ղովայ վրայ եղած պատմութիւնը :

Հ. Հայրն Աբրահամ ինչպէս իմացաւ Սողոմայ այրիը , ու անկէ ետքը ինչըրաւ .

Պ. Առաւօտանց նայեցաւ գէպ 'ի Սողոմ' Գոմոր , տեսաւ որ ծուխը երկինքը պատեր էր՝ ցաւեցաւ : Ետքը ելաւ գնաց գէպ 'ի հարաւ Գերարայ ըստած տեղը , ու հոն Սառային համար ամէն հարցնողին՝ քոյրս է կըսէր : Անոր համար Աբիմէլէք ան տեղին թագաւորը՝ Սառան իրեն կին առնել ուզեց . բայց Աճ տեսիլքով երեցաւ անոր ու ասլըս պըրեց որ չգպչի Աբրահամին կնոջը : Ան ալ կանչեց Աբրահամը , գանգատեցաւ սուտ զուրցելուն վրայ , ու շատ պարգևներ տալով թողուց՝ որ ուր կուզեն երթան : Բայց երթալէն առաջ Աբրահամ աղօթքըրաւ Աբիմէլէքայ համար ու ազատեց ԱՅ տուած պատժէն , որ իրեն պատճառաւ Աբիմէլէքայ մարդիկներէն մէկու մ'ալ տղայ չէր ըլլար :

14.

Իսահակ :

Հ. Սառան որդի ունեցաւ .

Պ. Երբոր հասաւ ԱՅ խոտտացած ատենը տղայ մը ունեցաւ և անունը դրաւ Իսահակ ,

և կաթէն կարած օրը մեծ ուրախութիւն ըրաւ Աբրահամ:

Հ. Իսահակ Սառային հարազատ տղան ըլլալով, Իսմայէլին փնաս մը եղաւ:

Պ. Իսահակայ պատճառաւ Իսմայէլը կըսաւ արհամարհուիլ՝ չէ թէ խորթ որդի ըլլալուն համար, հապա որովհետեւ Իսահակին հետ կիյնար, անոր գէշ օրինակ կուտար. անոր համար Սառան ուզեց որ հեռացնէ Իսմայէլը իր քովէն: Եւ թէպէտ Աբրահամ չէր ուզէր, բայց Աստուած իմացուց Աբրահամու որ Սառային ուզածը աղէկ բան է: Ան ատենը մէկէն Աբրահամ հնազանդեցաւ Սառային խօսքին: Ելաւ առաւօտանց հաց ու ջուր տուաւ Ագարայ, տղան ալ հետը ճամբայ դրաւ: Ագար ճամբան կորսնցուցած՝ երգման ջրհորին քովերը կը պտրտէր, ինչուան ջուրն ալ հատաւ, ինքն ալ յուսահատած՝ թողուց տղան մէկ ծառի մը տակ, ու գնաց քիչ մը հեռու նստեցաւ՝ որ չտեսնէ տղուն մեռնիլը: Աստուած լսեց տղուն լալու ձայնը, ու ջուր բղխեցուց ան տեղուանքէն, և խոստացաւ ալ որ մեծ ազգընէ Իսմայէլը:

Հ. Երգման ջրհորը ո՛ր տեղուանք կիյնայ.

Պ. Գերարայ Փղտացւոց երկիրը՝ Աբիմէլէքին թագաւորութեան տակը: Աս ջրհորը Աբրահամ բացեր էր ու Աբիմէլէքին մարդիկը առեր էին ձեռքէն: Երբոր Աբիմէլէքն որէն գալինք դրաւ Աբրահամու հետ, աս ջրհորն ալ նորէն ետ տուաւ, անմեղագիր ընկելով ինքզինքը թէ չէր իմացած: Աբրա-

համալ ծառեր անկէց ան ջրհորին քովէն ,
ու հոն Աստուծոյ աղօթք կընէր :

Հ . Աբրահամ Իսմայէլը դուրս ընէլէն
ետեալ ուրիշ վիշտ չքաշէց Իսահակայ սպա-
նառաւը .

Պ . Երբոր բոլորովին հանգստութե՛ մէջ
կըկարծէր ինքզինքը՝ տեսնելով որ իր վրայ
կը կատարուի Այ խոստումը , յանկարծ մէկ
գիշեր մը մեծ ցաւալի դիպուած մը հանդի-
պեցաւ : Հրաման տուաւ Աստուած Աբրա-
համու որ Իսահակը ողջակէզ ընէ : Աբրահամ
բնաւ չտարակուսեցաւ . առաւօտը կանուխ
ելաւ , փայտ կոտրեց , էշով մը և երկու ծա-
ռայով ճամբայ ելաւ գնաց իրեք օր հեռու .
ու երբոր տեսաւ Աստուծոյ ցրցուցած տեղը ,
ծառաները թողուց , փայտերը շալկեցուց Ի-
սահակայ կռնակը , ինքն ալ կրակ և գանակ
առաւ ու գնացին . տղան տարակուսած կը
հարցընէր թէ ո՞ւր է ողջակէզ ընելու ոչխա-
րը . Աստուած սպարաստած է՝ ըսաւ Աբրա-
համ : Երբոր հասան տեղը , կապեց Իսա-
հակը , քաշեց գանակը , կուզէր մօրթել կե-
ցիր , ըսաւ Աստուած . ու Սաբեկայ ծառին
վրայէն կախուած ոչխար մը ցցուց անոր
տեղը՝ որ ողջակէզ ըրաւ : Աստուած ալ
օրհնեց Աբրահամը ասանկ միամիտ հնազան-
դութե՛ր համար :

Սառայի ծանօտ, Իսահակայ Կարգո-ՒԼԸ :

Հ. Ո՞ր տեղ և քանի՞ տարուան մեռաւ Սառա .

Պ. Քեբրոնի մէջ Քանանացւոց երկիրը հարիւր քօանըեօթը տարուան :

Հ. Ո՞ր թաղեցաւ Սառա .

Պ. Քեբրոն Քանանացւոց երկիրը Մամբրէին գիմացը երկու այրին մէկուն մէջ . որն որ Աբրահամ գիմացի ագարակովը մէկտեղ գնեց չորս հարիւր սատերի Սահառ քետացիին աղուն Եփրոնին ձեռքէն . Աստուածաշունչը կանանց մէջէն միայն Սառային տարիքը, մեռնիլը ու թաղուիլը կըլիշէ՝ եկեղեցւոյ օրինակ ըլլալուն համար . ինչպէս Իսահակ ալ Քրիստոսի օրինակ էր :

Հ. Իսահակ էրբ կարգուեցաւ, և ի՞նչպէս .

Պ. Սառային մեռնելէն իրեք տարի ետքը : Տեոնելով Աբրահամ որ ինքն ալ ծերացած է՝ հարիւր քառասուն տարուան, կանչեց Եղիազարը՝ իրեն հաւատարիմ ծառան, ու երգումընէլ տալով որ քետացի կին չառնէ իրեն որդւոյն, տասը ուղտով, շատ ընծանելով, ոսկիէ արծըթէ զարդերով խրկեց որ երթայ իր հայրենիքը՝ Միջագետքէն Իսահակայ կին առնէ ու բերէ : Երբոր անկաջ տարակոյս կըհանէր թէ չգալու ըլլայ նէ՝ ի՞նչընեմ . Աբրահամ հաստատուն յուսով ըսաւ, թէ Այ հրեշտակը կառաջնոր-

դէ քեզի . բայց թէ որ չգայ , ազատ ըլլա-
 երդումէդ : Գնաց Եղիազար՝ Նաքովըայ քաղ-
 քին դուրսի դին ջրհորին քովը նստաւ : Աղա-
 չեց Աստուծոյ որ երբ քաղքէն կուգան աղ-
 ջիկները սափորներով ջուր առնելու , որ
 աղջիկն որ ընտրուած է աս բանիս՝ Եղիա-
 զար թէ որ խմելու ջուր ուզէ անկէ՝ անի-
 կայ ինքիրեն ուղտերուն ալ խմցնէ : Ասբանս
 մտածելու ստեն եկաւ Ռեբեկա Աբրահա-
 մու եղբորը՝ Նաքովըայ աղուն Բաթուէլին
 աղջիկը , ու Եղիազարայ խօսք դրածին պէս
 ըրաւ : Ան ասեն Եղիազար հարցուց խմացաւ
 ո՞վ ըլլալը , ու հանեց ձեռուները ոսկիէ
 տպարանջաններ դրաւ , ականջներն ալ ոս-
 կիէ օղեր անցուց : Երբոր Աբան աեսաւ
 անոնք ու լսեց եղածը , եկաւ տուն հրամ-
 ցուց . ուղտերուն խոտ տուաւ , իրենց ալ
 ոտուրնին լուաց ու կերակուր հանեց . բայց
 Եղիազար չուզեց ուտել ինչուան որ խօսքը
 չկապեն : Ետքը պատմեց եղած գիպուա-
 ծը . անոնք ալ Այբանն է աս ըսելով մէ-
 կէն հաւանեցան : Եղիազարն ալ ան ատենը
 հանեց ոսկիէ արծրթէ ամաններ ու լաթեր
 և ընծայ տուաւ Բաթուէլի , Ռեբեկային մօրը ,
 Աբանայ եղբորը ու իրեն . և ասանկով կե-
 րան խմեցին ու հանգչեցան : Առաւօտը մէ-
 կէն երթալ կուզէր Եղիազար . անոնք ստի-
 պեցին որ տասը օր ալ կենայ աղջիկը . ետքը
 խօսքը որոշելու համար Ռեբեկային հարցու-
 ցին , և անոր ուզելովը մէկէն բաժնուեցան
 Գնացին Ռեբեկա և իր աղախինները ուղտե-
 րու վրայ նստած : Երբոր մօտեցան Տեպէան

ջըհոր ըսուած տեղին, ան ատենը խառնակ
եւեր դաշտին մէջ կըստըտէր. մէկըմէկ տե-
սան հեռուէն, և Ռեբեկա երբոր իմացաւ
թէ գէպ 'ի իրենց եկողը խառնակն է, վրան
լաթ առաւ՝ վար իջաւ, ու անանկ գնաց:
Ասանկով խառնակը երբ քառասուն տա-
րուան էր՝ իրեն կին առաւ Ռեբեկան ու մօ-
րը մահուան սուգն ալ սրտէն փարատեցաւ:

16.

Աբրահամն մահը, և խառնակայ աղօթող քղայ
ունենալը:

Հ. խառնակայ կարգուելէն ետքը Աբրա-
համ որչափ ատեն ապրեցաւ.

Պ. Երեսունըհինգ տարի. և աս մի-
ջոցիս մէջ Քետուրա անունով կին մը ա-
ռաւ և անկէ վեց որդի ալ ունեցաւ ծերա-
ցած ատենը Այ մասնաւոր խնամքով, բայց
չթողուց անոնց որ խառնակայ հետ իրեն
ժառանգ ըլլան. մեռնելէն առաջ անոնց
մէյմէկ քիչ բան տուաւ ու ճամբեց: Ինքը
մեռաւ հարիւր եօթանասունըհինգ տա-
րուան, և խառնակ ու խամայէլ մէկտեղ թա-
ղեցին Սառային քովի այրին մէջ, Մամբրէի
կաղնի ծառին դիմացը:

Հ. խառնակ ո՞ր կըբնակէր.

Պ. Քանանացւոց երկիրը Աբրահամու
կեցած տեղը, ինչուան որ մեծ սովի մը պատ-
ճառաւ ելաւ ճամբայ Եգիպտոս երթալու
համար: Բայց Աժ արգելեց որ ան երկրէն

գուրս չելէ, որն որ իր հօրը խոստացեր էր ու իրենց կուզէր աւալ: Անոր համար գնաց Գերարայ փղշտացւոց Աբիմէլէք թագաւորին քով. հոն երկար ատեն կենալէն ետքը՝ դարձաւ նորէն առջի տեղը:

Հ. Իսահակ փղշտացւոց երկրին մէջ ի՞նչ նեղուի. քաշեց.

Պ. Առջի նեղուիը եղաւ իր սրտագողը որ քաշեց Ռեբեկայի համար. ուստի ամէն հարցընողին քոյրս է կըսէր. բայց Աբիմէլէք գիպուածով իմացաւ ու նեղացաւ Իսահակայ երկգիմի խօսքին վրայ, և ապսպրեց ամէնուն որ գիտնան, ու չըլլայ թէ փռասմը հասցընեն անոնց: Ատեն անցաւ՝ շատ հարստացաւ Իսահակ. սկսան նախանձիլ փղշտացիները, ու Իսահակայ հօրը փորած ջրհորները ամէնն ալ լէցուցին. ետքը Իսահակ նորէն բացաւ: Աս բաներուս համար Աբիմէլէք ալ Իսահակայ ըսաւ որ ելլէ երթայ ան տեղէն:

Հ. Իսահակ Աբիմէլէքին քովէն երթալէն ետե ի՞նչ մասնաւոր գործք ունի յիշուած.

Պ. Գերարայի ձորին մէջ՝ ուր որ կը բնակէր, ջրհոր մը բացաւ ինքիրեն բխած ջրոյ, ու անուը դրաւ Զէփոր, անոր համար որ Գերարայի հովիւները կռիւ կընէին՝ ան ջրհօրը մերն է ըսելով: Ուրիշ ջրհոր մըն ալ բացաւ, անուանեց Թափափ-Բի-ն նորէն կռիւ ընէլնուն համար. ուրիշ մըն ալ բացաւ ու անուանեց Ափրատ-Բի-ն, որուն համար կռիւ չեղաւ: Ետքը գնաց Երդման ջրհորին քով. հոն Այ սեղան շինեց, զո՛հ ըրաւ, ու

օրհնուեցաւ Աստուծմէ : Հոն ալ ջրհոր մը փորեց ու ջուր չելլալուն համար անունը ԵՐԴՈՒՆ դրաւ : Աս ատեններս եկաւ իրենքով Աբիմէլէք թագաւորը , Ոքողաթ ու Փիքօղ իրեն իշխաններով մէկտեղ դաշինք գնելու : Իսահակ անոնց սեղան ըրաւ ու մէկ տեղ բարեկամուէ ուխտ ըրին գնացին :

17.

ՅԻՒՖ , ԵՄՈՒ :

Հ . Իսահակ կարգուելուն պէս աղայ ունեցաւ .

Պ . Ռեբեկա ամուլլըլլալուն համար քսան տարի ետքը աղաչելով Աստուծմէ երկու տեակ աղաք ունեցաւ . որոնք երկու ազգ կրնշանակէին ու մեծը սզտիկին պիտի ծառայէր : Եսաւ էր մեծը՝ մազոտ թխագոյն և բնուիւր խիտ , և սզտիկը Յակոբ՝ հեղահոգի :

Հ . Եսաւայ ու Յակոբայ բնաւորութիւնին ինչ օգուտ կամ փութաւ հասուցին իրենց .

Պ . Եսաւ տաքդուխ կարիճ մը ըլլալով , անգրանկուէն և հօրը օրհնութէն զրկուեցաւ . Յակոբ հանգարտ մտածող ընտանի բարք ունենալուն՝ ամէն բանի մէջ յաջողութի գտաւ :

Հ . Եսաւ ինչպէս իր անգրանկութիւնը կորսնցուց .

Պ . Մէկ օր մը Յակոբ ոսպէ ապուր եփելու էր . Եսաւ սաստիկ անօթի գաշաէն դարձած տեսաւ , ուզեց : Յակոբ ալ ըսաւ . Թէ որ

անդրանկունիդ ինծի տաս, կեր: Եսաւ մէկէն
տաւանց տաւաջը ետեւը մտածելու, Անդրան-
կունէն ի՞նչ կելլէ՝ քեզի ըլլայ, ըսաւ: Յակոբ
երգում ուզեց: Եսաւ մէկէն երգում ալ
ըրաւ ու նստաւ կերաւ խմեց ու գնաց: Ա-
նոր համար Եսաւ Եդոմըսուեցաւ:

Հ. Իսահակ հաւանեցա՞ւ Յակոբայ ու
Եսաւայ ըրած անդրանկունէ փոփոխուէր:

Պ. Ինքը չիմանալով՝ անդրանկունէ օրհ-
նուն ալ Յակոբայ տուաւ. վասն զի՝ Եսաւ
որսորդ ըլլալով՝ երբեմն երբեմն ազէկ որսե-
լընէր ու կրկերցընէր հօրը, անոր համար
Իսահակն ալ Եսաւը կը սիրէր: Իսկ Ռեբեկա
մայրերնին ալ Յակոբը կը սիրէր: Իսահակ երբ
որ շատ ծերացաւ՝ ուզեց որ Եսաւը օրհնէ,
կանչեց ըսաւ որ երթայ մէկ ազէկ որս մը ընէ՝
եփէ ու բերէ, որ ինքն ու առէ ու ետքի օրհնու-
թիւ տայ իրեն: Մէկէն որսալու գնաց Եսաւ:
Իմացաւ բանը Ռեբեկա, իրկեց Յակոբը՝ որ
շուտ մը դաշտէն երկու գիրուկ ուլ բերէ,
որ ինքը եփէ ու տայ իրեն որ տանի ու օրհ-
նու թիւնը ինքն առնէ. Յակոբ սկսաւ վախ-
նալ թէ չըլլայ որ իմացուի ու ինքը անէծք
առնէ օրհնութեան տեղը. մայրը և իմ վըստ
ըլլայ, ըսաւ, անէծքը, դու խօսքիս մօտիկ
ըրէ՞: Երբոր գնաց բերաւ. Ռեբեկա ե-
փեց շուտ մը. Եսաւայ նոր զգեստն որ իր
քովը պահէր էր անոր հագցուց. ուլին
մորթն ալ թուերուն ու վզին վրայ յարմար-
ցուց, ձեռքը տուաւ կերակուրը որ տանի:
Իսահակ ձայնը լսածին ալէս սկսաւ տարա-
կուսիլ, հարցընէլ զարմանալով թէ ինչ շուտ

բերաւ . քովը կանչեց , ձեռունքները բռնեց
նայեցաւ . մինակ ձայնը ճանչցաւ թէ Յակո-
բինն էր . բայց երբոր մօտեցաւ՝ Եսաւայ լա-
թերուն հոտը առաւ , ու առանց տարակուսի
անդրանկուէ՝ օրհնութիւնը տուաւ՝ շատ խոր-
հրդաւոր խօսքերով . և թէ եղբօրը վրայ իշ-
խէ : Ասանկով ելաւ գնաց Յակոբ : Ետեւն
Եսաւ ալ բերաւ իրեն բռնած որսը . աս բա-
նիս վրայ խիստ զարմացաւ Իսահակ , հար-
ցուց , իմացաւ , բայց Աստուծոյ մասնաւոր
խնամքովը՝ որով արդարացի խաբէութիւնը
առաջ գնաց , տուած օրհնութիւնը ալ աւել-
լի հաստատեց : Ան ատենը տեսնելով Եսաւ
որ անդրանկութեան հետ օրհնութիւնն ալ
կորսընցուց , սկսաւ լալ ու խնդրել որ զինքն
ալ օրհնէ : Իսահակ չուզեց օրհնել . երբոր
խիստ շատ թախանձեց՝ ան ատենը մէկ քանի
խօսք ալ իրեն ըսաւ :

Հ . Եսաւ երկու անգամ խաբուելուն հա-
մար Յակոբին բան մը ըրաւ .

Պ . Սասաիկ ոխ սլահեց ու կըտպասէր
Իսահակայ մահուանը՝ որ ինքն ալ Յակոբը
մեռցրնէ :

18 .

Յաիֆայ երեւել Լաիանայ գով :

Հ . Յակոբ անդրանկուէ՝ օրհնութիւնը առ-
նելէն ետքը Եսաւայ հետ ինչպէս վա-
րուեցաւ .

Պ . Ռեբեկա իմանալով Եսաւայ միտքը՝

ուզէց Յակոբը հեռացընել : Եւ որովհետեւ
Եսաւ երկու կինն առերէր քետացիւ խնացի,
որոնք շատ նեղութիւն կուտային իրեն ու
Խաճակայ, աս պատրուակաւ գնաց աղա-
ջէց Խաճակայ որ Յակոբ երթայ Միջա-
գետք Խառան, ու հոն կարգուի : Յակոբն
աւյորդորեց որ երթայ Լաբանայ իրեն եղ-
բօրը քով՝ հեռանայ Եսաւէն : Ան ատեն Խ-
աճակ կանչէց Յակոբը, օրհնէց նորէն՝ ու
Խառան խրկէց :

Հ. Եսաւ երբոր լսէց Յակոբայ Խառան
երթալը՝ ինչ ըրաւ .

Պ. Իմացաւ որ իր ծնողքը չեն ուզեր քա-
նանացոց հետ խնամութիւն ընել, գնացնոր
կին մ' ալ առաւ Խամայէլի մէկ աղջիկը :

Հ. Յակոբայ Խառան երթալու ատեննոր
բան մը հանդիպեցաւ .

Պ. Ծամբան գիշերը վրայ հասնելով, առաւ
քար մը իրեն բարձ ըրաւ ու պառկեցաւ :
Քնոյն մէջ կըտեսներ սանդուխ մը կեցու-
ցած գետնէն ինչուան երկինք, որուն վրայ
հրէշտակները կելլէին ու կիջնէին . ծայրն
ալ Աստուած կեցած՝ Աբրահամու ըրած
խոստմունքները կըհաստատէր : Ախցաւ
Յակոբ, ու ելաւ անբարձ ըրած քարը անկէց՝
ձէթով օծեց . ու ան տեղին անունը Բէթէլ
այսինքն Տոն Աստուծոյ դրաւ . և թէ որ ողջ
դառնայ, ամէն ունեցած էն առանորդ տալ
խոստացաւ :

Հ. Յակոբ ինչ տեսակ մարդասիրութիւն
դտաւ Լաբանէն .

Պ. Երբոր Խառանին զիմաց ջրհորի մը

քով մօտեցաւ Յակօբ, տեսաւ հոն հովիւներ որ կրօպասէին ջրհորին բերնին քարը վերցընելու, ոչխարները խմցընելու համար. երբ որ սկսաւ հարցընել անոնց, Ռաքէլ Լաբանոյ աղջիկը վրայ հասաւ հօրը ոչխարներով. Յակօբ վերցուց քարը ու խմցուց անոր ոչխարներուն, ետքը սպառաւեցաւ ու լացաւ: Գնաց Ռաքէլ պատմեց հօրը, ան ալ եկաւ տուն հրամցուց: Երբոր խմացաւ որ կուզէ երկար ապեմ հոն կենալ, ամիսի մը չափ անցնելէն ետեւ, « Չեմ ուզեր որ, ըսաւ Լաբան, առանց վարձուց աշխատիս ինձի. որովհետեւ ազգականս ես », Յակօբ ալ եօթը տարուան աշխատանքին փոխարէն Ռաքէլը ուղեց: Հասաւ օրը, հարսնիք ըրին, ու գիշերը մօլթ տեղը Լիամէկալ մեծ աղջիկը տուեր էր. և ջեւիփա իր աղախինն ալ անոր նստիչտ: Առաւօտանց երբոր խմացուեցաւ խաբէութիւնը, Լաբան սուտ սրտածառ բերաւ թէ ան երկիրը սովորութիւն չէ կարգել սղտիկը մեծէն առաջ: Ուստի եօթը տարի ալ անոր համար ծառայեց՝ ու առաւ որուն նստիչտ ալ տուաւ Բալլան:

Հ. Յակօբ քանի՞ տղայ ունեցաւ խառանի մէջ.

Պ. Տասնըմէկ մանչ, մէկ աղջիկ: Որովհետեւ Լիա այնչափ սիրելի չէր Յակօբայ, Առաւած դիմացաւ անոր ու տուաւ վեց մանչ. Ռուբէն, Շմուոն, Դէի, Յուդա, Իսաքար և Ջարոզոն. մէկ աղջիկ մ' ալ Դինա: Ռաքէլն ալ շատ արամած ըլլալով իր ամուլը լալուն համար, Բալլոյ աղախինը տուաւ Յա-

կորայ, ուսկից ունեցաւ Դանը ու Նեփ-
թաղիմը : Լիան ալ իր աղախինը տուաւ և
ունեցաւ Գադը ու Ասերը : Ամենէն ետ-
քը լսելով Աստուած Ռաքէլին աղաչանքին,
տուաւ իրեն Յովսէփը :

19 .

Յակոբայ Լաբանէն Բաթնո-իւն :

Հ . Յակոբ Լաբանայ քով բոլոր որչափ
ատեն կեցաւ .

Պ . Քսան տարի . վն զի տասնըչորս տա-
րիէն Ռաքէլը առնեւէն ետքը երբոր Յակոբ
ուզեց երթալ, Լաբան ըսաւ թէ “ Քու
գալովդ իմ տունս օրհնուեցաւ, կեցիր
չոս և ինչ վարձք կուզես քեզի տամ ” :
Ան ատենը Յակոբ . “ Այսչափ ատեն բան
մը ինծի չես տուած, ըսաւ, թէ որ կուզես
կենամ, միայն հօտին մէջէն ամէն խատուտիկ
ոչխարները միշտ իմն ըլլան ” : Հաւանեցաւ
Լաբան ու մէկէն զատեց բոլոր ճերմակներն,
ու իրեն աղոցւ ձեռքը տուաւ որ իրեք օրուան
ճամբայ հեռու արածեն որ Յակոբ ճերմակ-
ներուն ծնած խատուտիկներն ալ չառնէ :
Տեսաւ Յակոբ որ Լաբան խարդախութիւն
կրնէ, ինքն ալ Աստուծոյ խրատուած, ծա-
ռի դաւար ճիւղեր առաւ, որոնց վրայի կա-
նաչները տեղ տեղ կեղեկելով գոյնզգոյն կերե-
նար . անոնք ոչխարները ջուր խմելու ատեն
աւազանին մէջ կը դնէր որ տեսնելով կը-
խրտէին ու խատուտիկ կը ծնանէին, ինքն ալ

անոնք բոլոր մէկդի կըզատէր . և վեց տարուան մէջ Յակոբ այնչափ հարստացաւ՝ որ Լաբան սկսաւ վրան նախանձիլ ու ծուռ նայիլ : Օր մը Յակոբ իմացուց Լիային ու Ռաքէլին իրենց հօրը արտուելը , և թէ ինքը տեսիլք տեսեր է որ Աստուած՝ “Ելիւ ասկէ գնաք ու հօրդ տունը կըսէ , , : Մէկէն հաւնեցան անոնք ալ . ուստի առաւ ընտանիքը , տղաքը , ու ամէն ունեցածը՝ ելաւ Ճամբայ : Ռաքէլ ալ իր հօրը կուռքերը գողցաւ մէկ տեղ առաւ :

Հ . Լաբան ի՞նչպէս ձայն չհանեց Յակոբայ իրմէ բաժնուելուն վրայ .

Պ . Ան ատենը Լաբան ուրիշ տեղ ոչխար խուղելու գացած ըլլալով՝ իրեք օրէն ետե իմացաւ , և սաստիկ նեղացաւ , ու իրեն մարդիկներովը եօթը օրուան Ճամբայ ինչուան Գաղաադու լեռը ետեէն վաղեց հասաւ : Գիշերը Աստուած երեցաւ Լաբանու , և ապրսպրեց որ զէն մը չհասցընէ Յակոբայ . անոր համար մինակ յանդիմանեց գաղտուկ փախչելը , և կուռքերը գողնալը : Յակոբ գաղտուկ փախչելուն համար “Ախցայ , ըսաւ , որ չըլլայ թէ արգելես զիս . իսկ գողութիւնը թէ որ մէկը ըրած է՝ պատժուի ըսաւ ” : Լաբան շատ փրնտուեց չգտաւ . վասն զի Ռաքէլ ուղտին կռնակը գրեր ու վրան նստեր էր : Ան ատենը աղէկ մը գանգատեցաւ Յակոբ՝ որ այնչափ իրեն տունը աշխատեր է սիրով , ու մէկ պարգև մը չէ ընդունած , և հիմայ ալ զինքը գող բռնելու համար բոլոր տակնուվրայ ըրաւ : Ամբցաւ Լաբան և ու-

զէց որ դաշինք գնեն մէջերնին . քար մը տընկէց Յակոբ, և ուրիշ շատ քարեր ալ դիզելով պղտի լեռ մը շինեցին . վրան նստան կերան խմեցին, և անուշը գրին Բլուր-Վայո-Յեան : Ետքը սիրով պագտուելով մէկ մէկէ բաժնուեցան :

20 .

Յակոբայ Քանան հասնիւն :

Հ . Յակոբայ Լաբանէն բաժնուելէն ետքը ի՞նչ նոր բան հանդիպեցաւ .

Պ . Ճամբան մէկ օր մը տեսաւ իր առջին շարուած հրեշտակներու բանակ, որ եկեր էին պաշտպանելու իրեն . բայց ինքը գիտնալով որ պէտք չէ անհոգ կենալ, “ Աստուած կօգնէ ըսելով ”, մարդ խրկեց Սէիր ըսուած տեղը իր Եսաւ եղբայրը բարկելու : Ետքը լսեց որ չորս հարիւր հոգւով Եսաւ իրեն առջևը կելէ, շատ վախցաւ . իր մարդիկը երկու բանակ բաժնեց որպէս զի թէ որ մէկը ջարդուի՝ գոնէ մէկալը ազատի . և շատ ընծաներ ալ խուժք խուժք առջևէն խրկեց՝ որ “ Յակոբայ քու ծառայիդ է ” ըսելով տան . ինքն ալ սկսաւ Այ աղօթել որ փրկէ զինքը : Ան գիշերը Այ հրեշտակը իրեն հետ կռուեցաւ, ու յաղթուելուն համար ազգրին տակի ջիղը թմրեցուց որ ցաւէն թողու . ետքը ըսաւ ալ թէ թող երթամ . բայց Յակոբ ինչուան որ չօրհնեց զինքը չթողուց . ան առեն հրեշտակը անուշին ալ փոխեց Խ-

բայելիք Աստուծոյն գրաւ : Յակոբ ալ ան տեղւոյն անունը Տէփէ Աստուծոյ ըսաւ :

Հ. Յակոբ Եսաւոյ ինչպէս հանգիպեցաւ .

Պ. Երբոր մօտիկցաւ՝ իրեք բաժնեց իր ընտանիքը . առաջ երկու աղախինը իրենց տղոցմով, Լիան իրեններովը, ետեէն Բաքէլը և Յովսէփը . և ինքն անոնցմէ առաջ անցաւ՝ Եօթն անգամ երկրպագութիւնը տալով, անոնք ալ մէկտեղ, ինչուան Եսաւոյ գութը շարժեցաւ ու լալով պագտուեցաւ : Եսաւ ուզեց մէկտեղ երթալ կամ իրեն մարդիկներէն օգնական տալ . Յակոբ չհորհակալ եղաւ . մանր տղաքը՝ անասունները պատճառ բերելով, կամաց կամաց կը հասնիմ ըսաւ ինչուան Սէիր :

Հ. Յակոբ Միջագետէն դառնալէն ետե ուր գնաց բնակեցաւ, և ինչ հոր վիշաքաշեց .

Պ. Սիկիմ քաղաքին դիմացը բնակեցաւ, Սիւքեմայ հօրմէն Եմովընէն հարիւր ոչխարի գնելով Խորան ըսուած տեղը : Օր մը Գինա իր աղջիկը գնաց քաղաքը տղորտելու : Սիւքեմ Եմովը իշխանիմ աղան տեսաւ աղջիկը ու չարճիկեց, և իրեն կնիկ առնելու մտքով առաւ տուն տարաւ : Հայրը Եմովը եկաւ Յակոբայ հետ խօսեցաւ՝ յորդորելով որ իրենք ալ միշտ հոն կենան և ուրիշի հետ խնամութիւն չունեն : Սիւքեմն ալ կը խոստանար ինչօժիտ որ ուզեն : Բայց Յակոբ ու տղաքը շատ նեղացած ըլլալով, Շմաւոն ու Դէի որ մէկ մօրէ Գինաին եղբայրն էին՝ խարդախու-

Թեամբ ըսին՝ Թէ պէտք է որ մեզի պէս Թըլ-
փառիք որ ատ բանիդ հաւանինք : Անոնք
յանձն առին , գնացին քաղաքացիներն ալ
յորդորեցին ըսելով Թէ հարուստ են , բոլոր
ունեցածներն ալ մերը կըլայ . ասանկով ա-
մէնքն ալ Թլփառուեցան : Երբորդ օրը որ
ամէնքը ցաւի մէջ էին , Շմաւոն ու Ղէի
սրերով մօան քաղաքը ջարդեցին ամէն էրիկ
մարդիկը , բոլոր քաղաքն ալ կողոպտեցին ,
կիները անասուններն ալ առին Վինաքու-
բերնին ալ մէկտեղ ու դարձան : Շատ նե-
ղացաւ Յակոբ վրանին , վախցաւ ալ որ չըլ-
լայ Թէ քանանացիները ու փերեզացիները
գան զիրենք ջարդեն աս բանիս համար :

Հ. Յակոբ Միջագետքէն դառնալէն ետքը
չգնաց հօրը տունը .

Պ. Սիկիմին բնակիչները ջարդելէն ետե .
Աստուած հրաման տուաւ որ Բեթէլ եր-
թայ ու հոն Այ սեղան շինէ , ուր որ առաջ
սանդուխը տեսեր էր : Ան ատենը Յակոբ
իրեն հետ եղբայներուն ասլըսպրեց որ քովեր-
նին եղած կռապաշտական բաները Թողուն .
որոնք ամէնն ալ Սիկիմ բնակչի ծառին տա-
կը Թաղեց , ու գնաց Բեթէլ : Հոն մեռաւ
Իեքովրա Ռեբեկայի դայեակը . անոր հա-
մար հոն տեղի կաղնիին տնունը կոչեց « Գոյ
դրաւ » : Անկէ ելաւ և երբոր Եփրաթա ի
Բեթղէ հէմ կըմանէր , Ռաքէլ Բենիամինը
ծնանելու ատեն մեռաւ , հոն ճամբուն վրայ
Թաղուեցաւ . Յակոբ ալ արձան կանգնեց՝
որ կըսուի Աւթան շիրին Ռաքէլայ : Ետքն
եկաւ Քերբոն հօրը տունը ուր որ Աբրա-

Համ ալ կեցեր էր, ու գտաւ դեռ ողջ զԽաչակ, որ մեռաւ հարիւր ութսուն տարուան, և Յակոբ Եսաւ մէկտեղ թաղեցին. Յակոբ հոն բնակեցաւ անկէ ետեւ. բայց Եսաւ ելաւ Սէիր գնաց՝ ան տեղը երկուքին ալ չօգտեւրուն համար:

21.

Յովսէփայ լրաց եղած նախնիք:

Հ. Յակոբայ տասուերկու տղաքը միշտ մէկտեղ կեցան.

Պ. Թէ որ նախանձու կիւքը չըլար՝ խաղաղ մէկտեղ կըկենային: Բայց որովհետեւ հայրերնին Յովսէփը աւելի կըսիրէր, ինչուան իրեն համար աղուոր ծաղկեայ լաթ ալ չինէր էր. աս սլատճառ եղաւ իրենց մէկմէկէ բաժնուելու և շատնեղութիւններ քաշելու:

Հ. Յակոբայ Յովսէփը ուրիշներէն աւելի սիրելը անկարգ բան չէր.

Պ. Չէ. վն զի աղէկութեանը համար կըսիրէր, ինչպէս Աստուած ալ իմացուց ասանկ երազով մը. կըտեսնէր Յովսէփ գաշտի մը մէջ որ ինքը եղբայրներուն հետ ցորենի որայ կըկապէին, և իր կապած որան ելաւ կայնեցաւ ու մէկալնոնցը անոր երկըրպագութիւն կընէին: Մէկ ուրիշ մըն ալ տեսաւ որ արևը լուսնկան ու տասնըմէկ աստղերը իրեն երկրպագութիւն կընէին: Երբ որ լսեցին ասոնք եղբայրները, իմանալով

երազին միտքը , այնչափ վառուեցաւ նախանձնին , որ կարելի ըլլար մեռցնել կուղէին :

Հ . Յովսէփայ եղբարքը սաստիկ նախանձելով իրեն լըայ ինչ կրցան ընել .

Պ . Անգամ մը եղբայրները գնացեր էին Սիւքեմ ոչխարները արածելու . շատ օրեր անցնելէն ետե , Յակոբ խրկեց Յովսէփը տեսնելու թէ ինչպէս են . Յովսէփ մոլորած պարտելու ատեն , հանգիպեցաւ ճամբան մէկու մը որ ըսաւ թէ Դովթայիմ գացած են : Գնաց Յովսէփ գտաւ եղբայրները . երբոր տեսան անոնք հեռուէն , խորհուրդ ըրին որ սպաննեն , բայց Ռուբէն ապրեցընել ուղեւով ըսաւ թէ արիւն չընեն , հապաչոր հորեր կային անտեղուանքը՝ անոնց մէկուն մէջը ձգեն : Երբոր իրենք նստեր կերակուր կուտէին՝ տեսան հեռուէն որ Գաղատ գէն իսմայէլացի վաճառականներ Եգիպտոս կերթան , տեսակ տեսակ խուռնկեր կըտանին . Յուդային խորհրդով հանեցին հորէն ծախեցին անոնց քսան դահեկանի : Ռուբէն գնաց որ հորէն հանէ փախցընէ ու չգտնելով սկսաւ յուսահտած լալ : Ետքը անոր լաթը այծի արիւնի մէջ թաթխած տարին Յակոբայ ըսելով թէ աստիկ գտանք որ դազանը պատուեր էր : Յակոբ երբոր տեսաւ՝ պատուեց իր լաթերը , արամուծեան լաթ հադաւ ու կուլար , կողբար . եկան քովը ամէն ընտանիքը՝ ճար չեղաւ միտթարելու , ցաւէս կըմեռնիմ կըսէր :

Յովսէփայ բանաւ էլ լաւ է :

Հ . Իսմայէլացիները ի՞նչ ըրին Յովսէփը .

Պ . Տարին Եգիպտոս ծախեցին Պետափրէս Փարաւոն թագաւորին դահճապետին : Պետափրէս տեսնելով որ Յովսէփ խելացի ու հաւատարիմ տասներեօթը տարուան կտրիճ մըն է , և Աստուած ալ անոր հետն է , իր տանը ամէն կրօնավարութիւնը անոր յանձնեց :

Հ . Ո՞րչափ ատեն կեցաւ Յովսէփ Պետափրէս դահճապետին քով .

Պ . Քիչատեն . վասն զի Պետափրէսի կինը անոր վրայ աչք ձգելով կուզէր որ իրեն հետ անկարգութիւն ընէ . բայց անիկայ մտիկ չէր ընէր : Օր մը մինակ դանեւելով երբ որ քղանցքէն բռնած նեղը կը ձգէր , Յովսէփ հանեց վերարկուն փախաւ . կինն ալ սկսաւ կանչուըռտել՝ յանցանքը անոր վրայ ձգելով . ու երբոր Պետափրէս սուն դարձաւ , սուտերով հաւանեցուց որ Յովսէփը անկարգութիւն կուզէր ընել , ու երբոր եսկանչուըռտեցի , կըսէ , փախաւ քովէս : Բարկացաւ դահճապետը . ու բանտ դրաւ Յովսէփը :

Հ . Բանտին մէջ Յովսէփայ ի՞նչ նոր բան հանդիպեցաւ .

Պ . Ա՜յ օրերը թիւրին տակառապետը ու մատակարարը Յովսէփին կեցած բանտը գը-

բուեցան . և մէկ գիշեր մը երկուքն ալ երազ
տեսան : Երկրորդ օրը Յովսէփ տեսնելով
որ երեսնին կախեր են՝ իմացաւ որսաճա-
ռը , հարցուց երազը ու ըսաւ , [Թէ Աստու-
ծով ես կըմէկնեմ երազնիդ : Ան տանն
պատմեց տակառապետը . “ Տեսայոր , ըսաւ ,
որ[Թ մը իրեք կանաչ ճիւղ և խաղող սենէր ,
ես ճղմելով գաւաթի մէջ Փարաւոնին տուի , ,
“ Իրեք օրէն , ըսաւ Յովսէփ , առջի պաշտօնիդ
պիտի հասնիս՝ որ գաւաթով գինին Փարա-
ւոնին տաս , , Եւ աղաչեց որ երբոր ազատի ,
յիշէ զինքն ալ Փարաւոնին առջև որ յան-
ցանք չունի : Մատակարարն ալ տեսնելով
որ աղէկ մէկնեց . “ Ես ալ տեսայ որ , ըսաւ ,
իրեք ազնիւ ալիւրի աման գլխուս վրայ դրած
էր . վրայինին մէջը ազնիւ [Թֆրական կե-
րակուրներ՝ որ [Թռչունները կուտէին մէ-
ջէն , , Պատասխանեց Յովսէփ . “ Իրեք օրէն
Փարաւոն գլուխդ կտրէ պիտի և մար-
մինդ ալ փայտէ պիտի կախէ որ [Թռչուն-
ները գան ուտեն , , Իրեք օրէն Փարաւոնին
ծննդեան օրը ըլլալով , կատարուեցաւ
Յովսէփայ ըսածը . բայց տակառապետը
մոռցաւ Յովսէփը յիշելու :

Հ . Յովսէփ ինչպէս բանտէն խալսե-
ցաւ .

Պ . Երկու տարի բանար կենալէն ետքը ,
Փարաւոն երազ մը տեսաւ . գետին մէջէն
եօթը գիրուկ կովեր ելան կարածէին . ու-
րիշ եօթը վատոյժ կովեր ալ ելան , արա-
ծելու տանն առջինները կըլլցին : Արթըն-
ցաւ և նորէն քնացաւ , տեսաւ որ մէկ ար-

մատենեօթը պարարտ ցորենի հասկեր ելան,
ետքը եօթն ալ ցամաք հասկեր ելան ու առ-
ջինները կլէցին : Փարաւոն տակնուվայ ե-
ղած չէր գտնէր մէկը՝ որ տեղն ՚ի տեղը մեկ-
նէ . յանկարծ տակառապեալին միտքը ին-
կաւ , պատմեց թագաւորին Յովսէփայ հա-
մար : Ան ատենը նոր լաթեր հագուցին ու
Փարաւոնին առջև հանեցին . մեկնեց թէ
երկու երազն ալ մէկ բան կը ցուցնեն . « Եօթը
գէր կովերը և եօթը պարարտ ցորենի հաս-
կերը եօթը առատութեան տարի է ըսաւ՝
որ գալու է . և եօթը վատոյժ կովերը և
եօթը ցամաք հասկերը եօթը սովի տարի-
ներ են որ ետեէն յաջորդելու են : Աս-
տուած աս բանս ցցուց ըսաւ՝ որ մէկ խելացի
մարդ մը գտնես , որ առատութեան ատենը
ժողովէ ցորենները ու պահէ սովին ատենին
համար » : Ասով չէ թէ միայն բանտէն խա-
լըսեցաւ , հասաւ նաև Փարաւոնին հրամա-
նով իրեն երկրորդը եղաւ . վասն զի « Քեզմէ
խելացի մարդ չկայ , ըսաւ Փարաւոն , որ աս
կարգերը ընէ » : Ասկէ ետքը փառաւոր հա-
գուստով , մատնիով , ոսկի զարդերով թա-
գաւորական կառքի մէջ նստուցին , ու բո-
լոր քաղաքը պարացուցին՝ որ ամէնքը իմա-
նան թէ Եգիպտոսի տէրն է : Ետքը Յովսէ-
փայ անունը Փոտմիթոմբանէ դրաւ և Արեգ-
քաղքին քրմին աղջիկը իրեն կին տուաւ .
ուսկից երկու տղայ ունեցաւ՝ Մանասէ ,
Եփրեմ : Աս ատեն Յովսէփ երեսուն տա-
րուան էր :

Յովսէփայ Դափաւորութիւնը :

Հ . Յովսէփ գատաւորը լլաւով ինչ օգուտ
ըրաւ .

Պ . Բոլոր Ժողովրդեան մահուանէ աղա-
տելու պատճառ եղաւ , և թագաւորին ալ
մեծ հարստութեան . վասն զի ամէն գետին
ները՝ անասունները նաև մարդիկը ստակի
տեղ գերի առաւ , որ անկէ ետև սկսան ա-
մէնքը գետին բանիլ գերիի պէս , ու վաս-
տը կածնուն մէկ մասը թագաւորին տալ :

Հ . Եգիպտոսի սովը ինչուան ո՛ւր տարա-
ծուեցաւ .

Պ . Ամէն ան կողմի աշխարհքները . ին-
չուան Յակոբ ալ սովէն նեղացած խրկեց
աղաքը Եգիպտոս՝ որ ցորեն գնեն :

Հ . Յովսէփայ եղբարքը երբոր առջի ան-
գամ տեսնուեցան իրեն , ինչպէս վարուե-
ցաւ անոնց հետ .

Պ . Երբոր անոնք եկան առջևը ինկան
երկրպագութիւն ըրին , մէկէն ճանչցաւ .
բայց չճանչնալ ձեացուց , ու սկսաւ բարկա-
նալ “ Լրտես էք ըսաւ , եկեր էք որ քաղաքս
աչքէ անցընէք ու մասնիչ ըլլաք ” : Անոնք
“ Չէ , կըսէին , ցորեն գնելու եկեր ենք ” , ու
կըպատմէին ով ըլլաւին . և թէ տասուեր-
կու եղբարք են , պզտիկը հօրերնուն քովն է ,
և մէկը մեռած է : Յովսէփ աս բաներս լսե-
լով , ալաւելի վրայ տուաւ թէ “ Գէշ մարդիկ

էք . թէ չէ , ըսաւ , ձեզմէ մէկը խրկեցէք որ
 ձեր պղախ եղբայրը բերէ , : Ասանկով ամէնն
 ալ բանօր դրաւ : Իրեք օրէն ետե իբր թէ
 խղճալով հրաման տուաւ որ մինակ մէկը
 մնայ , մէկաշնոնք ցորենինն աանին ու ի
 դարձին պղախ եղբայրնին ալ բերեն , որ ի-
 րենց հաւատայ : Սիրով յանձն առին , ու
 կարծելով որ Յովսէփ չհասկընար , որով
 հետե թարգմանով կըխօսէր , սկսան ըսել
 թէ “ Ասնեղուծիւնը կըքաշէնք Յովսէփայ
 ըրածներնուս համար . որչափ կաղաչէր ու
 մօտիկ չըրինք , : Բուբէնն ալ կըսէր՝ թէ “ Ես
 ձեզի չըսի՞ . խեղճ՝ աղուն արիւնը մի մըտ-
 նէք , : Ասխօսքերուս վրայ Յովսէփայ սիրար
 փղձկելով , մէկդի քաշուեցաւ ու լացաւ :
 Եօքը նորէն եկաւ հրամայեց որ Շմաւոնը
 կապեն ու պահեն : Իրենց ամանները լեցը-
 նել տուաւ , և գաղտուկ ապսպրեց որ ամ-
 մէնուն ցորենին գինն ալ իրենց ամանին մէջը
 դնեն : Անկէ զատ ճամբուն համար կերա-
 կուր ալ տուաւ ու խրկեց :

Հ . Ամաններնուն մէջի ստակները ի՞նչ
 կերպով յայտնուեցան .

Պ . Ճամբան իջեան մը հասնելով , ոմանք
 քուրձերնինբացին՝ իշուն կերակուր տալու
 համար . տեսան ստակնին ու զարմացան , և
 Աստուծոյ բանն է ըսելով գնացին տեղն
 ի տեղը պատմեցին Յակոբոյ : Եւ հոն մէ-
 կաշներն ալ իրենց տարած ստակնին գանե-
 լով , սասախիկ վախի մէջ ինկան :

Հ . Յակոբ թողո՞ւց Բենիամինը տանելու .

Պ . Առջի բերանը այրած սրտով սկսաւ

ըսել՝ թէ « Չիս զաւերնեւրէս զըկեցիք . Յովսէփը չկայ , Շմաւոնը չկայ , Բենիամինս ալ կուզէք առնել . աս ամէն խեղճութիւնները իմ վրաս մի կուգան » : Ան ատենը Ռուբէն պատասխան տուաւ՝ թէ « Իմ երկու տղաս սպաննէ թէ որ Բենիամինը չգարձընեմ » : Չէ , կըսէր Յակոբ , չըլար . ասոր եղբայրը մեռած է . թէ որ աս ալ մէկ փորձանքի մը հանդպի , իմ ծերութիւնս անմխիթար գերեզմանը կըմըսնէ » : Բայց սովը օրէ օր սաստկանալով՝ սկսաք եղաւորէն երթալ . Յուդան ըսաւ , « Հայր գիտնաս որ խօսք տուեր ենք Բենիամինը հեռերնիս տանելու » : Յակոբ կըսէր « Ինչո՞ւ ըսիք թէ ուրիշ եղբայր ալ ունիք » : « Մեզնեղը ձգեց , ըսին , հարցուց թէ հայրերնիդ ո՞ղջ է . ուրիշ եղբայր ունի՞ք . ո՞վ գիտէր որ ան ալ տեսնել կուզէ » : Ետքը Յուդանորէն երաջխաւոր ըլլալով՝ հաղիւ հաւանեցուց , Յակոբ ալ ըսաւ որ իրենց երկրին բերքերէն ընծայ տանին , առջի ստակնին ալ հետերնին առնեն : Ասանկով Յակոբ օրհնեց ու ճամբայ դրաւ :

24.

Յովսէփը եղբարց ցոյսնուիւ :

Հ . Երկրորդ անգամ Յովսէփի եղբայրնեւրը ինչպէս ընդունեցաւ .

Պ . Երրորդ Բենիամինը հետերնին Եգիպտոս հասան , Յովսէփի հրամայեց իր ասնը

վերակացուն՝ որ տուն տանի զանոնք ու կե-
րակուր պատրաստէ, որ մէկտեղ հաց ու-
տեն: Բայց անոնք կարծելով թէ ստակին
համար կերթան պատասխան տալու, սկը-
սան ան մարդուն առջև զիրենք արդարացը-
նել. ու հիմա, ըսին, անկէ զատ ուրիշ ստակ
ալբերինք: Մարդը սիրտ տուաւ անոնց թէ
ատա՛ Աստուծոյ բանն է, հոգ մընէք: Ետքը
Շմաւոն եղբայրնին ալ արձրկեց տուն բե-
րաւ: Ետքը երբոր Յովսէփ եկաւ ամէնքը
երկրպագութիւն ըրին, ու ինքն ալ սիրով
առաւ բերած ընծանին. հարցուց հօրեր-
նուն ինչպէս ըլլալը, ու ըսաւ թէ Աստուծ-
մէ օրհնած մարդ մըն է անիկայ: Ետքը Բե-
նիամինի վրայ նայելով, հարցուց. « Ա՞ս է
ձեր պզտիկ եղբայրը. Աստուած քեզի ողորմի
որդի », ըսաւ, և անտեղը Յովսէփայ սիրտը
լեցուեցաւ, արցունքը չկրցաւ բռնել, ելաւ
մինաւոր տեղ մը գնաց լալու համար: Ետքը
ամէնը մէկտեղ կարգով իր հետը հացի նստե-
ցուց, ու սեղանին վրայ աւելի պատիւ ցը-
ցուց Բենիամինի: Ետքը Յովսէփ վերակա-
ցուն ապսպրեց որ ցորենին ամանները աղէկ
մը լեցընէ ու նորէն ստակները քուրձերուն
բերանը դնէ կապէ, նաև իր արծը թէ գա-
ւաթը Բենիամինին ամանին մէջը դնէ: Ա-
սանկով առաւօտանց կանուխ ճամբեց:

Հ. Բենիամինին քուրձի արծ թէ գաւա-
թը ինչ կերպով յայտնուեցաւ.

Պ. Յովսէփ եղբայրներէն բաժնուէլէն
Ետքը, վերակացուն ետենուն խորկեց՝ որ ե-
րեսնին տայ՝ արծը թէ գաւաթը գողնալ

նին, երբոր լսեցին անոնք, խռովեցան ու սկսան ըսել՝ « Այդպէս բան չենք ըրած, չենք գիտեր. ինչպէս կարելի է որ մենք արծաթ կամ ոսկի գողնանք, որ մեր քուրձին մէջ գտած ստակնիս աշնորէն ետ դարձուցինք: Եւ ըսին վստահութեամբ թէ որուն քովէն որ ելէ ան գաւաթը՝ ոպաննուի, և ամէնքս ալ գերի ըլլանք: Ան ատեն վերակացուն ալ սկսաւ կարգով նայիլ փրնառել՝ ու գտաւ Բենիամինին ամանին մէջէն: Պաղեցան մնացին ամէնքը և յուսահատած լաթերնին սկսան սրտաբառել, և գլուխնին կախած ետ դարձան:

Հ. Երրորդ անգամ Յովսէփայ եղբայրներուն առջև երևնալը ինչ կերպով եղաւ.

Պ. Երբոր եկան Յովսէփայ առջեւ՝ սկսաւ զիրենք յանգիմանել: Անատենը Յուդա շուտ մը ոտքը ինկաւ ըսելով. « Ալ սպառախան չունինք. Աստուած մեզքերնիս երեսնիս տուաւ. ահա ամէնքս հրամանոցդ գերի ենք »: Յովսէփ՝ « Չէ ըսաւ, որուն քովէն որ գաւաթը ելաւ միայն ան իմ գերիս ըլլայ, դուք ազատ ելէք գնացէք »: Աս խօսքէս քիչ մը սիրտառաւ Յուդա, ու թողութիւն ուղելով սկսաւ սրտամել թէ ինչպէս հօրը ծերութեան սիրական զաւակն է Բենիամինը, և շատ դժուարութեամբ թողուցեր է բաժնուիլ իրմէն, ըսելով թէ « Ռաքէլ ինծի միայն երկու զաւակ բերաւ. մէկը ըսիք թէ գազանը բղբտեց. հիմա թէ որ աս ալ առնէք՝ իրեն փորձանք մը հանգիպելու ըլլայ, ցաւէս կը մեռնիմ: Անոր համար ըսաւ Յուդա՝ ես աս

աղին երաշխաւոր եղայ, ուստի ևս սիրով գերի կը լրամ հրամանոցդ, որ ինքը ազատ հօրը երթայ. թէ չէ՝ ի՞նչ երեսով ես հօրս առջնը ելլեմ, անոր կսկիծը տեսնեմ», : Յովսէփ ալ չկրցաւ ինքզինքը բռնել, օտար մարդիկը քովէն դուրս հանել տուաւ, մէկէն լալով կսկիւն սկսաւ, « Ես Յովսէփն եմ, իրաւցրնէ իմ հայրս ողջ է », Եղբայրներն որ լսեցին՝ աւազեցան, մնացին : Յովսէփ նորէն մօտ կանչեց ու ըսաւ. « Ես Յովսէփ ձեր եղբայրն եմ որ ծախեցիք. բայց մի վախնաք, Աստուած աս ճամբովս զիս տէր ըրաւ Եգիպտոսի որ ձեզ կերակրեմ, և դեռ սովին երկրորդ տարին է », : Սիրով ու լալով հետերնին աւագտուեցաւ ու ասըսպրեց որ շուտով երթան իր հօրը ըսեն՝ թէ « Աստուած Յովսէփը Եգիպտոսացուց վըայ իշխան է ըրեր, և շուտ ինքն ալ անով տեղով ելլէ գայ, որ զինքը աս սովիս ատենը կերակրեմ », :

Հ. Թագաւորը չիմացաւ Յովսէփայ եղբայրներուն յայանուիլը.

Պ. Իմացաւ ու շատ ուրախացաւ, և Յովսէփայ ասըսպրեց որ հայրը բերել տայ : Յովսէփ ալ սայլեր խրկեց, ու ամենուն երկերկու պատմութեան տուաւ, և Բենիամինին հինգ պատմութեան և իրեք հարիւր ալ գահեկան. և հօրն ալ նոյնպէս, տասը բեռ ալ Եգիպտոսի ազնիւ բաներէն, ուրիշ տասը բեռ ալ հօրը ճամբու պաշար : Եւ ասանկով ճամբայ դրաւ :

Յակոբայ Եգիպտոս Երևալը ու Վախճանիւն :

Հ. Յակոբ երբոր լսեց Յովսէփայ ողջ ըլլալը ինչ ըսաւ .

Պ. Առջի բերանը սաստիկ շփոթեցաւ , պաղեցաւ ու չհաւատաց . ինչուան որ տեղն ի տեղը նորէն պատմեցին , ու ցցուցին Յովսէփայ խրկած բաները : Ան ատեն սիրտը վառուեցաւ ու ըսաւ . “ Ասկէց աւելի ալ ինչ մեծ բարիք կրնամ ունենալ որ իմ Յովսէփըս ողջ է . կերթամ սիրով՝ որ չմեռած տեսնեմ զինքը , , : Շուտով պատրաստուեցաւ իր աղաքներովը և թողնելովը Եօթանասունըհինգ հոգի , և ճամբայ ելաւ :

Հ. Յակոբ ինչպէս գնաց Եգիպտոս որ Աստուած ըսեր էր թէ Քանանու երկրէն դուրս չելեն .

Պ. Ինքն ալ տարակուսեր էր ասոր համար . բայց երբոր հասաւ Երզնան ջրհորին քով , Աստուծոյ զոհմատուց որ իմացընէ իր կամքը : Աստուած երեցաւ , ու ըսաւ՝ որ Եգիպտոս երթայ , Յովսէփայ քով մեռնի . հոն իր ազգը շաանան՝ ու եաքը նորէն ետ գառնան :

Հ. Ո՛ր տեսնուեցաւ Յակոբ Յովսէփայ .

Պ. Յակոբ խրկեց Յուզան , Յովսէփայ ըսելու որ գայ Ռամեսոս ըսուած տեղը . որ Գեոեմ ալ կըսուի : Հոն մէկզմէկ տեսնել նուն պէս՝ լալով պագտուեցան , և կըսէր Յակոբ թէ “ Մեռնիմ երթամ որդի՝ որ ըգբեզ ողջ տեսայ , , :

Հ. Յովսէփայ եղբարքը Փարաւոնի հետ տեսնուեցան .

Պ. Նախ չորս հինգ հոգի առաւ Յովսէփ հանեց Փարաւոնի առջև՝ առաջուց խրատելով որ եթէ հարցընէ Փարաւոն ինչ գործքի տէր ըլլալին, հովիւ ենք ըսեն . այնպէս ըրին ու եգիպտացիներէն զատ Գետեմայ մէջ բնակելու հրաման առին : Փարաւոն՝ հայրերնին ալ ուղեց տեսնել . ու երբոր գնաց Յակոբ, ինչպէս ըլլալը ու տարիքը հարցուց Փարաւոն : Ետքը Յովսէփայ հրաման տուաւ որ անոնցմէ իրեն ոչխարներուն ալ վերակացու դնէ :

Հ. Յակոբ Եգիպտոս քանի՞ տարի ասրեցաւ .

Պ. Տասնըեօթը տարի : Երբոր լըմընցաւ աս տարիները, Յովսէփը կանչեց՝ երգուընցընելով ապսպրեց որ իրեն հայրենական գերեզմանը դնէ : Անկէ ետեւ մէկ հեղ մըն ալ իմացուցին Յովսէփայ թէ հայրը ծանրացեր է . բերաւ երկու որդիքը Մանասէ ու Եփրեմ, որ իր վերջի օրհնութիւնը տայ : Յակոբ ալ տղաքը գիրկը առաւ պագաւ, “ Իմ որդւոցս կարգը ասոնք ալ սեպուին ըսաւ, ” Ետքը Յովսէփ չոքեցուց զանոնք առջևը որ օրհնէ : Յակոբ օրհնելու ասեն՝ աջ ձեռքը Եփրեմի վրայ դրաւ՝ ու ձախը Մանասէին . Յովսէփ գիպուածով կարծեւով շտկել ուղեց . բայց Յակոբ գիտեմ ըսաւ, երկուքն ալ օրհնած ըլլան, բայց Եփրեմը Մանասէէն վեր ըլլայ : Եւ Սիկիմը, որուն մարդիկը ջարդեր էին, Յովսէփայ տուաւ : Ետքը կանչեց, մէ-

կալ որդիքն ալ առջևը ու ամէն մէկը զատ զատ օրհնեց՝ վրանին մարգարէութիւններ խօսելով : Եւ Յուդային օրհնութեանը մէջ յայտնի գուշակեց անոր ցեղին մէջը հաստատուելու Իսրայէլացւոց թագաւորութիւնը , և Մեսիային գալուստը : Եւ մեռնալ հարիւր քառասունութ տարուան :

Հ . Յակոբայ մարմինը մէկէն տարի՞ն Քանանացւոց երկիրը թաղելու .

Պ . Նախ զմռսել տուալ Յովսէփ , որ Եգիպտացիք պատուոյ համար կրնէին , ու եւ թանատուն օրսուգ ընելէն ետեւ , Փարաւոնին հրամանովը իր եղբայրները ու շատ իշխաններ հետերնին՝ կառքելով և ձիաւորներով խիստ փառաւոր հանդէսով գնացին Յորդանանին անդիի գին , եւ թը օր ալ հոն սուգ ըրին , որ ամէն Քանանացիք կըսէին . Մեծ սուգ ունին Եգիպտացիք : Անկէ տարին Մամբրէին գիմացը իրենց հայրենական գերեզմանը թաղեցին :

26 .

Յովսէփայ մահւ , հրէից Կառք Վիշա :

Հ . Յակոբայ մեռնելէն ետեւ Յովսէփ ի՞նչ աչքով կրնայէր եղբարցը վրայ .

Պ . Անանկ՝ իբրեւ թէ բան մը ըրած չըլլային : Բայց իր եղբարքը վախցան որ չըլլայ թէ վրանին ոխ պահելով՝ վրէժ առնէ , եւ կան Յովսէփայ ըսին թէ՝ « Հայրերնիս ապրապըրեց որ իր կողմանէ հրամանոցդ ըսենք :

որ մեզի թողութիւն տա . ուստի մենք հիմա քեզմէ կըխնդրենք ներումն ըսելով, Յովսէփայ ոտքը ինկան քու ծառագ ենք ըսին : Յովսէփայ սիրաբ լէցուեցաւ՝ սկսաւ լալ . ու միտի թարելով ըսաւ, « Եի վախնաք ես ալ Աստուծոյ ծառան եմ . իրաւի սր դուք ինծի չարիք ընել ուղեցիք, բայց Աստուած չարը ի բարին դարձուց, » . ուրիշ առ տեսակ խօսքերով սրտերնին առաւ՝ բոլորովին անյիշաչար ըլլալով . ու խաղաղութեամբ հանգիստ կապրէին :

Հ . Յովսէփ ինչուան էրբ մնաց իր պատուոյն մէջ .

Պ . Ինչուան էտքը . և մեռաւ հարիւր տասը տարուան՝ կտակ ընելով մնացած եղբայրներուն որ Եգիպտոսէ ելլելու ատեննին իր ոսկորներն ալ տանին :

Հ . Իսրայէլացիք ի՞նչ վիճակ ունեցան Յովսէփայ մեռնելէն ետքը .

Պ . Վաթսուն տարիի չափ հանգիստ անցրիւ ըլլով, օրէ օր կըշտանային : Փարաւոն ահուշով թագաւոր մը՝ տեսաւ որ կըշտանան կուժովն իսրայէլացիք, վախցաւ թէ օր մը իրեն թշնամիներուն հետ մէկ եղած՝ կըստտերազմին իրեն հետ ու կերթան Եգիպտոսէն . անոր համար սկսաւ չարչարել զանոնք, քաղաք շինել տալ, Փիգոնը, Ռամեսէն, ու Ոմն կամ Արեգը . բայց որչափ Եգիպտոսայիները զիսրայէլացիքը կըտանջէին, անոնք այնչափ կըշտանային :

Հ . Չարչարելէն զատ ի՞նչ հնարքներ մտածեց Փարաւոն՝ իսրայէլացիքը քիչցընելու համար .

Պ. Երկու անոնց դայեակներուն Սեփով
րայ ու Փուայ գաղտուկ հրամայեց՝ որ աը-
ղայ առնելու ատեն մանչ ծնածները խղճեն :
Բայց դայեակները թագաւորէն աւելի Աս-
տուծմէ վախնալով, չկատարեցին աս հրա-
մանը : Աստուած ալ օրհնեց զիրենք՝ որ բա-
ներնին կլլաջողէր, կըհարսանային : Ետքը
երբոր թագաւորը սրդողեցաւ անոնց, պա-
տասխան տուին թէ “ Եբրայեցիք դայեակը
չհասած տղան կըբերեն ” : Ինքն ալ նեղացած
հրաման հանեց՝ որ անկէ ետքը բոլոր Իս-
րայէլացւոց մանչ ծնած տղաքը գետը ձգեն :

27.

Մ. Լէ : :

Հ. Փարաւոնի տղաքը գետը ձգելու հրա-
մանէն կըցաւ մարդ խալտիլ :

Պ. Ղի իին ցեղէն՝ Ամրամ անուէնով մար-
դու մը տղան ազատեցաւ աս կերպով : Երբ
որ ծնաւ տղան՝ իրեք ամիս գաղտուկ պա-
հելէն ետե՛ վախնալով որ օր մը յանկարծ
կիմացուի, խտրէ հիւսած սնտուկ մը առին
կալրաձիւթով ծեփեցին, ու տղան մէջը
դրած գոցած՝ գետը ձգեցին : Տղուն քրոջն
ալ սիրաը չգիմանալով քովէն չէր զատուէր՝
որ տեսնէ թէ ինչ կըլլայ : Ան ատենը Փարա-
ւոն թագաւորին աղջիկը իր նաժիշաներովը
անդին գետին քովէրը ելեր ժուռ կուգար .
տեսաւ աս սնտուկը՝ շուտ մը հանել աը-
ւաւ՝ տեսաւ տղան որ կուլար, գուժը շար-

ժեցաւ : Տղուն քոյրը քովը մօտեցաւ . “ Կու-
գէս ըսաւ որ Եբրայեցի կաթ տուող կնիկ մը
կանչեմ որ տղան պահէ , , , ան ալ Կանչե-
լսաւ : Աղջիկը գնաց տղուն մայրը բերաւ .
որ առաւ տղան Փարաւոնի աղջկանը ծախ-
քովը մեծցուց ու տարաւ իրեն տուաւ : Փա-
րաւոնին աղջիկն ալ ուրիշ զաւակ չունենա-
լով իրեն որդեգիր ըրաւ , և անունը Մովսէս
դրաւ , որ ըսել է Զօն հանած : Ու Եգիպ-
տացւոց իմաստութիւնները անոր սորվեցը-
նել տուաւ :

Հ . Մովսէս ինչուան երբ կեցաւ Փարա-
ւոնին պալատը .

Պ . Երբոր քառսուն տարուան եղաւ ,
տեսնելով իր եղբարցը քաշած վիշտը , գնաց
զիրենք մխիթարելու : Եւ մէկ հեղ մը տե-
սաւ որ Եգիպտացի մը Եբրայեցւոցմէ մէկը
բռներկըծեծէր , աստուածային նախանձով
վառուեցաւ սիրտը՝ չորս գին նայեցաւ որ
մարդ չկայ . հոն մէկէն սպաննեց զԵգիպ-
տացին՝ ու աւազին մէջը թաղեց : Մէկալ-
օրը նորէն տեսաւ որ երկու Եբրայեցի կռիւ
կընէին , ուղեց հաշտեցնել . “ Մարդիկ , ըսաւ՝
դուք մէկմէկու եղբայր էք՝ ինչո՞ւ կռիւ կը-
նէք , , : Ան ատենը անիրաւութիւն ողը ըսաւ .
“ Քեզ ո՞վ դրաւ դատաւոր մեր վրայ . իս ալ
սպաննել կուզես երեկուան Եգիպտացւոյն
պէս , , : Զարմացաւ մնաց Մովսէս՝ թէ ինչ-
պէս յայտնուեր է : Եւ իմանալով որ Փա-
րաւոն զինքը կը փնտռէ , ելաւ Մագիանա-
ցւոց երկիրը փախաւ՝ որ Կարմիր ծովուն մէ-
կալ գին է՝ Սինայ լեռանը մօտ :

Հ. Մովսէս երբոր փախաւ Մադիանացւոց երկիրը ուր կը բնակէր .

Պ. Նախ գնաց ջրհորի մը քով նստած երբ որ կը մտածէր , ան ատենը Մադիանացոց քուրմին եօթը աղջիկները եկան ջուր քաշելու ոչխարներուն համար , և ուրիշ հովիւներ թող չէին տար . տեսաւ Մովսէս վաւերաց հովիւները ու ջուր քաշեց անոնց համար . որ խմցուցին ոչխարներուն ու գարձան : Հաագուէլ հայրերնին շուտ գառնալնուն պատճառը խմանալով , մէկէն տուն բերել տուաւ Մովսէսը որ իրեն կերակուր մը ընէ : Եւ հոն մնաց Մովսէս ինչուան որ Աստուած զինքը ետ կանչեց . ու Սեփովրա անոր աղջկը կին առաւ , ուսկից երկու որդիք ունեցաւ՝ Գերսամ ու Եղիազար :

28 .

Մովսէսի առաջնորդ ընդհանրութիւն :

Հ. Ինչ բանի համար , ու ինչ կերպով կանչեց Աստուած Մովսէսը Մադիանացւոց երկրէն .

Պ. Երբոր մեռաւ Փարաւոն և ուրիշ մը նստաւ , որ ալ աւելի կը չարչարէր Եբրայեցիքը . Մովսէսի ելլելէն քառասուն տարի ետքը Աստուած իր անհուն ողորմութեամբը Իսրայէլացոց հառաջանքը լսելով , ուզեց որ Մովսէսի ձեռքովը զանոնք ազատէ : Ուստի որ մը Մովսէս ոչխարները արածելու ատեն Քորեբ լեռան վրայ , յանկարծ տեսաւ որ

մորենի ծառ մը կրակ կտրած կըլառէր, ու
չէր այրէր : Մովսէս սկսաւ առաջ երթալ
մօտիկնալ՝ որ աս հրաշքս աղէկ մը տեսնէ .
ան ասենը մորենիէն ձայն եկաւ . “ Մովսէս
Մովսէս՝ հոս մի մօտենար . կօշիկներդ հա-
նէ , վասն զի կայնած տեղդ սուրբ գետին
է , : Մովսէս ալ զարհուրած չէր ալկրնար
նայիլ : Ետքը Աստուած յայտնեց իր կամքը
անոր , և թէ Ժողովրդին աղաչանքը լսեր է ,
և կուզէ որ ինքն երթայ հանէ զանոնք Ե-
դիպատոսէն :

Հ . Մովսէս յանձն առաւ Իսրայէլացի-
ները Եդիպատոսէն հանելու հրամանը .

Պ . Շատ դժուարութիւն : Առջի բերանը
իր անկարող ըլլալը յայտնեց : Աստուած՝
“ Ես քեզի կօգնեմ , ըսաւ : Հապա թէ որ
անունդ հարցնեն ինչ ըսեմ , ըսաւ Մով-
սէս , : Պատասխանեց Աստուած . “ Որէն խըր-
կեց ըսէ . և անոնցմէ խօսքի տէր մարդիկներ
հետդ առ՝ Փարաւոնի առջևը ելիր ու ըսէ .
մեր տէր Աստուածը մեզ կրկանչէ որ իրեք
օրուան ճամբայ դէպ ՚ի անապատը երթանք ,
զոհ ընենք : Գիտեմ , ըսաւ Աստուած , չու-
զեր թողուլ . բայց ես զինքը չարաչար կըստա-
թեմ՝ ինչուան որ թողու , : Ան ատեն Մով-
սէս . “ Հապա թէ որ Իսրայէլացիք չհաւ-
տան , ինչ ընեմ ըսաւ : Ձեռքի գաւազանդ
գետինը ձգէ , , ըսաւ Աստուած . ձգելուն
պէս օձ դարձաւ՝ ու Մովսէս սկսաւ վախ-
նալ : Երբոր Աստուծոյ հրամանովը պոչէն
բռնեց , նորէն գաւազան եղաւ : Ետեւ Ա-
ստուած . “ Ձեռքդ ծոցդ խոթէ , ըսաւ . Մով-

սէս երբոր խոթեցու հանեց՝ տեսաւ որ բորոտած էր. Աստուած “Նորէն ծոցդ դիր, ըսաւ. դնելուն պէս՝ բորը վրայէն գնաց: Թէ որ նորէն չհաւատան, ետեւէն ասալ ըրէ՝ ըսաւ. գետէն ջուր առ՝ գետինը լեցուր, ջուրը արիւն կը դառնայ: Երբոր Մովսէս նորէն ետ կեցաւ՝ համարձակ խօսիլ չունենալուն համար, “Ես ոյժ կուտամ, ըսաւ Աստուած՝ քեզի խօսելու, Մովսէս երբոր սկսաւ նորէն հրաժարիլ, ան ատենը Աստուած սաստիկ սրդողեցաւ՝ ու Ահարոնը իրեն եղբայրն ալ ընկեր տուաւ. “Ան աղէկ խօսք ունի բերանը, դուն իմ կողմանէս կը լսաս ըսաւ, ան ալ ժողովը գեան, Սոանկով Քորեբ լեռնէն տուն գարձաւ, աներոջը մնաք բարով ըսաւ, տղաքը կինը մէկտեղ՝ գաւազանն ալ ձեռքը՝ ճամբայ ելաւ:

29.

ԵԳԻՊՏՈՒԻ ՀԱՐՈՒՄԺՆԵՐԸ:

Հ. Մովսէս ինչ յաջողութեամբ կատարեց Աստուծոյ հրամանը Եգիպտոս երթալու.

Պ. Երբոր ճամբայ ելաւ Աստուծոյ հրամանով, Ահարոն եղբայրը գիմաւորեց զինքը. սիրով պապտուեցան ու մէկտեղ գնացին, ան Աստուծոյ տուած հրաշքները Խալայէլացոց առջև ընելով՝ հաւատացուցին թէ կուզէ զերենք փրկել Աստուած: Ետքը երկուքն ալ մէկտեղ փարաւոնի առջև ե-

լան , ըսին . Աստուած կըսէ որ թողուս իր
Ժողովուրդը որ երթան իրեն տօնախմբու
թիւն ընեն : Փարաւոն բարկացաւ . “ Չէմ
ճանչնար ան Աստուածը , ըսաւ . ու սկսաւ
աւելինեղը խոթել Իսրայէլացիները որ զբա-
ղին ու փուճումով՝ բաներ չմտածէն :

Հ . Երբոր Մովսէսին գալուն պատճառաւ
Իսրայէլացիք սկսան տանջուիլ՝ ինչ կընէին .

Պ . Մոռնալով Այ խոստմունքը որ քիչ
ատենէն կըփրկուին , սկսան գանգաւորի
Մովսէսի Ահարոնի դէմ : Բայց Աստուած
Մովսէսի նորէն սիրտ տուաւ , որ երթայ
աղէկ մը Իսրայէլացւոց հասկըցընէ՝ ըսէ թէ
համբերեն քիչ մը որ Այ Աբրահամու Իսա-
հակայ ըրած խոստմունքը վայելեն . ու ին-
քըն ալ Ահարոնի հետ նորէն Փարաւոնի եր-
թան ըսեն որ թողու , թէ չէ չարաչար կը-
պատժէ զանոնք , ու իր Ժողովուրդը անկէ
կըհանէ : Բայց Փարաւոն գաւազանին օձ
գառնալը կախարդութիւն կարծեց տեսնե-
լով որ իր կախարդներն ալ ըրին . թէպէտ
Մովսէսի գաւազանը մէկալներունը կլլեց :

Հ . Փարաւոնին խստասրտութիւնը Աս-
տուած ինչով կակղցուց .

Պ . Տասը կերպ սաստիկ պատիժներով .
ամէն մէկ պատիժը տալու ատեն կըցուցը-
նէր իրեն արդար գատաստանին ահեղու-
թիւնը , և զատ զատ ամէն մէկը օրերով ու
շացընելովը կիմացընէր իր երկայնամիտ համ-
բերութիւնը :

Հ . Եգիպտացւոց առջի պատիժը ինչպէ՞ս
էր .

Պ . Առաւօտանց Փարաւան գետին եզեր-
քը ելեր կեցեր էր . Մովսէս Այհրամա-
նովը գնաց գիմացի կողմէն . “ Որովհետեւ չես
թողուր Իսրայէլացիները՝ ամէն տեղի ջրերը
արիւն գառնան ըսաւ , ձկներն ալ սատկին , ,
ու զարկաւ գաւազանովը ջրին՝ ու արիւն
դարձան բոլոր Եգիպտոսի ջրերը : Ասդին
անդին փոսեր կը բանային Եգիպտացիները
ու ջուր չէին գտնէր եօթը օր : Բայց աս
բանս կախարդներն ալ փորձեցին՝ ըրին , ա-
նոր համար խստացաւ Փարաւոնին սիրտը :

Հ . Ո՞րն է երկրորդ պատիժը .

Պ . Աստուծոյ հրամանովը նորէն գնաց
Մովսէս ու ըսաւ Փարաւոնին . “ Որովհետեւ
չես թողուր՝ գետէն գորտեր ելէն ու բո-
լոր քաղաքը լեցունին , , : Ետքը Ահարոն Մով-
սէսի գաւազանը երկնցուց գէպի Եգիպ-
տոսի ջրերուն ու լիճերուն վրայ , ու այն-
չափ գորտ բխեց անոնցմէ՝ որ բոլոր Եգիպ-
տացոց տները եկան լեցուեցան , և բոլոր
անոնց պառկելու մահիճներուն վրայ , թո-
նիրներուն ու կերակուրներուն վրայ կը-
վիտային : Աս բանս կախարդներն ալ ըրին .
բայց Փարաւոն աղաչեց Մովսէսի որ ա-
ղօթքով աս պատիժս վերցնեն , որ զիրենք
թողու : Մովսէս ալ Փարաւոնի ցուցնելով
թէ ինքը աս բաներս կախարդութեամբ
չընէր , հարցուց՝ թէ երբ կուզես որ դադրի .
Փարաւոն ալ վաղը ըսաւ : Ու Մովսէս ա-
ղօթք ընելուն պէս , մէկաւօրը սատկեցան ան
գորտերը , ու բոլոր երկիրը հոտեցուցին :
Բայց Փարաւոն խօսքին վրայ չիկեցաւ :

Հ. Ո՞րն է երրորդ պատիժը .

Պ. Հրամայեց Աստուած Մովսէսի որ Ահարոն գաւազանովը գէանի հողը զարնէ . ահանկորըրաւ՝ բոլոր Եգիպտոս մուկնով ծածկուեցաւ : Փարաւոնի կախարդներն ալ ընել ուղեցին՝ ու երբոր չկրցան , ըսին թէ Աստուծոյ ձեռքը կայ աաբանիդ մէջը : Բայց անով ալ Փարաւոնի սիրտը չկակոյցաւ :

Հ. Ո՞րն է չորրորդ պատիժը :

Պ. “Գնա , ըսաւ Աստուած Մովսէսի , ու ըսէ որ թողու , թէ չէ՝ բոլոր երկիրը շահաճանճով լեցուի , որն որ Գեսեմ Եբրայեցւոց կեցած տեղը չըլայ , : Ինչպէս որ ըսաւ՝ եղաւ , ու կճելով շատ մարդ և անասուն մեռցուց : Փարաւոն չգիմացաւ՝ Մովսէսն ու Ահարոնը կանչեց՝ ըսաւ . “Գնացէք ձեր Աստուծոյ զոհըրէք իմ երկրիս մէջ , : “ Չըլար . ըսաւ Մովսէս , որ Եգիպտացւոց առջև ան կենդանիները զոհ ընենք՝ որոնց մորթելը պղծութիւն կըսեալեն ու մեզ կըքարկոծեն . հապա պէտք է որ իրէք օրուան ճամբայ հեռու տեղ երթանք , : “ Գացէք՝ ըսաւ , միայն թէ շատ չհեռանաք , աղօթք ալ ըրէք որ շահաճանճը անցնի , : Եւ զօթքին ուժովը անցաւ . բայց Փարաւոն խօսքը չպահեց :

Հ. Ո՞րն է հինգերորդ պատիժը .

Պ. Եգիպտացոց ամէն կենդանիները մէկէն ջարդուեցան . բայց երբոր իմացաւ Փարաւոն թէ Իսրայէլացոց զէն մը չէ եղեր , գժուարը գալով նորէն չթողուց :

ԵԳԻՊՏԱԿԻ ԿԱՐԱՄԺՆԵՐԸ:

Հ. Ո՞րն է վեցերորդ պատիժն .

Պ. Աստուած հրամայեց Մովսէսի ու Ահարոնի . որ Փարաւոնի առջևը ելլեն , ու ափով տաք մոխիր առած դէպ 'ի երկինք ջանեն : Ասով մարդիկներուն և մնացած անասուններուն վրայ անանկ խոցեր ու բըշտած ուռէցքներ ելան , որ չէին կրնար դիմանալ : Աս խոցերս Փարաւոնի կախարդներն ալ ունենալով չկրցան Մովսէսի դիմացը ելլել :

Հ. Ո՞րն է եօթներորդ պատիժը .

Պ. Աստուած տեսնելով որ Փարաւոնի սիրտը չկակղցաւ՝ նորէն Մովսէսը խրկեց , որ ըսէ , “ Գիտնաս որ վաղը չտեսնուած կարկուտ պիտի թափեմ Եգիպտոսի մէջ . ուստի , ըսաւ , դուրս տեղինչ որ ունիք՝ ներս առէք , , : Մէկալ օրը եկաւ կարկուտը կրակով խառնած , ու ամէն բան մոխիր դարձուց . և ով որ Մովսէսի մօտիկ չըրաւ , զանոնք կարկուտը սպաննեց : Սոսկացաւ Փարաւոն , կանչեց Մովսէսը որ կարկուտը դադրեցընէ , և թող կուտամ ըսաւ . բայց երբոր դադրեցաւ , ինքն ալ խօսքէն ետ դարձաւ :

Հ. Ո՞րն է ութերորդ պատիժը .

Պ. Սպառնացաւ Մովսէս սաստիկ մաւրախ բերելու . երբոր լսեցին Փարաւոնի քովը եղած Եգիպտացիները , սկսան գանգաւ

տիւ իրեն՝ թէ ինչո՞ւ չթողուր որ երթան իրենց Աստուածը պաշտեն . “ Չէս տեսներ կրօնին որ Եգիպտոսը կորսուելու վրայ է , : Փարաւոն կանչեց հարցուց թէ Գնացողները որո՞նք են : Մովսէս ալ պատասխան տուաւ թէ Մենք ամէնքս ամէն ունեցածնիս ալ մէկտեղ : Միայն էրիկմարդիկը երթան , ըսաւ Փարաւոն : Մովսէս ալ երբոր դուրս ելաւ , Աստուծոյ հրամանովը ձեռքը դէպ 'ի երկինք երկնցընելուն պէս՝ հարաւային կողմէն սաստիկ հով մը ելաւ , մէկ օր մը և գիշեր մը փչեց ու մարախով Եգիպտացոց երկիրը ծածկեց , որ կերան չորցուցին կարկուտէն մնացածները : Ետքը Փարաւոնին մեղայ ըսելովը՝ Մովսէս Աստուծոյ աղաչեց՝ հով մը հանեց՝ որ ան մարախը բոլոր տարաւ Կարմիր ծովը թափեց . բայց ետքը նորէն Խորայէլացիները չթողուց Փարաւոն :

Հ . Ի՞նչպէս էր իններորդ պատիժը .

Պ . Մովսէս նորէն Աստուծոյ հրամանովը ձեռքը դէպ 'ի երկինք երկնցուց ու սուկալի թանձր մութ պատեց բոլոր Եգիպտացւոց երկիրը , և իրեք օր ամենևին մէկզմէկ չէին կրնար տեսնել , ինչուան ճրագն ալ լոյս չէր տար : Ուստի ան իրեք օրը ամէն մարդ պառկած կեցաւ : Բայց Գեսեմ երկիրը աս պատիժէս ազատ էր : Փարաւոն նորէն Մովսէսը կանչեց , և հրաման տուաւ որ երթան , միայն անասուննին թողուն : Մովսէս չըլլար ըսաւ , կճղակ մըն ալ չենք թողուր : Ան ատենը Փարաւոն սրդողեցաւ Մովսէսի . Մէյմ՝ ալ առջև չեքննաս բռաւ ,

թէ չէ՝ կըսպաննեմ զքեզ : Մովսէս ըսա-
ծիդ պէս ըլլայ ըսաւ ու գնաց : Ան ատեն
Աստուած Մովսէսի ըսաւ թէ մէկ պատիժ
մըն ալ մնաց աալու՝ որ Փարաւոնի զձեզ թո-
ղու :

51.

Եգիպտոսի ասաներորդ հարսածը :

Հ . Ի՞նչ կերպով եղաւ տասներորդ պա-
տիժը .

Պ . Աստուած օրերով առաջ Մովսէսի
ձեռքով ապրսպրեց Իէլացւոց որ իրենց բա-
րեկամ և դրացի Եգիպտացիներէն ոսկիէ
արծթէ զարդեր և ուրիշ սուղ հագուստ-
ներ փոխ ուզեն, որ Եգիպտոսէ ելլելու ա-
տեն հետերնին տանին . որ վճարուի իրենց
չարաչար աշխատանքը : Ետքը նորէն հրա-
մայեց Աստուած որ Իէլացիքը տան գլուխ
մէյմէկ արու մէկ տարուան ոչխար առնեն
պահեն՝ և նիսան ամսուն տասնըչորսին իրի-
կուան գէմ մորթեն ու ամբողջ խորուելով
ան գիշերը արտորնօք ճամբորդի պէս՝ կօ-
շիկնին հագած , գաւազան ձեռուրնին՝ բա-
ղարջով , ու եղեգով կի՛մ լեղի աղցանով ու-
տեն , որուն յիշատակն ալ ընեն ամէն տա-
րի , անունը դնելով Պապքա կի՛մ Պասէք ,
հայերէն Զատիկ : Ուրիշ օրէնքներ ալ տա-
լէն ետև , զգուշութեան համար ապրս-
պրեց որ ան մորթած ոչխարին արիւնէն
ամէն տանը դրան վերէ շեմին վրայ քսեն ,
որ Եգիպտացիները պատժող հրեշտակը

տեսնէ ու Խորայէլացիներուն զէն մը չհաս-
ցնէ : Ան օրը կէս գիշերուն յանկարծ բո-
լոր Եգիպտացւոց առաջինեկ տղաքը մեռան ,
նաեւ անբան կենդանիներուն ալ . անանկ որ
ան գիշերը ամէն տուն մեռել կար . բոլոր
Եգիպտոս խռովեցաւ : Գիշերանց հրաման
տուաւ փարաւոն որ երթան . ամէն Եգիպ-
տացիներն ալ վախցած կարտորցնէին : Ա-
սանկով երկու հարիւր տասնըհինգ տարի Ե-
գիպտոս կենալէն ետքը , արտօրնօք պատա-
ռը բերաննին ճամբայ ելան . ու շաղուած
ալիւրնին ալ չլամորած՝ լաթի մէջ փաթ-
աած կռնակնին զարկին , և իրենց բաներուն
հետ՝ փոխ առած ոսկիէ ու արծթէ բա-
ներն ալ մէկտեղ տարին :

Հ . Եգիպտացւոց անդրանիկներուն ջար-
դուելուն յիշատակ ի՞նչ նշան տուաւ Աս-
տուած Եբրայեցւոց .

Պ . Ասլըսպրեց որ անկէ ետեւ միշտ արու-
առջինեկները իրեն ընծայեն , աղուն տեղ
զոհ ընելով Աստուծոյ կով մը կամ ոչխար
մը կամ երկու տատրակ կամ երկու աղաւ-
նի . նաեւ անբաններուն վրայ ալ աս օրէն-
քը դրաւ . և թէ որ անսուրբ կենդանի է՝ տե-
ղը սուրբ կենդանի տան :

Հ . Խորայէլացիք Եգիպտոսէ ելած ա-
տեննին ո՞րչափ հոգի էին .

Պ . Վէցհարիւր հազար էրիկ մարդ՝ մանր
աղբցմէ ու կնիկներէ զատ , ուրիշ շատ մար-
դիկ ալ հետերնին :

Հ . Իէլացւոց ճամբայ ցուցնող ո՞վ էր .

Պ . Բարձր օգուն մէջ կեցած ցուրէլը

սեան պէս ամօք մը, ու գիշերը կրակէ լու-
սաւոր սիւն մը: Անանկ որ գիշեր ցորեկ
դէպ'ի ուր որ կըշարժէր կերթար աս սիւնը,
բանակն ալ անոր ետեւէն կերթար:

Հ. Եգիպտացոց տասը պատիժները Փա-
րաւոնին սիրար չշարժեցին պաշտելու ճըշ-
մարիա Աստուածը:

Պ. Իրեն խստասրտութեանը մէջ կեցաւ
ինչուան մահը, անոր համար մէկ քանի օրէն
ետե՛ երբոր Իէլացիք Կարմիր ծովուն քո-
վերը հասեր էին, Փարաւոնին միտքը փո-
խուեցաւ. «Վախ, ինչո՞ւ թողուցինք, ըսաւ,
որ մեզի աղէկ կըծառայէին. շուտ մը ետե-
ւէն ինկաւ բոլոր զօրքովը՝ երկու հարիւր յի-
սուն հազար, ու վեց հարիւր ալ պատերազ-
մական կառքեր, ձիաւորներ, զէնքեր մէկ
տեղ: Երբոր հեռուէն տեսան Իէլացիք,
սաստիկ վախէն իրար անցած սկսան Մով-
սէսի դէմ գանգատիլ թէ շատ աղէկ էր Ե-
գիպտացոց ծառայութիւնը, քան թէ անա-
պատին մէջ մեռնիլ: Մովսէս աղօթքով Աս-
տուծմէ լուսաւորուած սիրտ կուտար: Երբ-
որ Եգիպտացիները մօտեցան, ամպէ սիւ-
նը Խորայէլացոց ետեւին անցաւ, չթողուց
որ խառնուին, ու սաստիկ մոլթ եղաւ ան
գիշերը: Ետքը Մովսէս Աստուծոյ հրամա-
նովը ջրին զարկածին պէս՝ սաստիկ հարա-
ւային հով մը փչելով երկու բաժնուեցան
ջրերը և պարսպի պէս երկու գիէն գիզուե-
ցան, ու Խորայէլացիք բոլոր գիշերը մէջէն
անցան: Երբոր Եգիպտացիք ալ անոնց ետե-
ւէն ծովին մէջ բացուած ճամբան մտան,

Աստուած իրենց սիրտը սառստիկ վախ՝ մը չմտն,
Թութիւն մը ձգեց որ կապուեցան մնացին :
Ետ դառնանք փախչինք ըսելնուն չմնաց ,
Մովսէս Աստուծոյ հրամանովը ձեռքը ծռ-
վուն վրայ երկնցուց ու մէկէն 'ի մէկ բոլոր
ծովին բաժնուած ջուրը քովէ քով եկաւ , և
բովանդակ Եգիպտացիները ծածկեց , խըղ-
դեց . և բոլոր մարմինները ծովուն եղերքը
լեցուեցան : Աս տեսնելով Իսրայէլացիք
սկսան վախնալ Աստուծմէ ու Մովսէսէն .
ու էրիկ մարդիկը և կնիկ մարդիկը երկու դաս
եղած , մէկուն դասագլուխ Մովսէս , մէ-
կալին Մովսէսին քոյրը Մարիամ՝ սկսան
նուագարաններով փառք տալ Աստուծոյ
ու երգել :

32.

Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք

Հ. Աբրահամ ինչպէս քոյր ըսաւ Սա-
ռային համար.

Պ. Հրէից սովորութիւն է ազգականին
քոյր ըսել: Սառան ալ որ Առնայ քոյրն էր՝
Աբրահամու քոյր ալ կրնար ըսուիլ:

Հ. Ո՞վ էր Մեղքիսեդէկ.

Պ. Սուրբ Թագաւոր մըն էր քանանա-
յւոց երկիրը Եփմի մէջ. և կոյս ու քահանայ
ըլլալովը Քրիստոսի օրինակ էր:

Հ. Աբրահամին ու Սառային անունը Աճ-
ինչո՞ւ փոխեց.

Պ. Աբրամ հրէարէն մեծ հայր ըսել է.
իսկ Աբրահամ շատ ազգերու հայր: Ա-
սանկ ալ Սարա տիրուհի իմ կրնշանակէ. իսկ
Սարրա՝ ամէնուն տիրուհին: Որովհետեւ
Քրիստոսին աշխարհ գալովը, իրենք ամէն
ազգերուն ծնող պիտի ըլլային:

Հ. Հրէշտակը ինչո՞ւ կուի ըրաւ Յակո-
բայ հետ.

Պ. Իրեն սիրտ տալու հմբ որ հրէշտակի
յաղթէնէն ետքը, Եսաւէն ամենեւին չվախ-
նայ:

Հ. Յակոբ իր Մանասէ ու Եփրեմ թոռ-
ները օրհնելու ատեն ինչո՞ւ աջ ձեռքը Եփ-
րեմին վրայ դրաւ.

Պ. Վասն զի մարգարէական հոգւով է.

մայաւ թէ Եփրեմին ցեղէն պիտի ըլլային
Իէլացւոց տասը ցեղին թփրները : Երկրորդ
որ Եփրեմին ցեղը Մանասէին ցեղէն պա-
տուաւոր ու շատուոր պիտի ըլլար : Երրորդ
Եփրեմին ցեղէն պիտի ծնանէր Յեսու՝ Քնի
օրինակը :

Հ. Փարաւոնի հրամանը որ ըրեր էր Իս-
րայէլացւոց մանչ տղաքը մեռցնելու հա-
մար, առաջ գնաց .

Պ. Հաւանական կարծիք է թէ Եգիպ-
տացւոց սիրտը չդիմացաւ ասանկ անգթու-
թեան, ու քիչ ատենէն գաղթեցուցին . կմ-
ան թփրն որ Փարաւոն Ամենովիս կըսուէր՝
մեռնելուն պէս՝ անոր հրամանն ալ հետը
վերջացաւ, երբոր Մովսէս չորս տարուան
էր :

Հ. Մովսէսի Աստուծոյ հրամանին գէմ
կենալը, ու մէկէն յանձ չառնելը աղէկ
բան էր .

Պ. Չէ, վասն զի անհնազանդութիւն էր
ըրածը, չմտածելով թէ Աստուած էր հրա-
մայողը, ուստի իրեն պէտք եղած ոյժն ալ
կրնար տալ : Անոր համար Աստուած ալ վրան
հեղացաւ :

Հ. Ինչ իրաւունքով Իէլացիք կողոս-
տեցին Եգիպտացիները .

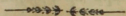
Պ. Աստուած ամենուն ինքն՝ արգար գա-
տաստանով անանկ որոշեց ու հրամայեց
իրենց՝ առանց վարձքի քաշած աշխատանաց
ու չարչարանաց աւելը : Որովհետեւ Եգիպտա-
ցիք ինքիւրենուն չէին տար՝ բռնի տալ տը-
ւալ :

Մ Ա Ս Ն Դ .

ԴԱՏԱԻՈՐԱՅ ԴԱՐԸ

ՄՈՎՍԵՍԻՆ ԻՆՉՈՒՅՆ ՍՆԻՈՒՂ

33 .

Իսրայէլացոց ճամբարդոմբիւնը :

Հ . ԻՍՐԱՅԷԼԱՅԻՔ Փարաւոնին ձեռքէն խալսելէն ետեւ ազատ ու հանգիստ մնացին .

Պ . Չէ . վասն զի Կարմիր ծովէն ելլելէն ետեւ Սուր անապատին մէջը իրեք օր ճամբայ ըրին , ու խմելու ջուր չէին գտներ : Հասան Մեռա , հոն ալ ջուրը լեղի էր , անոր համար սկսան տրանջալ : Մովսէս Աստուծոյ դիմեց . Աստուած ալ փայտ մը ցցուց որ ջրին մէջը դնելով կանուչնար : Աստուած հոն խրատեց ժողովուրդը՝ պատուիրանքներ տուաւ որ պահեն , ու ինքն ալ զանոնք հոգայ : Ետքը եւան Աղիմ եկան՝ ուր որ տասուերկու աւելոյ ջրի աղբիւր կար ու եօթանասուն արմաւէնի . հոն քիչ մը կենալէն ետքը գնացին

Սին անապատը , և հոն ալ կերակուրի նեղութիւն սկսան քաշել :

Հ . Իսրայէլացիք անապատին մէջ ուսկից գտան կերակուր .

Պ . Երբոր մէկ բերան կը արտնջային՝ Մովսէսի ու Ահարոնի վրայ , Եգիպտոսի միսը հացը յիշելով և փափաքելով որ հոն մեռած ըլլային . անոնք ալ սկսան իմացընէ՝ թէ Աստուծոյ դէմ է ըրածին : Ետքը Աստուծոյ կողմանէ խօսք տուին որ իրիկուան դէմ միս ուտեն , և մէկալ առաւօտ հաց . և ան միջոցին Աստուծոյ փառքը երևցաւ ամպին մէջէն : Ետքը իրիկուան անհամար լորամարգի եկան իջան բանակին վրայ . և առաւօտը ելան տեսան որ ցօղին հետ եղեամբ պէս ճերմակ գինձի նման բան մը իջեր է , զարմանալով սկսան եբրայեցերէն ըսել Ման հո , որ ըսել է , Աս ի՞նչ է : Ասկէ անունը մնաց Մանանա : Եւ Աստուծոյ գիէն Մովսէս ապրսպրեց որ ամէն առտու մէկ օրուան ուտելու համար հացի տեղ անկէց ժողվեն արևը չծագած . վասն զի արև տեսածին պէս մէկէն կը հալէր : Եւ ուրբաթ օրերը շաբաթ օրուանն ալ մէկտեղ ժողվեն : Բայց թէ որ ուրիշ օրուան պահէին՝ կորզնոտէր : Եւ մէկ օրուան համար քիչ ժողվողին չէր պակսէր , շատ ժողվողին ալ չէր աւելնար : Եղան ոմանք որ պահեցին մէկալ օրուան ալ , և բոլոր որզնոտեցաւ . Մովսէս ալ նեղացաւ անոնց վրայ : Ոմանք ալ շաբաթ օրը ելան ժողվելու չգտան , Աստուած ալ բարկացաւ ու ապրսպրեց որ շաբաթը սուրբ պահեն :

Հ . Մանանան ի՞նչպէս կուտէին .

Պ . Առաջ ալիւրի պէս կը ծեծէին , ետքը շաղուելով կեփէին , խորխախի համ կը լար : Քառասուն տարի ասով ասրեցան Իսրայէլացիք : Աստուծոյ հրամանովը աս մանանայէն ոսկիէ սափորով պահեցին , ու ետքը Աստուծոյ տապանակին մէջ դրին , իրենք քարերարու թեանը յիշատակ :

Հ . Սին անասպատէն ո՞ւր գնացին Իսրայէլացիք և հոն ի՞նչ նոր դիպուած հանդիպեցաւ .

Պ . Ռափիդիմ գնացին . և հոն նորէն ջուր չգտնելով , այնչափ սաստիկ Մովսէսի դէմ արտոնջացին՝ որ քարկոծել կուզէին : Մովսէս Աստուծոյ դիմեց . Աստուած հրամայեց որ քանի մը հոգի ծերերէն հետը առած երթայ դիմացը Քսրեբ լեռը , գաւազանով ապառաժ քարին զարնէ . և ասանկով ջուր բխեցուց : Մովսէս ան տեղին անունը Փորձու թիւն դրաւ . որովհետեւ Իսրայէլացիք ուղեցին իմանալ թէ Աստուած իրենց հետ է : Աս Ռափիդիմ ըստած տեղը առաջինը եղան որ պատերազմի ելան Իսրայէլացւոց դէմ Ամաղեկացիք : Մովսէս հրաման տուաւ Նաւեայ որդւոյն Յեսուայ՝ Եփրեմայ ցեղէն , որ առաւօտը կտրիճ մարդիկ հետը առնէ՝ Ամաղեկացւոց դէմ պատերազմի ելէ : Ինքն ալ գաւազանը ձեռքը Ահարոնի ու Ովրի հետ լեռան վրայ ելաւ . թևերը վեր բռնած ալօթք որ կրնէր , Իսրայէլացիները կը յաղթէին . երբոր յոգնելով վար կիջեցրնէր , Ամաղեկացիները վրայ կելէին : Ան ա-

աւեր քարի մը վրայ նստեցուցին Մովսէսը և երկու կողմէն Ահարոն և Ովր թեւերը վեր կը բռնէին, և անանկ ինչուան իրիկուն բազկա տարած կենալով՝ բոլոր Ամաղեկացիները ջարդուեցան . ետքը Աստուած ըսաւ Մովսէսի որ աս յալթութեան յիշատակը դրէ, և Յեսուայ աւրսէ որ Աստուած Ամաղեկը բոլորովին ջնջել կուզէ : Մովսէս ալ հոն սեղան մը շինեց՝ անունը դրաւ Տէ ապու-էն Իմ :

34.

Ճամբորդութիւն :

Հ. Իսրայէլացւոց Ճամբորդութեւն աւերն դատատաննին ով կըտեսներ .

Պ. Ինչուան Ռափիգիմ մինակ Մովսէս : Հոն Մովսէսի աները Յոթոր, անոր կինը ու երկու տղաքը առած եկաւ բարեւելու և Իսրայէլացւոց ուրախակից ըլլալու . Մովսէս սպառնալու և սիրով լըռնեցաւ ու պատմեց ամէն բան : Որոնց վրայ Յոթոր զարմացաւ ու զոհ ըրաւ Աստուծոյ, ու ամէն ծերերն ալ անոնց հետ սեղանի նստան : Երկրորդ օրը Յոթոր տեսաւ Մովսէսի մինակ գատաստան կարէն, ու չհաւնելով խրատ տուաւ որ ընարէ իրեն ընկեր խելացի, արդար, խոնարհ, աստուածապաշտ մարդիկ, ու գատաւոր դնէ հաղարին մէկ հողի, հարիւրին մէկ, յիսունին մէկ, տասնին մէկ, որ սղտիկ գատերը հողան, ու մեծը իրեն խնայընեն : Ետքը Յոթոր գարձաւ իր տեղը .

Մովսէս ալ անկէ ետե անոր ըսածին պէս
կընէր :

Հ. Իսրայէլացիք Ռափիգիմէն ուր դնացին.

Պ. Սինա լեռանը գիմացը, Եգիպտոսէ
ելէլէն իրեք ամիս ետքը: Հոն Մովսէս Սինա
լեռը ելաւ, և Աստուած յայտնեց Մովսէ-
սին՝ թէ կուզէ դաշինք դնել հետերնին որ
պահեն, ու իրեն ժողովուրդը լլան: Մովսէս
իջաւ լեռնէն, ասբանս պատմեց ծերերուն,
և ամէնքն ալ հաւնեցան: Երբոր Մովսէս
ժողովրդեան պատասխանը Աստուծոյ տա-
րաւ, ըսաւ Աստուած, թէ ամպէ սիւնին
մէջէն կրխօսիմքեզի հետ որ իրենք ալ լսեն:
Եւ հրամայեց որ երկու օր պատրաստուին,
լաթերնին լուանան որ երրորդ օրը Աս-
տուած Սինա լեռը պիտի իջնայ: Լեռանը
չորս գին ալ սահման դնել տուաւ որ անկէ
անդին չանցնին թէ մարդ թէ կենդանի՝ քա-
նի որ Աստուած հոն է, որ չմեռնին: Միայն
Մովսէսն ու Ահարոնը մօտ կանչեց: Երրորդ
օրը առաւօտանց Սինա լեռը ամպով ծած-
կած կըբռնկէր կըմխար. սաստիկ փողի
ձայներով կայծակներ կընէր կըգոռար:
Ժողովուրդը սարսափած շարուած կեցան.
և Աստուած ահաւոր ձայնով ան ամպե-
րուն մէջէն տասը պատուիրանքները ըսաւ
Մովսէսի:

Հ. Աստուծոյ խօսիլը Սինա լեռանը վը-
րայէն Իսրայէլացիք ինչ սրտով մտիկ ըրին.

Պ. Սաստիկ վախով ետ քաշուեցան, ու
խօսիլը դադրելուն պէս՝ Մովսէսին աղաչե-
ցին որ ուրիշ ատեն իրմէ լսեն պէտք եղածը,

որ չըլլայ թէ մեռնին : Մովսէս ալ ըսաւ թէ
Աստուած իր վախը սրտերնուդ մէջ տնկելու
համար ըրաւ : Ետքը ինքը ամպին մէջ մտաւ՝
ուրիշ օրէնքներ ալ լսեց ու դարձաւ պատմեց,
գիր անցուց . ետեւ տասուերկու քար շարեց
լեռան ծայրը , սեղան շինեց , ու վրան հորթ
զսհ ընեւ տուաւ , և արիւնը ժողովրդեան
վրայ սրսկեց՝ գրած դաշինքին նշան :

Հ . Մովսէս միշտ մինակ կերթար Սինա
լեռը .

Պ . Առջի օրէնքները առնելէն ետքը Աստու-
ծոյ հրամանովը գնացին մէկտեղ Ահարոն ,
Նաբադ , Աբիուդ և եթանասուն ալ ծեր .
ու Աստուծոյ կեցած տեղը տեսան՝ որուն
գետինը աղիւսի պէս շափիւղայ քարէ կերե-
նար : Ետքը նորէն առանձին Յեսուայ հետ
գնաց քարէ տախտակներու վրայ պատուի-
րանքները գրած բերելու համար : Վեց օրէն
ետեւ Աստուած մինակ Մովսէսը՝ ալ առաջ
կանչեց , որ կրակի գունդով երեցած ամպե-
րու մէջ կեցաւ քառասուն օր :

33 .

Ուրիշ հոգի :

Հ . Անքառասուն օրն որ Մովսէս գնացեր
էր Սինա լեռը , իսրայէլացիք թնչըրին .

Պ . Մովսէսին ուշանալուն վրայ նեղացած
գնացին Ահարոնին ըսին թէ « Աստուած
ներ շինե որ մեզի առաջնորդ ըլլան » : Ահա-
րոն « Բերէք ըսաւ կնիկներնուդ՝ զաւկըներ .

նուդ ոսկի օղերը, ու անոնցմէ հորթ մը
թափեց, առջևը սեղան շինեց, ու “Վաղը
տօնը կատարեցէք” ըսաւ: Ուստի եկան առ-
ջևը զոհ ըրին, կերան խմեցին ուրախութեւ,
ու ելան պար բռնեցին:

Հ. Աստուած Իէլացւոց հորթ պաշտելուն
համար ինչ պատիժ տուաւ.

Պ. Ուզեց ջնջել ամէնքը մէկէն, ու լեռան
մը Մովսէսին իմացուց որ կուզէ մեծ ազգ
ընել միայն զինքը: Բայց Մովսէս շատ ազա-
շանքով Աստուծոյ բարկութիւնը իջեցուց:
Ետքը Աստուծոյ դրած երկու քարէ տախ-
տակներն առած լեռնէն իջնալու ատեն՝
Յետու պատերազմի ձայն կը լսէր: Չէ, ըսաւ
Մովսէս, գինովներու ձայն է: Եւ երբոր
մօտեցաւ ու տեսաւ հորթն ու պարը, ա-
նանկ բարկացաւ որ ձեռքի քարերը գետինը
զարկաւ ջարդեց: Այրեց ան հորթը, խար-
տոցեց, ջրին մէջ ցանեց ու ժողովրդեան
խմցուց. Ահարոնի ալ սրգողեցաւ որ դէմ
էք կեցած անոնց: Ետքը բանակին դուռը
կեցած ըսաւ. «Աստուծոյ կողմեղողը իմքո-
վըս գայ»: Մէկէն ժողվեցան Ղևեայ ցեղը.
Ան ատեն «Աստուծոյ հրամանն է ըսաւ որ
սուրերնիդ առնէք՝ մէկ անգամ պտըտիք բա-
նակին մէջն ու ջարդէք, ազգական բարե-
կամ չնայելով»: Ասանկով իրեք հազար մարդ
սպաննուեցաւ: Աս բանիս համար Աստուած
աւքահանայութիւնը Ղևտացւոց տուաւ. և
Ահարոնը քահանայապետ:

Հ. Հորթ պաշտելու յանցանքն ինչպէս
ներեց Աստուած Խորայէլացւոց.

Պ. Մովսէսի աղաչանքովը, որ կըսէր՝ «Թէ որ չներես անոնց, զիս ալ երեսնէ ձգէ»։ Աստուած ալ ներեց ու ապրսպրեց որ սուգ մանեն, զարդարուն լաթերնին փոխեն, ինչ չուան որ նորէն Աստուծոյ հրամանը լսեն։ Եւ իր խորանն ալ Աստուծոյ հրամանովը բանակէն դուրս հանեց՝ որ ըսուեցաւ Խորան Վայ-Բէան. ով որ կուզէր Աստուծոյ բան մը հարցնել, հոն կերթար։

Հ. Մովսէս Աստուծոյ հետ ինչպէս կը խօսէր.

Պ. Ամպին մէջէն Աստուծոյ ձայնը միայն լսելով. ու երբոր բանակէն դուրս հանեց իր խորանը, խօսելու ատեն ամպէ սիւնը խորանին դուռը կիջնէր՝ ու մէջէն բարեկամի պէս մէկտեղ կըխօսէին. և Ժողովուրդն իրենց տեղը կեցած երկրպագութիւն կրնէին։ Բայց անգամ մը Մովսէս ուզեց՝ որ բուն զԱստուած տեսնէ։ Աստուած ըսաւ իրեն թէ «Զիս տեսնողը կըմեռնի», բայց զինքը սիրելուն համար՝ դրաւ մէկ քարի մը ճեղքի առջև՝ որ Աստուած անցնելու ատեն՝ ետևէն քիչ մը տեսաւ։

Հ. Տաօը պատուիրանքին քարերը Մովսէս չնորոգեց.

Պ. Աստուծոյ հրամանովը նորէն երկու քարէ տախտակ շինեց, ելաւ Սինա լեռը, ու նորէն գրեց՝ քառսուն օր հոն ծով կենալով։ Ետքը երբոր կիջնէր՝ անանկ փառաւորուած էր երեսը՝ որ Ժողովուրդը բոլին երթալու վախցան. թէպէտ ինքը չէր իմացեր։ Մովսէս կանչեց՝ պատմեց Աստուծոյ ըսած.

ները . և անկէ ետքը ժողովրդեան հետ խօսելու որ կը լսար , երեսը քօղ կը ծածկէր . ու երբոր Աստուծոյ կերթար , կը վերցնէր :

36 .

Իսրայէլացոյ ծէ-ներ :

Հ . Աստուծոյ ասլըսպրած օրէնքներն ու կարգերը բոլոր կրցան պահել .

Պ . Աւջի բերան չէին կրնար . վասն զի շատ բաներ կար չինելու : Ուստի Մովսէս նախ հրաման տուաւ որ ամէնքը ընծայ բերեն Աստուծոյ : Երբոր սիրով բերին աղէկ հագուստներ , զարդարանքներ , ոսկիէ արծըթէ ամաններ , ազնիւ քարեր , և ուրիշ սուղ բաներ , աս ամէնը տուաւ Բեսէլէլին և Եղիաթին , որ իրեն ըսածին պէս չինեցին նոր խորան վկայութեան մը վրանի ձևով իրեն ամէն բանովը : Անկէ ետքը ուր որ կենային , աս խորան վկայութեանը բանակին մէջ աւելը կը դնէին , որուն մէջն էր տապանակն ալ :

Հ . Տապանակը ի՞նչ բան է .

Պ . Մնտուկ մըն էր կարծր փայտէ՝ ներսէն դրսէն ոսկի պատած , վրայի խուփը մէկ կտոր թափծ ու ոսկի որ Քա-ռ-Է-ն կըսուէր : Վրան երկու ոսկիէ Քերօբ գիմացէ գիմաց թևերով տապանակը կը ծածկէին : Մէջը դրին պատուիրանքներուն երկու քարերը , ոսկիէ ամանով մանանան , ետքը Ահարոնին ծաղկած դաւադանն ալ . քովերն ալ ուրիշ սեղաններ ոսկիով պատած : Ուրիշ փառաւոր հագուստ .

հեր ալ Ահարոնին ու զԼաւացիներուն հազ-
նելու՝ պաշտօն ընելու ասեն : Ասոնք ամէնը
Մովսէս օծեց սուրբ եղով : Ասանկ ամէն բան
կարգի դնելէն ետքը , ամսէ սինը խորանին
վրայ իջաւ . ու երբոր կը վերնար առջնէն
կերթար , ճամբայ կընէին :

Հ . Տապանակին քովի սեղանները ի՞նչ
բանի համար էին .

Պ . Մէկը կըսուէր Սեղան առաջագոյնին ,
որուն վրայ տասուէրկու բաղարջ հաց միշտ
կար . մէկալը Սեղան խնկոյ՝ վրան ընծաները
կը դրուէին : Խորանէն գուրսուրիչ սեղան մը
կար ողջակիզի , զո՛հ համար , ամէն գործիք-
ներով : Ուրիշ մեծ սակիէ աշտանակ մըն ալ
կար եօթը կանթեղով՝ որ բոլոր գիշերը կը
վառէր :

Հ . Աստուծոյ օրէնքը չպահողին Խորայէ-
լացիք ի՞նչ պատիժ կուտային .

Պ . Շատ անգամինքն Աստուած կըսատ-
էր իմացընելով թէ ան օրէնքները ճիշդ
պահել սէպէ է : Ինչպէս որ օրէնք էր թէ
ողջակիզին սեղանին վրայի կրակը միշտ վա-
ռած պահուի , ու բուրվառին մէջ միշտ ան
կրակէն բանեցընեն : Նաբադ ու Աբիուդ Ա-
հարոնին մեծ որդիքը աս օրէնքը բանի աեղ
չսեպելով , անգամ մը իրենց բուրվառներուն
մէջ ուրիշ կրակ դրին . ան ատենը յանկարծ սե-
ղանէն կրակ ելաւ ու երեց մեռցուց զանոնք :
Ուրիշ անգամ ալ Խորայէլացիները մեծ մեծ
պատիժներ Աստուծոյ ընդունեցան : Իրենք
ալ երբոր իրենց մէջ օրէնքի դէմբան կը աե-
նէին , կերթային Մովսէսի կիմացընէին ու

ընողը կը քարկոծէին . ասանկով մեծ վախ
ինկաւ մէջերնին ու սկսան զգուշանալ ա-
մէնքն ալ :

Հ . Օրէնքի դէմ ընողին ի՞նչ պատիժ կու-
տային Իսրայէլացիք .

Պ . Անգամ մը հօր կողմանէ եգիպտացի
մարդ մը՝ մէկու մը հետ կռիւ ընելով, անոր
Իսրայէլացի անուէնը հայհոյեց . մէկէն քովի
եղողները բռնեցին Մովսէսի առջև տարին .
որ Աստուծոյ հրամանովը ըսաւ՝ թէ ան մար-
դը բանակէն դուրս հանեն ու հայհոյու-
թիւն լսողները ձեռու ընին անոր գլխուն
վրայ դրած , իրենց վկայ ըլլալուն նշան , ա-
նանկ քարկոծեն : Ուրիշ մարդ մըն ալ որ ե-
լեր շաբաթ օրը փայտ կը ժողովէր , երբոր Մով-
սէսի առջևը բերին , Աստուծոյ հրամանովը
քարկոծել տուաւ :

57 .

Լեււմաւրդին , ու Մաւրաֆին պատիժը :

Հ . Իսրայէլացիք Սինա լեռնէն ո՞ւր գնա-
ցին և ի՞նչ նոր դիպուած եղաւ մէջերնին .

Պ . Մէկ տարիի չափ հօն կենալէն ետեւ ,
իրեք օր ճամբայ ըրին դէպ ՚ի Փառաւնու ա-
նապատը : Հասարակ ժողովուրդը սկսան
տրտնջալ միտ ուզել , միտքերնին բերելով
Եգիպտոսի ձկները , ձմերուկը , սոխն ու
սխտորը : Ան ատենը Մովսէս ինկած Աստու-
ծոյ առջև , կաղաչէր որ ղինքը մեռցընէ .
« Չեմ կրնար , կըսէր , այսչափ ժողովուրդը

մինակ հոգալ : Աստուած եօթանասուն հոգի ընտրել տուաւ , ու Մովսէսի մարգարէութեան հոգիէն անոնց ալ բաժնեց որ իրեն օգնական ըլլան : Անոնցմէ երկուքը Ելգագ ու Մովգագ մնացին բանակը ու կրմարգարէանային . երբոր Մովսէսի խնայուցին , Յեսուն ըսաւ որ արգիլէ : “ Ի՞նչ կըսես , ըսաւ Մովսէս . ո՛ւր է թէ բոլոր ժողովուրդը մարգարէ ըլլային ” :

Հ . Իսրայէլացոց միս ուտելու փափաքը Աստուած ի՞նչպէս անցուց .

Պ . Ապրտարեց որ սպարաւորուն վաղը միս ուտելու ինչուան որ կըշտանան : Կըզարմանար Մովսէս՝ թէ այնչափ ժողովուրդին որոնց միայն կտրիճները վեցհարիւր հազար հոգի են , ի՞նչպէս ամիս մը միս կըբաւէ : Աստուած ծովու գիւնն սաստիկ հով մը հանեց՝ որ բերաւ դիզեց լորամարգի՝ երկու կանգուն բարձր բոլոր բանակին մէջն ու չորսդին՝ ինչուան օրուան մը ճամբայ հեռու . անանկ որ երկու օր մէկ դիշեր ամէնքը վրան թափեցան ժողովեցին : Էն քիչ ժողովոյը տասը քու ժողովեց . ամէնքն ալ սպխտեցին ու սկսան ուտել : Քանի որ չէին հատցուցած , Աստուած իր բարկութիւնն ալ վրանին թափեց . կրակ մը բորբոքեցաւ մէջերնին որ չարաչար տանջելով շատ մարդ մեռցուց , ինչուան որ Մովսէսին աղօթքովը դադրեցաւ . անոր համար ան տեղին անունը հրայրեաց , և Գերեզման ցանկութեւն ըսուեցաւ . Ետքը անկէ ելան Ասերովթ եկան . ուր բորոտեցաւ Մարիամ Մովսէսի քոյրը :

Հ. Մարիամ Մովսէսի քոյրը ինչո՞ւ բռնաբերեցաւ .

Պ. Մովսէսի կինն որ Եթովպացի էր՝ տեսաւ որ Մովսէս Աստուծոյ սիրելի եղաւ, սկսաւ պարծենալ : Մարիամ չգիմանալով տա բանիս, Ահարոնն եղբայրը հետը առած սկսան Մովսէսը վար զարնել . ըսելով « Միթէ Աստուած միայն Մովսէսի՞ հետ կը խօսի, մեզի հետ ալ խօսեր է » : Մովսէս խիստ հեզ ըլլալով՝ ամենեւին գէմ չըրուցեց : Բայց Աստուած բարկացաւ, իրեքը մէկէն խորանը կանչեց՝ ու ամպէ սիւնէն ըսաւ իրենց, « Գիտնաք որ ուրիշ մարդարէներու հետ տեսիլքով կ'ըխօսիմ, բայց Մովսէսի հետ՝ որ իմ հաւատարիմ ծառաս է, բերնէ բերան կը զրուցեմ . ինքը իմ Աստուծային փառքս ալ տեսեր է . դուք ի՞նչպէս չվախցաք քամահրեցիք զինքը » : Դուրս ելլալնուն պէս մէկէն բորտեցաւ Մարիամ . անատենը Ահարոն գնաց աղաչեց Մովսէսի . Մովսէս երբոր ինդրեց Աստուծոյ, հրամայեց Աստուծո՛ր Մարիամ եօթը օր բանակէն դուրս կենայ : Աս պառաճառաւ Ժողովուրդը ճամբայ չեւաւ՝ սպասեց եօթը օր :

38 .

ԼԵԳԵՆԵՐԸ — ԿՐԻ ԴԱՅՆ ԱՔԻՐԻՆ :

Հ. Ասերովթէն ո՞ւր գնացին Իսրայէլացիք .

Պ. Փառանու անապատը . հոն Մովսէս

խմացուց թէ աւետեաց երկիրը մօտեցան .
անոնք ալ ուղեցին որ առաջուց մարդ խըր-
կեն խմանան ինչպէս տեղը լլալը :

Հ . Մովսէս հաւնեցաւ իշխացոց ուղա-
ծին որ իրենցմէ առաջ լրտես խրկեն աւե-
տեաց երկիրը .

Պ . Աստուծոյ հրամանովը տասուերկու
ցեղէն մէյմէկ մարդ ընտրեց որ երթան նային ,
ու ան տեղի պտուղներէն ալ հետերնին բե-
րեն : Քառասուն օր դնացին ուշացան . ու
երբոր դարձան բերին հետերնին նուռ ,
թուզ ու մէկ խաւողի կուզ մը անանկ մեծ
ու ծանր՝ որ փայտի մը անցուցած երկու
հոգի կը վերցընէին : Եւ պատմեցին թէ
շատ բարեբեր երկիր է , բայց մարդիկն ալ
շատ զօրաւոր են , քաղաքնին մեծ՝ ամուր .
ժողովուրդը լսելով աս բաներս՝ վախցան :
Քաղէք Յուդայի ցեղէն ու Յեսուն սիրա-
կուտային և մեկալնոնք կը վախցընէին , ըսե-
լով թէ “ Ան երկրին մարդիկներուն քով
մենք մարախ կերենայինք ” : Ան գիշերը իրար
անցած ամէնքն սկսան տրանջալ Մովսէսի
Ահարոնի դէմ և ըսել՝ թէ “ Ալ աղէկ էր Ե-
գիպտոս կամ հոս մեռնէինք , քան թէ հոն
երթանք ու անոնցմէ տղոցմով կնիկներով
ջարդուինք ” :

Հ . Երբոր խորայեւացիք վախցան մտնա-
լու աւետեաց երկիրը , ինչ ըրին .

Պ . Սկսան խորհուրդ ընել որ իրենց ա-
ռաջնորդ մը դնեն ու նորէն Եգիպտոս
դառնան : Ան ատեն Մովսէս ու Ահարոն
ինկան առջևնին կաղաչէին որ դադրին . Յե-

սուն ու Քաղէքն ալ լաթերնին պատուած
կըյորդորէին որ Աստուծոյ յուսան, որ կը
պատերազմի իրենց տեղը: Ժողովուրդը կա-
ղած վրանին վազեցին որ քարկոծեն զիրենք.
ան ստենը յանկարծ Աստուծոյ փառքը ե-
րեցաւ վկայութեան խորանին վրայ ու ըսաւ
Մովսէսի, “ Թող ալ սպաննեմ ատոնք՝ ու
քեզ ալ աւելի շատցընեմ մեծցընեմ, : Մով-
սէս շատ աղաչելով որ իր երկայնմաստ-
թեամբը աս անգամ ալ ներէ, իջեցուց
Աստուծոյ բարկութիւնը: Բայց Աստուած
սպառնացաւ որ ան Եգիպտոսէ ելլող մար-
դիկը՝ քսան տարուանէն վեր, մէկը աւել-
տեսց երկիրը չմանէ՝ Յետուէն ու Քաղէ-
քէն զառ: Անոր համար ճամբանին փոխել
տուաւ դէպ ՚ի Կարմիր ծովը որ քառսուն
տարի անտպաաին մէջ պտըտելով ամէնքն
ալ մեռնին:

Հ. Ի՞նչացիք երբոր լսեցին թէ քառսուն
տարի ճամբայ ընելով պիտի ջարդուին ի՞նչ
ըրին.

Պ. Շատ զըջացին ըրածներնուն վրայ,
ու մէկալ օրը առաւօտանց Մովսէսի ըսին
որ “ Ելլենք լեռը ու պատերազմելով առաջ
երթանք, : Մի ընէք ըսաւ Մովսէս, Աս-
տուած հեաերնիդ չէ: Անոնք մօտիկ չըրին՝
եւան լեռը: Ան ստենը Ամաղէկացիք ու Քա-
նանացիք ալ գէմ եւան, անոնցմէ շատը մե-
ռուցին, մնացածն ալ նորէն բանակը դար-
ձան:

Հ. Մովսէս քառասուն տարի Իսրայէ-
լացոց ճամբորդութեան ատեն ի՞նչ ըրաւ.

Պ . Աստուծմէ շատ ծէսեր ու դատաստան ընելու օրէնքներ առաւ՝ որ Ղևտացոց ու Երկրորդ օրինաց գրքերուն մէջ գրած են : Մէկ կողմանէ ալ Ժողովրդեան անկարգութիւնները դադրեցընել կը ջանար որ ազատին պատժուէլէն :

Հ . Ղևտացւոց ցեղն ալ պատժոյ արժանի դործք ըրին քառսուն տարուան մէջ .

Պ . Անոնք ալ կը յարմարէին ուրիշներուն . ինչպէս մէկ անգամ մը Կորիս Ղևտայ ցեղէն , Դաթան և Աբիրոն Ռուբէնի ցեղէն , ուրիշ երկու հարիւր յիսուն հոգի ալ խօսքի տէր մարդիկ մէկ եղած՝ Մովսէսի ու Ահարոնի գէմեւան թէ “ Ինչո՞ւ դուք Աստուծոյ Ժողովրդեանը կիշխէք ” : Մովսէս աղաչելով կըսէր թէ “ Աստուած իր ուզածը ընարեց ” . Կորիսին ալ կըսէր թէ “ Ուրիշ ցեղերուն դժուարը պիտի դար աս բանիս համար , չէ թէ քեզի ու քու ցեղիդ որ Աստուած ընարեր իրեն առեր է ” : Ետքը ըսաւ անոնց որ վաղը բուրվառնին առած խորանը դան ու հոն Աստուած իր կամքը յայտնէ : Մարդ խրկեց որ Դաթան ու Աբիրոնն ալ գան : Անոնք , “ Ահուրնիս հանես չենք դար ըսին , հերիք չէ՞ քեզի որ մեզ կաթ ու մեղր բխած Եգիպտացոց երկրէն հանեցիր որ սպաննես անապատիս մէջ , ու հիմա կըսըրդ ողիս ալ մեղի ” : Մովսէս աս բանիս նեղացաւ ու ըսաւ այ . “ Տր՝ աս ասկերօխաներուն աղօթքը մի ընդունիր ” : Առաւօտանց Կորիսը երկու հարիւր յիսունն ալ հեար , Մովսէս ու Ահարոնն ալ բուրվառներով

խորանին գուռը եկան . հոն երեցաւ Աստուծոյ փառքը , ու ըսաւ Մովսէսի՝ թէ “ Մէկդի կեցէք որ ջարդեմ բոլոր ժողովուրդը , , : Անոնք ինկան երեսնուն վրայ ու կաղաչէին որ մէկ մարդու համար զամէնքը չպատժէ : Աստուած նորէն հրաման տուաւ որ ամէնքն ալ ան իրեք ապստամբներէն զատուին : Ան ատեն Մովսէս ըսաւ ժողովրդեան թէ “ Կշան ըլլայ որ Աստուած զինքը խըրկեր է , թէ որ ողջ ողջ անոնք գետինը անցնին , , : Աս խօսքս ըսելու ատեն գետինը պատուեցաւ , ու Կորխը , Դաթանն ու Աբիրոնը ողջ ողջ անով տեղով մէջը առաւ : Երկու հարիւր յիսուն հոգիին վրայ ալ կրակ իջաւ էրեց . անոնց սղինձէ բուրվառները Աստուծոյ հրամանով հալեց Մովսէս՝ ու ողջակէզի սեղանին վրայ անցուց որ յիշեն ու մշմին ալ Ահարոնին զաւկընէրէն զատ մարդ Աստուծոյ առջև խունկ չծխէ :

59 .

Ահարոնին գաւազանին ծաղիւլը , Կարէն
Ընդ Բիւիւլը , Կրէն Ելէ :

Հ . Խորայէլացիք Կորխայ սպառիժն որ
տեսան ինչ ըրին .

Պ . Առջի բերանը խիստ սարսափելով
իրար անցան . բայց մէկալ օրը վազեցին
Մովսէսի ու Ահարոնի վրայ՝ գուք սրա-
ճառ եղաք ըսելով : Անոնք մէկէն խորանը

փախան, ամպն ալ զերենք ծածկեց : Աստուած նորէն ուղեց ջնջել ժողովուրդը, ինկան Աստուծոյ առջև աղաչելու, Մովսէս ըսաւ Ահարոնին՝ թէ « Առ բուրվառը, գնա՛ ժողովուրդին մեղքը քաւէ » : Ինչուանոր գնաց՝ տասնըչորս հազար եօթըհարիւր հոգի մեռան :

Հ. Ի՛նչացոյց մէջ քահանայութեան համար եղած տրտունջը ի՛նչպէս վերցուեցաւ .

Պ. Ապրտապրեց Աստուած որ տասուերկու ցեղն ալ մէյմէկ գաւաղանի վրայ գրեն առնունին, և վկայութեան խորանը գնեն . որուն գաւաղանն որ ծաղկի՝ ան է Աստուծոյ ընտրածը : Մէկալ օրը տեսան ու ժողովըրդեան ալ ցցուցին որ մինակ Ահարոնինը ծաղկեր ու ընկոյզ ալ տուեր է, որ Աստուծոյ հրամանովը տապանակին մէջ պահեցին . ժողովուրդն ալ զարհուրած ճար կը ինդրէին չի ջարդուելու : Մովսէս ալ կարգ դրաւ որ խորանին մէջ միայն Ահարոն իր աղաքներովը ծառայեն, մէկալ Ղևտացիները իրենց գործքը ընեն . մնացած մարդիկն ալ դրսէն Ղևտացոյ ծառայեն :

Հ. Աւետեաց երկիրը չմանելու պատճոյն տակը Մովսէս ալ կըսեպուէր .

Պ. Չէ . բայց շատ տարիէն ետքը, երբոր նորէն Սինանապատը եկան, Կադէս ըստած տեղը բանակնին դրին . հոն Մարիամ մեռնէլէն ետքը, ժողովուրդը ջրի համար սկսան տրանջալ . « Երանի՛ թէ մենք ալ մեռած ըլլայինք՝ կըսէին », Մովսէս Աստուծոյ հրամանովը ժողովրդեան հետ գիմացի լեռը գնաց՝

ապառաժէն ջուր հանելու , ու տարակուսած՝ քարին վրայ ելաւ ըսելով թէ “ Առքարէս ձեզի ջուր պիտի հանենք ” . ու գաւազանով երկու հեղ զարկածին սէս սկսաւ առատ ջուր գալ : Բայց Աստուած աս բանիս համար բարկացաւ Մովսէսի և Ահարոնի , ու ըսաւ՝ որ Աւետեաց երկիրը չմանեն . Ասոր համար ան ջրին անուանն ալ Զո-ւ-ր Բամբասանաց ըսուեցաւ :

Հ . Իսրայէլացիք Վադեսէն ո՞ւր գնացին .

Պ . Ուղեցին անցնիլ Եդոմայ երկրէն , ահոր համար մարդ խրկեց Մովսէս՝ ըսելով որ մէկ բանի մը վնաս չենք ընէր , միայն ճամբայ տուէք : Անոնք վախցան՝ թող չտուին , կուղէին պատերազմի ելլել , անոր համար դարձան Հովը լեռ եկան :

Հ . Ահարոն ե՞րբ մեռաւ .

Պ . Եգիպտոսէ ելլելէն քառասներորդ տարին , Հովը լեռան տակը . հոն Աստուած Մովսէսի ըսաւ որ Ահարոնը Հովը լեռնաւանի՝ քահանայապետական լաթերը հանէ Եղիազար տղին հագցնէ , ասանկով հարիւր քսան ու իրեք տարուան մեռաւ ու հոն թաղուեցաւ : Երեսուն օր ալ մահուանը վրայ սուգ առին :

Հ . Ահարոնին մեռնելէն ետքը Իսրայէլացոյ ի՞նչ նոր գիպուած հանգիպեցաւ .

Պ . Քանանացիք վրանին պատերազմի ելան ու Իսրայէլացիներէն դերի առին , անոնք ալ ուխտ ըրին Աստուծոյ , թէ որ մասնէ Քանանացի իրենց ձեռքը , նղովեն . Աստուած լսեց իրենց աղաչանքին . յաղթեցին

Քանանացիներուն ու ան տեղին անունը
 Նշուի գրին: Ետքը երբոր հովը լեռնէն Սեւ
 մոնայ գնացին, ճամբուն նեղութենէն ձան-
 ձրացած նորէն սկսան տժգոհալ Մովսէսի
 դէմ, ըսելով թէ՝ « Գաներ ենք անշահ մա-
 նանայէն, ինչո՞ւ հանեցիր զմեզ Եգիպտոս
 սէն », : Աստուած ալ թիւնաւոր օձեր խրկեց
 վրանին որ կըսպաննէին զամենքը . սկսան ա-
 ղաչել Մովսէսի որ աղօթք ընէ իրենց հա-
 մար: Մովսէս Աստուծոյ հրամանով պղնձէ
 օձ մը շինեց՝ ձողի վրայ բարձր կայնեցուց, ու
 որ անոր կընայէր՝ կըբժշկուէր :

40.

Բաղաճ :

Հ. Խորայէլացիք երբոր աւետեաց երկրին
 մօտեցան, ինչ պատճառաւ ան տեղի ազգե-
 րը իրենց դէմ պատերազմի կեւելին .

Պ. Աստուած կըգրգռէր զիրենք՝ սիրտեր-
 նին վախ ձգելով որ չըլլայ թէ իրենց վնաս
 հասցընեն Խորայէլացիք. անոր համար Ամովը
 հացոց երկիրը հասան ու անցնել կուզէին,
 Սեհոն անոնց թագաւորը դէմ դրաւ . ուստի
 Խորայէլացիք ալ պատերազմ ըրին . անոնց
 երկիրներուն տիրեցին: Ետքը Բասանու Ուգ-
 թիւն ալ դէմ ելաւ, անոր ալ յաղթեցին՝
 երկիրները առին: Ան ատեն Մովաբացոց
 Բաղաճ թագաւորը վախուն որ չըլլայ թէ ի-
 րեն ալ յաղթեն, մարդ խրկեց Բաղաճմոր
 գի Բեովըայ ըստած կախարդին՝ որ դայ Խ-
 րայէլացիները անիծէ:

Հ. Բաղաամ անիծեց Իսրայէլացիները .
 Պ. Առջի բերան Բաղակայքովն ալ չգնաց՝
 Աստուծոյ հարցընելով: Բայց Բաղակ նորէն
 հարգ խրկեց ընծաներով. Բաղաամ մօտիկ
 չըրաւ ան գիշերնորէն Աստուծոյ հարցուց:
 “Գնա, ըսաւ Աստուած, բայց ըսած էս գուրս
 մի ելներ, ”: Առաւօտանց էջը հեծած երթա-
 լու ատեն միտքը փոխուելուն համար՝ ճամ-
 բուն գիմացը երեցաւ հրեշտակ մը թուրը
 ձեռքը. էջը սկսաւ ճամբէն գուրս փախչիլ .
 Բաղաամ չտեսնելով հրեշտակը՝ զարկաւ
 էջին որ շիտակ քալէ. երբոր քիչմ՝ ալ առաջ
 գնացին, էջը նորէն տեսաւ հրեշտակը ու
 մէկդի քաշուելով այգիին սլափին քսուեցաւ
 որ Բաղաամու ոտքը ճմլեց ցաւցուց. ան ալ
 սրգողելով կը զարնէր: Ետքը հրեշտակը նեղ
 ճամբու մը վրայ կեցաւ. էջն որ տեսաւ, ալ
 ճարը հասնելով նստաւ: Երբոր Բաղաամ
 չարաչար կը ծեծէր էջը, Աստուած բացաւ է-
 չին բերանը՝ որ ըսաւ: “Ինչո՞ւ իս կը ծեծես, ”:
 Բաղաամ ըսաւ. “ Ասան զիս ծաղը կընես,
 դանակ մը ըլլար՝ հիմա անով կը զտարնէի, ”: Պա-
 տասխանեց էջը. “ Պզտըկուց ի վեր վըաս կը
 հեծնէիր, ասանկ բան ըրած ունիմ, ”: Բա-
 ղաամ Չէ, ըսաւ, ու յանկարծ հրեշտակը
 տեսաւ և մէկէն երկրպագութիւն ըրաւ:
 Անտառներ հրեշտակը ըսաւ. “ Ի՞նչ անգթութիւն
 կը ծեծես էջը. թէ որ առջևէս չփախչէր՝ քեզ
 կը սպաննէի, ”: Մեղայ ըսաւ Բաղաամ, թէ որ
 կամենաս՝ ետ դառնամ, ”: Հրեշտակը, “ Գնա՛
 ըսաւ, միայն թէ Աստուած ինչ որ տուն տայ
 ան ըսես, ”: Երբոր հասաւ, Բաղակ անոր շատ

սլատիւ ըրաւ ու բայձր տեղ մը հանեց որ
Խորայէլացիքը տեսնէ ու անիծէ : Ան ալ կա-
խարդական բաներով անիծելու ճարմը գըտ-
նալ կուզէր՝ Աստուծոյ հրամանն առնելով :
Բայց Աստուած՝ իրեք անգամալ որ կը պատ-
րաստուէր անիծելու՝ օրհնել տուաւ : Բա-
ղակ սրգողեցաւ վռնտեց , “ Քեզի տալու
պարգէներուն արժանի չեղարըսաւ , , : Ան ա-
տենը Բաղաամ խորհուրդ տուաւ որ Մովա-
բացոյ ու Մադխանացոյ աղջիկներուն ձեռ-
քով Խորայէլացիքը գլխէ հանեցին ու Բել-
փեգովը կուռքը սաշտել տուին :

Հ. Ինչպատիժ կրեցին Խորայէլացիք Բել-
փեգովը սաշտելուն համար .

Պ. Աստուծոյ հրամանովը Մովսէս զանոնք
անխնայ մեռցնել տալով՝ քսանուչորս հա-
ղար հոգի որ մեռան Փենէհէս Ահարոնի
թոռը՝ Եղիազարին որդին՝ Աստուծոյն
վրէժխնդրութիւնն ցուցնելով Մադխանա-
ցոյ Բաղբի իշխանին աղջիկը մեռցուց , ու ա-
նով Աստուած հաշտեցնելով դադրեցաւ
մարդիկներուն կտորրախը : Եւքը Աստուծոյ
հրամանով հաղարական հոգի ամէն մէկ ցե-
ղէն դնացին Մադխանացոյ վրայ՝ Փենէհէսն
ալ հետերնին , ջարդեցին զամէնքը , Բա-
ղաամն ալ մէկ տեղ , ու ամէն ունեցածնին ա-
ւար առին : Եւ Մովսէս ան երկիրները ին-
չուան Յորդանանին քով Ռուբենի , Գադայ
ցեղերուն ու Մանասէին կէս ցեղին տուաւ՝
իրենց ուղեւուն համար , խօսք դնելով որ
աներնին հոն թողուն ու իրենք մէկալներուն
հետ աւետեաց երկիրը երթան օգնեն որ

անոնք ալ տեղաւորուին, ու ետքը դառնան :

Հ. Մովսէս ո՞ր մեռաւ .

Պ. Յորդանանու քովը Աստուծոյ հրամանով Յեսուէն իր տեղ առաջնորդ դրաւ, իսրայէլացոյց ալ շատ խրատներ տուաւ օրէնքները աղէկ պահելու. ու ամէն մէկ ցեղը զատ օրհնէլէն ետքը՝ Աբարիմ կամ Նաբաւ լէռը ելաւ, ուսկից Աժ իրեն ցցուց բոլոր աւետեաց երկիրները, ու ան տեղը մինակ մեռաւ ու թաղուեցաւ հարիւր քսան տարուան. ոչ աչուրները տկարացան, ոչ ալ երեսը խորշովեցաւ. իսրայէլացիք երեսուն օր վրան սուգ ըրին :

41.

Յորդանանէն անդիւր ու եղած պատերազմէրը :

Հ. Մովսէսի մեռնելէն ետքը իսրայէլացիք ո՞ր գնացին .

Պ. Աստուծոյ հրամանովը Յեսուէն ըսաւ որ պատրաստուին Յորդանանէն անցնելու. ու երկու լատիս խրկեց Նրիքով որ իմանայ թէ ի՞նչ մտքի վրայ են ան տեղի մարդիկները. ու անոնց բերած լրովը աւելի սիրտ առած կարգով մօտեցան գետինքովը. քահանաները առջևէն տապանակը վերցուցած. որոնք ոտուրնին ջրին գպցընելուն պէս Յորդանան երկու բաժնուեցաւ. վարի ջրերը Մեռեալ ծովը գնացին, վերինները գիղուեցան մնացին : Քահանաները տապանակով գընացին գետին մէջ տեղը կեցան, ինչուան որ ամէնը անցան :

Հ. Յորդանան գետին մէջէն Իսրայէլացիք անցնելուն պէս տապանակն ալ դուրս հանեցին .

Պ. Տապանակը դուրս չելած Աստուած հրամայեց որ գետին մէջէն քահանաներուն կեցած տեղէն՝ ամէն ցեղէն մէյմէկ հոգի մէյմէկ քար առնեն ու ան գիշերը ուր որ պիտի կենան՝ հոն տանին անկեն . ուրիշ տառուերկու քար ալ գետին մէջ տապանակին կեցած տեղը անկեն . ետքը տապանակը դուրս ելլելուն պէս՝ ջուրը նորէն առջինին պէս սկսաւ վազել : Ասով Յեսուէն ալ Մովսէսին պէս սկսան վախնալ :

Հ. Յորդանանէն անցնելէն ետքը ինչ որ դիպուած հանդիպեցաւ Իսրայէլացոյ .

Պ. Մէկէն մանանայ իջնալը դադրեցաւ . հոն առջի զատիկը ցորենէ բաղարջ կերան : Յեսու ալ Աստուծոյ հրամանով գայլախաղ քարով թըփատեց անապատը ծնածները, աւոր համար ան տեղին անունը Գաղգաղա ըսուեցաւ :

Հ. Յեսուայ Երեքով խրկած լրտեսները ինչ լուր բերին .

Պ. Գնացին Ռախաբ ըսուած կնկան մը տուն . թագաւորը իմացաւ, մարդ խրկեց որ բռնեն . Ռախաբ պահեց զանոնք ու ըսաւ թէ գնացին . ետքը լրտեսներուն իմացուց որ ամէնքը սաստիկ վախի մէջ են, դիտնալով որ Աստուած է ձեր առաջնորդը, ու երգուընցուց զիրենք որ քաղաքը առնելու տան իր տունը աղատեն . անոնք ալ ապրտապրեցին որ պատուհանին վրայ կարմիր չուան կապէ

որ ճանչցուի: Ետքը ղերենք չուանով պա-
տուհանէն վար իջեցուց՝ որ դադարուկ ճամ-
բով գնացին ու աս բաներս պատմեցին:

Հ. Երեքով քաղաքը ինչպէս առնուե-
ցաւ.

Պ. Երբոր մէջի մարդիկը սարսափած՝
դռները դոցած կեցեր էին, Աստուած Յե-
սուայ ասլըսպրեց որ վեց օր մէյմէկ անգամ
պարսպին չորս դին պտըտին, քահանաներն
ալ եօթը փող փչելով տապանակին առջևէն,
ու եօթներորդ օրը եօթը հեղ պտըտելով,
ետքի անգամուն փողերը փչելու ատեն բո-
լորը մէկէն կանչեն: Աս որ ըրին պարխսպնե-
րը մէկէն կործանեցան. իրենք ալ մտան զա-
մէնքը մեռուցին՝ Ռախաբէն զատ, քաղաքն
ալ էրեցին: Ետքը Յեսու նորէն Երեքո-
վը շինողին վրայ անէծք կարգացըսելով թէ
« Առջինեկովը հիմը դնէ, վերջինովը դռնե-
րը շինէ »: Ինչպէս որ հինգ հարիւր տարի
ետքը կատարուեցաւ. Աղան կմ Աբիէլ Բե-
թեւացին առջինեկ Աբիրոն տղուն հեա-
սկսաւ շինել, ամէն տղաքը մեռան ու մնա-
ցած պզտի տղուն հեա լմընցուց:

Հ. Երեքովն առնելէն ետքը ո՞ր քաղաքին
վրայ գնացին Իսրայէլացիք.

Պ. Յեսու Գայիքաղաքին վրայ երթալ ու-
ղելով ու իմանալով որ տկար քաղաք մըն է,
իրեք հազար մարդ խրկեց. բայց գնացին,
երեսունուվեց հոգի իրենցմէ ջարդուելով
փախան: Ասոր վրայ Յեսու շփոթեցաւ՝ Աս-
տուծ ոյ առջևը ինկաւ կրգանդատէր, ամէ-
նուն սիրան ալ կոտորեցաւ:

Հ. Ինչո՞ւ համար Գայիի վրայ գնացողները յաղթուեցան .

Պ. Ասան զի Երեքովը կործանելու ատեն՝ անոր հղոված բաներէն գողցեր սլահեր էին : Աստուած, « Թէ որ կուզէք, ըսաւ, ատ մեղքէն ազատիլ վիճակով գտէք գողն ու անով երեցէք » : Աս վիճակը Յուդայի ցեղէն Աքար զինուորին վրայ ելաւ . Յեսու հարցուց անոր, իմացաւ որ Երեքովը կողոստելու ատեն՝ գողցեր է աղուոր բանած վերարկու մը, երկու հարիւր արծըթէ երկդրամեան, և լեզու մը յիսուն ոսկիի, ու վրանին մէջ հողուն տակը սլահեր է : Յեսու բերել տուաւ . և Աքարն իր անով տեղովը մէկ ձորի մը մէջ տարին քարկոծեցին ու հրեցին . վրանին ալ քարեր լեցընելով լեռն ձեացաւ, օրուն անունը դրին Եմա՛յ Աստուծոյ :

42.

Ահաւն ինչաւ :

Հ. Աքարը մեռցրնէլէն ետքը Գայիի վրայ նորէն գնացին .

Պ. Աստուած Յեսուայ ըսաւ որ բոլոր զօրքով երթայ ու կործանէ : Յեսու ալ գիշերով երեսուն հազար զօրք տարաւ քաղքին ետեները սլահւածեցուց, ու ինքն առնաուն քիչ մը զօրքով քաղքին դէմ ելաւ : Գայիի մարդիկն որ աեսան, ամէնքն իրենց թաղաւորին հետ Իսրայէլացոյ գէմեւան : Յեսու ուստի վախ ցուցընելով ետ քաշուեցաւ, ինչ

չուան անոնք աղէկ մը իրենց քաղքէն հեռացան, ան ատենը ետնիններուն նշան տալուն պէս՝ ելան քաղքին կրակ տուին: Գայեցիք տեսան քաղքին ծուխը՝ յուսահատեցան: Անոնք երկու կողմէն ջարդեցին զամէնքը՝ տասուերկու հազար հոգի, և թագաւորը ողջ բռնած, Յէսու՝ երկճիւղ փայտի վրայ կախել տուաւ՝ ինչուան իրիկուն, ետքը փոսմը ձգեցին՝ վրան քարեր դիզեցին որ ասյաղթուէ յիշատակ ըլլայ:

Հ. Գային առնելէն ետքը ուր դնացին Իսրայէլացիք.

Պ. Յետու զիրենք Գէբաղ ու Գարիզին լեռները տարաւ. հոն քարերով Աստուծոյ սեղան շինեց՝ վրան զոհ ըրաւ, և աստուածային պատուիրանքները անոր վրայ դրեց ու ամէն օր հնութիւններն ու անէծքները կարգաց որ չմոռնան:

Հ. Յորդանանէն անցնելէն ետքը ըրած յաղթութիւննին լսելով ան ազգերը ինչ կըսէին.

Պ. Սրտերնին սաստիկ վախ ինկաւ՝ ու ամէնը մէկտեղ խօսք դրին ու Իսրայէլացոյ գէմեւէն: Բայց Գաբաւոնացիք մտածելով որ անոնց գէմ գնել չըլլար, հեռու տեղացի ձեացան, հին պատըռտած ճամբորդի լաթեր հագան, ու մաշած կօշիկներով, և կըտըրտած գինիի աիկեր՝ չորցած որդնօտած հացի կտորուանք ճամբու պաշար առած՝ Յէսուայ առջևն ելան ու ըսին՝ Թէ « Մեր իշխանները լսելով Իսրայէլացոյ մեծ անունը՝ կուզեն հետերնիդ գաշինք գնել »: Յետու Առ-

տուժոյ չհարցուցած հաւտաց անոնց ու իշխաններուն հետ երգութեանց աւ իրենց որ հետերնին բարեկամութիւն պահէ : Իրեք օրէն իմացան անոնց բանեցուցած հնարքը, ու ժողովուրդը սրգոյած կուզէին ջարդել զանոնք : Բայց իշխանները չթողուցին, որ Աստուծոյ անուանը վրայ ըրած երգութիւն գէմ չգործեն որ չպատժուին : Բայց Յեսու կանչեց Գաբաւոնացիներն ու բարկանալով անոնց՝ պատիժ գրաւ որ գերիի պէս միշտ Խալայէլացոց և Աստուծոյ խորանին փայտ կուտրով՝ ջուր կրող ըլլան : Անոնք ալ սիրով յանձնն առին :

Հ. Գաբաւոնացոց անձնատուր ըլլալը երբ որ մէկալ թիւրները իմացան, ի՞նչ ըրին .

Պ. Ամէնքը շատ վախի մէջ իյնալով, վասն զի իրենց մէջ Գաբաւոն մեծ ամուր քաղաք էր, Ադոնիբեզէկ Երուսաղէմայ թիւրն՝ ուրիշ չորս թագաւոր ալ մէկտեղ Գաբաւոնացոց վրայ սպաւերազմի ելան. Գաբաւոնացիք ալ Խալայէլացոց գիմեցին : Ան առենը Յեսու Աստուծոյ հրամանովը քաջ զօրքերով գիշերանց ճամբայ ելաւ, ու լուսնալու առենը մէկէն անոնց վրայ վազեց, Աստուած աւքարէ կարկուտ թափել սկսաւ անոնց վրայ, անանկ որ սուրէն աւելի անով ջարդուեցան :

Հ. Ադոնիբեզէկ ու իր ընկերները Յեսուայ ձեռքէն կրցան խալըսիլ .

Պ. Չէ. վասն զի երբոր Յեսու տեսաւ որ առենը քիչ է, յաղթութիւնը չըմնացած իրիկուն կըլլայ, « Արեւն ու լուսինը կենան, քսաւ, չքալեն », մէկէն հասած տեղերնին կէ-

ցան, ինչուան որ Իսրայէլացիքը զանոնք բոլորովին ջարդեցին ու Գաղգաղայ իրենց բանակը դարձան : Եւ որովհետեւ հինգ թագաւորներն ալ փախեր Մակեաա այրի մը մէջ պահուըտեր էին, հրամայեց որ ան այրին բերանը քարերով գոցեն՝ ինչուան որ լմննայ պատերազմը : Ետքը բանալ տուաւ, ան հինգըն ալ հանեց պառկեցուց, ու Իսրայէլացոց զօրագլուխներուն ըսաւ որ անոնց վզերնուն վրայ կոխեն, ու սիրա առնեն, գիտնան որ Աստուած բոլոր Իսրայէլացոց թշնամիները աստնկ պիտի ջնջէ : Ետքը սպաննեց ու մարմիննին ինչուան իրիկուն կախելէն ետքը՝ վար առին՝ առջի այրին մէջ ձգեցին ու մեծ քարերով գոցեցին : Անկէ գնացին ուրիշ քաղաքներու վրայ ալ՝ առին ու թագաւորնին փայտի վրայ կախեցին :

45.

ՅԵՍՈՒՅԱՅ ԵՄԻ ԳՐԾԻՆԸ :

Հ. Երբոր Յեսու շառքաղաքներ կառնէր, չգտնուեցաւ ազգ մը որ քիչ մը ուժով կարենայ դէմ գնել :

Պ. Յաբին Սուրայ թագաւորը ռաբելաւ, չորս գին մարդ խրկեց Ամովհէացոց, Քեսացոց, Փերեղացոց, Յեբուսացոց, Խևայոց, և ուրիշ բովի ազգերուն, ու ամէնը մեկէն անհամար զօրքով ձիերով ու պատերազմական կառքերով ժողովեցան Մառոն ջրինքովը : Անտոն Աստուած ըսաւ Յեսուայ. « Մի վախ

նար, վաղը պիտի յաղթէք ամենուն, ձերը ջարդէք, կռաքերը էրէք: Յետու քաջութիւնն աւանդիէն յանկարծ վրանին վազեց՝ կտորեց զանոնք, փախչողներուն ալ ետեւէն ինկաւ՝ զամենքը մեռցուց ու երկիրներնուն տիրեց: Ասանկով վեց տարուան մէջ երեսունումէկ թագաւոր ջարդեց ու բոլոր աւետեաց երկիրը մաքրեց:

Հ. Յետուայ ըրած պատերազմներով ջարդուեցան բոլոր թշնամիները.

Պ. Մէկ քանի այլազգի տէրութիւններ թողուց Աստուած Խորայէլացոց զգուշութիւնով, որ պարսպ կենալով չթուչնան. նաեւ պէտք եղած ատենը՝ անոնց ձեռքովը պատժուին խրատուին:

Հ. Յետու ինչ կարգով բաժնեց երկիրները Խորայէլացոց.

Պ. Ինչպէս որ Մովսէս որոշեր էր՝ ինն ու կէս ցեղին վրայ բաժնեց. երկու ու կէս ցեղին Յորդանանէն անդին տուած ըլլալով՝ Աւտացոց բաժինն ալ մասնաւոր տեղ չէր, հապաքառսունկութիւն քաղաք ցրուած բոլոր Խորայէլացոց մէջ. որոնցմէ վեցը Քաշա + ապապանի կըսուէր, որպէս զի թէ որ մէկը գիտուածով մարդ սպաննէ՝ հոն փախչի խաղտի: Ասկէ զատ Քաղէբայ ալ, բարի վկայութեւն վարձ՝ ինչպէս որ Աստուած խոստացեր էր, մասնաւոր տեղ տուաւ. Խորայէլացիք ալ Աստուծոյ հրամանովը՝ Եփրեմի ցեղին երկրին մէջ լեռան մը վրայ Թամնա թաւան Յետուայ տուին, որ հոն քաղաք շինեց ու բնակեցաւ:

Հ. Յորդանանէն անցնելէն ետքը տապալանակը ուր կըսպահէին.

Պ. Ինչուան որ սլատերազմները լմնցաւ երկիրները բաժնեցին՝ Գաղղաղայ էր, ետքը Եփրեմայ ցեղին երկրին մէջ Սելով քաղաքը դրին. թէսկէտ անկէ ալ Խորայէլացիք վերու ցին՝ տեղէ տեղ տարին, բայց իր հաստատ տեղը հոն եղաւ՝ Ինչուան Սամուէլ մարգարէին ասե՛նը :

Հ. Երկիրները բաժնեւէն ետեւ՝ ամէն կերպով խաղաղացան Խորայէլացիք .

Պ. Երբոր խաղաղ կեցեր էին՝ յանկարծ շփոթութիւն մը սլատահեցաւ : Ան երկու ցեղ ու կէսն որ Յորդանանու անդիի կողմը գնացին տեղաւորուեցան, հոն մէկ մեծ սեղան մը շինեցին : Մէկալ տասը ցեղը՝ երբոր խմացան՝ ծուռ մտքի գնացին . անոր համար խորհուրդ ըրին որ անոնց վրայ սլատերազմի ելլեն : Բայց առաջուց աղէկ մը խմանալու համար՝ Փենեհէս քահանան՝ ուրիշ խօսքի տէր մարգիկներու հետ մէկ տեղ անոնց խըրկեցին, որ գնաց յանդիմանեց զանոնք թէ կռասպաշտութիւն ընել սկսեր են : Անոնք սլատասխան տուին թէ անոր համար շինեցինք որ ետեւի եկողները խմանան թէ մենք ձեզի հետ եղբայր ենք : Ասով ամենուն սիրտը հանգչեցաւ ու փառք տուին Աստուծոյ՝ որ աս մեղքէս ազատ են եղեր : Յետու ալ ան սեղանին անունը դրաւ՝ Վէյայ-Բէն, որ ան ցեղերն ալ մէկաշնոնց հետ մէկ Աստուած կըսպաշտեն :

Հ. Յետու Թամուսթասարան երթալէն ետքը յիշատակի արժանի ի՞նչ բան ըրաւ .

Պ. Վէրջի ծերութեան ատենը բոլոր մե-

Ծերը քովը կանչեց ու մոքերնին ձգելով Աստուծոյ անհամար բարերարութիւնները, յորդորեց որ չըլայ թէ կուռքերուն ետեւէն երթալով Աստուած վրանին բարկացնեն, երգում ալ առաւ իրենցմէ որ յաւիտեան իրենց Աստուածը պաշտեն. և աս բանիս յիշատակ՝ խորանին քովը մեծ քար մը անկեց որ որդւոց որդի յիշեն աս Աստուծոյ հետըրած ուխտերնին. իսկ ինքը բարի ծերութեամբ հարիւր տասը տարուան մեռաւ: Վերան շատ չանցաւ՝ Եղիազար քահանայապետն ալ մեռաւ, և տեղը անցաւ Փենեհէօ որդին:

44.

Քաշէի, Գեղնիկէ, Առէշ, Սաթգար:

Հ. Յետուայ մեռնելէն ետեւ ով եղաւ առաջնորդ Իսրայէլացոց.

Պ. Աստուծոյ հրամանովը Քաղէբ՝ Յուդայի ցեղէն: Ան ատենը Յուդայի ցեղը՝ Շմաւոնի ցեղը հետը առած Քանանացոց ու Փերեզացոց գէմ ելել սկսան. Ադոնիբեղէկ թագաւորն ալ բռնեցին ու ձեռուրնէրը ոտուրնէրը կտրեցին: Ինքն ալ ան ատենը ըսաւ թէ « Ըրածիս հատուցումը դուայ, որ եօթանասուն թագաւոր բռնեբեմ ու անոնց ձեռուրնէրը կտրած սեղանիս տակը շան պէս ինկած փշրանքները բերնով կառնէին ու կուտէին »:

Հ. Իսրայէլացիք մնացին միշտ իրենց աստուած պաշտութեան մէջ.

Պ. Քանի որ Յեսուայ աստեֆի ծերերը կային՝ Աստուծոյ օրէնքները կը պահէին . անկէ ետքը սկսան գէշնալ՝ կուռք ալ պաշտել . անոր համար Աստուած Քուսարսաթէմ Ասորոց թագաւորին մասնեց զիրենք , և ութը տարի չարաչար ծառայելէն ետե՛ երբոր նորէն Աստուծոյ գիմեցին , Գոթոնիէլ Քաղէբայ պղտիկը բայրը իրենց առաջնորդ տուաւ , որ Խորայէլացիները ազատեց՝ ու քառսուն տարիէն մեռաւ :

Հ . Գոթոնիէլէն ետքը ո՞վ իշխեց .

Պ . Նորէն մնացին ինքնագլուխ ու սկսան մեղանչել . ուստի Եգիպտոս Մովսէսացոց թագաւորը վրանին տիրեց՝ տասնևութը տարի , ինչուան որ նորէն Աստուծոյ ինկան : Ան ասենը Աստուած Աւովքը Բենիամինի ցեղէն իրենց առաջնորդ տուաւ որ Երկու ձեռքով ալյաջող էր :

Հ . Աւովք ի՞նչպէս ազատեց Խորայէլացիները գերութենէ .

Պ . Անգամ մը Խորայէլացիք իրենտուին ընծանին որ տանի Եգիպտոս . ինքը երկասարկ սուր մը մէկ թիզ երկայն՝ աջ կողմը վերարկուին տակը պահէց ու գնաց : Ընծաները տալէն ետքը մարդիկը դուրս ճամբեց , ու Եգիպտոս ըսաւ թէ գաղտուկ խօսք մը ունիմ . Եգիպտոս ալ քովի մարդիկը դուրս հանել տրւաւ . ան ասեն Աւովք ըսաւ , Աստուծոյ կողմանէ քեզի բան մը պիտի ըսեմ : Եգիպտոս ալ քովը մօտեցաւ , Աւովք շուտ մը ձախ ձեռքովը դանակը քաշեց՝ Եգիպտոս կուշար խոթեց թողուց ու արտորնօք դուրս ելաւ՝ դու-

որ վրայէն կըսէց ու գնաց : Թագաւորին ծառաները եկան տեսան որ կըսած է, կարծեցին թէ ինքըներօր հարկի համար կուշանայ, խել մը սպասելէն ետեւ, բանալին բերին՝ դուռը բացին տեսան որ Եդդոմը մեռած գետինը փռուեր էր : Երբոր Մովսէսը շփոթած իրար անցեր էին, Աւովդ գնաց շուտով Իսրայէլացիքը ժողովեց՝ դարձաւ մէկ օրուան մէջը տասը հազար հոգի ջարդեց, ու Իսրայէլացիքը գերութենէն խալըսեց, որ ութսուն տարիի չափ ազատ մնացին. ու ինքը Աւովդ ինչուան որ մեռաւ՝ անոնց դատաւորութիւն կընէր :

Հ. Աւովդէն ետքը ո՞վ եղաւ դատաւոր .

Պ. Սամեգար՝ Անաթայ որդին կտրիճ մարդ մը, որ շատ օգնութիւն ըրաւ Իսրայէլացւոց . մէկ հեղ մը արօրին մաճովը վեց հարիւր այլազգի մեռցուց, ու շատ կովեր ու ոչխարներ կողոպտեց :

43 .

ՊԵՐՈՐԱ ԵՒ ԲԱՐԱԿ :

Հ. Սամեգարին ո՞վ յաջորդեց .

Պ. Երբոր Իսրայէլացիք նորէն ճամբանին փոխեցին, Աստուած զիրենք մօտնեց Քանանացոց Յաբին Թագաւորին ձեռքը քսան տարի, որ շատ ուժով էր, ինը հարիւր երկըթէ կառք ունէր : Աստուծոնք Իսրայէլացւոց կառաջնորդէր մարգարէ կնիկ մը՝ Պերորա անունով : Երբոր Իսրայէլացիք զըջու-

մի եկան՝ Դեբորան կանչեց իրեն Բարակը՝
 Նեփթաղիմի ցեղէն ու ըսաւ. «Աստուած կը
 հրամայէ որ Թաբօր լեռը երթաս Նեփթա-
 ղիմի ու Զաբուղոնի ցեղերէն տասը հազար
 հոգի հետդ առնես երթաս Ախսոնի հեղեղա-
 տը՝ Յաբին թգրին Սիսարա զօրապետին
 դէմ»։ Բարակ ըսաւ Դեբորայի. «Թէ որ
 հետս գաս՝ կերթամ»։ Դեբորան խօսք տը-
 ւաւ, բայց գիտնաս ըսաւ՝ որ ան ատենը յազ-
 թութիւնը քուկդ չըլլար. ու մէյտեղ գնա-
 ցին։ Երբոր խմացաւ Սիսարա՝ բոլոր զօրքե-
 րով երկըթէ կառքերով եկաւ Ախսոնի հեղե-
 ղատը՝ Խորայէլացոց դէմ։ Դեբորայի ըսածին
 պէս Բարակն որ Թաբօր լեռնէն ինչաւ պա-
 տերաղմի՝ Աստուած սաստիկ շփոթութիւն
 ձգեց մէջերնին որ փախչող փախչողի եղան,
 ու Բարակ ետէնին ինկած զամէնքը ջարդեց։
 Սիսարոն ազատելու ճարը փրկառելով՝ ոտ-
 քով վազելով Աինեցւոց կողմը գնաց։

Հ. Աինեցիք ո՞վ էին, և ի՞նչ օգնութիւն
 ըրին Սիսարայի։

Պ. Պղտիկ ազգ մըն էին որ եկեր վրանովան
 տեղուանքը կը բնակէին. և Մովսէսի կնկանը
 դիէն Խորայէլացոց խնամի ըլլալով բարեկամ
 էին, բայց այլազգիներուն հետ ալ թշնամի
 չէին։ Յայէլ՝ Քաբեր կինեցիին կնիկը՝ Սի-
 սարայի դէմը հանդիպեցաւ ուներս կանչեց
 որ հանգչի. խմելու ջուր ուզեց, Յայէլ
 ջրին տեղը իրեն կաթ խմցուց, ուներսը անոր
 ուղածին պէս գաղտուկ պառկեցուց՝ վրան
 ծածկեց որ մարդ չիմանայ. ու ինքը գնաց
 վրանին ցիցն առաւ և ուռով զարկաւ Սիսա-

լայի գլուխը գետինը գամեց մեռուց : Բարակը հասաւ Սիսարան կըփնտռէր, Յայէլն երս կանչեց զինքը՝ ցցուց : Ասանկով Աստուած Իսրայէլացիքը խալըսեց. Դեբորան ալ Բարակայ հետ փառք աալով Աստուծոյ շնորհակալութեան գովասանք մը ըրին :

46.

ԳԵԴԷՆ :

Հ. Բարակայ ձեռքով եղած Իէլացւոց ազատութիւնը սրչափ դիմացաւ .

Պ. Քառասուն տարի. ետքը նորէն Աստուծոյ երեսէն իյնալով՝ Մագիանացւոց և Ամազէկացւոց ձեռքը մասնուեցան . եօթը տարիէն երբոր Աստուծոյ ինկան, Աստուած մարգարէ մը խրկեց որ ըրած մեղքերնին երեսնին տուաւ՝ խրատեց : Ետքը հրեշտակ մը խրկեց Գեգէոնին՝ Մանասէի ցեղէն . երբոր ասիկայ Մագիանացւոց ձեռքէն փախած՝ իր հօրը կալըցօրեն կըժեծէր, հրեշտակն եկաւ ըսաւ՝ թէ « Աստուած քեզ ընտրեց է որ թշնամիները վաճեմ » : Գեգէոն ըսաւ . « Ես ո՞վ եմ որ Իէլացիքը ազատեմ » : Հրէշտակը պիտի տուաւ՝ թէ « Աստուած հետըդ է » : Ան ասէն Գեգէոն նշան մը ուզեց . ազաչեց հրեշտակին որ հօն կենայ՝ ինչուան ինքն երթայ իրեն համար կերակուր բերէ . ու գնաց Գեգէոն շուտով ուլ մը պարտաւեց ու բաղարջ հաց շինեց , հրեշտակին տուելը բերաւ . հրեշտակն ըսաւ որ դի

մայր քարին վրայ գնէ ան բաները, և ձեռքի
գաւազանովը մօին դպածին պէս՝ քարէն
կրակ ելաւ էրեց կերակուրները, ու հրեշ-
տակն ալ աներևոյթ եղաւ։ Գեղէոն աս
հրաշքովս խմացաւ որ հրեշտակ Աստուծոյ
է եղեր՝ վախցաւ, և ան տեղը Աստուծոյ
սեղան շինեց։ Ան գիշերը Աստուած Գե-
ղէոնի հրամայեց որ երթայ իր հօրը Բահադ
կուռքին սեղանը կործանէ, քովի անտառը
կարէ, և ան փայտերով իր հօրը եօթը
տարուան գիրցուցած եզը՝ Աստուծոյ ողջա-
կէզընէ՝ նոր շինած սեղանին վրայ։ Գեղէոն
վախցաւ ցորեկն ընկելու, ուստի գիշերը ելաւ
գաղտուկ տասուիրէք հոգի առաւ իր հօրը
ծառաներէն՝ գնաց Աստուծոյ հրամանը կա-
տարեց։ Առաւօտանց քաղքին մօր գիկը խմա-
ցան որ Գեղէոն ըրեր է, հօրը եկան, կու-
ղէին որ Գեղէոնը տայ որ սպաննեն։ Հայ-
րը պին տուաւ. Բահադը թէ Աստուած
է՛ ինքը թող վրէժ առնէ։ Գեղէոնին անունն
ալ Յէր-Բահադ դրաւ, իբր թէ Բահադ կուռ-
քին յաղթող։

Հ. Ե՞րբ գնաց Գեղէոն Մադիանացւոց և
Ամաղեկացւոց գէմ.

Պ. Աստուծոյ իրեն երևնալէն ետքը ետք-
որ լսեց թէ անոնք նորէն վրանին կուգան,
կանչեց Իէլացիքը Ասերի, Ջաբուղոնի և
Նեփթաղեմի ցեղերէն՝ որ գէմէ ըլնէ։ Բայց
նորէն Աստուծմէ աս նշանս խնդրեց, որ
գզաթ մը գիշերը դուրս փռէ, ու ան գզա-
թին վրայ միայն անձրև գայ. առաւօտանց
որ ելաւ գզաթը քամեց կոնք մը ջուր ելաւ։

Աս որ տեսաւ՝ մէյմ՝ ալ խնդրեց որ ասոր
 ներհակը՝ ան գզաթը չոր մնայ, ու բոլոր
 գետինը թրջի: Աս երկու հրաշքով սիրտ
 առած, երբոր ելաւ թշնամիներուն դէմ
 երթալու, Աստուած « Շատ են, ըսաւ,
 զօրքդ. ետքը կրկարծեն թէ իրենց ուժովը
 յաղթեցին. ըսէ որ վախկոտները ետ դառ-
 նան,»: Ան ատենը քսանուերկու հազար հոգի
 ետ գնացին ու տասը հազար մնացին: « Ասոնք
 ալ շատ են ըսաւ Աստուած. ուստի ան ա-
 մէնը ջրի քով տար, ու հոն նայէ թէ ո՞վ
 ջուրը ամբ առած շան պէս կը լափէ, ու ո՞վ
 ծնկան վրայ ինկած, ու մէկ մէկէ զատէ »:
 Ասանկով միայն իրէք հարիւր հոգի շան
 պէս լափելով խմեցին. և Աստուած ըսաւ
 Գեդէոնին. « Մինակ ասոնցմով Խորայէ-
 լացիքը սլիտի Մագիւամու ձեռքէն ազատեմ,
 մէկալները ճամբէ »:

Հ. Գեդէոն իրէք հարիւր հոգւով ինչ-
 պէս սլատերազմեցաւ Մագիւամու հետ.

Պ. Առաջ Աստուած իրեն սիրտ տալու
 համար հրամայեց որ ինքը իր Փարա տղուն
 հետ գիշերանց գաղտուկ թշնամիներուն
 բանակը երթայ, ու լսէ ինչ որ կը խօսին:
 Գեդէոն գնաց լսեց որ զինուորին մէկը մէ-
 կալին երազ կը պատմէր, թէ « Տեսայ որ մէկ
 քարիէ նկանակ մը գլորեցաւ դէպ 'ի մեզ,
 ու զարկաւ կործանեց բոլոր Մագիւամու
 բանակը »: մէկալն ալ ըսաւ, թէ « Աս Գե-
 դէոնի սուրն է, Աստուած զմեզ անոր ձեռ-
 քը տուեր է »: Գեդէոն Աստուծոյ շնորհա-
 կալը ընտելով բանակը դարձաւ « Ելէք, ըսաւ,

Աստուած Մագիաւմը մեր ձեռքը մօտենայ, ու իրեք հարիւրը իրեք գունդ բաժնեց, և զէնքի տեղ ամենուն մէկ ձեռքը եղջիւրէ փող տուաւ, ու մէկաւ ձեռքը վառած ճրագ՝ սափորիմէջ ծածկած. և ասլըսսլրեց որ իրեն նային ու անանկ ընեն: Ահա գիշերուան մօտ յանկարծ թշնամիներուն բանակը գնացին, ու մէկէն փողերնին փչելով՝ սափորնին կտարրտեցին՝ ճրագները գուրս երեցան, ու մէկ բերան սկսան կանչել, Ս-Ր Տեռան և Գեդէոնի: Աս բանովս Աստուած Մագիամու բանակը անանկ վախ մը ձգեց որ մէկ զմէկ թշնամի կարծեւով՝ անխնայ կըջարգէին, ինչուան հարիւրքօան հազար հոգի մեռան: Փախածներուն համար ալ մօրգ խրկեց մէկաւ Իէլացւոց, որ գէմերնին ելլեն ջարդեն: Որէք ու Զէք իշխաններուն ալ գլուխնին կարեցին, Գեդէոնի բերին:

Հ. Զահերով վախցընեւով Մագիամու զօրքը ջարդէին զատ Գեդէոն ուրիշ ինչ սպատերազմ ըրաւ.

Պ. Երկու Մագիամու թագաւորներ՝ Զէբէի և Սաղմանա՝ տասնըհինգ հազար զօրքով փախեր էին ուրիշ տեղ: Ետենուն գնաց Գեդէոն, բայց հոգնած և անօթի ըլլաւով զօրքը՝ հանգիսեցան Սոկքովթ քաղաքը որ քիչ մը հաց տան. ասոնք չտուին՝ ըսելով, « Ո՛ր են թագաւորները, ցցուր որ տանք »: « Երբոր բռնեմ զանոնք, ըսաւ Գեդէոն, զձեզ փուշերու վրայ կըտանջեմ »: ու գնաց Փանուէլ քաղաքը. անոնք ալ առաջիններուն պէս ըսին. անոնց ալ սպառ-

նացաւ որ կործանէ իրենց աշտարակը: Գնաց ջարդեց զամէնքը. թագաւորներն ալ բռնեց ու դարձաւ, ըրած սպառնալիքները կատարեց ու Փանուէլի մարդիկն ալ սպաննեց: Ետքը Ջեբէի և Սաղմանա թագաւորներուն համար իրեն Եթեր անգրանիկ աղուն ըսաւ թէ Ել մեռցուր. ան դեռ պզտիկ ըլլալուն՝ վախցաւ. անոնք ալ ըսին Գեդէոնի թէ Դու զմեզ սպաննէ որ ուժով կորիճ՝ ես. ան ատենը ելաւ ինքը մեռուց, ու անոնց ուղարկուն մանեակներն ալ առաւ:

Հ. Իէլացիք Մադիամու ձեռքէն ազատեւուն համար Գեդէոնին ինչ փոխարէն ըրին.

Պ. Ուղեցին որ ինքը ու իր աղաքը իրենց առաջնորդ ըլլան. Գեդէոն ըսաւ թէ Ջեր իշխանը Ասաուած է. ու խնդրեց անոնցմէ որ թշնամիներուն կողոպուաներէն մարդագլուխ իրեն մէյմէկ օղ տան. իրենք ալ սիրով առին, ու ամէնը եղաւ հազար եօթը հարիւր սիկղ ոսկի, թող ուրիշ ոսկիէ առած զարդերը:

Հ. Գեդէոն ժողովուրդէն առած զարդերը ինչ բրաւ.

Պ. Աւելորդապաշտական բաներ շինեց Եփրաթաղքին մէջ, որ ետքը իրեն՝ իր զաւակներուն մեղաց պատճառ եղաւ, նաեւ Իէլացւոց ալ: Ասանկով քառասուն տարի՝ Գեդէոնին ատենը Իէլացիք ազատ մնացին, ու ետքը նորէն սկսան կռապաշտութիւն ընել:

ԱՔԻՔԷԷ+ :

Հ. Գեղեցնին տեղը դատաւոր ո՞վ նըստաւ .

Պ. Գեղեցն էօթանասուն զաւակ թողուցեր էր, Աբիմէլէքն ալ Սիկիմացի կինէ մը եղած : Ասիկայ մօրը ազգականներուն ձեռքովը Սիկիմացւոց սիրաւ իրեն քաշեց՝ որ հօրը տեղը Իէլացւոց իշխան գնեն . և ապահով ըլլալու համար՝ մէկէն Սիկիմացիներէն առած ստակով սրիկաներ ժողովեց՝ ու գնաց իր եղբայրները էօթանասուն հոգի քարի մը վրայ մօրթեց . միայն սղտիկը Յովթամ ապահուրտելով ազատեցաւ : Ետքը Սիկիմացիք ու Մասաղոն քաղքին մարդիկը Աբիմէլէքը թագաւոր նստեցուցին : Յովթամ անոնց առակով մը իմացուց որ գէշ ըլին :

Հ. Յովթամ Աբիմէլէքին թագաւորելուն վրայ ի՞նչ առակ բերաւ Սիկիմացոց .

Պ. Գնաց դիմացը Գարիզին լեռը ելաւ ու սկսաւ կանչել . “ Մտիկ ըրէք Սիկիմացիք . ծառերն ուղեցին իրենց թագաւոր մը . գնացին ձիթենիին ըսին , անիկայ պատասխանեց թէ , Ես չեմ թողուր իմեղս , որ անով Աստուած ու մարդիկ իսկըմէծարեն , ու չեմ երթար ծառերուն իշխելու . ետքը գնացին թզենիին որ գայ իրենց թագաւորէ . ան ալ յանձն չառաւ՝ իր անուշուրթիւնը յի-

չէլով. գնացին որթին, որթն ալ չուզեց,
իմ գինիս՝ փայտերուն իշխեւէն աղէկ է
ըսելով. ան ատեն գփնիկը կանչեցին, ու
բախացաւ գփնիկն ու ըսաւ. Եկէք իմ շու-
քիս տակը: Ինչ կը կարծէք, ըսաւ Յովա-
թամ, գփնիկէն կրակ չեւեր ու չայրեր ե-
ղևնափայտերը: Թէ որ արդարութիւն էր
Գեղեկոնի տանը վրայ ըրածնիդ, բարով վայ-
լէք մէկ զմէկ. թէ չէ՝ պիտի կրակ ելէ Աբի-
մեւէքէն՝ ու զձեզայրէ, : Աս խօսքերէն ետ-
քը փախաւ գնաց:

Հ. Գեղեկոնի տղուն Աբիմեւէքայ թա-
գաւորութիւնը ինչ վերջ ունեցաւ.

Պ. Ինչպէս որ Յովաթամըսեր էր, Աբի-
մեւէք իրեք տարիի չափ անկարգութեամբ
Իշխացւոց իշխեւէն ետքը, չգիմացան Սիկի-
մացիներն, ու Գաաղ իշխանին հետ գէմն
եւան: Աբիմեւէք Սիկիմացւոց վրայ գնաց՝
ջարդելով ցրուեց. ետքը իմացաւ որ Սիկի-
մի բերդին մէջ շատ մարդ ժողովեր է, ըսաւ
իր զօրքին, « Ինչ որ ես ընեմ՝ դուք ալ ըրէք »,
ետքը առաւ կացին մը՝ բեռ մը փայտ կոտ-
րեց՝ ուսը զարկաւ, զօրքն ալ ըրին իրեն
պէս ու գնացին բերդին կրակ տուին, ուր
հազար հոգիի չափ էրեցան: Անկէ թեքէս
քաղքին վրայ գնաց՝ առաւ. ան քաղաքը
ամուր բերդ մը ունէր, մեծամեծները հոն
փախան: Երբոր Աբիմեւէք բերդին դրանը
մօտեցաւ՝ վերէն կնիկ մը երկանի քարի կոոր
մը ձգեց գլխուն վրայ ու ջախջախեց. ան ա-
տեն յուսահատած՝ ըսաւ կապարճակիրին
որ սուրը հանէ՝ զինքն սպաննէ, որ չըլլայ

Թէ կնիկան ձեռքով մեռած սեպուռի : Ասանկով ինքն ալ Սիկիմացիք ալ սլաաիժնին առին :

48 .

Թաւա , Յայիր , Յէփալ :

Հ . Արիմէլէքէն ետև դատաւոր ո՞վ եղաւ .

Պ . Թովղա Իսաքարի ցեղէն , քսանուիրէք տարի : Ետևէն Յայիր Գաղաադացին քսանուերկու տարի , որ երեսունուերկու օրգի ունէր , որոնք երեսունուերկու աւանակ հեծած կըստըտէին , և մէյմէկ քաղաք ունէին որ Ասան Յայիրայ ըսուեցան :

Հ . Յայիրէն ետքը ո՞վ իշխեց .

Պ . Իէլացիք նորէն որ կռասպաշտութիւն կընէին՝ Աստուած սրգողեցաւ , թողուց որ տասնևութ տարի այլապգիներէն չարչարուեցան . ետքը երբոր մեղայ ըսել սկսան , Աստուած մէկէն չուղեց ըսել : Անգամ մը Գաղաադու մեծերը խօսք գրին մէջերնին՝ Թէ ո՞վ որ առաջ սլատերազմի ելլէ Ամոնացոյ գէմ , ան ըլլայ իրենց իշխան . ետքը կանչեցին Յեփթայէն որ իրեն հօրն անհարազատ տղան ըլլալով վաճառեց էին մէկալ եղբայրները . ան ալ գացեր սրիկաներու գլուխ եղեր էր : Երբոր իմացաւ Թէ Գաղաադացիք իրեն կարօտ են , չուղէլ ձևացուց . 'Իութ ըսաւ՝ զիս վաճառեցիք : Բայց ետքը անոնցմէ երգումով խօսք առաւ՝ որ եթէ Աստուած սլատերազմը յաջողէ՝ ինքն իշխան ըլլայ , ու հետերնին Մասեփա եկաւ ,

ուր որ Իէլացիքը ժողովէր էին : Դեպքան խրկեց Ամոնացւոց թագաւորին թէ “ Ինչո՞ւ եկեր պատերազմ կրնես , , . թագաւորը պատասխան տուաւ թէ “ Իմ երկիրներս ետ տուէք , , : Յեփթայէն նորէն խրկեց ըսաւ թէ “ Իէլացւոց ճամբայ ընելու ատեն աս տեղի մարդիկը մեզի գէմ ելան , մենք ալ անոնց յաղթելով մեր Աստուծոյ օգնութեամբը՝ պատերազմական իրաւունքով աս երկիրները առինք՝ իրէք հարիւր տարի առաջ . հիմա ատ քու ըրած անիրաւութեանդ դատաստանը Աստուած տեսնէ , , : Երբոր թագաւորը մօտիկ չըրաւ , ան ատենը Յեփթայէն Աստուծմէ չարժած՝ շուտ մը պատրաստուեցաւ պատերազմի , և Աստուծոյ ուխտ ըրաւ որ եթէ Ամոնացոց յաղթէ , իր տունը դառնալու ատեն՝ ով որ առաջ իրեն գիմացը դայ , անիկայ Աստուծոյ ողջակէզ ընէ : Ետքը դնաց թշնամիները չարաչար կոտորեց , քրսան քաղաք առաւ ու գարձաւ :

Հ . Յեփթայէն ըրած ուխտը ի՞նչպէս կատարեց .

Պ . Երբոր Մասեփա քաղաքն իր տունը կը գտռնար՝ իր մէկ հատիկ աղջիկը պար բռնած թմբուկ զարնելով գիմացը ելաւ : Յեփթայէն ցաւեցաւ՝ “ Ասցինձի դուստր , ըսաւ , ուխտ ըրեր եմ որ նախ ով որ գիմացս ելէ , անիկայ Աստուծոյ ողջակէզ ընեմ , , : Աղջիկը սիրով յանձն առաւ , միայն երկու ամիս ատեն ուղեց որ երթայ լեռները իր ընկերներուն հետ լայ իր կուսութիւնը . երկու ամսէն ետե կատարեց Յեփթայէն իր Աս-

տուժոյ ըրած ուխտը : Եւ ան ատենէն սո-
վորութիւն եղաւ Ինչացւոց մէջ՝ տարին չորս
օր աղջիկները մէյտեղ եկած՝ Յեփթայէի
աղջիկանը վրայ ողբ կընէին :

Հ. Յեփթայէն Ամոնացւոց պատերազմէն
զատ ինչ պատերազմ ըրաւ .

Պ. Եփրեմայ ցեղին հետ մեծ պատերազմ
ըրաւ . վառն զի անոնք իրեն նախանձելով
անցան Յորդանան գետը՝ եկան ըսին թէ
“ Ինչո՞ւ մեղ չկանչեցիր Ամոնացոց դէմ ” . ու
կուղէին իրեն մնաս հասցոնել : Յեփթայէն
պատասխան տուաւ թէ “ Կանչեցի , բայց
դուք չեկաք , Աստուած ալ բանս յաջո-
ղեց ” : Երբեք սաւորանոնք չեն հանդարտիր՝
սկսաւ անոնց հետ պատերազմելու ու մեծ
ջարդ տուաւ . ետքը փախչողներն ալ որ
Յորդանանի մէկ նեղուցէ մը սլիախ անցնէին՝
բռնել կուտար՝ կըհարցընէր թէ Եփրեմայ
ցեղէն են . երբոր Չէ կըսէին , իրենց ըսել
կուտար աս բառը՝ Նիպուլէն , որ հասի ըսել
է , ու ով որ շիտակ ըսել չկրնալով “ Նիպու-
լէն ” կըսէր , ան կըմեռցընէին . և ասանկով
քառասունուերկու հազար հոգի կտարուե-
ցան անոնցմէ : Ամէնը վեց տարի դատաւո-
րութիւն ընէլէն ետքը մեռաւ :

Հ. Յեփթայէին ով յաջորդեց .

Պ. Եսերոն Բեթղէհեմացին՝ Եօթը տա-
րի . որ երեսուն մանչ ունէր , երեսուն ալ
աղջիկ , և ամէնն ալ ինքը կարգեց : Եսէն
նստաւ Էլոն Զաբուղոնացի տասը տարի :
Ետքը Աբդոն Փարաթոնացի՝ Եփրեմի ցե-
ղէն՝ ութը տարի . քառասուն տղաք ունէր ,
երեսուն ալ թու :

49.

Ստեփանն :

Հ. Աբդոնէն ետքը Իսրայէլացւոյ ո՞վ կաւաջնորդէր .

Պ. 'Նորէն աստուած պաշտու թէնէ թուլնալով քառասուն տարի այլազգիներուն տակը ինկան : Ան առենները Դանայ ցեղէն Մանովէ անունով մէկը ամուլ կին ունէր . որ մը հրեշտակ Աստուծոյ երեցաւ աս կրնկան , ու ըսաւ թէ “ Դուն աղայ պիտի բերես՝ ուխտաւոր Աստուծոյ . բայց զգուշացիր գինիէ օղիէ և ուրիշ անսուրբ կերակուրներէն ու աղուն ալ մազը ամենեւին պիտի չկտրուի . անիկայ Իէլացիները կազատէ ,” : Կինը երբոր պատմեց Մանովէի , աղաչեց Աստուծոյ որ ան սուրբ մարդը մէյմըն ալ խրկէ որ իմացընէ ինչ պիտի ընեն ան արդին : Հրեշտակը նորէն երեցաւ կնկանը , ան ալ շուտ մը վազեց էրիկը կանչեց , որ նորէն հարցուց ան բաները հրեշտակին . ետքը Մանովէ ուզեց անոր սեղան ընել , հրեշտակըն ալ ըսաւ , “ Ես չեմ ուտեր , Աստուծոյ նուիրէ ,” . ան առենը Մանովէն՝ “ Անունդ ի՞նչ է , ըսաւ , որ ըսածներդ ըլլայ նէ զքեզ որ հնէնք ,” : Հրեշտակը պատասխանեց՝ Աքան չելի է : Մանովէն սկսաւ զոհ ընել Աստուծոյ , հրեշտակն ալ կրակին բոցովն երկինք ելաւ : Աս որ տեսան՝ սաստիկ վախցան , իմանալով որ հրեշտակ է եղեր : Ետեւ ատե-

նին կնիկը տղան բերաւ, անունը Սամփսոն գրին :

Հ. Սամփսոնին առջի զարմանալի գործք ո՞րն էրաւ .

Պ. Անգամ մը Թամնաթա գնաց, ու Հոն այլազգի աղջիկ մը տեսաւ, եկաւ իր ծնողացը ըսաւ որ ան աղջիկը իրեն առնեն : Ծնողքը չգիտնալով որ աս բանս Աստուծմէ է, չէին ուզեր՝ այլազգի ըլլալուն համար . բայց երբոր ճար չեղաւ՝ մէյտեղ ելան Թամնաթա գնացին խօսելու աղջկան համար : Ծամբան Սամփսոն այգիներու մէջէն մինակ երթալու ատեն, յանկարծ առիւծի ձագ մը վրան վազեց . Սամփսոն բերնէն բռնեց բացաւ երկուք ճղքեց, ու ետքը ծնողացը բան մը չըսաւ :

Հ. Սամփսոնին երկրորդ կտրճութեան գործքը ո՞րն է .

Պ. Քիչ ատենէն նորէն հարսնիք ընելու համար Թամնաթա երթալու ատեն՝ գնաց ան մեռուցած առիւծը նայելու, տեսաւ որ մեղուները բերնին մէջ մեղը շիներ են, առաւ Ծամբան ուտելով կերթար, հօրը մօրն ալ տուաւ : Որովհետեւ հարսնիքը եօթն օր կըքէր, այլազգիք վախցան իրմէն ու երեսուն կտրիճ գրին Սամփսոնի քով ընկերութեան համար : Սամփսոն ըսաւ իրենց .
 “Ձեզի հանելուկ մը ըսեմ. թէ օր աս եօթն օրուան մէջ գիտնալու ըլլաք, երեսուն կտոր բարակ կտաւ տամ, երեսուն ալ հագնելու լաթ . թէ չէ գուք ինծի տաք ” . և հանելուկը աս էր .

Կէրա՛նա՛ն՝ կէրա՛նն ,

Եւա՛ն աշո՛ր ու՛ծովն :

Իրեք օր մտածելով երբոր չկրցան մեկնել ,
դադարուկ սկսան աղաչել Սամփսոնի հար-
սին որ իմանայ իրմէն ու իրենց զրուցէ . թէ
չէ՝ կայրենք կըսէին զքեզ անովդ : Կնիկն ալ
աղաչելով այնչափ բան ըրաւ , որ եօթներորդ-
օրը բերնէն առաւ , ետքը անոնք ալ Սամփ-
սոնի ըսին .

Աւ ի՞նչ էայ մեղքէն անոյշ ,

Ո՛վ ունի առիւծին ոյժ :

Սամփսոն իմացաւ խաբէութիւնը , և ինքն
ալ ասանկ պատասխան տուաւ .

Թէ ընէ՞ղէի + ի՞մն Երէնշ ,

Դա՛ն + լէի + գըպնէր հանելո՛ւս ի՞նչ :

Ու սրդողած շուտ մը Ասկաղոն գնաց , երե-
սուն այլազգի սպաննեց , լաթերնին բերաւ
անոնց տուաւ . ետքը կնիկն ալ ձգեց՝ իր
հօրը տունը դարձաւ :

Հ . Սամփսոնին Երրորդ կարճութիւնը
որն է .

Պ . Երբոր բարկութիւնը անցաւ , ուլ-
մը հետը պարգև առած՝ ուղեց որ կնկանն
երթայ . ու երբոր իմացաւ որ ուրիշի մը հետ
կարգուեր է , գլուխը տաքցաւ՝ գնաց իր ռիւր
հանելու այլազգիներէն . իրեք հարիւր ա-
ղուէս բռնեց , երկերկու աղուէս սուչ սուչի
կապեց , և սուչերնուն մէջտեղը մէյմէկ ջահ
կապեց ու այլազգիներուն արտերը թողուց
որ այրեցին բոլոր ցորենները՝ այգիներն ու
ձիթենիները : Տէրերն որ իմացան թէ ո՞վ
է ըրեր , և ի՞նչ պատճառաւ , եկան Սամփսո-

նի աներոջը տանը կրակ տուին , որ աղջիկն
ալ հեար տնով տեղով այրեցաւ : Ասով
Սամփսոնի սիրտը չիջաւ , ուստի ուրիշ շատ
մարդիկներ ալ սպաննեց , ու գնաց Ետեմ
ըսուած այրը նստեցաւ :

50 .

Հ . Սամփսոնի չորրորդ կարճութիւնը
որն է .

Պ . Այլազգիները զօրքով Յուդայի ցե-
ղին վրայ գնացին , ուղեցին որ Սամփսոնը
կտաւած ձեռքերնին տան : Յուդայի մարդիկն
իրեք հազար հոգի Սամփսոնի եկան , ըսին
թէ “ Ի՞նչ կընես , չէս գիտեր որ ազատ չենք .
ուստի հիմա այլազգիները քեզ կուղեն ” :
Սամփսոն առաջ երգութիւնց ու իրենք չըս-
տաննէն զինքը , ու թողուց որ իրեք նոր
հաստ չուաններով կապեն զինքը , տանին
այլազգիներուն տան : Երբոր այլազգիները
տեսան՝ սկսան ուրախանալ . ան տեղը
Սամփսոն թօթիկէ լուռ սէս կարեց ան չուան-
ները , գետնէն իշու ծնօտ մը գտաւ , ու ա-
նով հազար հոգի մեռուց : Ետքը սաստիկ
ծարուէլով Աստուծմէ ջուր խնդրեց . Աս-
տուած ալ ծնօտէն իրեն ջուր բխեցուց :

Հ . Սամփսոնի հինգերորդ կարճութիւնը
որն է .

Պ . Ելաւ Սամփսոն Գաղա գնաց . թշա-
ւիները եկան գիշերանց քաղքին գռները
առին որ բռնեն զինքը : Բայց Սամփսոն կէս
գիշերուն ելաւ քաղքին գռները շեմերովը՝

կղպաքներովը փրցուց՝ կռնակը զարկաւ տա-
րաւ դիմացի լեռան գլուխը դրաւ ու գնաց :

Հ . Սամփսոնի վեցերորդ կարճուածիւնը
որն է .

Պ . Այլազգիները տեսնելով որ Սամփսոն
իրենց երկիրը Դաւիթա կնկանը քով շատ ան-
գամ կուգայ , անոր հետ խօսք դրին որ
եթէ Սամփսոնին ուժը ուսկից ըլլալը իմա-
նայ , ամէն մէկը իրեն հազար ու հարիւր
արծաթ տան : Երբոր ան կնիկը անուշու-
թեամբ կուզէր իմանալ , Սամփսոն ըսաւ .
« Եթ որ եօթը նոր ջիւով զինքը կապեն , ուժս
կերթայ : Կնիկը կապեց զինքը ան ջիւերովն
ու ետքը փորձելու համար կանչեց . « Սամփ-
սոն , այլազգիները եկան » : Սամփսոն մէկէն
ցառքելով թօթվեց կտրեց ան ջիւերն ու
եղաւ տեսաւ որ մարդ չկայ , կատակ կար-
ծեց . և նորէն որ աղաչեց կնիկը որ իրաւը
ըսէ , Սամփսոն ալ ըսաւ . « Թէ որ եօթը նոր
ամուր չուաններով կապուիմ , ուժս կը-
կտրի » : Ան ալ փորձեց . ու երբոր չեղաւ ,
նորէն կաղաչէր . Սամփսոն ալ « Թէ որ ըսաւ ,
գլխիս մտղերուն եօթը ոլորքը աղբով հիւ-
սես ու սլաօին գամես , ուժս կերթայ » :
Կնիկը ասով ալ խաբուելով՝ այնչափ ետեւէն
ընկաւ՝ ինչուան որ բերնէն առաւ՝ ինչպէս
ուխտաւոր ըլլալը :

Հ . Սամփսոն Դաւիթային շողոքորթու-
թենէն խաբուելով ինչ փնասի հանդիպե-
ցաւ .

Պ . Ան մարդն որ առիւծը կըսասուէր ,
զօրաց բանակը կըջնջէր , կնկան մը տա-

տանութեամբ ամենուն խաղալիք եղաւ ու
չարաչար մեռաւ : Այսին զի Դաւիթ լուծին
պէս որ սրտանց շիտակը ըսաւ , շուտ մը այ-
լազգիները գաղտուկ կանչեց , ու ինքը Սամի-
սոնին հետ անոյշ խօսելով , ծնկանը վրայ
քնացուց , ու գլխուն մազերը ածիլել տա-
լուն պէս՝ սկսաւ Սամիսոնը թուլնալ . ետքը
կանչեց , “ Սամիսոն այլազգիները հասեր
են , , Սամիսոն արթնցաւ՝ կուզէր մէկէն
ցաթփել , բայց տեսաւ որ չկրնար շարժիլ .
շուտ մը եկան այլազգիները բռնեցին՝ աչուը-
ները փորեցին , երկաթներով կապած Գա-
ղա տարին ու հոն ջաղացքը դրին որ աղայ :
Հ . Սամիսոնին եօթներորդ կտրճու-
թիւնը ո՞րն է .

Պ . Օր մը այլազգիները Դադոն կուռքին
մեծ տօնը կատարեցին՝ Սամիսոնին հմբ .
զինքն ալ բերել տուին որ ծաղրենեն , վրան
խնտան : Սամիսոնին մազերը չափաւոր եր-
կնցած ըլլալով՝ դնաց ան սլաշատին երկու
միջի սիւները բռնեց , որոնց վրայ շինուած
քը հաստատուած էր , ու “ Տրդօրութեանց ,
ըսաւ , յիշէ զիս , և աս մէկ հեղս ալ ինծի
ոյժ տուր , որ ես ալ ասոնց հետ մեռնիմ , ,
ըսելով անանկ ուժով թօթվեց որ մէկէն
պաշտար փլաւ , ու ամէն մէջի եղողները՝
իրէք հազար հոգի տակը մնացին , բոլոր իշ-
խանները՝ կնիկներով ու տղոցմով : Ետքը
իրեն ազգականներն եկան մարմինն առին՝
իր հօրը դերեզմանը թաղեցին . որ քսան
տարի այլազգիները չարչարեց , ու Խորայե-
լացիներուն առաջնորդեց :

Մի քան :

Հ . Իսրայէլացոց մէջ գատաւոր չեղած ա-
տեն ինչպէս կը կառավարուէին .

Պ . Ամէն մարդ ուղածը կրնէր , անոր
համար մէջերնին ամէն անկարգութիւն կը
լար . ինչպէս որ Միքայի պատմութենէն և
Բենիամինի ցեղին գիտուածէն՝ յայտնի
կերևոյ :

Հ . Ինչ կը պատմուի Միքայի վրայ .

Պ . Միքան Եփրեմի ցեղէն տւելորդ ապաշ-
տութեամբ արծըծէ արձան մը շինեց՝ իր
տունը դրաւ . ան օրերը զևտացի մը կանց-
նէր՝ կանչեց որ իրեն քահանայութիւն ընէ
ու ինքը անոր ասրուստը հոգայ : Ան առենն
ալ Դանայ ցեղը՝ տեղերնին իրենց նեղուածք
ըլլալով՝ հինգ հոգի լրտես խրկեր էին որ
բնակելու տեղ գտնեն . ասոնք ճամբան ան
զևտացիին հանդիպեցան ու անոր ձեռքով
Աստուծոյ հարցուցին իրենց բանին յաջո-
ղութիւնը : Երբոր լրտեսները դարձան , ու
վեց հարիւր հոգի կերթային Լայիսա քա-
ղաքն որ ջարդէն այլազգիներն ու հոն բնա-
կին , Միքայի տանն առջեւն անցնելու ա-
տեննին ան զևտացին իր աւելորդ ապաշտա-
կան բաներովը Միքայի տնէն յափշտակե-
ցին՝ Լայիսա քաղաքը տարին որ հոն իրենց
քահանայութիւն ընէ . քաղաքին անունն ալ
Դան գրին . հոն երկար առեն ան արձանը
կը պաշտէին :

Հ. Գատաւորաց դարուն մէջ Բենիամինի ցեղին ինչ գիպուած հանգիպեցաւ .

Պ. Ղևաացիի մը կնիկը փախաւ քովէն . անոր հօրը տունը գնաց Ղևաացիին որ հաշտուի . աները մէկ քանի օր Ղևաացիին սեղանի բռնեց . չորրորդ օրը երբոր դարձան՝ գիշերը վրայ գալով՝ Բենիամինի ցեղին Գաբաա քաղաքը հանգիպեցան . տեսաւ ղիրենք Ֆիրեմայ ցեղէն մէկը՝ տուն հրամցուց որ գիշերը ճամբու վրայ չմնան : Բենիամինի անօրէն մարդիկը գիշերը ժողովեցան՝ տանտիրոջն բռնի կուզէին հիւրն որ չարչարեն . երբոր ճար չեղաւ՝ հարսը ձեռուընին մատնեցին . առաւօտանց Ղևաացիին ելաւ որ երթայ , տեսաւ որ կինը մեռուցեր են , իշուն վրայ դրաւ գնաց իր քաղաքը , ու մեռելը տասուերկու կտոր ըրած՝ տասուերկու ցեղին խրկեց : Ասանկ մեծ անիրաւութեան վրայ ամէն Իէլացիք ոտք ելան՝ չորս հարիւր հազար հոգի . առաջ մարդ խրկեցին Բենիամինի ցեղին որ սլատթեն յանցաւորները . երբոր անոնք մօտիկ չըրին , Իէլացիք երդում ընելով որ ջնջեն , ու անկէ ետքը մէկը խնամութիւն չընէ անոնց հետ , սլաթով բացին Բենիամինի ցեղին դէմ , որոնք ունէին քսան ու հինգ հազար եօթը հարիւր կարիճ զինուոր : Առջի օրը քսանուերկու հազար Իսրայէլացի մեռան . Աստուծոյ աղաչեցին՝ հարցուցին , բայց նորէն երկրորդ օրը ութ հազար ջարդուեցան . երրորդ օրը սաքով աղօթքով նորէն հարցուցին , ետքը քաղքին ետնէն մարդիկ դարանի դրին ու սկսան սլա-

տերազմիլ. առջի բերանն երեսուն հոգի ջարդուէլով՝ սկսան փախչիլ, ինչուան զանոնք հեռացուցին քաղաքէն. և այնպէս քսանուհինգ հազար հարիւր հոգի Բենիաւմինէն ջարդեցին և բոլոր քաղաքներուն կրակ տուին՝ կնիկներով տղոցմով ջնջեցին. միայն վեց հարիւր հոգի Ռեմոնի այրին մէջ պահուեցան՝ ազատեցան :

Հ. Բենիաւմինի ցեղին վեց հարիւր ողջ մնացած մարդիկը ինչպէս կըրցան տունտեղ ըլլալ :

Պ. Իէլացիք սկսան ճարը մտածել. հարցուցին, իմացան որ Գաղաադ ու Յաբիս քաղաքէն մարդ չէ եկած պատերազմի. որովհետեւ մէջերնին երգում ըրեր էին որ ամէնքը երթան, գնացին ջարդեցին զանոնք, մինակ կոյսերը թողլով՝ որոնք չորս հարիւր գըտնուեցան : Մնացածներուն ալ ըսին որ Սելովքաղքէն տօնին օրը յափշտակեն. երբ որ բողոքեն՝ ըսին՝ մենք խօսք կըհասկըցընենք. ասանկով Բենիաւմինի ցեղը նորէն հաստատուեցաւ :

52.

Հ-Դ-Բ :

Հ. Սամիսոնէն ետեւ ով եղաւ դատաւոր.

Պ. Հեղի որ քահանայապետ էր ու դատաւորութիւն ալ կընէր : Բայց սակէ ասոջ կըգրէ Աստուածաշունչը հռութայ պատմութիւնը :

Հ. Ո՞վ է Հռութ, ու ի՞նչ գործք ըրաւ .
 Գ. Յուդայի ցեղէն Ելիմէէք անուանով
 մէկը սովի պատճառաւ իր Նոոմին կնիկովն
 ու երկու տղսցմով Մովսթացոց երկիրը գնաց
 ու հոն մեռաւ, տղաքն ալ կարգուեցան
 այլազգիներու հետ. հարսերուն անունն ալ
 մէկունը Որփա էր, մէկաւրինը Հռութ. տա-
 ր տարիէն տղաքն ալ մեռան : Նոոմին ու-
 ղեց հարսերը իրենց տունը ճամբել ու ետ
 դառնալ : Որփան շատ դժուարութեամբ
 գնաց . բայց Հռութ ճար չեղաւ՝ իր կեսու-
 րէն չգատուեցաւ : “ Մահը միայն զիս քեզ
 մէկը բաժնէ ”, կըսէր, անոր համար մէկտեղ
 բեթղէհէմ դարձան : Հոն Ելիմէէքի ազ-
 գականը կար՝ Բոոս անուանով . Նոոմիին
 տեղ տուաւ որ բնակին : Երբոր արտերը ցո-
 րեն կը հնձէին՝ Հռութ Նոոմինէն ուղեց որ
 երթայ ինքն ալ արտերը բանի . ու գնաց
 Բոոսին արախ հնձած ցորենները կը քաղէր :
 Բոոս երբոր իմացաւ թէ Հռութ Նոոմիին
 հարսն է, վրան հոգ ցցուց . և ըսաւ որ իր
 աղջիկներուն հետ մէյտեղ ուտէ . հնձող-
 ներուն ալ սպընսալեց որ զինքն աղէկ նային,
 և ցորենի հասկերուն մնացածը թողուն որ
 ժողվէ տանի : Նոոմին երբ իմացաւ եղածը,
 հարսին ճամբայ ցցուց որ զինքը սիրցնէ
 Բոոսին ու կարգուի : Բոոս երբոր Հռու-
 թայ միտքն իմացաւ՝ չէ չըսաւ . բայց որով
 հետեւ ուրիշ մօտ ազգական կար, անոր կէ-
 նար կարգուիլ . ուն զի բանը կարգով ըլլայ,
 քաղաքին ծերերը ժողվեց ու անոնց տալն
 ան ազգականին ըսաւ որ Նոոմինը իր երկու-

նէն միացած գետիններուն մէկ կտորը ծախել կուզէ, քեզի կիցնայ առնել, թէ չէ՛ ես կ'առնեմ. բայց աս ալ գիտնաս որ ան տեղին հետ հարսն ալ պիտի առնես, որ անկէց մեռնողին ժառանգ թողուս : Անիկայ աս բանսյանձ չառաւ : Ան ասենը Բոսովկայ բռնելով ան ծերերը՝ հռութն իրեն հարազատ կնիկ առաւ, որ ամէնքն օրհնեցին. ուսկից շատ չանցաւ՝ որդի մը ունեցաւ անունն Ովբեգ, ու անկէց եղաւ Յեսսէն՝ Դաւիթ մարգարէին հայրը :

55.

Հէշի, Սամուէլ :

Հ. Հէզի ինչպէս կը կառավարէր Խորայէլացիները .

Պ. Թէպէտ իր կառավարութիւնը աղէկ էր, բայց երկու որդի ունէր՝ Ովնի ու Փենէհէս, որոնք ժողովրդեան զոհ մատուցանելու ատեն անիրաւութիւն կրնէին. ինքն ալ կիմանար, բայց ինչպէս որ պէտք է չէր խրատէր, անոր համար զինքն ալ պատժեց Աստուած իր որդւոցը հետ ու տեղը Սամուէլն ընտրեց :

Հ. Սամուէլ որուն տղան է .

Պ. Եղիանա անունով մէկ ղետացիի մը Արիմաթեմքաղքէն. աս մարդս երկու կին ունէր՝ Աննա ու Փեննանա : Տարին հեղ մը ուխտի կերթար Սելովքաղաքը՝ Աստուծոյ տապանակին առջև. անդամ մը Աստուծոյ

զոհ ընեւէն ետեւ սեղան որ նստաւ՝ փեննա-
նային ու անոր տղոցը բաժինները մէկտեղ
տուաւ. և Աննային տղայ չունենալուն՝ ա-
նոր մէկ բաժին մը տուաւ: Աննան մինա-
ւոր նստած՝ իր ամբողթեանը վրայ տրտմած
կըմաշէր. թէպէտ Եղկանան կուզէր զինքը
մխիթարել, բայց ճար չէր ըլլար: Սեղանէն
ետքը Աննան մինաւոր գնաց տաճարին դրան
առջևն ինկաւ ու սրտանց հառաչելով մըտ-
քէն սկսաւ աղաչել որ Աստուած իրեն
ողորմի՛ զաւակ մը տայ, և ուխտ ըրաւ
Աստուծոյ նուիրելու ան տղան: Հեղի հոն
նստած ըլլալով՝ երբոր տեսաւ որ Աննա եր-
կայն ատեն անշարժ կեցեր է, կարծեց թէ
գինով է, տղան խրկեց որ վռնտէ ան նք
տեղէն: Աննան սլատասխան տուաւ թէ
« Գինով չեմ, հապա տրտմութիւն լեցուած
կնիկ մըն եմ որ Աստուծոյ առջև սրտիս ցաւը
կըբանամ »: Ան ատենը Հեղի զինքն օրհնեց.
ասով խիստ մխիթարուեցաւ Աննա, ու երբ
որ տուն դարձաւ, տղայ մը բերաւ՝ որուն
անունը Սամուէլ գրին, որ ըսել է Աստուծ-
մէ խնդրուած:

Հ. Աննան ինքիրեն կատարեց Աստուծոյ
ըրած խոստումները.

Պ. Տեղնիտեղը կատարեց. նախ ինչուն
որ կաթէն կտրեց Սամուէլը՝ ալ չգնաց Սե-
լով երկանը հետ. ետքը ատենը հասածին
պէս ընծաներով բերաւ Աստուծոյ նուիրեց,
ու տղան Հեղի քահանայապետին ձեռքը
տալու ատեն ըսաւ. « Տէր իմ՝ ես ան կնիկն
եմ որ քու աչքիդ առջևն Աստուծոյ աղա-

չեցի աս աղիս համար . հիմա ինչպէս որ Աստուծոյ ուխտ ըրի՝ ասիկայ իրեն կընուիրեմ, ու օրհնութե՛ն աղօթք մըն ալ ըրաւ Աննան հոն տեղը . և ետքը թողուցին Սամուէլն ու դարձան : Աստուած ալ Աննային՝ Սամուէլի տեղն ուրիշ իրեք մանչ ու իրեք աղջիկ զաւակ տուաւ . և ինքն ամէն տարի որ Սէլով քաղաքը կերթար՝ Սամուէլին լաթ կըշինէր կըտանէր . Սամուէլ ալ հոն տապանակին կըծառայէր :

Հ . Աստուած Հեղին ու տղաքը պատժէլէն առաջ իմացուց կերպով մը որ զգուշանան .

Պ . Նախ ճրէշտակ մը խրկեց Հեղինն որ տղոցն ըրած անկարգութիւններն ըսելէն ետքը պատիժ ալ սպառնացաւ՝ քահանայութիւնը ձեռքէն առնելու . ու աս ըլլալիքներուն նշան՝ ըսաւ . « Երկու տղաքդ մէկէն մեռնին , : Որովհետեւ ասով Հեղի չջարժեցաւ , մէկ գիշեր մը երբոր Սամուէլ տաճարը պառկեր էր , կանչեց Աստուած . Սամուէլ Սամուէլ . Ան կարծեց թէ Հեղին կըկանչէ , մէկէն գնաց՝ Հրամմէ , ըսաւ . Հեղի , Չկանչեցի , ըսաւ , գնա՛ պառկէ : Աս բանս իրեք անգամ եղաւ : Ան ատենը Հեղի իմացաւ որ Աստուած կըկանչէ , ապրասպրեց Սամուէլին որ եթէ նորէն կանչէ՝ պատասխանէ . Հրամմէ Տր՝ ծառայիդ : Չորրորդ անգամ ըսածին պէս ըրաւ . ան ատենն Աստուած նորէն յայտնեց թէ գէշ կընեն Հեղինն տղաքը , պիտի պատժուին : Առաւօտանց Սամուէլ վախցաւ սպառմելու , բայց

Հեղին երգումով բերնէն առաւ ու անհոգութեամբ ըսաւ. “ Կամք տն օրհնեալ եղիցի ”, տղաքն ալ ամենեկին իրենց ըրածէն ետ չկեցան : Աստուած ալ ան ատենէն սկըսաւ յայանել Սամուէլի իր կամքն՝ ու օրէ օր անուր իշխացւոց մէջ հռչակուեցաւ, թէ Աստուծոյ սիրելի և հաւատարիմ մարդարէն է :

34 .

Տապանակին գերութիւնը :

Հ. Ինչ կերպով պատժեց Աստուած Ոփնին ու Փենեհէսը .

Պ. Այլազգիները Իսրայէլացւոց վրայ տերազմի ելան . ու առջի զարնուելուն Իսրայէլացոց մէջ որս հազար հոգի ինկան . ուստի եկան Սելովէն տապանակը մէկտեղ առին որ Աստուած իրենց օգնէ . Ոփնի ու Փենեհէս ալ տապանակին հետը գնացին : Այլազգիները իշխացւոց կանչուելուն իմանալով տապանակին գալը, վախցան . “ Վայ մեզի՝ ըսին, բաներնիս լմնցաւ ”, բայց մէկմէկու սիրտ տալով յուսահատութեամբ սկսան կռուիլ, ու երեսուն հազար հոգի կոտորեցին՝ Ոփնին ու Փենեհէսն ալ մէկտեղ . Աստուծոյ տապանակն ալ գերի առին : Ան ատենը Յեմինացի մը վազեց բերաւ աս գէշ լուրը Սելովքաղաքը : Հեղին ալ ծերացած իննսունևու թը տարուան՝ աչքին լոյսն ալ կորսնցուցած՝ տանը դրանը քով աթոռով նստեր լուրի կըստասէր . երբոր լսեց եղած բաները, և թէ

Աստուծոյ տապանակն առնուեր է, որտին
ցաւէն կռնըկին վրայինկաւ՝ մէջքը կոտորեցաւ
մեռաւ : Փենեհէսի կնիկն ալ որ ան օրերը
տղաբերքի մօտ էր՝ իր կեսրայրին և երկանը
մեռնիլը լսելով՝ ցաւը բռնեց ու տղաբերքին
ատենը մեռաւ :

Հ. Այլազգիք տապանակն ի՞նչ ըրին .

Պ. Տարին Ազովտոս քաղաքը՝ Դագոն
կուռքին տաճարը դրին : Երբոր մէկալ առա-
ւօտ տաճարը դնացին՝ տեսնեն որ Դագոնը
տապանակին առջև երեօին վրայ ինկեր է,
վերցուցին նորէն կեցուցին : Բայց նորէն մէ-
կալ առաւօտ տեսան որ Դագոնը գետինը
կործանած՝ ու միայն ողնայարը ողջ մնացեր
էր, դուռին ու երկու ռաուրները կոտոր-
ած մէջ տեղն ինկած, երկու ձեռքն ալ
դրանը շէմին վրան : Բոլոր այլազգիներն ալ
սկսան պատժուիլ, նստուկ տեղերնին խոց
կեւէր ու կըտանջուէին, շատն ալ կըմեռ-
նէին . իրենց արտերն ալ մկներ կըվըւ-
տային որ բոլոր վարուցաննին կաւրէին : Ա-
նոր համար տապանակն անկէց վերցուցին՝
Գէթ քաղաքը տարին՝ որ իմանան թէ տա-
պանակն է ընողը . հոն ալ որ սկսան ըլլալ ան
պատուհասները, ուզեցին որ Ասկազոն տա-
նին, բայց Ասկազոնացիները դէմ կեցան :
Ուստի Եօթըամիս տապանակը քովերնին կե-
նաւէն ետև, ուզեցին ետ ճամբել՝ ազատիլ-
ան ատենը քուրմերը խորհուրդ տուին որ ըն-
ծայով խաւրեն . այլազգիներուն հինգ իշ-
խաններուն համրանքովը հինգ ոսկիէ երաս-
տանի պատկեր շինեն, ու հինգ ալ ոսկիէ

մուկ, որոնք տապանակին նուիրեն որ ան պատիժները վրաներնէն վերնայ. և ըսին որ տապանակը ոսկիէ ընծաներով նոր սայլի վրայ դնեն, ու երկու երկնջ լծեն՝ զատելով իրենց առջինէկ հորթերնէն, ու տեսնեն որ շիտակ խորայէլացոց երկիրը կերթան. ասով իմանան թէ ան պատիժները տապանակէն է: Աս որ ըրին՝ կովերը շիտակ գնացին Բեթսամիւս խորայէլացոց երկիրը, երբոր անոնք ցորեն կը հնձէին:

Հ. Երբոր տապանակը Բեթսամիւս հասաւ՝ խորայէլացիք ինչ ըրին.

Պ. Տապանակն որմտաւ Յովսէայ Բեթսամիւսացիին արտը, իէլացիք խնտաւով վրան վազեցին՝ սայլէն վար առին, ու սայլը ջարդեցին, ան երկու կովերն ալ ողջակէզ ըրին տապանակին առջևը: Ետքը հետաքրքրուէ մէջը նայելնուն համար՝ յիտուն հազար եօթանասուն հոգի Աստուծմէ սլատթուելով մեռան: Ուստի զարհուրած՝ Կարիաթարիմցոց իմացուցին որ իրենց քաղաքը տանին. հոն շատ տարի Ամինադաբ քահանային սուներ կեցաւ:

Հ. Սամուէլ ինչպէս կառաջնորդէր Իսրայէլացոց.

Պ. Երբոր իր վրայ ինկաւ Ժողովրդեան հոգը, սկսաւ կռապաշտութիւնէրը ջնջել ու աստուածապաշտութի սորվեցընել: Եւ ինքը սովորութիւն ըրեր էր որ տարուէ տարի ամէն տեղ կերթար կը հոգար, դատաստաննին կը տեսնէր, և ուրիշ ատեն միշտ Արիմաթէմ կը կենար:

Հ. Սամուէլի դատաւորութեան ատեն
Իսրայէլացիք ամէն կողմանէ խաղաղ էին.

Պ. Անգամ մը Իսրայէլացիք Մասեփաթ
ժողոված՝ Սամուէլ իրենց խրատ որ կուտար,
այլազգիներն իմացան, յանկարծ վրանին պա-
տերազմի ելլել ուզեցին: Իսրայէլացիք վախ-
նալով Սամուէլի դիմեցին որ Աստուծոյ
աղաչէ. Սամուէլ գառ մը ողջակէզ ըրաւ.
Ա՛ճ ալ երկինքն անանկ սաստիկ գոռացուց,
որ բոլոր այլազգիներն իրար անցած՝ փախ-
չիլ սկսան. Իսրայէլացիներն ալ ետենուն
վազեցին ջարդեցին, ու իրենց ամէն քաղաք.
ները նորէն անոնց ձեռքէն առին: Ասով
այլազգիներուն աչքը վախցաւ ու մէյմ՝ ալ
պատերազմի չեւան, ինչուան Սաւուղի Թա-
գաւորութեան ատենը:

55 .

ԳԻՏԵԼԻՔ

Հ. Տաղանակն ինչո՞ւ Տապանալ կոչուի .

Պ. Աստուծոյ պատուիրանքներուն տախտակները մէջը դրուած ըլլալուն համար :

Հ. Մովսէսի երեւոյց ինչո՞ւ լուսաւորուեցաւ .

Պ. Մէյմը որ նշան ըլլայ թէ Աստուծոյ փառքը տեսած է. երկրորդ որ ժողովուրդը վախնայ իրմէ ու պառկաւ :

Հ. Իսրայէլացիք երբոր միս ուղեցին, Աստուծոյ ինչո՞ւ լորամարդի տուաւ .

Պ. Վս՞ զի լորամարդին ան կողմերն ուրիշ թռչուններէն շատ կը գտնուի ու պարարտալ է :

Հ. Ինչո՞ւ Մարիամ բորոտեցաւ ու Ահարոն պատիժ մը չառաւ .

Պ. Վս՞ զի բուն արանջողը Մարիամն էր . Ահարոն ալ անոր դէմ չդնելովը հաւնիլ ցցուց . անոր համար իրեն տուած յանդիմանութիւնը Աստուծոյ հերիք սեպեց :

Հ. Թէ որ Բաղաամ կախարդ էր՝ Աստուծոյ ինչպէս հեաք կը խօսէր .

Պ. Բաղաամ սատանայի կը հարցնէր, բայց Աստուծոյ հրեշտակի բերնով իր ուղածը պատասխան կուտար անոր :

Հ. Մովսէսի գերեզմանն ինչո՞ւ անյայտ մնաց .

Պ. Որպէս զի չըլլայ թէ կռապաշտու թիւն սիրող Իսրայէլացիներն իրեն մարմինը սպաշտեն :

Հ. Յետուայ ատեն եղած բաներն ո՞ւր կը սլատմուին .

Պ. Յետուայ դրքին մէջ՝ որ կամինքը գրեց կամ ետքի մարգարէ մը :

Հ. Աստուած որ հրամայեց Իսրայէլացոց բոլոր Քանանացիները ջարդելու, անոնցմէ մարդ ազատելու ճար չկար .

Պ. Մովսէսի օրէնքներովն աս ալ ապրսպրեր էր իրենց, որ ան երկիրներուն բնակիչները թէ որ ճշմարիտ Աստուած ճանչնան ու իրենց հարկատու ըլլալ յանձն առնուն, Իսրայէլացիք հետերնին դաշինք դնեն ու չը մեռցնեն :

Հ. Իսրայէլացիք Գաբաւոնացւոց ըրած երդմանը սլարարկան էին .

Պ. Պարարկան էին . վասն զի ինչպէս որ Աստուած ապրսպրեր էր, անոնց հետ ըրած դաշինքին մէջ կար թէ Գաբաւոնացիք ճշմարիտ Աստուածն անկէ ետքը սկիտի սպաշտեն, անոր համար սլարարկան էին զանոնք չմեռցրնելու. բայց որովհետեւ անոնք խաբելով հեռու տեղացի ձևացուցին զիրենք ու հարկատու ըլլալէն ազատ մնացին, անոր համար երբ որ խաբէութիւնը իմացուեցաւ՝ Յետու անոնց սլատիժ դրաւ, որ չէ թէ մինակ հարկատու ըլլան, հասկա գերիի պէս ծառայեն ժողովրդեան :

Հ. Դատաւորաց գործքերը ո՞ւր կը սլատմուին .

Պ. Դատաւարաց ըստւած գրքին մէջ, քիչ մըն ալ Է. Թագաւորութեանց գրքին սկիզբը, որ կերկնայ թէ Սամուէլ մարգարէն կամ ուրիշ մը գրած է:

Հ. Դատաւորներն ամէնը սո՛ւրբ էին .

Պ. Սուրբ վարդապետաց հասարակ կարծիքն է որ սուրբ էին . վասն զի Պօղոս առաքեալն ալ կը գովէ զիրենք . միայն Աբիմէլէք անոնց մէջ չսեպուիր, որովհետեւ ինքը բռնաւոր էր:

Հ. Յեփթայէին ուխտն աղէկ էր .

Պ. Ինքը բարի սրտով ուխտեց . բայց աստուածաշունչը վերջը ինչպէս կատարելը յայտնի չըսելով, կիմացընէ որ խոհեմութիւն չէր անանկ ուխտ ընելը:

Հ. Սամիսոն ինքզինքը սպաննած չխեպուիր .

Պ. Չէ . վասն զի ինքը Աստուծոյ ազգամայրը իր ազգին բարւոյն համար գրաւ իր կեանքը . ինչպէս որ պատերազմի մէջ ալ կը պատահի:

Հ. Բենիամինի ցեղին վրայ պատերազմի գնացողներն ինչո՞ւ երկու անգամ ջարդ կերան .

Պ. Աստուած անանկ կարգաւորեց որ առաջ իրենց ըրած մեղքերուն պատիժը քաշեն, իրենք իրենց մեղքերէն զոյ՛սն ու ետքը ուրիշներուն վրէժխնդիր ըլլան . մէյմըն ալ որ իրենց ուժին ու բազմութեանը չվստահին:

Հ. Հռութայ գիւղը ո՞վ գրեց .

Պ. Հաւանական կարծիք է որ Սամուէլ

մարդարէն գրած ըլլայ, որովհետեւ իր ատենն
ներն եղած բան էր, ու ւն. Թագաւորու
Թեանց գրքին ալ ցանկի պէս է :

56.

ՅԲ Էրանելի :

Հ. Այ խորայեւացոյ տուած օրէնքը պար
տըկան էին պահելու ամէն աշխարհքի մէջ
գտնուած աստուածապաշտ մարդիկ :

Պ. Չէ. վասն զի ան օրէնքները միայն ա
ւետեաց երկիրը ժառանգելու համար գրած
էր, օրինակ նոր օրէնքին՝ որ արքայութիւ
նը ժառանգելու համար տուաւ Քրիստոս :
Ինչպէս որ զՅոբ երանելին ալ գովելով
կըսէ աստուածաշունչը, որ Եսաւայ որ
դէքներէն էր ու աստուածապաշտութեամբ
զարդարուած, թէպէտ խորայեւացոյ օրէնքը
չէր գիտէր :

Հ. Ի՞նչ բանի մէջ աւելի երեցաւ Յոբայ
աստուածապաշտութիւնը .

Պ. Համբերութե օրինակ եղաւ ամենուս :
Որովհետեւ Յոբ, որ Յոբաբ ալ կըսուէր, Ե-
դոմայեցոց երկիրը Օսիդ գաւառը իշխան
մըն էր խիստ հարուստ, աստուածավախ ու
արդար : Եթէ մանչ զաւակ ունէր, իրեք ալ
աղջիկ. երբոր անոնք մէկտեղ եկած կուրտ
խանային, ինքն անոնց ամէն մէկուն համար
զոհ կըմատուցանէր Աստուծոյ, որ թէ մեղք
մը ըրած են՝ Աստուած թողութիւն տայ :
Սատանան ետեւէ էր որ զինքն Աստուծոյ աչ-

քէն հանէ . բայց Յոր ամէն փորձութիւն . ներուն համբերելով՝ աւելի Աստուծոյ աչքը մտաւ :

Հ . Ի՞նչպէս փորձուեցաւ Յոր .

Պ . Սատանան միտքը դնելով որ Յորայ ըրած աստուածապաշտութիւնը սրտանց չէ , աւոր համար զինքը խաբել կուզէր . Աստուած ալ Յորայ աղէկութիւնը իմացընէլու համար հրաման տուաւ սատանային որ ինչ կուզէ ընէ Յորայ , միայն թէ իրեն անձին չդըպչի : Օր մը յանկարծ մէկն եկաւ Յորայ պատմեց որ “ Աւաղակներ եկան՝ հերկող եզներդ ու արածող էշերը բոլոր յափշտակեցին տարին , պահապաններն ալ մեռուցին . անոնցմէ ես միայն ազատեցայ ” : Ասիկայ խօսքը չմընցուցած՝ ուրիշ մըն ալ հասաւ՝ սկսաւ ըսել թէ “ Երկնքէն կրակ իջաւ ոչխարներդ հովիւներովն այրեց , մինակ ես մնացի ” : Երբոր աս կըսէր , ետէն ուրիշ մը եկաւ , “ Իրեք խումբ ասպատակաւորներ եկան , ըսաւ , ուղտերդ տարին՝ ու պահապանները մեռուցին , մինակ ես կրցայ փախչիլ ” : Անոր ետէն հասաւ ուրիշ մը՝ ու ըսաւ , “ Երբոր տղաքդ ու աղջիկներդ իրենց մեծ եղբօրը քով կուտէին կըխմէին , յանկարծ փոթորիկ մը ելաւ՝ տունը կործանեց՝ ինձմէ զատ ամէնքը մեռուց ” : Ան ատեն ելաւ Յոր , լաթը պատուեց ու մազերը կտրեց , ինկաւ Աստուծոյ երկրպագութիւն ըրաւ , ըսելով . “ Մերկ եկայ աշխարհք , և նորէն մերկ պիտի դառնամ . Աստուած տուաւ Աստուած առաւ , ինչպէս որ կամեցաւ՝ անանկ եղաւ . Աստուծոյ անունն օրհնեալ

ըլլայ,, : Ասանկով երբոր սատանան խաղբ է
 դաւ՝ սկսաւ Աստուծոյ դէմ պատճառ բե-
 րել թէ “ Իրեն չգտայ, անոր համար հոգը
 չեղաւ. թէ որիւր մարմնոյն ալ զէն հասցնեմ
 տեսնես թէ ինչպէս զքեզ կանխէ,, : Ան ա-
 տենն Աստուած թողուց որ սատանան ինչ
 կուզէ ընէ, միայն թէ չմեռցնէ : Մէկէն սա-
 տանան Յոբայ վրան ոտքէն ինչուան գլուխը
 խոցեր հանեց, անանկ որ դուրս տեղ մը աղ-
 բիւսի մէջ նստած խեցիով ինքն իր թարախ-
 ները կըմաքրէր, ու միշտ փառք կուտար Աս-
 տուծոյ : Բայց խորամանկ սատանան Յոբայ
 կինը միայն ողջ թողուցեր էր, որ տեսնելով աս
 խեղճութիւնները՝ ալ ձանձրացած եկաւ Յո-
 բայ ըսաւ. “ Ինչուան ե՞րբ պիտի համբերես,
 որ ես ալ քու պատճառաւդ անէ տուն բար-
 բարական եմ եղեր. Այ դէմ անէ՞ք մը ըրէ
 որ մեռնիս, աղատիս,, : Յոբ պատասխան տը-
 ւաւ. “ Իրաւ անդգամ կնկան մը պէս խօսե-
 ցար. բարեբը վայլեցինք, չարեբին չհամբե-
 րե՞նք,, :

Հ. Յոբայ քաջած փորձութիւնները ինչ
 կերպով դադրեցաւ.

Պ. Լսելով իրեն խեղճութիւնը իրեք բա-
 րեկամ թագաւորները՝ Եղիփազ թեմնացին,
 Բաղդատ սօքեցին, Սովփար մինեցին, եկան
 զինքը մխիթարելու. որոնց հետ էր նաև Ե-
 ղիուս բուղացին : Առջի բերան չճանչցան,
 բայց ետքն որ իմացան՝ սկսան լալ, ու վրայի
 լաթերնին պատուած՝ գլուխնին հող ցանած՝
 եօթն օր Յոբայ առջև պապանձած կեցան,
 ինչուան որ Յոբ սկսաւ ցաւելով պատմել

գլխէն անցածները, խմացնելով թէ Աստու-
ծոյ կամքն աս է, պատժոյ համար չէ: Անոնք
ալ սկսան պնդել թէ անմեղ մարդը անանկ
բան չքաշէր: Յոբ կըսէր թէ Աստուած մար-
դուն համբերութիւն կըսիրձէ. անոնք մէկ
բերան դէմ կըխօսէին. ինչուան որ Աս-
տուած ամպին մէջէն Յոբն արդարացուց՝ ու
բարեկամները յանդիմանեց, և ապրսպրեց
իրենց, որ եօթը հորթ և եօթն ոչխար բերեն
Յոբոյ որ իրենց համար զոհ մատուցանելով
աղօթք ընէ՝ ու իրենց մեղացը թողութիւն
ըլլայ: Ասանկով եօթը տարի քաջասրտութեմ
համբերեւէն ետեւ, նորէն Աստուած տուաւ
իրեն առողջութիւն. և եկան ամէն ճան-
չուորները ուրախակից եղան իրեն ու մէյմէկ
ընծաներ տուին: Աստուած ալ օրհնեց զինքն
ու առջնէն աւելի հարստացուց, և նորէն եօ-
թը մանջ՝ իրեք ալ աղջիկ տուաւ: Անկէ ետքը
հարիւր եօթանասուն տարի ալ ասպրեցաւ՝
ինչուան իրեն թուանը թուը տեսաւ, և եր-
կու հարիւր քառասունևութը տարուան
վախճանեցաւ:

ՄԱՍՆ Ե .

ԹԱԳԱՒՈՐԱՅ ԴԱՐԱ

ԻՆՁՈՒՄՆ ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆԸ :

37 .

Սառսառայ Բագարեւ :

Ճ . ԻՆՁ պատճառաւ Իորայէլացիք սկսան իրենց Թագաւոր դնել .

Պ . Սամուէլ ծերութեամբ տենել իր երկու որդիքը Յովէլ ու Աբիա իր տեղը դատաւոր դրաւ . ասոնք անիրաւութիւն ընելով՝ Ժողովուրդը կընեղէին . անոնք ալ ամէնքը մէկ եղած՝ Թագաւոր ուղել սկսան : Սամուէլ վախնալով որ ասով չըլլայ Թէ Աստուծոյ ապերախագանուին , որինչուան անօրը ինքը զանոնք կըկառավարէր՝ դատաւորներու ձեռքով , Աստուծոյ հարցուց . Աստուած հաւանեցաւ , բայց առաջուց իմացուց Թագաւորին իրաւունքները . երբոր անոնք յանձն առին , Աստուած Սաւուղն ընտրեց :

Հ. Սաւուղին ի՞նչպէս թագաւոր օծեցին.

Պ. Սաւուղայ հայրը Կիս՝ Բենիամինիցէ-
ղէն՝ անգամամբ իր էշերը կորսընցուց, ու Սա-
ւուղը ծառայի մը հետ խրկեց էշերը փնտռե-
լու. երբոր չգտան և յուսահատած ետ կը-
գառնային, ծառան ըսաւ որ «Երթանք Սա-
մուէլ մարգարէին հարցընէնք»։ Օրով առաջ
Ա՛ճ Սամուէլի յայտներէր թագաւոր օծելու
մարդը։ Ուստի Սամուէլ տեսածին պէս՝
ըսաւ Սաւուղին թէ «Գանուած են էշերը»,
ու առաւ կերակուրի տարաւ. հոն Սաւուղն
ամենէն վեր նստեցուց ու աղէկ կըտորուան-
քը իրեն առջևը դնել տուաւ. ան գիշերն
ալ հոն բռնեց, ու առաւօտանց գլուխն եղ-
լեցընելով ըսաւ. «Ա՛ճ զքեզ թագաւոր
օծեց»։ Մէկէն Սաւուղի սիրտն ալ փոխուե-
ցաւ։ Ետքը Սամուէլ զինքը հաւտացընելու
համար՝ իրէք նշան տուաւ իրեն. մէյմը որ
տուն գառնալու ատեն ընդ առաջ գան ըսեն
թէ էշերը գանուեր են. երկրորդ որ ուխտի
գնացող իրէք մարդու հանգիպի որ իրեն եր-
կու հաց ընծայտան. երրորդ որ մարգարէու-
թիւն ընէ։ Աս նշանները կատարուեցաւ՝
ու ետքին նշանէն առակեղաւ՝ կրցածէն դուրս
բան ընողին ըսել Ե- Սաւուղ ՚ի մարգարէս։

Հ. Սաւուղին թագաւորեւր ի՞նչպէս հրա-
տարակուեցաւ.

Պ. Սամուէլ տալըսպրէց որ Սաւուղ Գաղ-
գաղայ երթայ՝ իրեն եօթն օր սպասէ. ինքն
ալ գնաց բոլոր ժողովուրդը Մասեփաթ
ժողովեց՝ թագաւոր ընտրելու համար։ Վի-
ճակ որ ձգել տուաւ, Սաւուղայ վրան ին-

կաւ՝ որ պահուէր էր . ան ստեղծող հարցուց՝ դատաւ . երբոր բերաւ մէջտեղ՝ թիզ մը հասակով ամենէն բարձր էր . ժողովուրդը կեցոյնէ կանչեցին՝ Սամուէլ ալ սորովեցուց անոնց թագաւորի իրաւունքները : Ետքը կարիճ մարդիկներ Սատուծմէ շարժած Սաւուղին քով ժողովեցան :

Հ . Սաւուղ իր իշխանութիւնը առջի անգամ ինչ բանի մէջ ցցուց .

Պ . Ամոնացոց Նաաթ թագաւորն ելաւ Գաղաադու երկրին Յաբիս քաղքին վրայ : Յաբիսացիք վախնալով՝ ուղեցին գաշինք դնել . “ Կրնդ ունիմ , ըսաւ , գաշինքը՝ թէ որ ձեր աջ կողմի աչքերնիդ հանէք , , անոնք եօթն օր առեն ուղեցին մտածելու : Սաւուղ երբոր լսեց՝ վառուեցաւ աստուածային զօրութիւն , երկու եզ կտոր կտոր ըրաւ ու ասդին անդին Իսրայէլացոց խրկեց՝ ըսելով , “ Ով որ Սաւուղի ու Սամուէլի հետ չդարձաւ ասանկ կրլան անոր եզները , : Ասանկով ամենքն ոտք ելան վեց հարիւր եօթանասուն հազար հոգի : Սաւուղ զանոնք իրէք խումբ բաժնեց . մտան Ամոնացոց բանակը ու ցիրուցան վախուցին . ասով անանկ ժողովրդեան աչքը մտաւ Սաւուղ՝ որ կուզէին մեռցնել ան մարդիկն որ Սաւուղը բանի տեղ չէին սեպած , բայց Սամուէլ արդեւեց . ետքը Իսրայէլացիքը Գաղաադա տարաւ , հոն նորէն Սաւուղը հանդէսով թագաւոր օծեց ու Սատուծոյ շնորհակալութեան զոհեր ըրին . և Սամուէլ ինչուան ան առեն արդար կառավարութեան վիայութիւնը ժողովրդոց բերնէն առնելով :

և Աստուծոյ իրենց վրայ ըրած բարերարութեան երբ յիշելով, խրատեց ու յորդորեց՝ որ իրենց թագաւորին հետ Աստուծոյ վախնան։ Եւ նշան՝ թէ թագաւոր ուղեւնին աղէկ չէր, աղօթք ըրաւ Սամուէլ ու շուտ մը առանց ամալի երկինքը սաստիկ գոռալով սկսաւ ան ձրեա գալ։ այնչափ որ ժողովուրդը սոսկալով մեղայ ըսին, ու Սամուէլէն աղօթք խնդրեցին։

38.

Սաւուղայ պատերազմները։

Հ. Սաւուղ հանդէսով թագաւոր օծուելէն ետեւ ինչ պատերազմ ըրաւ.

Պ. Իրեք հազար հոգի իրեն թիկնապահ ընտրեց, ասոնցմէ հազարը իր տղուն Յովնա թանին տուաւ ու Գաբաա խրկեց. հոն Յովնա թան զարնուեցաւ այլազգիներուն հետ ու սպաննեց Նասիր այլազգին. անկէ գրգռուեցան Փղտացիք ու երեսուն հազար կառքով և վեց հազար ձիաւորով և ուրիշ անթիւ մարդիկներով պատերազմի ելան։ Իէլացիք ալ սկսան Սաւուղի քով ժողովիլ. Սամուէլ խօսք գրաւ որ եօթն օրէն ինքն ալ Գաղգաղա գայ ու զոհ մատուցանեն մէկ տեղ։ Ան միջոցին ժողովուրդը վախնալով թշնամւոյն շատուորութենէն, սկսան ցրուիլ, պահուրտիլ։ Եօթն օր եղաւ՝ Սամուէլ չէր ետեւ. Սաւուղ ալ չըստաւսեց՝ զոհը ինքն ըրաւ լմնացուց. Սամուէլ վրայ հասաւ ու սրդողելով Սաւուղի անհամբերութեան

և յանդգնութեանը վրայ, ըստաւ. “ Այսօր
 Աստուած հաստատէր պիտիքու թապաւո-
 րութիւնդ, դու չհնազանդեցար կորսըն-
 ցուցիր, ու թողուց գնաց: Սաւուղալու-
 ղելով թշնամւոյն դէմ երթալ՝ գնաց Գա-
 բաա, ու մնացած զօրքը համբեց՝ տեսաւ որ
 վեց հարիւր հոգի էն. հոն կեցաւ: Ան առե-
 նը Փղտացիք իրեք խումբ բաժնուած՝ բո-
 լոր երկիրներուն սկսան տիրել. ու բոլոր
 իշխացոց երկրին մէջ դարբին չթողուցին, ու
 զիսուր ու գեղարդ չչինեն, և որուն որ ման-
 գաղ կամ ուրիշ բան պէտք կըլար՝ Փղտացոց
 երկիրը կերթար: Անգամ մը այլազգիք Գա-
 բաայի քով Մաքմաս եկեր էին, օր մը Յով-
 նաթան լեռան ժայռերուն մէջ նեղ ճամբէ
 մը գաղտուկ իր կապարճակիրովը գնաց ա-
 նոնց վրայ՝ Աստուած քիչով ալ յաղթել
 կուտայ ըսելով, ու ճամբուն բերանը կե-
 ցած՝ քսան հոգի մեռուց. անկէ մէջերնին
 չփոթութիւն մը ինկաւ Աստուծմէ, սկսան
 փախչելիւ. Սաւուղ բանը իմացաւ եւ ա-
 տենուն ինկաւ, ուրիշ պահուրտած մարդիկն
 ալ ելան պատերազմելու: Ան առենը Սա-
 ւուղ ու խորրաւ Աստուծոյ որ ինչուան իրի-
 կուն քանի որ պատերազմը չէ լմնցած՝ ով որ
 բան ուտէ՝ մեռնի: Զօրքը մեղուի անտառէն
 կանցնէին տրտնջալով. Յովնաթան չգիտնա-
 լով հրամանը՝ գաւազանին ծայրովը կաոր
 մը խորիսիս առաւ կերաւ: Քովիններն իմա-
 ցուցին թէ հօրը հրամանին դէմ ըրաւ. երբ
 որ լսեց, “ Ափսոս ըսաւ, թէ որ աւարէն ու-
 տէին զօրքը, բոլոր թշնամիները կըջարդէին: ”

Իրիկուան զօրքը անօթի յոգնած, սկսան արատորնօք գետնի վրայ մորթել ոչխարներն ու արիւնոտ ուտել՝ օրինաց դէմ: Սաւուղ բարկացաւ, քարի վրայ մորթել տուաւ ու անանկ մաքրած ուտեն ըսաւ: Ետքը ուղեւորով նորէն գիշերանց այլազգիներուն ետեէն երթալ, քահանային ձեռքովը հարցուց Աստուծոյ. Աստուած պատասխան չտալով ի մացուց որ մեղք մը եղած է: Սաւուղ վիճակ ձգել տուաւ, Յովնաթանու վրայ ելաւ վիճակը. Սաւուղ մեռցրնել կուղէր, բայց Ժողովուրդը դէմ կեցան՝ ան յաղթութեան պատճառն ինքն ըլլալուն համար. ու Աստուծոյ աղաչելով՝ ան մեղքին թողութիւն խնդրեցին: Ասկէ ետքը ուրիշ շատ յաջող պատերազմներ ըրաւ Սաւուղ չորս կողմի ազգերուն հետ:

Հ. Սաւուղ Աստուծոյ սիրելի մնաց ինչուն ետքը.

Պ. Չէ. անգամ մը Սամուէլ մարգարէն Աստուծոյ անունով հրամայեց Սաւուղին որ երթայ Ամազեկացիները ջարդէ, ամենինն բան մը չապրեցնէ, որովհետեւ անոնք պատերազմ ըրեր էին Իէլացոց հետ Եգիպտոսէ ելելու ատեննին: Սաւուղ չորս հարիւր երեսուն հազար զօրքով գնաց ջարդեց ու ողջ պահեց անոնց Ագագ թագաւորը, և անոնց կենդանիներուն աղէկները: Անոր համար սաստիկ բարկացաւ Աստուած, ու ըսաւ Սամուէլի, « Զղջացայ, որ Սաւուղը թագաւոր դրի, » Սամուէլ ան գիշերը տըրտմած կաղօթէր Աստուծոյ, ու առաւօտանց

գնաց տեսաւ որ Սաւուղ Ամաղէկացւոց կո-
ղոպուտներէն Աստուծոյ զոհ կըմատուցա-
նէր. Սամուէլը տեսածին պէս՝ գիմաւորեց
ու ըսաւ. « Ահա Աստուծոյ հրամանը կատա-
րեցի » : Սամուէլ՝ « Հապա ի՞նչ է, ըսաւ, ան
ոգխարներուն ու կովերուն ձայնն որ ես կը-
լսեմ » : Սաւուղ « Աղէկները պահեցի, ըսաւ,
որ Աստուծոյ զոհ ընենք » : Սամուէլ աս-
տուածային նախանձով վառուած՝ չարաչար
յանգիմանեց զինքը, ըսաւ. « Զոհէն աւելի
հաճոյ է Աստուծոյ հնազանդութիւնը. ար-
համարհեցիր զԱստուած, արհամարհուիս
Աստուծմէ » : « Ս'եղայ, ըսաւ Սաւուղ, եկու
մէկտեղ Աստուծոյ աղօթք ընենք որ մեզքս
թողու » : Սամուէլ մօտիկ չըրաւ, ան ատեն
Սաւուղ վերարկուէն բռնեց որ չերթայ,
պատուեցաւ կտորը ձեռքը մնաց. դարձաւ
Սամուէլ ըսաւ. « Աստուած պատուեց ու
քեզմէ առաւ թագաւորութիւնդ որ քեզ
մէ աղէկ մարդու տայ » : Ետքը տեսաւ որ
խիստ շատ կաղաչէ՝ Ժողովրդեան առջև
պատիւը չկորսընցընելու համար, դարձաւ
մէկտեղ աղօթք ըրաւ. ետև Ագագ թագա-
ւորն առջևը բերել տուաւ. երբոր դողա-
լով եկաւ, Սամուէլ զարկաւ մեռուց, ըսե-
լով. « Ինչպէս քու սուրդ այնչափ մայրեր
անորդի ըրեր է, այսպէս ալ հիմա քու մայրդ
քեզմէ զրկուի » : Ետքը ելաւ Արիմաթեմ
գնաց, ու մէյմըն ալ Սաւուղի հետ չտես-
նուեցաւ :

ԴԱՆԹԻ ՕԺՈՒԼԸ :

Հ. Աստուած զո՞վ ընտրեց Սաւուղայտեղ .

Պ. Սամուէլի հրամայեց որ Բեթղէհէմ երթայ , Յուդայի ցեղէն Յեսսէին տղոցը մէկը թագաւոր օծէ . և Սաւուղէն գաղտուկ ըլլալու համար Աստուած ըսաւ՝ որ ձայն հանէ թէ զո՞հ ընելու գնացեր է : Հոն ըսաւ Սամուէլ որ Յեսսէն ալ գայ զոհին . ետքը ուղեց որ Յեսսէն տղաքը մէկիկ մէկիկ իր առջևը բերէ որ տեսնէ : Երբոր տեսաւ մեծ տղան՝ Եղիաբը , Սամուէլ հաւնեցաւ , բայց Աստուած իրեն ըսաւ թէ « Ատիկայ չէ , վնդի մարդ երեսին կընայի , Աստուած սրտին » : Ուրիշ վեցն ալ եկան , չհաւնեցաւ . հարցուց Յեսսէին՝ իմացաւ որ պզտիկ մըն ալ կայ՝ ոչխար կարած է , բերել տուաւ ու տեսաւ որ շնորհալի տղայ մըն էր Դաւիթ անունով , որն որ Աստուծոյ ուղեւորը թագաւոր օծեց . և Աստուծոյ հոգին Սաւուղէն հեռացաւ՝ Դաւթի եկաւ . Սաւուղ ալ գիւշահարեցաւ ու ատեն ատեն կըտանջուէր :

Հ. Դաւիթ օծուելէն վերջը ո՞ր կըկենար .

Պ. Սաւուղի քով . վասն զի Սաւուղին համար քնար զարնող մը փընտուեցին որ գիւշահարած ատենը քնարին ձայնովը հանդարտի . իմացան որ Դաւիթ աղէկ քնար զարնել գիտէ , տարին Սաւուղին՝ որ առջի

բերան շատ սիրեց զինքն ու իրեն կապար-
ճակիր աւրբաւ :

Հ . Ի՞նչ սրտածառաւ Սաւուղ նկատա-
ւածէ՛լ Դաւիթը .

Պ . Անոր համար որ երբոր Դաւիթ Գո-
ղիաթը մեռուց՝ Ժողովուրդը Սաւուղէն ա-
ւելի Դաւիթը դովեցին :

Հ . Գողիաթն ո՞վ է , ու ի՞նչպէս սպան-
նուեցաւ .

Պ . Հսկայ մարդ մըն էր այլազգիներուն
բանակին մէջ , վեց կանգուն մէկ թիզ եր-
կայն . հագած երկըթէզըրահին ծանրութիւ-
նը հարիւր քսան հօսայ : Երբոր անգամ
մը Սաւուղ այլազգիներուն դէմ պատերազ-
մի գնաց , սրտովը չըսկսած՝ բանակէն դուրս
ելաւ Գողիաթն ու Իէլացոց բանակը քամահ-
րելով կրկանչէր . « Հանեցէք դիմացս մէկը
որմինակ ծեծկուինք , և ով որու յաղթէ՝ յաղ-
թութիւնն ան կողմին ըլլայ » : Սարսափեցան
Իէլացիք ու քառասունն օր կեցան բանակ բա-
նակի դիմաց , և Գողիաթ ամէն օր կելէր
կրնախատէր Իէլացիները . Սաւուղ աս բա-
նիս սիրտընողին իր աղջիկը խոստացաւ տա-
լու ու զինքը անուիւ ազատ ընելու : Ան օրե-
րը Յեսսէն Դաւիթը բանակը խրկեց որ ի-
րեն իրեք եղբայրներուն հաց տանի , ու տես-
նէ թէ ինչպէս են : Դաւիթ երբոր գնաց
տեսաւ Գողիաթը՝ վառուեցաւ սիրտն ու
սկսաւ մէկուն մէկալին հարցընել , ու ար-
համարհել զԳողիաթը : Եղիաբ իր մեծ
եղբայրը չեխեց զինքը՝ հպարտ ըսելով : Բայց
Դաւիթ Աստուծոյ սիրովը վառուած , հոգը

չէզաւ . ինչուան Սաւուղ լսեց՝ ու առջիկ
կանչեց , և տեսնելով որ սլզտիկ է՝ « Վախ
նամ թէ չկրնաս ըսաւ » : Դաւիթ սլատաւ
խան տուաւ . « Ես իմ հօրս ոչխարներն արա
ծելու տտեն , երբոր առիւծ կամ արջ վրայ
կուգար ու ոչխար կըյափշտակէր , ես կազա
տէի . ու թէ որ վրաս ելէր , վզէն կըբռնէի՝
կըսպաննէի . յուսամ որ Աստուծով հի
մայ ալ անանկ կընեմ » : Ան տտեն Սաւուղ
իր զէնքերը հագցուց անոր . Դաւիթ սորված
չըլլալով՝ երթալու տտեն երկու իրէքանգամ
սահեցաւ . ուստի հանեց վրայէն , « Ասոնցմով
չեմ կրնար երթալ ըսաւ » . ու իր գաւա
ղանը ձեռքն առած , և սարսատիկը , հինգ
քար ալ մախաղին մէջը դրած Գողիաթին
դիմացն ելաւ . Գողիաթն որ տեսաւ՝ ծի
ծաղեցաւ՝ ըսելով . « Ես շո՛ւն եմ որ գաւա
ղանով ու քարով կուգաս վրաս » : Դաւիթ
սլին տուաւ . « Շնէն ալ ցած ես » : Ան ալ
ըսաւ . « Եկու եկու զքեզ թռչուններու գա
ղաններու կերակուրընեմ » : « Դու քու զէն
քերուդ վստահացեր ես , ըսաւ Դաւիթ ,
բայց ես Աստուծոյ զօրութեանը ապաւի
նէր եմ , ու կըյուսամ որ հիմա գլուխդ
կառնեմ , և բոլոր սլլազգիներուն մարմինն
այսօր թռչուններու գաղաններու կուտամ
որ ուտեն . և ամէնքն իմանան թէ մերն է ճըշ
մարիտ Աստուածն , որ առանց զէնքի երբ
կուղէ կըյաղթէ » : Աս խօսքերէն ետքն եր
բոր սկսան մէկմէկու մօտենալ՝ մէկէն Դաւիթ
սարսատիկով քար մը նետեց ու Գողիաթին
ճակտին զարկաւ՝ որ փռուեցաւ ինկաւ , վա

զէց Դաւիթ վրան ցաղբէց, քաշէց Գո-
ղիաթին սուրն ու կտրէց առաւ գլուխը :
Այլազգիները տեսածնուն պէս՝ փախչող
փախչողի եղան . Իշխացիք ալ ետենին ինկան
ջարդեցին ու բոլոր բանակն առին :

60 .

Սառույց նախանձը Դաւիթի վրայ :

Հ . Սաւուղ ի՞նչ փոխարէն ըրաւ Դաւ-
թի՝ Գողիաթն սպաննելուն համար .

Պ . Առջի բերան վրան զարմանալով՝ բովը
սլահէց ու զօրագլուխ ըրաւ . Յովնաթան
ալ հետը սաստիկ սիրով կապուած՝ իր զի-
նուորական հագուստները բոլոր անոր տը-
ւաւ : Բայց ետքը երբոր պտորզմէն կը դառ-
նային՝ Ժողովուրդն սկսան շնորհաւորելով
գիմացին ելլել, ու կնիկները պար բռնած՝
ծնծղաներով կերգէին ու կըսէին . “ Սաւուղ
հազար ջարդէց, Դաւիթ տասը հազար ” :
Ասոր վրայ Սաւուղ նախանձելով՝ սկսաւ
ծուռ աչքով նայիլ Դաւթի վրայ ու մեռցը-
նելու հնարք մտածել : Օր մը գիւահարու-
թիւնը բռնած՝ երբոր Դաւիթ առջևը քնար
կըզարնէր, յանկարծ գեղարդը վրան նե-
տէց . բայց Դաւիթ երկու անգամ՝ փախ-
չելով ազատեցաւ :

Հ . Սաւուղ ի՞նչ հնարք բանեցուց որ
Դաւթին սպաննէ .

Պ . Որովհետեւ ինչպէս որ խոստացեր էր՝
Մերովք իր մեծ աղջիկը Դաւթի պիտի տար .

բայց որպէս զի Դաւիթը վտանգի մէջ ձգէ,
ուզեց որ առաջ ուրիշ կործութիւն մ' ալ
ընէ. Դաւիթ՝ « Արժանի չեմ, ըսաւ՝ թգրի
փեսայ ըլլալու »: Սաւուղին յոյսը ստարաւ
ելլելով՝ ուրիշի հետ կարգեց Մերովբը. ետ
քը իմանալով որ իր մէկալ Մեղքող աղջիկ
կը Դաւթի հաւնէր է, նորէն Դաւիթը փոր
ձանքի մէջ ձգել ուզեց որ սպաննուի այլադ
գիններէն. ու ըսաւ՝ թէ « Մեղքող աղջիկս
քեզի տամ, բայց առաջ գնա՛ հարիւր այլ
ազգի մեռցու »: Առջի բերանը ետ կեցաւ
Դաւիթ, բայց ետքը Սաւուղայ մարդիկն ալ
որ շատ յորդորեցին՝ գնաց քաջութեամբ
Սաւուղին ուղածը կատարեց ու Մեղքողը
կին առաւ:

Հ. Դաւիթ Մեղքողը առնելէն ետքը՝
Սաւուղ ինչպէս հետը կը վարուէր.

Պ. Երթալով Դաւիթ ամենուն սիրելի
եղաւ, և Յովնաթանին միջնորդելովը Սա
ւուղայ հետ ալ բարեկամացաւ: Բայց որ մը
նորէն Սաւուղին գիւհահարութիւնը բռնած՝
Դաւիթ քնար որ կը զարնէր՝ Սաւուղ գե
ղարդը վրան նետեց. Դաւիթ անկէ փախաւ
իր տունը. Սաւուղ գիշերանց տանը դուռը
առնել տուաւ որ առաւօտանց սպաննուի:
Մեղքող գաղտուկ պատուհանէն վար ի
ջեցուց Դաւիթն ու աղատեց. ետքը պա
ճուճապատանք շինեց՝ Դաւթի պառկած
տեղը դրաւ ու մարդիկներուն ըսաւ թէ հի
ւանդ է: Սաւուղ հրամայեց որ մահճովը
բերեն իրեն, ու երբոր իմացաւ Մեղքողին
խաբէութիւնը՝ Դաւթի ետէն իրէք անգամ

մարդ խրկեց Նաւաթ հռամա Սամուէլի քով՝
 ուր որ փախեր էր. ան մարդիկը կերթային
 հոն կրմարգարէանային : Բարկացաւ Սա-
 ւուղ, ինքն ալ ելաւ գնաց ու մարգարէա-
 ցաւ, ինչուան որ Դաւիթ անկէ ալ փա-
 խաւ՝ Յովնաթանին գնաց որ աս Սաւուղին
 թշնամութեանը համար խօսի : Երկար խօսե-
 ցան մէկտեղ, ճար փրնաուեցին տեսան որ չը-
 լար. Յովնաթան խորհուրդ տուաւ որ բոլո-
 րովին Սաւուղին քովէն հեռանայ. և ա-
 սանկ լալով սկսեցաւ լոյս մէկմէկէ բաժնը
 ւեցան :

Հ. Դաւիթ Սաւուղէն որ փախաւ ուր
 գնաց.

Պ. Շխտակ գնաց Նոմբա՝ Աքիմէէք քա-
 հանային հանգիստեցաւ իր մարդիկներովն,
 ու ձեացուց թէ թագաւորական բանի մը
 համար ծածուկ խրկուած է : Երբոր հաց
 ուղեց անկէ, ուրիշ հաց չգտնուելուն՝ հինգ
 օրհնած առաջաւորաց հաց առաւ. Գողիա-
 թի սուրն ալ որ առաջուց Աստուծոյ նուի-
 բած էր՝ վրան առաւ : Ան միջոցին հոն գլու-
 նուեցաւ Գովէկ ասորին որ Սաւուղայ ջորի-
 ները կարած էր : Իսկ Դաւիթ գնաց Գեթա-
 ցուց Անքուս թագաւորին քով. հոն ալ երբ
 որ ճանչցուեցաւ թէ Գողիաթը մեռցը-
 նողն է՝ վախցաւ ու սկսաւ առջնին խենթ
 ձեանալ, ինչուան որ թագաւորը վաճնաեց
 ղինքը : Դաւիթ Մովաբացուց երկիրը գնաց.
 հոն եկան նաև հայրը՝ մայրը՝ Էղբաբը և
 ուրիշ չորս հարիւրի չափ փախստական մար-
 դիկ, որոնց Դաւիթ զօրապետութիւն կընէր :

Հ. Երբոր Դաւիթ Սաւուղէն բոլորովին
բաժնուեցաւ՝ Սաւուղ ինչ ըրաւ .

Պ. Սաստիկ կատուեցաւ . նախ Դովէկ
ասորիէն իմանալով որ Աբիմէէք Դաւթի
սրաշտպանութիւն է ըրեր՝ առջիւր կանչեց
ղինքն ու բոլոր քահանաները իրեք հարիւր
հոգի , ու հրամայեց որ աչքին առջև սպան
նեն զանոնք : Մարգիկը վախցան քահանա
ներուն ձեռք վերցընելու . ան ատեն Դո
վէկ ասորիին ըսաւ . անիկայ մէկէն զամէնքը
ջարդեց : Եւքը մարդ խրկեց Նոմբա քա
հանաներուն քաղաքն ու զամէնքը թրէ ան
ցընել տուաւ , մինակ Աբիմէէքին մէկ տը
ղան Աբիաթարը Դաւթի քով փախաւ : Ան
կէ ետեւ Սաւուղ ալ զօրքով սկսաւ Դաւթի
ետեւէն իյնալ , Դաւիթ ալ փախչելով ամէն
վտանգներէն Աստուծով կազատէր : Երկու
հէղ ալ այնպէս յաջողեց Աստուած , որ
Սաւուղ Դաւթի ձեռքն ինկաւ , բայց Դա
ւիթ անյիշաչարութեամբ թողուց :

Հ. Առջի անգամ ինչպէս եղաւ որ Սա
ւուղ Դաւթի ձեռքն ինկաւ .

Պ. Անգամ մը Անձուկ Գաթթայ ըսուած
այրին մէջ կեցեր էր Դաւիթ . Սաւուղ
իրեք հազար զօրքով երբոր բռնելու կեր
թար , մօտ տեղ ճամբուն վրայ այրի մը մէջ
մտաւ հանգչելու . Դաւթի մարդիկն իմա
ցան , սկսան ըսել թէ Աստուած մատնեց
որ ոխդ առնես : Դաւիթ դիտեց որ կը
քնանար , սիրտ ըրաւ՝ Սաւուղի քով գնաց .
թէպէտ քովնները շատ վրայ կուտային
որ սպաննէ , բայց ինքն Աստուծմէ օժուած

է ըսելով չդպաւ, միայն վերադառնալն ծայրէն կարեց առաւ: Երբոր Սաւուղ չիմանալով ելաւ կերթար, Դաւիթ ետեւէն կանչեց. « Տէր իմ արքայ՝ ինչո՞ւ կը հաւատաս Դաւիթ քեզ մեռցնել կուզէ ըսողներուն, ու ցուցնելով կտորը՝ յայտնեց իր միտքն ու ըսաւ. « Աստուած մեր դատաստանը կը տրէ: » Աս խօսքերէս Սաւուղայ սիրան ելաւ, ու լալով սկսաւ ըսել. « Առ քու ձայնդ է՝ որդեակ իմ Դաւիթ. դուն արդար ես որ բարիք հատուցիր իմ քեզի ըրած չարութեանս, ու կը հաւատամ որ թագաւորութիւնս քուկդ սկսի ըլլայ. միայն թէ, ըստ, կը խնդրեմ որ զաւակներուս խնայես, եւ իմանունս աշխարհքէս չիջնջես: » Դաւիթ ալ երգում ըրաւ, ու բաժնուեցան:

Հ. Երկրորդ անգամ Սաւուղայ Դաւթին ձեռք իյնալը ի՞նչպէս եղաւ.

Պ. Քիչ մը ատենէն նորէն Սաւուղ Դաւթի ետեւէն իյնալով, Զիփացիք եկան մօտեցին թէ Դաւիթ իրենց կողմերն է. Սաւուղ շուտ մը իրեք հազար զօրքով գնաց՝ Աբեղատի բլրոյն վրայ նստաւ: Դաւիթ լըրտես խրկեց իմացաւ. ետքը գիշեր ատեն երբոր ամենքը քնոյ մէջ էին, Դաւիթ Աբեսային հետ Սաւուղի բանակը մտաւ. ան ատենն Աբեսասն տեսնելով Սաւուղի քով գեղարդը տնկած, Դաւթի ըսաւ. « Ահա Աստուած թշնամիդ քու ձեռքդ տուաւ, թող աս գեղարդովս մէկէն սպաննեմ: » Դաւիթ՝ « Մի՛ ընէր, ըսաւ, թողունք որ Աստուած ինքը խրատէ, միայն գեղարդն ու ջրին փարչը

առ երթանք , : Աղէկ մը հեռանալէն ետե-
կանչեց Դաւիթ զԱբեհնէն Սաւուղայ զօ-
րավարը՝ « Մահապարտ էք, ըսաւ՝ որ աղէկ
չէք սպառապաներ ձեր թիւրը. թշնամի մտաւ
բանակը՝ գեղարդն ու ջրին տմանը վերուց , :
Սաւուղ երբոր լսեց՝ գութը նորէն շարժե-
ցաւ , « Մեղայ, ըսաւ Դաւիթ , բովս դարձիր՝
բան չեմ ընէր , : Բայց Դաւիթ չգնաց , « Մէ-
կը գայ գեղարդն առնէ՝ , : ըսաւ : Սաւուղն ո-
րէն Դաւիթն օրհնելով դարձաւ իր տեղը :

61 .

Նաբալ :

Հ . Դաւիթ Սաւուղէն հաշածուելու ա-
տեն ուրիշ մարդ ալեղաւ որ զինքը նախատէ .

Պ . Երբոր վեց հարիւր մօրդով կարմեղոս
լեւը կը կենար , հոն ագահ ու հարուստ
մարդ մը՝ Նաբալ անուանով՝ զԴաւիթն ար-
համարհեց նախատեց , ու վաճառեց անոր
մարդիկը , երբոր իրեն ոչխարներուն խու-
ղելու օրը տասը հոգի խրկեր էր որ իր կող-
մանէ բարեւեն Նաբալն ու իրեն ըրած բա-
րեացը տեղը քիչ մը բան ուղեն . որովհետեւ
անոր հովիւներն ան լեռանը վրայ արածե-
լու տան իրենք փասս մը չէն հասուցած ,
ու թշնամի ձեռքէ ալ սրահեր են :

Հ . Դաւիթ Նաբալայ ըրած նախատա-
նացն ի՞նչ հատուցմունք ըրաւ .

Պ . Երբոր լսեց՝ կրակ կարեցաւ , ու շուտ
մը չորս հարիւր հոգւով ճամբայ ելաւ որ

երթայ Նաբաղը անով տեղով Զարդէ և
Բայց Աբիգեա Նաբաղի կինը՝ երբոր ծա-
ռաներէն իմացաւ եղածը, շուտ մը գաղ-
առակ գնաց երկու հարիւր հաց ճարեց, եր-
կու աման գինի, հինգ եփած ոչխար, և
ուրիշ ուտելիքներ առաւ գնաց Դաւիթը
գլխաւորեց ու խոնարհութեամբ իմաստուն
անոյշ խօսքերով սիրան առաւ։ Ան ատեն
Դաւիթ շնորհակալ եղաւ իրեն որ զինքն
աղատեց արիւն ընելէն։ Աբիգեան ան իրի-
կունն երկանը բան չըսաւ՝ օրովհետեւ գի-
նովցած ուրախութեան մէջ էր։ Առաւօ-
տանց երբոր պատմեց, Նաբաղը վախէն հի-
ւանդացաւ ու տասը օրէն մեռաւ։ Երբոր լսեց
Դաւիթ, փառք տուաւ Աստուծոյ որ ար-
դարութեամբ Նաբաղը դատեց, ու Աբի-
գեան իրեն կին առաւ։

Հ. Դաւիթ Աբիգեան առնելէն ետքը
մեր կը բնակէր։

Պ. Վախնալով որ օր մը Սաւուղայ ձեռ-
քը կիյնայ, վեց հարիւր հոգւով, անով տե-
ղով գնաց Անքուս Գեթացւոյ թագաւորին
քով, և Անքուս իրեն բնակելու համար Սի-
կեւակը տուաւ։ Հոն կեցաւ Դաւիթ չորս
տարի. ու ամէն օր ասգիս անդին թշնամեաց
վրայ կերթար, աւար կառնէր կը դառնար։

Հ. Դաւիթ Սիկեւակ կեցած ատեն ին-
չուան ետքը հանգիստ անցուց։

Պ. Անգամ մը մեծ փորձանքի մը հանգի-
սեցաւ. բայց Աստուած շուտով մխիթարեց
զինքը։ Ան օրերը մեծ պատերազմ բացին
այլազգիք Իէլացւոյ դէմ, և Անքուս թագա-

ւորը Դաւիթն ալ մէկտեղ առաւ, բայց իշխանները երբեք դէմ կեցան՝ Անքուս ըսաւ Դաւիթին որ ետ դառնայ: Իրեք օրէն եկաւ գտաւ Սիկեւակն այրած ու կողոպտած Ամաղէկացիներէն: Աս որ եղաւ, իր մարդիկն ալ իրենց կնկաոցը աղոցը վրայ սրտերնին այրած՝ կուղէին Դաւիթը քարկոծել: Ան առան Դաւիթ Աստուծոյ գիմելով հրաման առաւ ու գնաց ան Ամաղէկացիներուն վրայ չորս հարիւր հոգւով մէկալերիկու հարիւրը յուսահատած կեցան: Ճամբան Եգիպտոսի մը հանգիստեցան որ իրեք օր անօթի մնացած էր, կերակուր տուին՝ հարցուցին իմացան որ Սիկեւակը կողոպտողներուն մէկուն ծառան է եղեր, իրենց ճամբայ ցցուց: Մտան քաղաքը՝ երբոր անոնք ըրած կողոպուտնին կուտէին՝ կուրախանային, առաւօտանց ինչուան իրիկուն ջարդեցին, ու ողջ առողջ բոլոր գերի գնացողներն ազատեցին: Երբոր դարձան՝ Դաւիթ հետ գնացողները՝ պատերազմի չեկողներուն իրենց կնկաոցմէն զատ ուրիշ բան տալ չէին ուղէր: Բայց Դաւիթ ամենուն հաւասար բաժնեց, և աս օրէնքը միշտ մնաց Իէլացւոց մէջ որ կողոպուտը՝ քաղաքը պահողին և պնդմի գնացողին հաւասար բաժնուի:

Սաւուղայ Տնայի :

Հ . Անքուսայ Իսրայէլացւոց գէմ ըրած պատերազմը ինչ վերջ ունեցաւ .

Պ . Սաւուղ անոր գէմ ելաւ Քեղբուս լեռը : Հարցուց Աստուծոյ , պատասխանչաւաւ , անոր համար վախը սիրաւ օրերեց . և որովհետեւ ինքը գիւթերը՝ կախարդները բոլոր ջնջեր էր , հագուստը փոխեց ու գիշերանց կախարդ կնկան մը գնաց՝ ուղեց որ Սամուէլը իրեն ցուցնէ , որ նոր մեռած էր : Վհուկը չճանչնալով առջի բերանը յանձն չառաւ՝ Սաւուղ արգիլեց ըսելով : Բայց ետքը երեցուց Սամուէլն որ սրգողելով Սաւուղին ըսաւ , “ Ինչո՞ւ զիս աշխատցուցիր . Աստուած քեզ երեսէ ձգեր է , վաղը սկիօք ջարդուիք այլազգիներէն՝ անհնազանդ ըլլալնուդ համար , : Սաւուղ սարսափած գետինն ինկաւ : Աինը երբոր իմացաւ թէ Սաւուղն է՝ վախցաւ . ետքը հորթ մը ունէր՝ մորթեց , ուրիշ բաներ ալ պատրաստեց , որ Սաւուղ շատ դժուարութիւնստաւ կերաւ ու բանակը դարձաւ : Առաւօտանց սնորզմ սկըսաւ . Իէլացիք ջարդուեցան , Սաւուղին իրեք տղաքն ալ ինկան , և ինքը նետով զարնուելով՝ յուսահատած ըսաւ կապարճակիրին որ իր սրովը մեռցնէ , որ չըլլայ թէ այլազգիներէն մեռած սեպուի . կապարճակիրն երբ ետ քաշուեցաւ , Սաւուղ իր սրոյն վրայ ինկաւ :

մեռաւ : Կապարճակիրն ալ ցաւէն ինքզինքը
մեռուց : Երկրորդ օրն այլազգիները գտան
Սաւուղին ու իրեն տղոցը մարմինը . Սաւուղի
գլուխը կտրեցին առին , զէնքերը Դագոնի
տաճարը տարին . մարմիններն ալ Բեթսան
քաղքին պարսպէն կախեցին : Ետքը գիշե-
րանց Դադաագու Յաբիս քաղքին կտրիճ-
ները գողցան թաղեցին . քաղաքացիներն ալ
վրանին եօթն օր սուգ կատարեցին , որով-
հետև իրենք ալ Բենիամինի ցեղէն էին :

Հ . Դաւիթ շատ ուրախացաւ Սաւուղայ
մահուանը վրայ .

Պ . Մեծ ցաւ ցցուց . և երբոր երկու օրէն
ետև մէկ Ամադէկացի մը Սիկեւակ Դաւթի
առջևն ելաւ , իբր թէ Խորայէլացոց բանակէն
ազատած , Դաւիթ հարցուց անոր պատե-
րազմին համար . անիկայ պատասխան տուաւ
թէ “ Ես տեսայ որ Սաւուղ իրն իզակին վրայ
կրթնած՝ ինքզինքը մեռցնել կուզէր . զիս
տեսաւ , ինձի աղաչեց , ես ալ մեռուցի , և
գլխու թագն ու ապարանջանները հրամա-
նոցդ բերի ” : Աս բանս լսելուն պէս Դաւ-
ւիթ՝ սրտին ցաւէն վրայի լաթը պատռեց ,
և ինչուան իրիկուն իր մարդիկներուն հետ
սուգ կեցաւ՝ լացաւ՝ ծով պահեց , ու Սա-
ւուղայ և Յոնիաթանու վրայ ցաւալից ողբ
մը ըրաւ : Իրիկուն ան մարդը կանչեց ,
ըսաւ . “ Ի՞նչպէս դու չվախցար Աստուծմէ
օծուած մարդուն ձեռք վերուցիր ” . և հոն
մէկէն զինքն սպաննել տուաւ ու ըսաւ . “ Ա-
րիւնդ . քու գլուխդ , դու անանկ ըսիր ” : Ետքը
ինքն Աստուծոյ հարցնելով՝ գնաց Քերբոն
Յուդայի երկիրը :

Դաւթի Լափաւորութեան նկիւնը:

Հ. Սաւուղէն ետե ո՞վ եղաւ Թադաւոր.

Պ. Յուդայի ցեղը Դաւիթն իրենց Թադաւոր օծեցին, որ եօթը տարի ու կէս միայն անոնց իշխեց. մէկաւ ցեղերուն վրայ Աբեններ Սաւուղի զօրապետն անոր Յեբուսթէ տղան Թադաւոր դրաւ: Անոր համար միշտ կռիւ սրահաս չէր մէջերնէն, և Դաւիթ օրէ օր առաջ կերթար:

Հ. Ի՞նչ ճամբով տիրեց Դաւիթ բոլոր Իսրայէլացւոց.

Պ. Աբեններ սլաաճառով մը Յեբուսթէին հետ աւրուելով՝ ետեէ էր որ բոլոր Թադաւորութիւնը Դաւթի դարձնէ. բայց Յովաբ Դաւթի զօրապետը վախնալով որ Աբեններ իր տեղը կանցնի, երբոր անիկայ Դաւթի քովէն հրաժարեւր կերթար իշխանները համոզելու որ Դաւթի հնազանդին, ճամբէն ետ կանչել տուաւ՝ իբրեւ Թէ իրեն դադտուկ հարկաւոր խօսք մը ունի ըսելու, և սլադտուկելու ատեն յանկարծ զարկաւ մէռուց: Շատ ցաւեցաւ Դաւթի ու Յովաբայ սատարիկ սրգողեցաւ: Երբոր լսեցին Իէլացիք, ամենուն սիրտը կտորեցաւ՝ յուսահատեցան, ան ատեն երկու զօրապետ դնացին դադտուկ Յեբուսթէն քնոյն մէջ մորթեցին ու գլուխը Դաւթի ընծայ բերին: Դաւթ շնորհակալ ըլլալու տեղ՝ բարկացաւ ու մէ-

կէն երկուքն աւսպաննեւ տուաւ, և Յեբուս
թէին դուռը պատուով թաղեց: Ետքը
որովհետեւ Սաւուղայ որդիքներէն մինակ
Մեմիիբոսթէն մնացեր էր՝ Յովնաթանու
տղան՝ ոտքը կաղ, անիկայ Դաւիթ քովն
առաւ, իր սեղանէն կրկերցընէր: Իսրայէլա-
ցիք աւ տեսնելով Դաւիթ աղէկութիւն-
ները՝ անոնցմէ մեծամեծները Քեբրոն քա-
ղաքը Դաւիթով եկան, և զինքը նորէն բո-
ւոր Իսրայէլացւոց վրայ թագաւոր օժեցին:

Հ. Դաւիթ բոլոր Իսրայէլացւոց տիրելէն
ետքն առջի գործքը որն եղաւ.

Պ. Մէկէն գնաց Երուսաղէմ քաղաքը
պաշարեց. մէջի Յեբուսացիքը ծաղը կընէին՝
ըսելով թէ՝ «Քաղքիս մինակ կոյրերն և կաղե-
րը բաւական են քեզի գէմ գնելու»: Դաւիթ
իր զօրապետներուն ըսաւ. «Ով որ առաջ
բերդին վրայ վազէ՝ առնէ, անիկայ իմ զօրա-
պետս ըլլայ»: Ազգեց Յովոր՝ Ելու բերդին
վրայ. և զօրապետութեանը մէջ հաստա-
տուեցաւ: Դաւիթ աւ հոն նորէն քաղաք
շինեց, մէջն աւ թագաւորական սալատ,
ու հոն գնաց նստաւ: Ասկէ ետեւ սկսաւ
Փղշտացոց գէմ քաջութեամբ պատերազմիլ.
մեծամեծ յաղթութիւններ ըրաւ, և զանոնք
որ հարկ կառնէին Իսրայէլացւոցմէ՝ իրեն
հարկատու ըրաւ, ու շատ ոսկի՝ արծաթ՝
սղլինձ ձեռք ձգեց անոնցմէ:

Հ. Փղշտացւոց գէմ պատերազմելու ա-
տեն ինչ երևելի գործք ըրաւ Դաւիթ.

Պ. Այլազգիները Բեթղէհէմ ժողովե-
րին. Դաւիթ սաստիկ պատերազմին մէջ

Թշնամիները ուն յաղթելու ատեն՝ աւելի մեծ քաջութեամբ իրեն անձին ալ յաղթեց : Այսին զի սատարիկ ծարուելով՝ « Ո՛ր էր թէ, ըսաւ, մէկը Բեթղէհէ մի դրան քովի հորէն ինծի ջուր մը բերէր, » : Աս որ լսեցին իրեք քաջ զինուորներ՝ վաղեցին Թշնամիներուն բանակը ճեղքեցին ու ջուրը բերին : Դաւիթ երբոր տեսաւ՝ չամեց . « Քա՛ւ լիցի որ ուրիշի տրիւնը խմեմ, » ըսաւ, ու Աստուծոյ նուիրեց :

64.

Տաղանակին Ժողատուութիւն :

Հ . Դաւիթի ատեն տապանակը որ քաղաքը կրկենար .

Պ . Երբոր Աստուած ամէն կողմանէ կը յաջողէր Դաւիթի գործքերը, ուղեց Դաւիթ որ տապանակն ալ Կարիաթարիմէն Երուսաղէմ բերէ : Ուստի եօթանասուն հազար հողում գնաց հանեց Ամինադաբի տնէն՝ որ սայլի վրայ դրած՝ առջևէն կերպ կերպ նուագարաններ զարնելով ինքն ալ հագուած կապուած առջևէն սլար կը ցաաբէր : Երբոր հասան Քելոն ըսուած տեղը, կովերուն մէկը թօթուելով սայլը ծռեց . ան ատեն Ողա ղևացին՝ Ամինադաբի տղան որ տապանակին քովէն կերթար, ձեռքովը բռնեց տապանակն որ չիյնայ, ու մէկէն ինքն ինկաւ մեռաւ : Ասկէ Դաւիթ վախնալով տապանակն իր տունը տանելու՝ Աբեգդար Գեթացիին տունը տանել տուաւ : Իրեք ամսէն

լսեց որ տապանակին պառճառովն օրհնէր է Աստուած Աբեղգարին տունն ամէն բարիքներով, ինքն ալ սիրտ առաւ, ու առջինէն աւելի հանգէտով բերաւ, անոր համար շինած նոր խորանին մէջ դրաւ:

Հ. Դաւիթի կըվայէր որ տապանակին առջև պար բռնէ:

Պ. Կըվայէր. վասն զի անով ժողովուրդը կըյորգորուէին ձեռքերնէն եկած պատիւն ընելու Աստուծոյ: Բայց Մեղքող իր կինը պատուհանէն տեսնելով իրեն անշնորհք երևցաւ. երբոր Դաւիթ տուն դարձաւ, առջին ելաւ ըսաւ. «Ի՞նչպէս փառաւոր կերևնար Իէլացւոց թագաւորը՝ որ իր ծառաներուն առջև սօթտուած կաքաւ չի մը պէս կըցատէր»։ Դաւիթ՝ «Անանկ է, ըսաւ, թող քու առջևդ նախատուիմ»։ Բայց Աստուծոյ առջևքու հօրդ անէն աւելի ընդունելի կըլլամ»։ Աստուած ալ Մեղքողին բրածին պատիժ՝ տղայ չտուաւ իրեն: Ետքը Դաւիթ կուզէր որ փառաւոր թաճար մըն ալ շինէ. բայց Աստուած Նաթան մօրգարէին ձեռքով խմացուց թէ իր տղան պիտի շինէ:

Հ. Դաւիթ ինչ պատճառաւ Ամոնացւոց գէմ պատերազմ բացաւ:

Պ. Նաաս Ամոնացւոց թագաւորն որ մեռաւ՝ Դաւիթ անոր Անոն աղուն երկու գէսպան խրկեց որ ցաւակից ըլլան: Անոն իր իշխաններուն խորհրդով ան գէսպանները խայտառակեց, մօրուքնին ածիլէլ տուաւ, և լաթերնին ինչուան կէս մէջքը կտրած՝ նախաափնքով վռնտեց քովէն, կարծելով

Թէ Դաւիթ զանոնք ըստեսուածեան համար խրկէր է : Դաւիթ երբոր ըսեց՝ իրենց խմացուց որ Երիքով կենան ինչուան մօրուքնին բուսնի . և ինքն ուզելով Ամոնացւոց հատուցումն ընելու՝ Յովաբ զօրապետը վրանին խրկեց : Ասոնք առաջուց կասկածելով՝ շատ զօրք իրենց օգնութիւն բերեր էին . Յովաբ զարնուեցաւ ու եօթը հարիւր սլատերազմական կառք , և քառասուն հազար ձիաւոր զօրք ան սլատերազմին մէջը կոարեց՝ մնացողներն ալ Դաւթի հարկատու ըրաւ : Ետքը Ամոնացիք նորէն շարժեցան . Դաւիթ մէյմ՝ ալ խրկեց Յովաբն որ ինչուան Բաբաթ անոնց Թագաւորական քաղաքը հասաւ սլաշարեց՝ և կանչեց Դաւիթն որ եկաւ քաղաքը մտաւ . չարաչար տանջանքով սպաննեցին մէջիններն ու շատ կողոպուտ առին , և Թագաւորական գահը որ տաղանդ մը ոսկիի ծանրութիւն ունէր՝ իբր տասնըհինգ հօխա՝ սուղքարեքով զարդարուած , Դաւիթ սկըտաւ բանեցընել :

65 .

Դաւիթ մեղքն ու ապաշխարեւը :

Հ . Դաւիթ իր կենացը մէջ ամենեւին Աստուծոյ դէմբան չըրաւ .

Պ . Ինչպէս որ յայտնի է , աշխարհքիս մէջ հանգստութիւնը Աստուծմէ կը հեռացընէ զմարդ : Երբոր Դաւիթ ալ ամէն կողմանէ հանգիստ Թագաւորութիւն կը քշէր ,

օր մը իրիկուան դէմ տանիքին վրայ հանգ-
չելու ատեն յանկարծ տեսաւ կին մը որ
դիմացը աւազանին քովը կրլուացուէր. Դաւ-
թի կիրքը շարժեցաւ ու իմանալով որ իր զօ-
րապետներէն մէկուն՝ Ուրիա Քետացիին
կինն է Բերսաբէն, իրեն կանչեց. և մեղքը
կատարելէն ետեւ անիրաւութեամբ Ուրիա
Քետացիին ալ մեռցնել տուաւ, Յովաբայ
գաղառն կ'ըսէր զի գրեւով որ կամօք սրտե-
րազմին վտանգաւոր կողմը գնէ զինքն որ
մեռնի: Բերսաբէն երբոր իմացաւ իր էր-
կանը մեռնիլը՝ սուգ մտաւ, ու ետքը Դաւիթ
զանիկայ իրեն կին առաւ:

Հ. Դաւիթ ինչպէս ապաշխարեց իր
մեղքը.

Պ. Աստուած խրկեց Նաթան մարգարէն
որ առակով մը անոր ըրած մեղքերն երեսը
տուաւ. « Քաղքի մը մէջ ըսաւ՝ հարուստ
մարդ մը ու աղքատ մը կար. հարուստն շատ
ոչխարներու աէր էր, իսկ աղքատը մինակ
գառնուկ մը ունէր որ վրան կը դողար: Ան-
գամ մը հիւր մը եկաւ հարուստին. աս
մարդս կ'սկծալով իր ոչխարներուն՝ գնաց
ան խեղճ աղքատին գառնուկն առաւ ու
հիւրին կերակուր ըրաւ: Աս որ ըսեց Դաւ-
թի՝ բարկացաւ, Նաթանայ խօսքը բերնէն
առնելով՝ Աստուած վկայ որ ըսաւ՝ մեռնե-
լու արժանի է աս մարդը, պէտք է որ եօթը
հեղ վճարէ ան գառնուկին տիրոջը: Ան
ատեն Նաթան՝ « Դուն ես, ըսաւ, ան մար-
դը. Աստուած քեզի կըսէ. այսչափ բարիք
ընե՞լէս ետեւ՝ դու հերիք չսեպեցիր, Ուրիա

Քեռացիին կինը յափշտակեցիր, և անմեղ մարդը անդ թուլթեամբ սպաննեցիր. ուստի գիտնաս, քու ուրիշի ըրածներդ քու գլուխդ պիտի դարձնեմ», Դաւիթ մէկէն խոնարհութեամբ «ՄեղայՏն» ըսաւ։ Նաթան ալ սլատասխանեց. «Աստուած ալ մեղացդ թողութիւն տուաւ», Բայց անոր պատիժ՝ Բերսաբէէն եղած առջի տղան մեռաւ։ Եւ քը Դաւիթ Բերսաբէէն ուրիշ տղայ մըն ալ ունեցաւ՝ Սողոմոն անունով, որուն Աստուած Յէտէտի կանչեց, որ սիրելի Աստուծոյ ըսել է։

Հ. Դաւիթ իր ծերութիւնն ինչպէս անցուց.

Պ. Աստուծոյ թոյլ տալովը մէկ քանի ծանր նեղութիւններ քաշեց իր մեղացը համար, թէպէտ ինքն Աստուծոյ թողութիւն առերէր։ Առջի վիշտն եղաւ Ամոնի անդրանիկ որդւոյն մահը՝ Աբիսողոմին ձեռքէն. վնդի Ամոն անկարգութիւն մը ըրաւ, Աբիսողոմ ալ վրան սաստիկ ոխ պահելով փառաւոր կոչունք մը ըրաւ Քերրոն քաղաքը. հոն իր մէկալ եղբայրներուն հետ Ամոնն ալ կանչեց. ու երբոր սեղանէն ելլելու վրայ էին՝ ծառաներուն ձեռքովն Ամոնը մեռուց ու ինքն այլազգիներուն Գեսուր երկիրը փախաւ։ Աս ըսելով Դաւիթ շատ ցաւեցաւ, ու սաստիկ բարկացաւ Աբիսողոմայ վրայ. բայց իրեք տարիէն Յովաբ վարսեա կերպով մը Դաւթէն հրաման առաւ ու Աբիսողոմը Եէմ դարձուց։

ԱՔԻՍՏՈՂՈՒԹԻ ՄԱԿԱՍՏԱՄԲԷԼԸ :

Հ . Դաւթին ծերութեան ատեն քաջածերկրորդ վեշան ո՞րն եղաւ .

Պ . Աբիսողոմին ապստամբութիւնը . վնդի Գեսուրէն դառնալէն ետքը Յովարի ձեռքովը գնաց հօրը հետ հաշտուեցաւ , ու սկսաւ ապստամբութեան մտքով ժողովրդոց սիրտը վաստակիլ : Ամէն օր ձիով ծառաներն առջևէն , կանուխ դուռը կերթար , ու ամէն եկողին առջևը կելէր՝ սիրով կը հարցնէր . « Ուստի՞ ես , ի՞նչ կուզես » . ու թէ որ պէտք մը ունէին՝ կը հոգար . և թէ որ մէկը իրեն ծառայէր , շուտ մը Աբիսողոմ կը գրկէր զինքը կը պազնէր : Չորս տարի ասանկ ընելով ժողովրդեան սիրտն իրեն քաշեց . ետքը հօրմէն հրաման ուղեց որ Քեբրոն երթայ՝ իր ուխտը կատարէ , որ փախչելու ատեն ըրեր էր : Եւ երկու հարիւր հոգի մեծերէն հետն առած գնաց , ու հոն խնացուց իր միտքը . մէկէն ամէնքը հաւանեցան . Աբիսողոմէլ Դաւթի մեծ խորհրդականն ալ իրեն կանչեց Աբիսողոմ : Դաւթ երբոր խնայաւ , զինքն Աստուծոյ յանձնելով իր քովն եղած քիչ մը զօրքովն Եէմէն ելաւ որ փախչի : Ան ատեն Սագովկ քահանայապետն ալ բոլոր քահանաները մէկտեղ՝ տապալանակն ալ վերցուցին որ տանին . Դաւթ չուղեց , թէ որ Աստուած ուղէ՛ ես նորէն

կըդառնամ ըսելով. և Սադովկայ ասլըսպրեց որ իր տղոցը ձեռքով Աբխազոմին ընելիքները գաղտուկ իրեն իմացընէ : Քուսի Արաքացւոյն ալ ըսաւ Դաւիթ որ Աբխազոմի քովն երթայ , գրոտւանց բարեկամութիւն ցուցընելով Աբխառփեղին խորհուրդը փճացընէ , և ինչ որ Աբխազոմ պիտի ընէ՝ իրեն իմացընէ : Իսկ ինքը լալով ու բոսպիկ ոտքով երբոր կերթար , գիմացն ելաւ Սեմէին՝ Սաւուղի ազգականն ու սկսաւ նախատելով քարեր նետել վրան , ըսելով . “ Աստուած քու գլուխդ դարձուց Սաւուղի տանն արիւնը ” : Ան ատեն Աբեսսա զօրապետը՝ Յովաքի եղբայրն ալ չդիմացաւ . “ Աս ի՞նչ է որ , ըսաւ , մէկ սատկած շուն մը կը հայհոյէ իմ տէրս . հիմա կերթամ գլուխը կառնեմ ” : Դաւիթ “ Թող ըսաւ , Աստուած կուզէ որ Դաւիթն անիծուի . ահա իմ որդիս իմ ետեւէս ինկեր է , հապա ի՞նչ պիտի չընէ Սաւուղի ազգականը . կարելի է որ Աստուած տեսնէ ու ինծի ողորմի ” : Ետքը հոգնած հասան Բաւուրիմ ըստած տեղը :

Հ . Դաւթի Երուսաղէմէն վախճելէն ետեւ Աբխազոմ ի՞նչ ըրաւ .

Պ . Մտաւ Երուսաղէմ անրապետեց . Աբխառփեղին իրեն ըսաւ որ “ Տասուերկու հազար մարդ առնեմ , շուտ մը Դաւթի ետեւն երթամ , քանի որ հոգնած են , ղինքը միայն մեռցընելով ամէնքը քու կողմդ դարձընեմ ” : Աբխազոմ աս բանս Քուսիին ալ հարցուց . Քուսին չհաւնելով սկսաւ Աբխազոմին աչքը վախցընել . “ Խոհեմութեամբ

պէտք է վարուիլ ըսաւ . քիչ զօրքով Դաւթի զօրաւոր մարդիկներուն դէմ գնելը վտանգաւոր է , , Աբիսողոմ Աստուծոյ կուրցած հաւնեցաւ աս խորհրդին : Քուսիին միտքն ան էր որ Դաւիթ փախչելու ատեն ունենայ . անոր համար շուտ մը Դաւթի իմացուց եղածը : - Բայց Աբիսողոմի յայտնի տեսնելով Աբիսողոմի կործանումը՝ յուսահատութենէն գնաց իր տունն՝ ինք զինքը կախեց : Դաւիթ իմանալով Յորդանանէն անցաւ , ու քովիններն իրեք բաժնեց , և ինքն ալ հեաերնին Աբիսողոմին վրայ ելլել կուղէր , բայց զօրապետները չթողուցին . ան ատեն ապրսպրեց անոնց որ Աբիսողոմայ խնայեն : Հասաւ Աբիսողոմ իր զօրքովն սկսաւ պատերազմիլ , ու քսան հազար մարդ կորսնցրնէլէն ետքը՝ ցիրուցան Եփրեմի անտառին մէջէն փախչելու ատեննին շատ մարդ ալ հոն մեռան : Աբիսողոմ իր ջորիովն ան անտառէն երբոր կանցնէր՝ գլխուն մազերը կաշնի մը ծառին ճիւղերուն սլուռեցան , ջորին ալ տակէն ելլելով ինքն անանկ կախուած մնաց : Չինուոր մը եկաւ Յովաբայ պատմեց , ան ալ ըսաւ՝ « Ինչո՞ւ չտարաննեցիր՝ հիմա քեզի յիտուն սիկղ արծաթ ու թուր մը կուտայի » : Չինուորը պատասխան տուաւ . « Հա՞ւալ տայիր՝ ես թագաւորիս տղուն ձեռք չէի վերցրներ , որովհետեւ ապրսպրեց » : Ան ատեն Յովաբ՝ « Ուրեմն կեցիր » ըսաւ , ու գնաց իրեք նետով Աբիսողոմի սրտին զարկաւ . տառ հոգի ալ Յովաբի մարդիկը վրայ հասան՝ մեռուցին , ու մարմինը խորունկ փոսի մը մէջ ձգեցին :

Դաւթի Մերձի Գործերը :

Հ. Յովաբ Աբիսողոմը մեռցրնէլէն ետե ինչ ըրաւ .

Պ. Պատերազմը դադրեցնել տուաւ , ու խրկեց Քուսինն որ Դաւթի աւետիս տայ : Դաւթի երբոր իմացաւ՝ սաստիկ տրամու թենէն առանձնացած սկսաւ ողբ ընել ու ըսել . “ Իմ Աբիսողոմ աղաս , Աբիսողոմ իմ աղաս , ես քու տեղդ ըլլայի Աբիսողոմ իմ աղաս ” : Ետքը Յովաբ ալ դարձած երբոր իմացաւ՝ դնաց յորդորեց որ ելէ զօրացն երկնայ որ սիրտ առնեն՝ իրեն համար քաշած աշխատանիսը լըայ , որ սրտերնին կոտրեր էր՝ իմանալով իրեն ըրած ողբը : Բայց ասով՝ և առջի ըրած մէկ քանի դործքերով Յովաբ Դաւթի աչքէն ելաւ . անոր համար Ամեսայիին որ Աբիսողոմի զօրապետն էր՝ խօսք տուաւ՝ զինքը Յովաբին տեղը դնելու : Յովաբ իմանալով՝ օր մը կեղծաւորութեամբ Ամեսային բարկեւոր առեն՝ դանակը փորը խոթեց՝ մեռուց :

Հ. Դաւթի ինչպէս դարձաւ Երուսաղէմ իր աթոռը .

Պ. Բոլոր Իէլացիք առջնն ելան՝ թողու թիւն խնդրեցին ու մեծարանքով բերին : Ան առեն զինքն անիծող Սեմէին ալ հաղար հոգի Բենիամինի ցեղէն հետն առած՝ Դաւթի առջնն ելաւ՝ “ Մեղայ ” ըսաւ : Աբես-

սա զինքը տեսածին պէս՝ « Աստուծոյ օծեալը հայհոյեր է , պէտք է մեռցընենք » ըսաւ . Դաւիթ երդում ըրաւ Մեմփին չմեռցընելու , և ըսաւ . « Այսօր ամենեւին մարդ պիտի չմեռնի » : Մեմփիբոսթէն ալ սգաւորի կերպարանքով առջնն ելաւ :

Հ . Մեմփիբոսթէն ինչո՞ւ Դաւթի հետ չէր գնացած .

Պ . Իր Սիբա ծառային ապրտարեր էր Մեմփիբոսթէն որ էշը պատրաստէ՝ երթալու համար . ան առեր է երկու էշ՝ շատ մըն ալ ուտելիքներ , մինակ գնացեր է Դաւթի ետեւէն , ըսելով թէ Մեմփիբոսթէն կը սպասէ որ զինքը թագաւոր ընեն . Դաւիթ ալ մէկէն հաւատալով՝ բոլոր Մեմփիբոսթէին երկիրները Սիբայի տուեր է : Երբոր Դաւթի առջնն ելաւ , Դաւիթ հարցուց՝ իմացաւ , ու ըսաւ որ կէսուտիկէս մէջերնին բաժնեն երկիրները :

Հ . Դաւիթ Աբիսողոմէն փախչելէն ետքը երբոր Եփփարձաւ՝ ամենեւին իրեն գէմ կէցող մը չեղա՞ւ .

Պ . Բենիամինի ցեղէն մէկը Սաբէէ անուանով գլուխ քաշեց , որուն հետեւեցան շատ մարդ : Մէկէն Յովաբ ու Աբեսսան զօրքերով վրան գնացին , ան ալ Աբէլ քաղաքը փախաւ . անոնք գնացին՝ սկսան պարիսպը կործանել : Ան ատենը վերէն կնիկ մը խելացի խօսքերով Յովաբը հանդարտեցուց ու բերնէն խօսք առաւ որ եթէ Սաբէէին գլուխը ասան՝ կազատին : Ուստի գնաց քաղաքացիներն ալ համոզեց որ գլուխը կարեցին՝

պարսպէն վար նետեցին . և պատերազմը դադրեցաւ :

Հ . Դաւթի ծերութեան ատեն քաջածերորդ վիշտն որն եղաւ .

Պ . Ան ստենները սովմը եղաւ իրեք տարի : Դաւիթ հարցուց Աստուծոյ ու իմացաւ որ Սաւուղայ Գաբաւոնացիները ջարդելուն համար է եղեր : Ուստի Դաւիթ Գաբաւոնացիներուն հարցուց թէ ԱՒՐՆՀատուցում ընել կուզէք : Անոնք ալ եօթը հոգի ուղեցին Սաւուղի աղաքներէն որ կախեն մեռցնեն : Դաւիթ ալ տուաւ Սաւուղի երկու մնացած խորթ աղաքն ու անոր Մերովբ աղջկանը հինգ աղաքը , որ ողջ ողջ արևը կախած մեռուցին , ու սովը դադրեցաւ : Ասկէ ետքն ալ Դաւիթ երեւելի պատերազմներ ըրաւ այլազգիներուն դէմ . և անգամ մը քիչ մնաց որ կրգարնէր զինքը կտրիճ այլազգի մը , բայց Աբեստան ազատեց անոր ձեռքէն . ու անկէ ետքն ալ թող չառին որ Դաւիթ պատերազմի երթայ :

Հ . Դաւթի ծերութեան ատենը քաջածերորդ վիշտն որն եղաւ .

Պ . Իէլացւոց վրայ Աստուած բարկանալով Դաւթի թոյլտուաւ որ հպարտութեան մտքով համրէ զանոնք . ուստի Յովաբայ հրամայեց Դաւիթ որ ծայրէ ծայր բոլոր ժողովրդոց համրանքն իրեն բերէ : Յովաբ չկրնալով դէմ դնել՝ գնաց պտըտեցաւ՝ համրանքը բերաւ . միայն կտրիճ պատերազմի մարդիկն ութը հարիւր հազար , Յուդայի ցեղինն ալ զատ՝ հինգ հարիւր հա-

զար: Բայց ետքը Գաւիթ զըջացաւ ըրա-
ծին վրայ. Աստուած ալ Գաղ մարդարէ-
ին բերնով անոր պատիժ՝ կամ իրէք տարի
սովբլլայ ըսաւ, կամ իրէք ամիս պատերազմ,
և կամ իրէք օր մահատարածամ. որը կուզէ՝
ընտրէ: Ան ատենը Գաւիթ շատ ցաւելով ը-
սաւ. « Լաւ է որ Աստուծոյ ձեռքն իյնամ՝
որոյ ողորմութիւնը շատ է », ուստի մահատ-
արածամն ընտրեց: Եւ առաւօտանց մահն
սկսաւ, ու ինչուան կէսօր եօթանասուն հա-
զար հոգի մեռան: Գաւիթ տեսաւ հրեշտակը
Ունա Յեբուսացիին կալին վրայ, որ ձեռքը
սուր առած կը ջարդէր զամէնքը, ինկաւ Աս-
տուծոյ առջև « Ես հովիւնիւն ըրի մեղքը,
սէպէք է որ զիս պատժես » ըսաւ: Ան ատեն
Աստուծոյ հրամանովն եկաւ Գաղ մարդա-
րէն ու ըսաւ որ ան կալին մէջ սեղան շինէ,
ու Աստուծոյ զոհ մատուցանէ: Գաւիթ
շուտ մը գնաց, ան կալին տեղը գնեց իրեն
եղներովն ու սայլերովը, հոն սեղան շինեց՝
ու եղներն Աստուծոյ ողջակէզ ըրաւ. ասով
մահուան պատիժը դադրեցուց Աստուած:
Եւ Գաւիթ ուզեց որ ետքը տաճարը հոն
շինուի:

68.

Սաղմոնի Բազմաորէւը:

Հ. Գաւիթ երբոր ծերացաւ՝ իրեն յա-
ջորդ զով ընտրեց.

Պ. Ինքը գեռ չընտրած՝ Ագոնիա իր մեծ
աղան ուզեց որ հօրն ետեւէն ինքը նստի, և

զՅովարն ու Աբիաթար քահանայապետն
ալ իրեն գին առած՝ Ողբեթայ վիմին քով
մեծ սեղան ըրաւ, թագաւոր օծուելու հա-
մար: Ան ատեն Նաթան մարգարէն գնաց
Բերսաբէին ըսաւ որ երթայ Դաւթի միտքը
ձգէ, որովհետեւ Սողոմոն տղուն խոստացեր
էր թիւրութիւնը: Բերսաբէն գնաց Դաւթի
սպասեց Ադոնիային ըրածը, միտքը ձգելով
Սողոմոնին համար ըրած երգումը. Նաթան
ալ վրայ եկաւ ու սկսաւ Դաւթի հարցը
նել թէ իրեն հրամանովն է Ադոնիային թա-
գաւորելն, որ միայն զինքն ու Սադուկ քա-
հանան ու Բանեա որդի Յովիդայեայ զօրա-
պետն ու իր Սողոմոն տղան չէ կանչած: Ան
ատենը Դաւիթ շուտ մը հրամայեց որ Սողո-
մոնն իր թագաւորական ջորին հեծցնեն,
Գեհոն տանին, և բոլոր Իէլացւոց վրայ թա-
գաւոր օծեն: Սողոմոն ան ատենը տասուէր
կու տարուան էր: Երբոր Ադոնիայի հետն
եղողները լսեցին որ Դաւիթ Սողոմոնն իր
աթոռը նստեցուցեր է, ցրուեցան. Ադո-
նիան ալ Աստուծոյ խորանը փախաւ, ին-
չուան որ Սողոմոն իրեն խօսք տուաւ չմեռ-
ցնելու՝ թէ որ չարութեամբ չէր ըրածը,
ու թէ որ նորէն բան չխառնէ:

Հ. Դաւիթ մեռնելէն առաջ ինչ կտակ
ըրաւ Սողոմոնին.

Պ. Աստուծոյ պատուիրանքներուն ու
օրինացը վրայօք շատ խրատներ տալէն ետքը,
Յովարայ ու Սեմէիին համար ալ ապրտարեց
որ արգար հատուցումն ընէ: Եւ իր առա-
ջուց պատրաստած ոսկին՝ արծաթը և ուրիշ

բաներն անոր յանձնելով՝ հրամայեց որ Աստուծոյ տաճարը շինէ : Ետքը օրհնելով զինքը՝ Եօթանասուն տարուան վախճանեցաւ, քառասուն տարի թագաւորութիւն ընելէն ետեւ :

Հ. Դաւթի մեռնելէն ետքը Սողոմոնի եղբարցմէ թագաւորութեան աչք ձգող եղաւ .

Պ. Ադոնիան կուղէր նորէն ոտք ելլել . անոր համար գնաց Բերսաբէին աղաչեց որ Սողոմոնի ըսէ՝ իրեն կին առնելու համար Աբիսակ Սոմնացին որ Դաւիթ ծերութեան ատենը քոյն առեր էր : Սողոմոն մօրմէն առ բանս լսածին պէս՝ սաստիկ բարկացաւ, իմանալով Ադոնիային միտքը . ու շուտ մը Բանեա որդի Յովիդայեայ զօրապետը խըրկեց՝ սպաննել տուաւ . Աբիսակըն ալ որ անոր կողմն էր՝ քահանայապետութենէ ձգեց, իր Անաթովթ գեղը աքսորեց, տեղը Սագովկը գնելով : Ան ատեն Յովաբ վախնալով Աստուծոյ խորանը ապաւինեցաւ . Սողոմոն անոր ալ Բանեա որդի Յովիդայեան խրկեց ըսաւ որ դուրս ելլէ, բայց չէլաւ . ուստի Սողոմոն ալ հոն սպաննել տրւաւ, և անոր տեղը զօրապետ Բանեան դրաւ :

69 .

Սողոմոնի Իմաստութիւնը :

Հ. Սողոմոն Սեմէիին գառապտանն ինչպէս կարեց .

Պ . Ա՛րան պարտք դրաւ որ Երուսաղէմէն դուրս չելէ , թէ չէ՝ կըսպաննուի . Սեմէին ալ կեցաւ իրեք տարի : Ետեանգամ մը անոր ծառաները Գեթացւոց երկիրը փախան . Սեմէին ալ գնաց՝ բռնեց ու Երուսաղէմ բերաւ . ան ատեն Սողոմոն մէկէն զինքն սպաննել տուաւ :

Հ . Սողոմոն ի՞նչ բանով աւելի Աստուծոյ սիրելի եղաւ .

Պ . Թագաւորութիւնը հաստատուելէն ետեւ ելաւ Գաբաւոն լեռը , և հոն Աստուծոյ հաղար ողջակէզ մատուց : Աստուած ալ ան գիշերը քնոյն մէջն իրեն երենալով ըսաւ թէ « Խնդրէ ինչ որ կուզես » : Սողոմոն ալ շնորհակալ ըլլալով Աստուծոյ « Միայն իմաստուի կուզեմ » ըսաւ՝ որ այսչափ Ժողովուրդը կառավարեմ : Աստուած ալ ըսաւ . « Որովհետեւ դուն ոչ երկայն կեանք՝ ոչ հարստութի՝ ոչ թշնամիներու դէմ յաղթութիւն խնդրեցիր , անոր համար այնչափ իմաստուն ըլլաս՝ որ քեզի պէս մարդ չէ եղած և պիտի չըլլայ . և ասկէ զատ չխնդրածդ ալ քեզի կուտամ . անանկ հարուստ ըլլաս որ քու օրերդ թագաւորներուն մէջ քեզի պէս չգանուի . ու թէ որ քու հօրդ Դաւթի շիտակ ճամբէն դուրս չելէս , քեզի երկայն կեանք ալ կուտամ » : Առաւօտանց Երուսաղէմ դարձաւ ու հոն ալ նորէն Աստուծոյ ողջակէզ ընելէն ետեւ , մէկէն յայտնուեցաւ իր իմաստութիւնը՝ առջի ըրած դատաստանովը :

Հ . Սողոմոնի իմաստութեանն առջի նշանը ո՞րն եղաւ .

Պ . Երկու կնիկ գատաստանի եկան , որոնք երկուքն ալ իրեք օր ետե առաջ մէյմէկ տղայ բերեր են . մէկ գիշեր մը մէկը իրենին վրան պառկած մեռուցեր է , ու գաղտուկ գնացեր մէկալինին հետ փոխեր է . ուստի երկուքն ալ կրպնդեն թէ ողջն իրենն է : Սողոմոն ասանկ կտրեց գատաստանն որ ողջ տղան երկու կտոր ընեն ու կէսը մէկուն՝ կէսը մէկալին տան : Ասով մէկէն իմացուեցաւ տղուն բուն մայրն՝ որ գու թը շարժելով կաղաչէր թէ տղան մէկալին տան ու չսպաննեն . իսկ մէկալը կուզէր որ կէսկէս բաժնուի : Սողոմոն լռեցուց զանոնք ու ըսաւ . « Աստղան ան կնոջն է , որն որ ասոր մեռնիլը չուզէր , անոր տուէք » : Աս գատաստանը զամէնքը զարմացուց ու Սողոմոնն ամենուն պատկառելի ըրաւ :

Հ . Սողոմոն թագաւորելուն պէս տաճարը շինեց .

Պ . Ամէն գիէն խաղաղութիւն ըլլալով հարստութիւնը օրէ օր կաւելնար . ուստի թագաւորութեանը չորրորդ տարին մեծ սրատրաստութեամբ շինելու ձեռք զարկաւ : Ութսուն հազար հոգի էին քար կարողները , եօթանասուն հազար հոգի՝ քար կրող , իրեք հազար հինգ հարիւր վերակացու , ու շատ վարպետ արհեստաւորներ ալ որ Քիւրամ Տիւրոսի թգրն ու Փարաւոն Եգիպտոսի թագաւորը՝ Սողոմոնին խրկեցին : Ասանկով տաճարը եօթը տարուան մէջ շինուեցաւ՝ անանկ փառաւոր , որ աշխարհքիս վրայ նմանը չէ եղած , մէջը բոլոր ոսկւով ծեփած :

Հ. Երբոր տաճարը շինեւր լմնեցաւ՝ ինչ
հանգէս ըրաւ Սողոմոն .

Պ. Նախ Աստուծոյ տապանակը մեծ փառ-
քով բերաւ ան տաճարին մէջը, ետքը տասն-
ուչորս օր բոլոր Իսրայէլացիքը ժողոված՝ մեծ
տօն կատարեց . և քսանութիւն հազար կով-
ու հարիւր քսան հազար ոչխար զոհ ըրաւ
Աստուծոյ . հոն ինքն ալ շնորհակալութեան
աղօթք մը ընելով խնդրեց . Աստուծմէ որ
ան տեղը ժողովուրդը ինչ խնդրուածք որ
ընէ, Աստուած կատարէ : Ան ասեն լուսա-
ւոր ամպով մը տաճարը լեցուեցաւ ու եր-
կընքէն կրակ իջնալով՝ ըրած ողջակէզնէրը
այրեց : Ժողովուրդը սոսկալով՝ երեսի լըսյ
ինկած՝ Աստուծոյ փառք կուտային : Ան գի-
շերն Աստուած նորէն ըսաւ Սողոմոնի թէ
« Խնդիրներդ կըկատարեմ, ատ տաճարն
ալ իմ տունս կըսեպեմ, միայն թէ Դաւթի
ճամբէն չխոտորիս որ որդւոց որդի թագա-
ւորութիւնդ ալ հաստատեմ » :

Հ. Սողոմոն տաճարէն զատ ինչ շինու-
թիւններ ըրաւ .

Պ. Տաճարը լմննալէն ետե՛ իրեն թա-
գաւորական պալատը շինեց, որուն մէջ ամե-
նէն փառաւոր իր թագաւորական թոռն էր
փղոսկրէ՝ և ոսկի զարդերով . վեց աստիճան
ունէր, որոնց վրայ երկու կողմէն տասուեր-
կու առիւծ շինած : Փառաւոր պալատ մըն
ալ շինեց Փարաւոն թագաւորին աղջկանը
համար, որ իրեն կինն էր : Ասոնցմէ զատ քա-
ղաքներ ալ շինեց, և բոլորը քսան տարուան
մէջ եղաւ . նաւեր ալ շինել տուաւ Սողոմոն :

ու Սովբեր խրկեց , որ իրեք տարին հեղ մը անկէ շատ ոսկի , աղնիւ քարեր և ուրիշ շատ բարիք կը բերէին : Ասոնցմով անանկ եղաւ որ ամէնքը Սողոմոնին իմաստութեանն ու հարստութեանը վրայ զարմացած , զինքը տեսնել կուզէին :

Հ . Ո՞վ եղաւ որ Սողոմոնը տեսնելու հմը աշխարհքէ աշխարհք քալեց .

Պ . Սաբայ թագուհին՝ իր զօրքերովը և ուղտերովն ընծաներ հեաը առած եկաւ որ Սողոմոնին իմաստութիւնը փորձէ : Բայց Սողոմոնի հետ խօսելէն ետքը , ամէն բանին կարգը կանոնն ալ տեսնելով , ըսաւ . « Ասածներս տեսածիս կէսը չէր , Աստուած սիրեր է աս ազգն որ զքեզ իրենց թագաւոր դրեր է » : Սողոմոն ալ անոր տուած ընծաներուն տեղ ինչ որ անոր սիրտն ուզեց՝ տուաւ ու ճամբեց :

70 .

ՅԵՐԵՄԻԱՏ :

Հ . Սողոմոն ինչուան մահը Աստուծոյ հաւատարիմ մնաց .

Պ . Տարիքն առնելով՝ սկսաւ Աստուծմէ հեռանալ . վասն զի Աստուծոյ արգելած ազգերէն կին առաւ , ու անոնց սիրոյն համար կռատուններ շինեց . իր իմաստութեամբն Աստուծոյ ըրած ամէն բանը քննեց իմացաւ , կնոջը սէրէն խաբուած՝ ինքը զինքն ալ իր Աստուածն ալ մոռցաւ . անոր համար Աստուած ալ սաստիկ բարկացաւ Սողոմոն .

նի, և ուղեց որ թագաւորութիւնն իրմէն առնէ ծառային տայ: Բայց Դաւթի սիրոյն համար երկու բան կըշնորհեմ ըսաւ. մէյմը որ քու օրդ չեմ քներ, երկրորդ որ միայն երկու ցեղը Դաւթի տանը կըթողում: Ան ատեններն երկու այլաղգիք՝ Ադեր ու Ռասոն սկսան Սողոմոնի գէմելել:

Հ. Աստուած ի՞նչ կերպով հանեց տասը ցեղը Սողոմոնին ձեռքէն.

Պ. Երբոր Սողոմոնին ծառան Յերոբոամ՝ հաբատայ որդին Եփրեմի ցեղէն՝ բանի մը համար Երուսաղէմէն ելեր կերթար, Աբիա Սիլոնացի մարգարէն նոր լաթ մը հագած եկաւ Յերոբոամին, ան լաթը տասուէրկու կտոր ըրաւ ու տասն անոր տուաւ, ըսելով. «Աստուած Սողոմոնի թագաւորութեանը տասը ցեղը քեզի պիտի տայ՝ անոր ապերախ տութեանը համար. դուն ալ, ըսաւ, թէ որ Աստուծոյ պատուիրանքները պահես, որ գւոց որդի թագաւորութիւն կընես»: Երբոր իմացաւ Սողոմոն, Յերոբոամը մեռցրնէլ ուղեց. ան ալ փախաւ Եգիպտացւոց թագաւորին քովը ինչուան որ Սողոմոնը մեռաւ՝ քառասուն տարի թագաւորութիւն քշէլէն ետքը:

Հ. Իսրայէլացւոց տասը ցեղին թագաւորութիւն ի՞նչ կերպով Յերոբոամայ ձեռքն անցաւ.

Պ. Սողոմոնի մեռնելէն ետեւ Ռոբովամ անոր տղան Սիկիմ քաղաքը գնաց՝ հօրը տեղը թագաւոր օծուելու. Յերոբոամն ալ որ Սողոմոնի մահը լսելով դարձեր էր Եգիպտոս,

տոսէն՝ հոն կանչեցին, խնդրեցին Ռոբովա-
մէն որ տուրքերը թեթեւցնէ. Ռոբովամալ
“ Իրեք օրէն եկէք, ըսաւ, որ սպասասխան
տամ ”. ու գնաց առաջ Սողոմոնին առէնի
ծեր խորհրդականներուն հարցուց. անոնք
ըսին որ առջի բերանն անուշուք վարուելով
սրտերնին վաստըկի: Բայց Ռոբովամ գնաց
իրեն հասակակից տղոցն ալ հարցուց, ու
անոնց տուած խորհրդին հաւնելով, գնաց
ըսաւ ժողովրդեան. “ Իմ ճկոյթ մատս՝
հօրս մէջքէն հաստ է. հայրս ձեր վիզն անուր
դրաւ, ես ան անուրը պիտի ծանրացնեմ.
հայրս ձեզ գաւազանով կրծեծէր, ես զձեզ
քուքով պիտի ծեծեմ ”: Ան առենը Իսրայէ-
լացւոց տասը ցեղը մէկ եղած “ Մենք քեզի
հեաբան չունինք, ըսին, գնա՛ք ու ցեղիդ թա-
գաւորէ ”. ու իրենք Յերոբովամի իրենց թա-
գաւոր դրին: Ետքը Ռոբովամ ետնուէն Ա-
դոնիրամ իշխանը խրկեց հաշտեցնելու հա-
մար, անոնք բռնեցին՝ քարկոծեցին. Ռոբո-
վամ ալ վախնալով Երուսաղէմ փախաւ:

Հ. Ռոբովամէն բաժնուելուն համար
Իսրայէլացւոց մէջ ամենեկին կռիւ չեղաւ.

Պ. Ռոբովամ հարիւր ութսուն հազար
մարդ ժողվեց Յուդայի ու Բենիամինի ցե-
ղէն, կռուի դուռ բանալ կռուէր. բայց
Աստուած Սամէէ մարգարէն խրկեց, որ ը-
սաւ. “ Աս բաժանումս Աստուած ըրաւ,
սպարապ տեղը մի կռուիք ”: Ասանկով մէ-
ջերնին խաղաղութիւն եղաւ:

Յէրոբոմայ կռապաշտութենը :

Հ . Յերոբոմայ հաւատարիմ մնաց Աստուծոյ ինչուան ետքը .

Պ . Չէ . վասն զի վախնալով որ չըլլայ թէ Խորայէլացիք աստուածաշտութեան համար Երուսաղէմի տաճարն երթալով կամաց կամաց Ռոբովամի կողմն ելլեն , երկու ոսկիէ հորթ շինեց , ու մէկը Դան՝ մէկալն ալ Բեթէլ քաղաքը դրաւ , ու հրամայեց ամենուն որ անկէ ետեւ զոհ ընելու համար Բեթէլ կամ Դան երթան , ըսելով թէ “ Զձեզ Եգիպտոսէ հանող աստուածները ան հորթերն են ” : Ժողովրդեան մէջէն մէկ քանին քուրմ ըրաւ , տօնի օրեր ալ որոշեց , ու յայտնի կռապաշտութիւն խոթեց Խորայէլացւոց մէջ :

Հ . Երբոր Յերոբոմայ սկսաւ կռապաշտութիւն ընել , մէկ կերպով մը Աստուած զինքը չխրաակեց որ դարձի գայ .

Պ . Առջի անգամն որ Յերոբոմայ Բեթէլ , սեղանին առջեւ գնաց զոհ ընելու , Յուդայի երկրէն մարգարէ մը եկաւ , սկսաւ կանչել . “ Ո՛վ սեղան , գիտնաս որ Դաւթի ցեղէն Յովսիա անունով մէկը քու վրադ քուրմերդ զոհ ալիտի ընէ : Նշան ըլլայ ըսածիս որ սեղանը հիմա ճղքուի ու վրայի բաները վար թափին ” : Յերոբոմայ ձեռքն երկնցուց , ըսաւ . “ Բռնեցէք ասամարդը ” , մէկէն ձեռ-

քը չորցաւ՝ երկնցուցած մնաց . սեղանն ալ մարգարէին ըսածին պէս ճգբուեցաւ : Ան ատենը Յերոբոամ սարսափած աղաչեց մարգարէին . ու անոր աղօթքովը բժշկուեցաւ : Ետքն ուզեց որ մարգարէն իրեն քովը կերակուր ուտէ . ան յանձն չառաւ ու գնաց :

Հ . Յերոբոամ զղջալէն ու ձեռքը բժըշկուելէն ետքն որ ան նշանները տուող մարգարէին աղաչեց՝ իրեն հետ կերակուր ուտելու , մարգարէն ինչո՞ւ յանձն չառաւ .

Պ . Ինչպէս որ ինքը մարգարէն տուաւ պատճառը , Աստուած անոր ապրտպրեր էր որ դուրս տեղ հաց չուտէ , ու նոյն գնացած ճամբէն ետ չդառնայ . անոր համար ալ ուրիշ ճամբով ետ դարձաւ . բայց չկրցաւ ինչուան ետքը պահել առ հրամանը . վասն զի սուտ մարգարէ մը իրեն աղոյմէ իմանալով անոր ըրածները , մէկէն գնաց ճամբան՝ գիմացն առաւ , սուտ ըսաւ թէ “ Աստուած ինծի ապրտպրեց որ զքեզ կերակուրի հրամցընեմ ” . երբոր անկէ խաբուած նստաւ ուտելու , Աստուած յայտնեց որ իր անհնազանդութեանը պատիժ՝ օտար տեղ պիտի մեռնի : Ետքը նորէն ճամբան երթալու ատեն առիւծը զինքը պատռեց . որ սուտ մարգարէն երբոր իմացաւ , առաւ թաղեց , ու աղոյցն ալ յանձնեց որ զինքն ալ անոր քովը թաղեն :

Հ . Յերոբոամայ ձեռքին բժշկութեանը համար ըրած զղջումը սրտառնեց էր .

Պ . Չէ , անոր համար Աստուած ալ բար-

կացեր էր անոր : Եւ երբոր իր Աբիա տղան ծանր հիւանդութեան մէջ ինկաւ , ու Յերոբոամ իր կնկանը լաթերը փոխել տալով՝ գաղտուկ՝ ընծաներով Սելով խըրկեց զինքն Աբիա մարգարէին որ տղին համար հարցընէ , Աճյայտեց Աբիային որ Յերոբոամի ըրած ապերախտութիւնը կնկանն երեսը զարնելով ըսաւ . « Աստուած զձեզ տնով տեղով պիտի ջնջէ . և հիմա դուն տուն դառնալուդ պէս՝ Աբիան պիտի մեռնի , ու գերեզման մանէ , բոլոր տանը մէջ միայն անիկայ արգար գտնուելուն համար : Իսկ մեկաշնոնք թէ որ քաղքին մէջ մեռնին՝ չները պիտի ուտեն , թէ գուրսը մեռնին՝ թռչունները » . Եւ անանկ եղաւ :

72.

Նաբատ , Բաասա , Էլա , Զաբբէ , Աթաաբ :

Հ . Աբիային ըսած պատիժը Յերոբոամայ վրայ երբ կատարուեցաւ .

Պ . Քսանուերկու տարի թագաւորելէն ետեւ երբ չարաչար մեռաւ , իրեն Նաբատ կռապաշտ որդին տեղը նստաւ . բայց երկու տարիէն Բաասա զօրապետը գլուխ քաշեց , ու զինքն սպաննեց , թագաւորութիւնը ձեռքէն առաւ , ու բոլոր Յերոբոամայ ցեղն ալ թրէ անցուց :

Հ . Բաասա ինչպէս թագաւորութիւն բշեց .

Պ . Յերոբոամայ պէս կռապաշտութիւն

ըրաւ . անոր համար Աստուած Յէու մարգարէին բերնովն խմացուց որ Յերոբոամայ պէս պիտի ըլլայ իրեն ալ : Եւ քսանութեք տարի թագաւորելէն ետքը երբոր մեռաւ , ու իր որդին Էլա սկսաւ թագաւորել . զան ալ Չամբրի զօրապետը սպաննեց կերսւխու մի մէջ եղած ատենը՝ թագաւորութեան երկրորդ տարին , ու ինքը թագաւորելով ջնջեց բոլոր Բաասային ցեղը :

Հ . Չամբրի ո՞րչափ ատեն թագաւորեց .

Պ . Եօթն օր . վասն զի բանակը ուրիշտեղ ըլլալով , երբոր զօրքը խմացան , իրենց Ամրի զօրապետը թագաւոր դրին , ու եկան Թերսա թագաւորական քաղաքը պաշարեցին : Չամբրի երբոր նեղը մտաւ , իր պալատին կրակ տուաւ , ու ինքն ալ մէջն այրեցաւ :

Հ . Չամբրին սպաննուելէն ետքը՝ Ժողովուրդը Ամրին ընդունեցան .

Պ . Ոմանք ընդունեցան , ուրիշներն ալ թամնի անունով մէկը կուզէին . բայց յաղթեց Ամրին ու թագաւորեց տասուերկու տարի , կռապաշտութիւն ընելով . և չինեց Սամարիա քաղաքը :

Հ . Ամրիէն ետեւ ո՞վ թագաւորեց Իսրայէլացւոց .

Պ . Աքաաբ՝ որ առջիններէն աւելի չար եղաւ՝ Յեզաբէլ իր կինն այլազգի աղջիկ ըլլալուն համար : Աստուած ալ սատարիկ բարկանալով , Եղիա մարգարէն իրկեց անոնց խմացուց որ Իսրայէլացոց երկիրը տարիներով անձրեւ պիտի չգայ ու սաստիկ սով պիտի ըլլայ : Երբոր ըսածին պէս սովը սաստկա-

ցաւ, Աբաաբ ու Յեզաբէլ կատաղած՝ Եղիան կը փրնառէին որ սպաննեն, կարծելով թէ անոր ուզելովն եղեր է աս սովը. և Եղիան չգտնելով՝ ուրիշ մարդարէներէն ձեռուընին ինկածը կըմեռցընէին:

Հ. Եղիասովին ատենն լինչպէս ապրեցաւ.

Պ. Աստուած հրամայեց իրեն որ երթայ անապատը՝ Քոռաթու ջրին քովը բնակի, ու հոն ագռաւներն առաւօտ իրիկուն իրեն հաց ու միս բերեն: Ետքը ան ջուրն ալ երբոր ցամքեցաւ, Աստուած Եղիային ըսաւ որ Սիւդոնացւոց Սարեփթա քաղաքն երթայ, հոն իրեն որբն արի կին մը կերակուր տայ: Գնաց, ու երբոր կտոր մը հաց ուզեց, կինն ըսաւ՝ թէ՛ «Միայն քիչ մը ալիւր ու եղ մնացեր է որ ուտենք ու մեռնինք պիտի», : «Ալիւրդ ու եղդ չպակսին, ըսաւ Եղիա, ինչուան որ ան ձրև գայ» :

75.

Քոռաթու ջրին շուրջ :

Հ. Սովին ատեն Աբաաբ զԵղիան փրնառելով կըրցաւ գտնել.

Պ. Սովին երբորդ տարին Աստուծոյ հրամանաւ Եղիա ինքիրեն գնաց որ երկնայ Աբաաբու. և նախ հանգիպեցաւ անոր Աբգիու հազարապետին որ ձիերուն համար խոտ փրնառելու կերթար. «Գնա՛, ըսաւ Եղիա, խնայուր Աբաաբին թէ հոս եմ», : Աբգիու յանձն չառաւ, ըսելով «Չըլայ թէ Աստուծոյ հոգին զքեզ ուրիշ տեղ մը

տանի, ետքը ղիս կըմեռցընէ Աքաաբ. վն
 ղի ես ալ երկիւղած մարդ եմ ու ան սո-
 վին ատենն Աքաաբին ձեռքէն փախուցած
 հարիւր մարդարէ գաղտուկ այրի մէջ պա-
 հեր եմ ու հացով ջրով կըկերակրեմ », :
 « Մի վախեր, ըսաւ Եղիա, այսօր պիտի երև-
 նամ ես անոր », : Ան ատենը գնաց Աբգիու-
 իմացուց : Աքաաբ զԵղիան տեսածին պէս՝
 « Ի՛նչացւոց մէջ խռովութիւն ձգող » կանչեց
 իրեն. Եղիան ալ ըսաւ, « Դուք էք՝ որ Աս-
 տուծոյ տեղ Բահաղը կըպաշտէք », : Ետքը
 ապսպրեց Աքաաբին որ Կարմեղոս լեռը
 ժողովէ ամէն ժողովուրդը և ութը հարիւր
 յիսուն քուրմերը. երկու եզ ալբերէն մոր-
 թեն, մէկը ինքը մէկալն ալ քուրմերը, և
 Աստուծոյ մատուցանեն. որուն Աստուածն
 որ երկնքէն կրակ իջեցընէ ու այրէ պատա-
 րագը, ան է իրաւ Աստուածը : Ժողովուրդն
 աս բանիս հաւնեցաւ. ուստի առաջ քուր-
 մերն իրենց եզը չոր փայտերու վրայ դրին
 և առաւօտէն ինչուան իրիկուն անոր չորս
 դին կըպառտէին ու կըկանչէին Բահաղը :
 Եղիան ալ ծաղր ընելով կըսէր, « Ամուր
 կանչեցէք, թէ որ քուն է՝ արթննայ », :
 Անոնք ալ սկսան ալ ամուր կանչուըռտել՝
 մարմիննին ալ կըճեղքըռտէին, բայց ձայնմը
 չէլաւ : Ան ատեն « Մէկգի կեցէք » ըսաւ Ե-
 ղիա. ու ինքը տասուերկու քարերով սեղան
 մը շինեց և ամէն բան պատրաստելէն ետքը
 վրան տասուերկու սափոր ջուր լեցընել տը-
 ւաւ, անանկ որ միսը կըլողար ջրին մէջը. ու
 խնդրեց Աստուծմէ որ ինքզինքը ժողովըր-

դեան խմացընէ։ Մէկէն երկնքէն կրակ իջաւ՝ այրեց ողջակէզը՝ ջուրը՝ սեղանն ալ մէկտեղ։ Ժողովուրդը ապշած երեսի վրայ ընկան՝ ըսելով․ « Իրաւի աս է ճշմարիտ Աստուածը »։ Ան ատեն Եղիա հրամայեց ժողովրդեան որ Բահաղի քուրմերը բռնեն․ ուղամէնն ալ ջարդեն։ Ետեւ Ա. քաաբին ըսաւ, թէ « Անձրևի չբռնուած՝ գնա՛ կերակուրդ կէր », Ա. քաաբ տուն հասաւ չհասաւ՝ անձրևն ալ առաւ։

Հ․ Եղիայի քուրմերը ջարդելը երբոր ըսեց Յեզաբէլ ի՞նչ ըրաւ․

Պ․ Սաստիկ սրգողելով Եղիայի, խրկեց ըսաւ, թէ « Աչողը զքեզ ալ քուրմերուն պէս պիտի ընեմ »։ Եղիա վախցաւ ու գէպի Յուդայի երկիրն անասպատը փախաւ։ Ճամբան հոգնած անօթի ծառի մը տակ նստած՝ քուրմ տարաւ․ հրեշտակ Աստուծոյ եկաւ արթնցուց, « Ելի կէր ըսաւ »,։ Աչքը բացաւ՝ տեսաւ որ քովը հաց ջուր կայ, կերաւ ու նորէն քնացաւ։ Հրեշտակը նորէն ըսաւ որ ելէ ուտէ, վս ղի շատ ճամբայ պիտի ընէ։ Նորէն կերաւ ու անոր ութովը քառասուն որ ճամբայ ընելով Քորեբ լեռը հասաւ։

Հ․ Եղիա Քորեբ լեռը ի՞նչ ըրաւ․

Պ․ Հոն այրին մէջ երբ կը գանգատէր, Աստուած խմացուց թէ Իէլացւոց մէջ ան գէշ կռապաշտութեան ատենը եօթը հազար աստուածապաշտ մարդ կայ․ ու ապրջ պրեց որ երթայ Ազայէլն Ասորւոց թիւր օժէ, ու Յէու զօրապեան ալ Իէլացւոց, Եղիսէն ալ իրեն ատեղը մարդարէ գնէ, որ անոնց

ձեռքով Ա. քաաբն ու Յեզաբելը պատժը-
ւին : Գնաց Եղիա հանգիպեցաւ Եղիսէին
որ աասուերկու եղով երկիր կը հերկէր, կան-
չեց . ան ալ թողուց ամէն բան ու սկսաւ
իրեն հետ պտըտիլ :

74.

Աստուծոյ պատգամները :

Հ . Ա. քաաբին առջի ըրած պատերազմը
որն եղաւ .

Պ . Որդի Ադերայ Ասորուոց թագին ուրիշ
այլազգի թագաւորներու հետ եկաւ Սա-
մարիան պաշարեց ու Ա. քաաբի դեսպան
խրկեց՝ ըսելով “ Քու ունեցած արծաթ-
ներդ՝ ոսկիներդ՝ կնիկներդ ու զաւակներդ
բոլորն ալ իմս են ” : Ա. քաաբ վախէն պախն
տուաւ՝ թէ “ Անանկ է ” : Ան ալ նորէն խրկեց
ըսաւ՝ թէ “ Վաղը բոլորն ալ ինծի խրկես ” :
Ա. քաաբ խորհուրդ ըրաւ ու պախն խրկեց
թէ “ Չըլլար ” : Երբոր անոնք սկսան խրոխ-
տալ, “ Աւհերիք է՝ ըսաւ Ա. քաաբ, չպար-
ծի կորն իբրեւ ուղիղ ” : Եսքը երբոր անոնք
ուտելու իմելու հետ էին՝ մարգարէի մը
խօսքով անոնց վրայ վազեց ջարդեց փախուց
զամէնքը : Ասորիք կարծելով որ Իէլացուոց
Ասաուածը լեռներու Ասաուած է, անոր
համար մէկալ տարի նորէն պատերազմ բա-
ցին Յափեկա դաշտին վրայ : Ասաուած նո-
րէն ան մարգարէին բերնով իմացուց Ա. քա-
աբին որ անանկ ծուռ կարծիք երթալնուն

համար պիտի յաղթուին . ուստի մէկ օրուան մէջ անոնցմէ հարիւր հազար հոգի կոտորեցին Իէլացիք . մնացածներուն վրայ ալ քաղքին պարիսպը փլաւ . քսանուէօթը հազար ալ հօն մեռան : Ան ատենը թագաւորն ինն ալ գաղտուկ տեղ մը փախած՝ իշխանները խրկեց որ յաղթուածի զգեստով եկան Ա. քաաբէն թողութիւն ուզեցին : Ա. քաաբ ալ խղճաց վրանին՝ ու մեծարեց անոնց թագաւորը , իր կառքին մէջ քոյն առաւ , հետը բարեկամութե դաշինք դրաւ . ասոր համար Աստուած նեղացաւ , մարդարէի ձեռքով առակով մը իմացուց որ անոնց տեղն ինքն ու իր ժողովուրդը պիտի ջարդուին :

Հ . Ա. քաաբ՝ որդի Ադերայ թիբրին գէմըրած պատերազմէն ետե յիշատակի արժանի ինչ գործք ըրաւ .

Պ . Մեծ անիրաւութիւն մը ըրաւ ասկերպով : Նաբովթայ այգին Ա. քաաբի պալատին քով ըլլալով , Ա. քաաբ կուզէր գնել . բայց Նաբովթ չէր տար՝ իր հօրը ժառանգութիւն ըլլալուն համար : Ա. քաաբ ասոր վրայ տրտմած՝ մէկ օր մը հաց չկերած պառկեցաւ . Յեզաբէլ կինը հարցուց իմացաւ , մէկէն հրովարտակ մը գրեց անոր քաղաքացիներուն մեծերուն որ դատաստան ընեն ու երկու սուտ վկայով հաստատեն թէ Նաբովթ Աստուծոյ ու թիբրին գէմ խօսեր է . ու ասանկով քարկոծ են զինքը : Ետքը երբոր Ա. քաաբ Յեզաբէլէն իմացաւ Նաբովթայ մահը , առջի բերան քիչ մը ցաւ ցցուց , բայց

էտքը գնաց առաւ այդին : Ան ատենն Աստուած խրկեց զԵղիան Աքաաբին՝ ասանկ ըսելով. « Ուր որ անմեղ Նաբովթին արիւնը շները լափեցին , հոն քուկդ ալ լափեն , ու Եզրայէլ քաղքին պատին տակը Յեզաբելի մարմինն ալ շներն ուտեն , և քու ցեղդ ալ բոլոր ջնջուի » : Բայց որովհետեւ ինքը Նաբովթայ մահուանը վրայցաւ ցցուց՝ անոր համար « Քու օրդ չըլլան աս բաներս » ըսաւ :

Հ . Աքաաբ ի՞նչպէս մեռաւ .

Պ . Որդի Ադերան ազատելէն իրեք տարի ետեւ նորէն Աքաաբ ուզեց պատերազմ բանալ Ասորուոյ գէմ՝ որ Ռամաթ Գազաադն անոնց ձեռքէն առնէ : Յովսափատ Յուդայի թագաւորն ալ ան օրերը հոն գտնուելով՝ խորհուրդ տուաւ որ մարգարէներուն հարցընեն . ուստի չորս հարիւր սուտ մարգարէ ժողոված՝ յաջողութիւն կըխոստանային : Ան ատենը Յովսափատ ըսաւ . « Չկայ մէկ Աստուծոյ մարգարէ մըն ալ որ անոր հարցընենք » : Աքաաբ ըսաւ . « Կայ մէկն որ միշտ իմ վրաս գէշ կըխօսի » : Յովսափատ աղաչեց՝ բերել տուաւ , որ Միքիա մարգարէն էր , ու համարձակ եկաւ ամենուն գէմ ըսաւ , թէ « Աքաաբ ան պտորզմին մէջ պիտի մեռնի » : Բարկացաւ Աքաաբ ու բանտ գնել տուաւ , որ եթէ ողջ գառնայ ինքը պտորզմէն մեռցընել տայ : Եւ գնաց ան պատերազմին մէջ նետով զարնուեցաւ , ու ինչուան իրիկուն արիւնը վազելով՝ մեռաւ . և նստած կառքն ալ արիւնով լցուած՝ Սամարիա քաղաքը

Նաբովթայ այգիին տեղը բերած լուանա-
լու ատեն՝ շներն արիւնը կըլափէին:

75.

Որդիա, Յովնա, և Եղիայի վերանալ:

Հ. Աբաաբին տեղն ուլ յաջորդեց.

Պ. Ութողիա իրեն տղան որ կռապաշտու-
թիւն ընելով՝ երկու տարիէն ետքը օր մը
տանը պատուհանէն իյնալով չարաչար հի-
ւանդացաւ, ու մարդիկ խրկեց Ակկարոն
քաղաքն որ Ճանձիկ կուռքին հարցընէ թէ
պիտի բժշկուի: Ան ատենն Աստուծոյ
հրամանովն Եղիա հանգիսեցաւ անոնց ու
ըսաւ. « Ի՛նչացիք Աստուած չունի՞ն՝ որ դուք
Ճանձիկ կուռքին կերթաք հարցընելու.
գնացէք իմացուցէք իրեն որ Ի՛նչացուոց Աս-
տուածը կըսէ թէ Պառկած տեղէդ մէյ մ՝
ալ պիտի չելլես », Ութողիան երբոր նշաննե-
րէն իմացաւ թէ Եղիան է ան ըսողը, վրան
յիսնապէտ մը խրկեց զօրքով ան ատենն որ
Եղիա լեռան մը վրայ նստեր էր: Յիսնապե-
տը վարէն ըսաւ. « Մարդ Աստուծոյ, թա-
գաւորըքեզ կուզէ », Պատասխանեց Եղիա.
« Թէ որ ես մարդ Աստուծոյ եմ, հիմա կրակ
իջնայ երկնքէն ու զքեզ քու մարդիկներովդ
այրէ », Մէկէն կրակ իջաւ՝ զամէնքն այրեց:
Ութողիա նորէն յիսուն մըն ալ խրկեց, ա-
նոնք ալ առջինին պէս այրեցան: Երրորդ
անգամն որ խրկեց, յիսնապէտը ծունկի
վրայ եկաւ, ու աղաչեց Եղիային որ իրենց

խնայէ՝ չայրէ, ու ելլէ գայ : Ան ատենը
Եղիա Աստուծոյ հրամանովը գնաց, յան-
գիմանեց Թագաւորին կռապաշտութիւնն,
ու “ Պիտի մեռնիս ” ըսաւ : Ասանկով Ոքո-
ղիան ալ մեռաւ :

Հ. Ոքողիայէն ետեւ ո՞վ եղաւ Թագաւոր
Իսրայէլացւոց .

Պ. Ինքն որդի չունենալով, Յովթամ իր
եղբայրը նստաւ՝ տասուերկու տարի . որ
Թէպէտ հօրը չափ գէշ չէր, բայց կռապաշ-
տութիւնը բոլորովին ձեռքէ չթողուց : Ասոր
օրերը Մովբացիք ապստամբեցան :

Հ. Յովթամայ Թագաւորութեան ատենը
ինչ նոր գործք ըրաւ Եղիա .

Պ. Աստուած ուղեց որ զինքն ողջ ողջ եր-
կինքը վերացնէ . ուստի ինքն ալ կուզէր
որ մինակ տեղ մը երթայ՝ վերանալու հա-
մար . բայց Եղիսէն իմացաւ ու քովէն չէր
զատուեր . ինքն ալ տեսաւ որ չըլլար, մէկտեղ
Յորդանանին քովը գնաց՝ իր կաշիէ վերար-
կուով ջրին զարկաւ երկու ճեղքեց ու մէ-
ջէն անցան : Հոն յայտնեց Եղիսէի՝ Թէ
“ Ես պիտի աշխարհքէս վերանամ . ուստի
խնդրէ, ըսաւ, ինծմէ ինչ որ կուզես ” . Եղի-
սէն ալ ըսաւ . “ Քու երկու զօրութիւնդ
ալ՝ հրաշք ընելու և մարգարէանալու՝ ինծի
գան ” : “ Դժուար բան խնդրեցիր, ըսաւ
Եղիան, բայց Թէ որ զիս տեսնես երկինք ել-
լէլու ատենս, ուղածդ ըլլայ ” : Մէյմըն ալ
յանկարծ կրակէ կառքով և ձիերով սկսաւ
վեր ելլել . Եղիսէն ալ սկսաւ կանչել,
“ Հայր հայր, ո՞ր կերթաս՝ Իսրայէլացւոց

կառքն ու կառավարը”։ Ետքը արտամու-
թեամբ իր լաթերը պատռեց՝ ու Եղիայի
վերարկուն ձեռք առած՝ որ վեր ելելու
ստեն վրան ձգեց՝ նշան թէ խնդիրքը կը-
կատարէ, եկաւ Յորդանան գետին զարնե-
լով երկու բաժնեց ջուրն, ու նորէն ասդիս
անցաւ :

76.

ԵՂԻՍԷԻ ՀԻՄՆԵՐԸ :

Հ. Եղիսէն Եղիայէն առած զօրութիւնն
ինչ բաներու մէջ երևցուց .

Պ. Երբոր Երիքով գնաց, քաղաքացիքն
խմանալով թէ Եղիայի զօրութիւնն անոր
անցեր է, աղաչեցին որ քաղքին ջուրն աղէկ
ցնէ որ լեղի էր ու վնասակար : Եղիսէն ալ
գնաց օրհնեց . մէջն աղ ցանեց ու անուշ-
ցուց : Ետքը ճամբան տղաքներ ելան դի-
մացն ու սկսան զինքը ծաղը ընել՝ կունտ
գլուխ՝ կանչելով . Եղիսէն ալ զանոնք անի-
ծելուն պէս՝ անտառէն երկու արջ վրանին
վազեցին ու քառսունուերկու հոգի մեռու-
ցին : Անգամ մըն ալ որբեկարի կնոջ մը պարտ-
քընտէրները պարտքի տեղ երկու տղաքը
կուղէին առնել . եկաւ Եղիսէին ոտքն ին-
կաւ . հարցուց Եղիսէն՝ իմացաւ որ քիչ մը
եղ ունի, « Գնա՛ ըսաւ գրացիներէդ փոխ
առ պարապ ամաններ ու ան եղն ամենուն
մէջ լեցու » : Ասանկով որչափ աման որ
գտաւ կինը՝ ամէնն ալ լեցուեցաւ ու անով
պարտքը վճարեց : Շատ անգամ Եղիսէ

Սոմնա քաղաքը կերթար . հոն բարեպաշտ
ամուլ կլին մը իր տունն անոր խուց մը պատ-
քաստեր էր որ միշտ հոն կիջնար . մարգա-
րէն ուզելով անոր բարի սրտին հատուցմունք
մը ընել, Աստուծոյ խնդրեց, որ անոր զա-
ւակ մը եղաւ . աս տղան մեծնալէն ետքը
երբորմեռաւ, Եղիսէն աղօթքով նորէն ողջա-
ցուց զինքը : Սովի ատեն իր աշկերտին ըսաւ
որ երթայ քիչ մը կանաչեղէն ժողովէ ու մար-
գարէններուն կերակուր ընէ . աշկերտը գնաց
շատ ազօխ գտաւ՝ շաղկեց բերաւ, ու չգիտ-
նալով սանին մէջը դրաւ եփեց . մարդիկն
ուտելու ատեն խմացան որ ժանգը զարկե-
րէ . Եղիսէ քիչ մը ալիւր մէջը ցանել տուաւ
ու կերցուց, մէկու մըն ալ մնաս չեղաւ :
Անգամ մը մէկը իրեն հաց ու թուղ ընծայ
բերաւ . ան մէկ երկու հացը ժողովրդեան
բաժնել տուաւ . ամէնքն ալ կերան ու
աւելցուցին ալ : Ուրիշ հրաշքներէն զատ
Ասորոց թագաւորին՝ Նէեման զօրապետն
ալ բժշկեց բորոտութիւն :

Հ . Նէեման ինչպէս բժշկուեցաւ .

Պ . Նէեմանայ տունը գերի առնուած
Իսրայէլացի աղջիկ մը կար, անիկայ խմա-
ցուց թէ Սամարիա մէկը կայ որ կրբժշկէ .
ուստի Նէեման իր թագաւորէն յանձնա-
րարական թուղթ մը առած Յովրամ թա-
գաւորին՝ շատ սրարգէններով եկաւ Սամա-
րիա : Յովրամ երբոր խմացաւ անոր գալուն
պատճառը, խարդախութիւն կարծեց ու
վախցաւ՝ ըսելով « Ես Աստուած եմ որ
մարդ բժշկեմ » : Աս բանիս լուրը երբոր

Եղիսէին հասաւ, խրկեց Թադաւորին ըսաւ
որ. Թող քովս գայ որ իմանայ Աստուծոյ զօ-
րութիւնը: Գնաց Նէեման Եղիսէին. Եղի-
սէն ինքը չերեցած՝ մարդ խրկեց ըսաւ Թէ
երթայ Յորդանան եօթն անգամ լուացուի
ու բժշկուի: Բարկացաւ Նէեման. « Ես
կարծէի Թէ՝ ըսաւ, գայ օրհնէ պիտի զիս ու
բժշկէ. ալ աղէկ չե՞ն Դամասկոսի ջրերը »:
ու սկսաւ ետ դառնալ: Ան ատենն իր ծա-
ռաները յորդորեցին զինքն որ մարգարէին
ըսածը դիւրին բան մըն է՝ չարհամարհէ,
մէյմը փորձէ: Ասանկով Նէեման գնաց Յոր-
դանան ու լուացուեւո՛ւն պէս՝ բժշկուեցաւ.
ուստի ուրախութեամբ լցուած դարձաւ Ե-
ղիսէին շնորհակալ եղաւ, ըսելով Թէ « Հիմա
իմացայ որ մինակ Խորայէլացւոյ Աստուածն
է ճշմարիտ. անոր համար երկու ջորի բեռ
հող առնեմ տանիմ որ ան հողին վրայ՝ միայն
աս Աստուծոյն առջև ողջակէզ ընեմ »: Ինքն
ալ Եղիսէի տալ կուղէր իր բերած ընծանե-
րէն. բայց Եղիսէ բան մը չառաւ: Իսկ երբ-
որ մէկմէկէ բաժնուեցան, Եղիսէին աչ-
կերաջ Գեէզի՝ Նէեմանին ընծաներուն աչք
տնկելով՝ գաղտուկ գնաց անոր ետեւէն, ու
ըսաւ Թէ « Իմ տէրս զիս խրկեց որ տաղանդ
մը արծաթ ու երկու ձեռք հագուստ տաս,
երկու աղքատ մարդիկներու համար »: Նէե-
ման ալ սիրով հանեց իրեք տաղանդ ար-
ծաթ՝ ան հագուստներն ալ՝ ծառաներուն
տուաւ, Գեէզիին հետը ճամբեց, որ մուծ
ատենն՝ մարդ չտեսած՝ տունն առաւ պա-
հեց, և ատենին Եղիսէին առջևն ելաւ: Ե-

ղիսէն հարցուց, թէ « Ուսկից կուգաս » : Պատասխան տուաւ, « Ծառադ տեղ մը չեմ գնացեր » : Ան ատեն Եղիսէն ալ լրտաւ . « ԱգահուԼիւնն ընել տուաւ քեզի ատ բաները . անոր համար Նէեմանին ստակին հետ բորն ալ քեզի ու զաւկըներուդ անցնի » : Հոն մէկէն ձիւնի պէս բորոտեցաւ Գեէզին :

Հ . Երբոր Մովաբացիք ապստամբեցան Իսրայէլացւոցմէ՝ Յովրամ կըրցաւ զիրենք նորէն հարկատու ընել :

Պ . Ըրաւ՝ Եղիսէին հրաչքովը : Վասն զի երբոր Յովրամ պատերազմ բացաւ անոնց դէմ, և զՅովսափատ Յուդայի թագաւորն ու Եդոմայ թագաւորն իրեն օգնական առած՝ եօթն օր անապատին մէջէն կերթար, ջրերնին պակսեցաւ և յուսահատեցան . և Յովսափատայ խորհրդով կանչեց Յովրամ զԵղիսէն ու հարցուց : Եղիսէն չէր ուզէր պատասխանել, բայց Յովսափատայ սիրուն համար քնար զարնող մը բերել տուաւ ու քնարին ձայնովը զուարթացած՝ ըսաւ որ հեղեղատին մէջ փոսեր բանան, ինքիրեն աւսոնք ջրով լեցուին, և ետքը թշնամեաց ալ յաղթեն : Առաւօտանց կարմիր արևն ան ջրերուն զարնելով կըփայլէր . Մովաբացիք հեռուէն տեսան՝ արիւն կարծեցին ու ըսին թէ « Ուրեմն իրեք թագաւոր մէկմէկու հետ կռուեր՝ մէկզմէկ ջարդեր են » . ուստի վազեցին որ կողոպուտ առնեն : Իսրայէլացիք պատրաստ ըլլալով՝ զանոնք աղէկ մը ջարդեցին, ու ինչուան թագաւորական քաղաքը փախուցին . հոն Մովաբացւոց թագաւորը

յուսահատած՝ իրեն անգրանիկ տղան պա-
րսպին վրայ մորթեց ողջակէզ ըբաւ . և տա-
բանս քսամենցուց Իսրայէլացիներն որ թո-
ղուցին ետ դարձան :

Եղիսէի մարգարէութիւնները :

Հ . Եղիսէն հրաշագործութենէն զատ՝
իր մարգարէութիւնն աւելի ինչ բաներու
մէջցցուց .

Պ . Ինչ վարպետութիւն որ կըբանեցը-
նէին Ասորիք պատերազմի մէջ՝ բոլոր Յով-
թամայ կիմացընէր : Անգամ մը Ասորիք գա-
րան ըրին , Եղիսէն Յովթամայ խմացուց որ
ան տեղէն չանցնի . ասանկով ուրիշ քանի
մը անգամ ալ պարապն ելան Ասորիք : Բար-
կացաւ թագաւորնին , կըհարցընէր թէ ո՞վ
կիմացընէ Իսրայէլացոց իրենց ըրածը : Ըսին
իրեն թէ “ Եղիսէ մարգարէ մը ունին որ դադ-
տուկ խուցի մէջը խօսածդ ալ կիմանայ ” .
շուտ մը վրան զօրք խրկեց որ գնացին պաշա-
րեցին Դովթայիմ քաղաքը : Եղիսէն առա-
ւօտանց քաղքէն դուրս ելել կուզէր , աշ-
կերտն սկսաւ վախնալ . Եղիսէն անոր սիրտ
տուաւ , ու Աստուծոյ աղաչեց՝ անոր ալ
ցուցընելու իրենց քովի զօրքերն որ լեռանը
վրայ Եղիսէին չորս դին ձիաւորներ՝ կրակէ
կառքեր շարուած էին : Ետքը իր վրայ եկող-
ներուն աչքն ալ կուրցուց ու ըսաւ , “ Եկէք
ցուցընէմ ուղածնիդ ” , և Սամարիա տարաւ .

Հոն երբոր Խճուղնին բացաւ, տեսան որ բլու-
նուած են: Յովրամ հարցուց Եղիսէի զա-
նոնք ջարդելու համար. Եղիսէն ալ ըսաւ.
“ Մեռցընելու իրաւունք չունիս. կերակուր
տուր իրենց ու թող որ երթան ”: Ուրիշան
գամ ալ սաստիկ սովի ատեն՝ ըլլալու առա-
տու թիւնը մարդարէացաւ:

Հ. Եղիսէի ատեն մեծ սովն ի՞նչպէս ե-
ղաւ.

Պ. Ասորւոց թագաւորն եկաւ պաշարեց
Սամարիա քաղաքն, որ ամենեւին ուտելիք
չմնաց մէջը: Օր մը Յովրամ յուսահատած՝
պարսպին վրայ պարտելու ատեն՝ վարէն
կին մը սկսաւ կանչել թէ ուրիշ կնկան մը
հետ քաղի օրն իր տղան կերեր են, ու եր-
կրորդ օրը մէկալ կինն իրը պահէր է՝ գուրս
չհաներ որ ուտեն: Թագաւորին սիրտը
խշխշաց աս բանիս. երգում ըրաւ Եղիսէին
գլուխն առնելու՝ հրաշք մը չընելուն հա-
մար, ու գնաց որ խօսի հետը: Եղիսէն զինքը
հանդարտեցուց ու ըսաւ. “ Վաղը աս ա-
տենս մէկ գրիւ բարակ ալիւրը՝ մէկ սիկղ պի-
տի ծախուի ”: Իշխանին մէկը զարմանալով
պատասխանեց. “ Երկնքէն ալիւրէ անձրև
պիտի գայ ”. Եղիսէն ալ անոր անհաւատու-
թէնը համար ըսաւ. “ Տեսնես՝ ու չուտես ”:
Հոն քաղաքին դրանք բով չորս բորոտ կային.
ասոնք յուսահատած՝ ան գիշերը թշնամի-
ներուն բանակը գնացին որ կամսպաննուին,
կամ ուտելու բան գտնեն՝ ապրին: Նոյն
գիշերն Աստուած Ասորւոց մէջ սաստիկ
վախ ձգեր էր՝ զօրքերու ձիաւորներու ձայ-

ներ լսել տալով՝ արտորնօք փախուցեր էր զամենքը։ Ուստի ան բորոտները տեսան որ ձայն չկայ՝ նստան կերան խմեցին, ու սկսան ոսկի արծաթ փախցընել պահել. բայց տեսնելով որ գլուխ չելուիր ասանկով և իմանալով որ հոս Աստուծոյ բանը պիտի ըլլայ. գնացին քաղքին պահապաններուն աւետիս տուին։ Թագաւորն ալ լսելով սկսաւ ըսել թէ « Թշնամիներուն խաբէութիւնն է », բայց մարդ խրկեց իմացաւ որ իրաւ փախեր են, ճամբուն վրայ ալ լաթերնին և ուրիշ բաներնին թողուցեր են։ Ուստի ամենքը մտան բանակին մէջը, ժողովող ժողովողի. անանկ որ Եղիսէին ըսածին պէս ցորենն ու գարին ոչինչ գնով կրծախուէր։ Ան չհաւտացող իշխանն ալ որ թագաւորին հրամանովը քաղքին դրանը վերակացու դրուած էր, ան տեղն ոտքի տակ ինկաւ կոխ կրճտուեցաւ մեռաւ։

78.

Յէո, Յովսէփ, Յովս, Յերոբոամ, Ջաթարիտ։

Հ. Յովրամի^ն չալէս մեռաւ.

Պ. Եղիան Եղիսէին յանձնած ըլլալով որ Ազայէնն ու Յէունն թագաւոր օծէ, անոր համար Դամասկոս գնաց Եղիսէն։ Ասորւոց թագաւորը երբոր լսեց, ինքը հիւանդ ըլլալուն՝ խրկեց Ազայէլ իշխանն որ հարցընէ Եղիսէին՝ իր հիւանդութեանը համար։ Ան ատենը Եղիսէ ցաւելով ըսաւ Ազայէլին թէ

“ Թագաւորը կըմեռնի, դու տեղը կանցնիս, ու Խորայէլացոց շատ միշտ պիտի հասցընես, ։ Ինչպէս որ ըսաւ՝ քիչ ատենէն Ազայէլ Թագաւոր եղաւ ու Յովթամին դէմ պատերազմ բացաւ. հոն միրաւորուեցաւ Յովթամն ու Եզրայէլ գնաց բժշկուելու: Ետքը Եղիսէն իր աշկերտներուն մէկը Ռամաթ Գաղատի խրկեց, ու Յէուէն ալ Թագաւոր օծել տուաւ որ Աքաաբու տանը վրայ Աստուծոյ սպառնալիքը կատարէ: Ան ատենը Յէու զօրքն առաւ գնաց Եզրայէլ քաղաքը Յովթամ Թագաւորին վրայ. ու երբոր անիկայ սկսաւ փախչիլ՝ հասաւ ու նետով սպաննեց, մարմինն ալ Նաբովթայ այգին ձգեց: ”

Հ. Եղիայի մարգարէութիւնը Յեզաբէլայ վրայ ինչպէս կատարուեցաւ.

Պ. Յէու Եզրայէլ քաղաքը մտնելու ատեն՝ Յեզաբէլ հագուած կապուած՝ պատուհանէն խօսք կընետէր, “ Բարի եկար, ըսելով Չամբրի տիրասպան, ։ Իբր թէ Չամբրիին պէս իր տէրն սպաննեց: Յէու հրամայեց Յեզաբէլի քովի ներքինիներուն որ զինքը վար ձգեն. ու ձգածնուն պէս ջախջախեցաւ և ձիերէն կոխկըռտուեցաւ ու շները կերան, անանկ որ Թաղելու համար միայն գանկն ու ձեռաց Թաթերը մնացեր էին: Ետքը Յէու ջարդեց Աքաաբի մնացած եօթանասուն որդիքն ալ. Բահաղու քուրմերն ալ՝ հանդէս պիտի ընեմ ըսելով զաւէնքը կռատան մէջը ժողովեց թրէ անցուց. կռատունն ալ կործանեց՝ ոտից ճամբայ չի նեց: ”

Հ. Յէու զորչափ ատենն թագաւորեց .

Պ. Քսանեւութը տարի . և թէպէտ Բա-
հաղը ջնջեց , իսկ հորթ պաշտելէն ետ չկե-
ցաւ : Բայց Աստուած իրեն ըրած առջի ա-
ղէկութեանը համար ինչուան չորրորդ պոր-
տը թագաւոր նստին ըսաւ : Աս ատեններս
Ազայէլ Ասորւոց թագաւորը շատ կըչար-
չարէր Իսրայէլացիները :

Հ. Յէուէն ետքն ո՞վ թագաւորեց .

Պ. Յովաքազ իր որդին՝ հօրը նման կուա-
պաշտ , տասնեւեօթը տարի . անոր ետեւէն
Յովաս իր որդին , ան ալ կուապաշտ :

Հ. Յովասի՞նչ երևելի գործք ըրած ունի .

Պ. Եղիսէին մեռնելու ատենը որ մօտե-
ցաւ , գնաց Յովաս սկսաւ լալ՝ ըսելով թէ
“ Առանց քեզի Խնրացիք ինչ պիտի ընեն ” :
Եղիսէն հրամայեց որ աղէղն առնէ ու սլա-
տուհանէն գէպ ի Ասորւոց երկիրը նետ նե-
տէ . թագաւորն իրէք հեղ նետելէն ետե-
գադրեցաւ . ան ատենը Եղիսէն՝ “ Ափսո՛ս , ը-
սաւ , միայն իրէք անգամ Ասորիները պիտի
ջարդես . թէ որ հինգ կամ վեց հեղ նե-
տէիր՝ բոլոր զանոնք կըջնջէիր ” : Ուստի Յո-
վաս իրէք անգամով Իսրայէլացւոց կորսն-
ցուցած քաղքըները բոլոր նորէն ետ առաւ :
Ետքը Ամասիա Յուդայի թագաւորն երբոր
հպարտութեւ Իսրայէլացւոց վրայ սլատե-
րազմ բացաւ , Յովաս անոր ալ յաղթեց՝
ղինքն ալ բռնեց , Երուսաղէմն ալ առաւ ,
և անկէ շատ կողոպուտ Սամարիա բերաւ ,
և տասուերկու տարի թագաւորելէն ետե-
մեռաւ :

Հ. Եղիսէին վերջին հրաշքն ո՞րն եղաւ .

Պ. Անգամ մը երբոր Խորայէլացիք մե-
ռել կըտանէին՝ յանկարծ աւազակներ վրա-
նին վազեցին . անոնք ալ գիպուածով մեռելը
Եղիսէին գերեզմանին վրայ ձգեցին փախան .
ան տեղը մեռելը մէկէն յարուծիւն առաւ :

Հ. Յովասէն ետե ո՞վ նստաւ .

Պ. Իր տղան Յերոբոամ երկրորդ , քա-
ռասուռն տարի : Ետեւն անոր որդին Զա-
քարիա՝ Յէուի ցեղին ետքինը՝ վեց ամիս .
Սեղղուամնունով մէկը զինքը սպաննեց , ու
ինքը թագաւոր նստաւ ամիս մը : Աս չորսն
ալ կռապաշտ ըլլալնուն , պատիժն ալ
իրենցմէ պակաս չէր :

Հ. Սեղղուամին ո՞վ յաջորդեց .

Պ. Մանայեմ Սեղղուամն սպաննեց ու
ինքը նստաւ : Երբոր Փուա Ասորւոց թագա-
ւորը վրան պատերազմ բացաւ , Մանայեմ
ժողովուրդը բոլոր կեղեքեց ու Փուային
չատ ստակ տալով զինքը հանդարտեցուց :
Տասը տարիէն մեռաւ ու տեղը նստաւ իր
տղան Փակիա . որուն տասներորդ տարին
Փակէէ որդի Ռովմէլայ իր իշխանը զինքը
մեռուց ու տեղն անցաւ : Ասոր օրը Թագ-
ղաթփաղասար Ասորւոց թագաւորն եկաւ
չատ տեղերու տիրեց ու շատ ալ գերի Ասո-
րեստան տարաւ : Վասն զի ամէնն ալ կռա-
պաշտութիւն կրնէին :

Հ. Խորայէլացւոց թագաւորութին ի՞նչ
պէս վերջացաւ .

Պ. Փակէին քսաներորդ տարին՝ Ռվսէէ
որդի Ելան սպաննեց զինքն ու տեղը անցաւ .

4 Ասորւոց ձեռքէն աղատելու համար գաղ-
տուկ Եգիպտացւոց աղաչեց որ գան օգնեն :
Երբոր իմացաւ Սաղմանասար Ասորւոց թա-
գաւորը, անոր թագաւորութեան եօթնե-
րորդ տարին եկաւ իրեք տարի պաշարեց
Սամարիան՝ առաւ, ու Ուսէէն շղթայով
կապած շատ Իսրայէլացիներ ալ մէկտեղ
Ասորեստան գերի տարաւ : Ասանկով բո-
լորովին պատժեց Աստուած իրենց կռապաշ-
տութիւնը . թագաւորութիւննին առաւ ու
ղերենք գերի ըրաւ անոնց՝ որոնք որ կուռ-
քերը կըսիրէին : Ետքը Սաղմանասար Սա-
մարիային կողմերն ասգիէն անդիէն ուրիշ
մարդիկներ բնակեցուց, որոնք Սամարացի
ըսուեցան :

Հ . Սամարացիք ի՞նչ կըպաշտէին .

Պ . Առջի բերանը կուռք կըպաշտէին .
անոր համար Աստուած վրանին առիւծներ
խրկեց որ շատ մարդ կուտէին : Երբոր իմա-
ցաւ Ասորւոց թագաւորը, Իսրայէլացւոցմէ
քահանայ մը խրկեց իրենց որ սկսաւ Մով-
սէսի օրէնքներն անոնց սորվեցընել : Ան-
կէ ետքը Սամարացիք Աստուծմէ ալ՝ իրենց
կուռքերէն ալ կըվախէին :

79 .

ՌԻԲԻԼԻՄ, ԱԲԻՄ, ԱՍՈ :

Հ . Իսրայէլացւոց տասը ցեղին կռապաշտ
թագաւորներուն հետ բաղդատելով Յու-
դայի թագաւորներն ի՞նչպէս կըգտնանք .

Պ. Շատ տարբեր: Թէպէս ասոնց մէջն ալ կռասպաշտ թագաւորներ եղան, բայց շատ աստուածապաշաներ ալ իրենց գործքովը զԱստուած կը հաշտեցընէին. անոր համար Յուդայի թագաւորութիւնը Իսրայէլացւոց թագաւորութենէն շատ գիմացաւ, որոնց առջինը Ռոբովամն էր՝ Սողոմոնին որդին:

Հ. Ռոբովամին չպէս թագաւորութիւն քշէց.

Պ. Առջի իրեք տարին աստուածապաշտութեամբ անցուց, անկէ ետքն սկսաւ գէշնալ: Անոր համար Աստուած թագաւորութեանը հինգերորդ տարին թող տուաւ որ Եգիպտացւոց Սոսակիմ թագաւորն անհամար զօրքով եկաւ ինչուան Եղէմու բոլոր տաճարին և թագաւորական պալատին ոսկեղէն ու արծաթեղէն բաներն առաւ. վրանին ալ ծանր տուրք գրաւ: Ետև Սամիաս մարգարէին խրատովն որքիչ մը զգաստացան, Աստուած ալ պատիժը դադրեցուց: Բայց Ռոբովամ նորէն իր առջի չար ճամբան բռնեց, և Յերոբովամայ հետ ալ միշտ պատերազմ կընէր:

Հ. Ռոբովամին ետևէն Յուդայի թագաւոր ով նստաւ.

Պ. Աբիա կամ Աբիու՝ Ռոբովամի քսան և ութը որդւոց մէջ աւելի սիրելի տղան որ կռասպաշտութեան դիէն իր հօրմէն վար չէր մնար: Անգամ մը մեծ պիտրով բացաւ Յերոբովամայ դէմ. իր զօրքը չորս հարիւր հազար էին. ու Յերոբովամի զօրքը ութը հա-

րիւր հազար : Պտրղմը չըսկսած՝ Աբիան Իս-
րայէլացւոց յորդորանք մը ըրաւ որ նորէն
հնազանդին Գաւթի թագաւորութեանն ու
ճմարիտ Աստուածը պաշտեն՝ իր տաճարին
մէջը : Հիմա ալ փութ տեղը մի պատերազ-
միք ըսաւ . վն զի դուք Յերոբովամին տըն-
կած հորթին տաւաւներ էք , իսկ մենք ճըշ-
մարիտ Աստուծոյ վրայ դրեր ենք յոյսեր-
նիս : Յերոբովամ առ միջոցիս իր բանակին
կէսը դադատուկ անոնց ետէն անցուց : Երբ
որ տեսաւ Աբիան որ ետէնէն առջեկէն պա-
շարուեր է՝ Աստուծոյ տաւաւներէն լոյսաւոր
զարնուեցան , հազարաւոր մարդ ջարդեցին
ու շատ տեղուանք ալ տուին : Աբիան իրեք
տարի թագաւորելէն ետքը մեռաւ :

Հ . Աբիայի տեղն ո՞վ յաջորդեց .

Պ . Իր որդին Ասա , որ շատ բարեպաշտ
ըլլալով՝ կռապաշտութեան բաները բոլոր
վերուց , և իր Մաաքա մայրը կռապաշտու-
թիւն սիրելուն համար թագուհիութենէ
ձգեց . անոր համար Աստուած ալ իր բա-
ները յաջողեց : Եթովպացւոց Զարեհ թա-
գաւորը հազարաւոր զօրքով և իրեք հարիւր
կառքով վրան ելաւ . Ասան իրեք հարիւր
հազար Յուդայի՝ երկու հարիւր վաթսուն
հազար ալ Բենիամինի զօրքով դէմն ելաւ ,
ու Աստուծմէ օգնութիւն խնդրելով անոնց
մէջառը ջարդեց , մնացածը փախուց , ու
շատ կողոպուտ առաւ , ոսկիով արծաթով
նորէն տաճարը զարդարեց : Ուրիշ ցեղերն
ալ ըրածներն իմանալով շատ մարդ եկան
իրեն հնազանդեցան :

Հ. Ասան իր բարեպաշտութեանը մէջ ինչուան ետքը հաստատ կեցաւ .

Պ. Չէ . անոր համար իրեն թագաւորութեանն երեսունևութերորդ տարին երբոր Բաասան իրեն դէմ պտրղմ բացաւ , ինքը շատ ոսկի արծաթ ժողվեց տաճարին մէջէն , ու Ասորուոց թագաւորին խրկեց՝ որ իրեն օգնեց ու Բաասան փախցընել տուաւ . բայց ետքը Անանիա մարդարէն եկաւ զինքը յանդիմանեց թէ ինչո՞ւ Աստուծոյ չասուաինեցաւ . ինքն ալ մարդարէն բանտ դրաւ : Ծերութեան ատենն ալ որ ոտքի ցաւով պառկէր , յոյսը Աստուծոյ վրայ դնելու տեղ՝ բժիշկներուն վրայ դրաւ ու անանկով մեռաւ՝ քառասունութէկ տարի թագաւորելէն ետեւ : Շատ մեծ հանդէսով թաղեցին զինքը :

80 .

ՅԷԼԱԲԱԲ , ՅԷԼԱՄ :

Հ. Ասայէն ետեւ ո՞վ թագաւորեց .

Պ. Յովսափատ Ասային որդին որ իր հօրմէն աւելի բարեպաշտութիւն ընել կը ջանար . անոր համար քահանաներ ու բարեպաշտ իշխաններ խրկեց . քաղաքներն ու գեղերն՝ որ Աստուծոյ օրէնքներն աղէկ մը սորվեցընեն ամէնուն : Աստուած ալ օրհնեց զինքն ամէն կողմանէ . հարիւր վաթսուն հազար զօրք ունեցաւ , բերդերն ու քաղքերն ամրացուց . ուստի սահմանակից տէրու-

Թիւններն իրմէ կըվախնային ու տուրք կուտային :

Հ . Իսրայէլացւոց Թագաւորը Յովսափատայ հետ ինչպէս էր .

Պ . Իսրայէլացւոց Թագաւորն ան ատեն Աքաաբն էր , ու Յովսափատ անոր հետ խնամուծիւն ըրաւ . անոր համար երբոր տարեգարձին Յովսափատ իրեն գնացեր էր , Աքաաբ մեծ պատուով ընդունեցաւ զինքը . և ան օրերը Ասորւոց դէմ պիտրզմունէն ալով՝ հետը կանչեց . ինքն ալ սիրով գնաց , Թէպէտ մարգարէի հարցուցին ու իմացան որ Աստուած իրենց հետ չէ : Պիտրզմին ատենը Աքաաբ իր լաթերը Յովսափատայ հագցուց որ ինքը չճանցցուելով կարենայ հանգիստ պատերազմիլ . անոր համար Թշնամիք Յովսափատայ վրան վազեցին՝ Աքաաբը կարծելով՝ ու մեռցնել կուզէին . բայց Աստուած հրաշքով փրկեց՝ զինքը սիրելուն համար . ու ետքն որ Երուսաղէմ դարձաւ՝ Յէռ մարգարէն Աստուծոյ կողմանէ զինքը յանդիմանեց Թէ ինչո՞ւ Աստուծոյ Թշնամւոյն հետ բարեկամուծիւն կրնէ : Յովսափատ զըջումի գալով՝ նորէն ետեւէ էր որ աստուած պաշտուծիւնը ծաղկեցնէ :

Հ . Յովսափատ ի՞նչ երևեւի պատերազմ ըրաւ .

Պ . Անգամ մը Ամոնացիք ու Մովաբացիք՝ Մինեցիք ալ մէկտեղ Յովսափատայ վրայ ելան : Յովսափատ աղօթքով ու պաքով երբոր Աստուծոյ օգնուծիւնը կրխնդրէր , Ողիւէլ զետացին Աստուծմէ շար-

Ժած՝ « Գնացէք, ըսաւ, չէ թէ պատերազմելու, հապա տեսնելու թէ Աստուած ձեր տեղը ինչպէս կը պատերազմի անոնց հետ », Ասով յորդորուած գնացին մօտեցան, տեսնեն որ ան իրեք ազգը մէկզմէկ կը ջարդեն, ինչուան որ հատան : Ետքը իրենք մօտան պատերազմին տեղն ու իրեք օրուան մէջ հաղիւ կըրցան Ժողովէլ անոնց կողոպուտները :

Հ. Յովսափատ ամենեւին Աստուծոյ դէմ բան չըրաւ :

Պ. Յովսափատայ յանցանքն եղաւ միայն աս խնամուծիւնն ու բարեկամութիւնը որ ըրաւ առաջ Աբաաբու հետ, ետքն ալ անոր տղուն Ոքոզիայի հետ . անոր համար կորսընցուց ան նաւերն որ Ոքոզիային նաւերուն հետ մէկտեղ Սովփեր խրկեր էր՝ ոսկի բերելու համար : Քսանուհինգ տարի թագաւորեւէն ետքը մեռաւ :

Հ. Յովսափատէն ետե ով նստաւ :

Պ. Յովսափատ անոր անդրանիկը : Ասոր կինը Գոգոզիա՝ Աբաաբին աղջիկն ըլլալուն՝ ինքն ալ Իսրայէլացւոց թագաւորներուն ճամբան բռնեց : Նախ իր վեց եղբայրը մեռուց՝ ու կնոջը յորդորանքովն սկսաւ կռապաշտութիւն ընել : Անոր համար Աճ ալ թողուց որ հարկատու ազգերն իրմէ գլուխ քաշեն, և երբոր վրանին պատերազմի ելաւ, յաղթուեցաւ ու շատ տեղեր կորսընցուց : Ետքը Եղիա մարգարէէն ալ իրեն թուղթ մը եկաւ որ ըրած գէշութիւններն երեսը կը զարնէր ու կը ըսապառնար որ ինքը փորհարու թեամբ չարաչար տանջուելով մեռնի, և իր ընտա-

նիքն՝ այլազգիները յամիշտակեն : Երեսուն
 ևերկու տարուան էր երբոր Թագաւոր
 նստաւ, ու քառասուն տարուան՝ ամէն խոս-
 տացուած պատիժները վրան գալէն ետքը՝
 բոլոր աղիքը դուրս Թափելով մեռաւ . և ա-
 նարգանքով Թաղեցին զինքը Թագաւորնե-
 րուն գերեզմանէն դուրս տեղ մը :

81 .

Ուրիշ, Յովսէփ :

Հ . Յովսէփին յաջորդն ո՞վ եղաւ .

Պ . Ուրիշն՝ որ մինակ ազատեր էր Թշնա-
 մեաց ձեռքէն . քսանուերկու տարուան էր՝
 երբոր հայրը մեռաւ : Ասիկայ իր մօրը Գո-
 դողիայի խրատով սաստիկ կռապաշտութե-
 ան էր . անոր համար՝ մէկ տարիէն երբ-
 որ Խորայէլացոց Յովսէփ Թագաւորին հետ
 Ասորոց դէմ պատերազմի գնացեր էր, ու
 դարձեր Յովսէփին քովը կեցեր էր՝ Յովսէփ
 վիրաւորուած հիւանդ ըլլալուն համար,
 ան ատենն որ Յէու Աքաաբի տունը կը ջըն-
 ջէր՝ զինքն ալ հոն գտաւ՝ սպաննեց : Գոդո-
 ղիան իմանալուն պէս՝ ինքն ալ ջարդել տը-
 ւաւ բոլոր Թիբուլթե ժառանգներն ու տեղն
 ինքընստաւ . բայց Յովսէփ Թագաւորի քոյ-
 րը՝ Յովիգայէ քահանայապետին կինը՝ Ուր-
 ղիայի պզտի տղան Յովսէփն որ մէկ տարուան
 էր՝ պահեց տաճարին մէջը վեց տարի :

Հ . Յովսէփն ի՞նչ կերպով նստաւ իր հօրը
 աթոռը .

Պ. Երբոր եօթը տարուան եղաւ՝ Յովի գայէ ծածուկ կերպով իմացուց բոլոր Յուգայի մեծերուն. և օր մը մէկտեղ տաճարը ժողվեց զիրենք ու հոն Յովասին գլուխը թագ դրաւ՝ օծեց. և ամէնքն ալ ծափ զարնելով ցնծումով սկսան Վէյշէ արփայ կանչել։ Գողգոթիա լսելով ժողովուրդոց իրար անցնիլը, իր մարդիկներովը տաճարը վազեց, տեսաւ թագաւորն ու անոր քովը շարուած իշխանները, բոլոր ժողովուրդն ալ խնտումի մէջ, կատուեցաւ՝ վրայի լաթերը պատուեց, սկսաւ կանչուրուտել թէ « Դաւաճանութիւն է դաւաճանութիւն »։ Ան ատեն Յովիգայէն հրամայեց որ մէկէն տաճարէն դուրս հանեն Գողգոթիան ու մեռցնեն։ Ետեւ թագաւորին ու իշխաններուն Աստուծոյ հետ դաշինք ընել տուաւ որ Աստուծոյ օրինացը յարմարցնեն ամէն բան. ուստի շուա մը բոլոր Յուգայի երկրէն կռապաշտական բաները վերուցին։ Ետքը Յովաս Աստուծոյ տաճարն ալ նորոգեց՝ գանձանակով ստակ ժողվելով, ու ամէն բան նորոգուէլէն ետքը, աւելցած ստակով ալ հարկաւոր զգեստներ՝ գործիքներ ու զարդեր շինեցին։

Հ. Յովաս ինչուան վերջը մնաց աստուածապաշտ.

Պ. Երբոր Յովիգայէ հարիւր երեսուն տարուան մեռաւ, Յովաս ալ իր իշխաններուն խորհրդով կռապաշտութիւն սկսաւ. Աստուած մարգարէներ խրկեց, մօիկ չըրին։ Զաքարիա Յովիգայեայ որդին՝ Աստուծոյ հոգւով վառուած երբոր զիրենք

յանդիմանեց, Յովասի հրամանաւը քարկոծեցին զինքը, որ մեռնելու ատեն՝ «Աստուած տեսնէ, ըսաւ, դատաստանդ»։ Անոր համար երկրորդ տարին թոյլ տուաւ Աստուած որ Ասորիները քիչ զօրքով եկան՝ յաղթեցին, թագաւորական գանձը կողոպտեցին տարին։ Ետքը Յովաս աս բաներուս վրայ նեղանալով հիւանդացած պառկեր էր. իրեն ծառաներէն քանի մը հոգի մէկ եղած՝ մահճին մէջը մորթեցին զինքը՝ քառասուն տարի թագաւորելէն ետեւ։

32.

Ամասիա։

Հ. Յովասէն ետքը ո՞վ նստաւ.

Պ. Ամասիա իր որդին քսանեհինգ տարուան. իր հայրը մեռցնողներն սպաննեց. և ինքն ալ առջի բերանը բարեպաշտութիւն ցցուց։ Եդոմայեցիք որ ապստամբեր էին՝ ուզեց նորէն իր տակն առնել՝ և իրեն զօրքը հերիք չսեպելով՝ Իսրայէլացւոցմէ հարիւր հազար զօրք վարձեց՝ հարիւր տաղանդ արծաթով։ Ան ատեն մարգարէ մը Աստուծոյ կողմանէ ըսաւ իրեն. «Թէ որ կուզես յաղթութիւն ընել՝ ան Իսրայէլացիքը ետ ճամբէ»։ Ամասիան ալ «Հասկա տըւած ստակս մեղք չէ՞» ըսաւ. մարգարէն՝ «Մի՛ վախեր, ըսաւ, Աստուած անոր տեղը քեղի ալ շատը կուտայ»։ Երբոր Ամասիան հնազանդեցաւ ու մինակ իրեն իրեք հարիւր

Հաղար զօրքովը գնաց, Եդոմայեցոցմէ տասը
Հաղարը ջարդեց, տասը Հաղար ալ գերի
առաւ ու զամէնքն ալ բարձր ժայռէ մը վար
ձգելով սպաննեց:

Հ. Ամասիան ի՞նչ պատճառով իր առջի
աստուածապաշտութենէն ետ կեցաւ.

Պ. Եդոմայեցւոյ յաղթէլէն ետքը՝ կուռ-
քերնին Երուսաղէմ բերաւ ու սկսաւ պաշ-
տել. և երբոր Աստուծոյ կողմանէ մարդա-
րէն զինքը խրատեց՝ Ամասիա սրգողելով
« Թէ որ, ըսաւ, մէյմ' ալ բերանդ բանաս
կրմեռցընեմ'»: Անոր համար Աստուծոյ ե-
րեսէն խնալով՝ երբոր հպարտութեամբ Իս-
րայէլացւոյ Յովաս թագաւորին դէմ ելաւ,
Յովաս զինքը բռնեց, ու Երուսաղէմի պա-
րիսպները փլուց, բոլոր ոսկին արծաթն ալ
կողոպտեց տարաւ: Ետեւ Ամասիայի զօրքն
ալ գլուխ քաշեցին, ինքն ալ Լաքիս քաղաքը
փախաւ, գնացին սպաննեցին զինքը՝ քսան-
ևինը տարի թագաւորեւէն վերջը, ու բերին
Երուսաղէմ թաղեցին:

Հ. Ամասիային ետեւէն ո՞վ թագաւորեց.

Պ. Ողիա կամ Աղարիա անոր որդին տասն-
ուվեց տարուան: Աստուածապաշտութեամբ
թագաւորեց յիսունուերկու տարի, ամէն
թշնամիներու յաղթեց, Երուսաղէմի պա-
րիսպները նորոգեց, ու բիշ քաղաքներ ալ
շինեց, երկրագործութիւնը ծաղկեցուց,
զօրքերուն կարգ կանոն դրաւ. անանկ որ
ինչուան հեռու աշխարհքներ իր անուանէն
կրվախէին. անոր համար հպարտացաւ՝ ուղեց
որ ինքը քահանայութիւն ալ ընէ: Ուստի

որ մը բուրվառն առած տաճարն որ մտաւ ,
քահանաներն արգիլեցին « Քեզի չվայէր »
ըսելով : Երբոր Ողիա սրգողելով արհամար-
հեց զանոնք , հոն մեկէն բորտեցաւ ու
ահով գողով գուրս ելաւ , և գնաց քաշուե-
ցաւ իր առնն ինչուան մահը , իր տեղը Յո-
վաթամ որդին թագաւոր դնելով :

Հ . Ողիային մեռնելէն ետեւ Յովաթամ
մնաց իր թագաւորութեանը մէջ .

Պ . Աստուած պաշտութեան և թագա-
ւորութեան մէջ հաստատուած՝ խաղաղու-
թեամբ առաջնորդեց ինչուան մահը : Ամո-
նացւոյց հետ պատերազմեցաւ ու զանոնք
հարկատու ըրաւ : Աստուած գրգռեց Փակէէ
որդի Ռովմէլան՝ Իսրայէլացւոյ թագաւորը՝
ու Ռասոն Ասորւոյ թագաւորն որ Յուդայի
տէրութեան վրայ ելլէն՝ Ժողովրդեան ան-
կարգութեանը համար . բայց պատերազմը
չըսկսած Յովաթամ մեռաւ՝ քառասունութ
կու տարուան , տասնութեց տարի թագա-
ւորելէն ետեւ :

Հ . Յովաթամէն ետքն ո՞վ թագաւորեց .

Պ . Աքազ անոր տղան՝ քսան տարուան :
Նստելուն պէս սկսաւ կռապաշտութիւն
ընել , ինչուան իր տղաքն ալ կուռքերու կը-
ղոհէր : Ուստի նախ Ասորւոյ Ռասոն թագա-
ւորն եկաւ աղէկմը ջարդեց , շատ մարդ գերի
տարաւ . ետքը Իէլացւոյ Փակէէ թագաւորը
մէկ օրուան մէջ հարիւր քսան հազար մարդ
ջարդեց , ու իրեք հարիւր հազար կին գերի
տարաւ : Բայց Աքազ ասոնցմով չզգաստա-
ցաւ ու թշնամիներէն շատ նեղանալով , ամէն

տաճարին հարստութիւնն ու իր գանձը Ասորեասանի Թագաւոր թագաւորին խրկեց որ իրեն օգնէ : Ան ալ եկաւ յաղթեց մէկալնոնց , ու Աքազն իրեն հարկատու ըրաւ . Աքազ գնաց Դամասկոս՝ զինքը բարեւելու . և կարծելով թէ Ասորիք որ կը յաղթեն՝ անոնց Աստուածն է զօրաւոր , անոնց կուռքին սեղանին նմանը տաճարին մէջ շինել տուաւ ու վրան ողջակէզ կրնէր , տաճարին շատ բաներն ալ փոխեց , ետքը բոլորովին ալ գոցեց տաճարը , ուրիշ ամէն տեղ կռատուններ շինել տալով . տասնուվեց տարիէն մեռաւ :

83.

Եղեիթ , Մանասէ :

Հ . Աքազէն ետքը թագաւորութիւնը որո՞ւ անցաւ .

Պ . Եղեկիային՝ որ քսանուհինգ տարուան էր , Դաւթի պէս բարեպաշտ ու աստուածասէր . ամէն աստուածապաշտութեան կարգերը նորէն հաստատեց , և մարգիկ խրկեց՝ բոլոր Խորայէլացիքը յորդորելու , որով շատերն սկսան կռապաշտութենէ ետ կենալ ու տօնախմբութեան համար զատկին Երուսաղէմ եկան . թէպէտ շատն ալ ծաղր կրնէին զանոնք : Ասանկով առջի տարին մեծ զատկի տօնախմբութիւն ըրաւ , երկու հազար կով տասնեութը հազար ալ ոչխար զոհ ընելով : Սողոմոնէն ետքը ասանկ մեծ հանգէս չէր եղած : Աստուած ալ իրեն յաջո-

ղութիւն տուաւ որ բոլոր թշնամիներուն
յաղթեց ու տէրութեւ սահմանը մեծցուց :

Հ . Եզեկիան Ասորեստանցւոց լինչպէս
կըրցաւ յաղթել ու տուրք չտալ .

Պ . Ամէնքովի ազգերուն յաղթելէն ետքը
Ասորեստանցոց տուրք տալն ալ դադրեցուց :
Անոր համար թագաւորութեանը տասնը-
չորրորդ տարին Սենեքերիմ թագաւորը
սասաիկ ուժով քաղաքներ առնելով եկաւ
ինչուան Լաքիս քաղաքը : Եզեկիա վախցաւ
ու շատ ոսկի արծաթ խրկեց իրեն որ հաշ-
տուի ու ետ դառնայ . բայց Սենեքերիմ մօիկ
չընելով՝ Երուսաղէմ խրկեց Ռափսակ զօրա-
պետն որ եկաւ պաշարեց քաղաքն ու Սե-
նեքերիմին բերնէն Այ դէմ հայհոյութիւն-
ներ խօսեցաւ , « Ես ամէն աստուած-
ներուն կը յաղթեմ » ըսելով : Եզեկիա
քուրձ հագած գնաց տաճարը , ինկաւ Աս-
տուծոյ առջնն սկսաւ աղօթք ընել . Եսայի
մարգարէին ալ մարդ խրկեց ըսաւ որ ինքն
ալ Այ աղաչէ Երուսաղէմին համար : Եսայի
մարգարէն պատասխան տուաւ որ չվախէ ,
վն զի Աստուած Սենեքերիմը ամօթով իր
տեղը դարձնէ պիտի : Եւ ան գիշերը հրեշ-
տակ մը Սենեքերիմին բանակին մէջէն հա-
րիւր ութսունուհինգ հազար հոգի սպան-
նեց : Սենեքերիմ առաւօտանց սարսափելով
թողուց փախաւ՝ հինուէ գնաց : Հոն ալ իր
երկու որդիքն իմանալով որ կուռքը հաշտե-
ցընելու համար՝ զիրենք զոհ ընել կուզէ ,
զինքն սպաննեցին ու իրենիք հայաստան փա-
խան :

Հ . Եղեկիա միշտ մնաց իր աղէկութեանը մէջ .

Պ . Անգամ մը սաստիկ հիւանդացաւ , անանկ որ Եսայի մարգարէն ալ ըսաւ թէ « Պիտի մեռնիս » . բայց աղաչանքովը Աստուած տասնուհինգ տարի ալ կեանքն երկընցւոց ու ամէն յաջողութիւն խոստացաւ իրեն : Աս բաներուս նշան ալ տուաւ որ Աքաղու ըստած արեւի ժամացուցին շուքը հրաշքով տասը աստիճան ետ շարժի : Ասանկով Եղեկիա առողջանալէն ետեւ Աստուծոյ շնորհակալ եղաւ . բայց ետքը տեսնելով իրեն եղած յաջողութիւնները՝ հպարտացաւ , ու Բաբելոնացոց թագաւորին աջօրէւսի համար խրկած մարդկանցը սարժենալով ցցուց բոլոր իր հարստութիւնները : Անոր համար Աստուած ալ իրեն բարկացաւ , ու ազգն ալ իրենց անկարգութիւններուն համար կուզէր պատժել . բայց Եղեկիա նորէն զղջալուն համար , թողուց Աստուած որինքը հանգիստ մեռնի : Ասոր ալ շնորհակալ եղաւ Եղեկիա , ու քսանուինը տարի թագաւորելէն ետքը մեռաւ , և մեծ հանգէսով թաղուեցաւ :

Հ . Եղեկիայէն ետեւ ո՞վ նստաւ .

Պ . Մանասէ իր որդին՝ տասուերկու տարուան . մէկէն կուռք պաշտել սկսաւ , ինչուն Աստուծոյ տաճարն ալ կռատուն ըրաւ , ու իր տղաքն ալ կըզոհէր , և ամէն տեսակ կախարգութիւններու գէշութիւններու ետեւէ եղաւ . և ով որ իրեն խրատ տար՝ կըսպաննէր . անոր համար զԵսայի մարգարէն ալ փայտէ սղոցով մէջքէն երկու

կտոր ընելով սպաննեց: Աստուած ալ սպառ-
նացաւ որ Իսրայէլացւոց սէս Յուդայի թա-
գաւորութիւնն ալ ջնջէ . ուստի Ասորես-
տանի թագաւորն եկաւ առաւ Երուսա-
ղէմը, ու Մանասէն շղթայի զարկաւ Բաբելոն տարաւ:

Հ. Մանասէն Բաբելոն գերի երթալէն
ետքն ինչ ըրաւ .

Պ. Հոն բանաին մէջը խելքը գլուխը ժող-
վեց՝ զղջումի եկաւ ու Տէր ամենապաշտ-
ման աղօթքն ըրաւ: Աստուած ալ իրեն ո-
ղորմեցաւ ու նորէն դարձուց իր աթոռն, որ
բոլոր նորոգեց առջի աստուածապաշտու-
թեան կարգերն, ու յիսուսուհինգ տարի
թագաւորելէն ետքը մեռաւ:

84 .

Ամոն, Յակեմ, Յակոբ, Եշթաիմ:

Հ. Մանասէին յաջորդն ուլէ .

Պ. Ամոն իրեն տղան քսանութեակու տարի
թագաւոր նստաւ, ու նորէն կռապաշ-
տութիւն ընել սկսաւ: Աստուած ալ թո-
ղուց որ թագաւորութեանը տասութեակու-
երորդ տարին՝ ծառաները զինքը տանը մէջ
սպաննեցին:

Հ. Ամոնէն ետեւ ուլ նստաւ .

Պ. Ժողովուրդը զինքը մեռցնողներն
սպաննեցին, ու անոր Յակեմ որդին ութը
տարուան թագաւոր դրին. որ իր բարեպաշ-
տութեամբը ամէն կռապաշտական բաները

վերուց մաքրեց . պարտեցաւ չորս դին Իս-
րայէլացոց երկիրները, կուռքերը կործանեց,
քուրմերուն ոսկորները հանեց այրեց իրենց
սեղանին վրայ, ու Յերոբոամայ ատեն ե-
ղած մարգարէութիւնը կատարեց: Տաճարը
նորոգելու ատեն օրինաց դիրք մը գտան .
երբոր լսեց Թագաւորը մէջի օրէնքներն ու
չպահողներուն պատիժները, սրտին կսկի-
ծէն լաթերը պատռեց, ու մարդ խրկեց
Ողգան անունով կին մարգարէի մը հարցուց,
Թէ իրենց բանը ի՞նչպէս պիտի ըլլայ: Մար-
գարէն ըսաւ Թէ “Պիտի գան ան պատիժ-
ները, բայց Թագաւորին բարեպաշտու-
թեանը համար իր օրը պիտի չըլլայ”: Ասոր
վրայ Յովսիա նորէն ժողովուրդը յորդորեց
ու ամէն կարելի եղած ջանքն ըրաւ որ Աս-
տուծոյ բարկութիւնը դադրեցնէ. փառա-
ւոր զատիկ մըն ալ ըրաւ՝ ամէն օրէնքներուն
ապրսպրածին պէս, որուն նմանը չէր ե-
ղած:

Հ. Յովսիան իր բարեպաշտութեամբը
կրցաւ Աստուծոյ բարկութիւնն իջեցնել.

Պ. Չէ. վասն զի ալ Իէլացւոց մեղաց չա-
փը լցուած էր. անոր համար Աստուած Յով-
սիայի Թոյլ տուաւ որ ինքիրեն պատերազմ
բանայ Եգիպտացւոց հեքաւով Թագաւորին
դէմ, երբոր անիկայ Ասորեստանցւոց վրայ
պատերազմի կերթար. ու հոն պատերազմին
մէջ Յովսիա նետով մը չարաչար զար-
նուեցաւ՝ ու մեռաւ: Եւ իրեն մահուանը
վրայ սաստիկ սուգ մտան ամէնքը. Երեմիա
մարգարէն ալ ողբ շինեց:

Հ. Յովսիային ետևէն ով նստաւ .

Պ. Յովաքաղ իրեն որդին քսանուիրէք տարուան , որ նստելուն պէս նորէն սկսաւ կռապաշտութիւն ընել . բայց իրէք ամիսէն 'եքաւով թագաւորը՝ Ասորւոց սլատերազմէն դառնալու ատեն Երուսաղէմ եկաւ՝ զինքը շղթաներով կապած Եգիպտոս տարաւ , որ հոն մեռաւ . և տեղը թագաւոր դրաւ անոր մեծ եղբայրն Եղիակիմը՝ տասնը-հինգ տարուան վրան ծանր տուրքեր դնելով՝ որուն անունն ալ փոխեց Յովակիմ դրաւ :

Հ. Եղիակիմի կառավարութիւնը ինչպէս էր .

Պ. Իր Յովաքաղ եղբօրմէն ալ գէշ էր բռնած ճամբան . թէպէտ Երեմիա մարգարէն զինքը միշտ կըխրատէր : Ուստի չորս տարիէն Բաբելոնացոց Նաբուգոդոնոսոր թագաւորն եկաւ նորէն Երուսաղէմն առաւ , ու Յովակիմ թագաւորը շղթաներով կապած՝ Բաբելոն տարաւ , և քիչ ատենէն վրան ծանր տուրք դրած՝ անանկ թող տրւաւ : Յովակիմ մէկ քանի տարիէն ետքը Նաբուգոդոնոսորէն դարձեալ ապստամբեցաւ . ան ատենը նորէն վրան եկան Բաբելոնացիքն ու երկար ատեն պնդով ընելով , Երուսաղէմն առին կողոպտեցին , ու Յովակիմ թագաւորն ալ տասնըմէկ տարի թագաւորելէն ետքը՝ չարաչար սպաննեցին :

Յէփանիա , Սէդեկիա :

Հ . Եղիակիմին յաջորդն ո՞վ եղաւ .

Պ . Իրեն որդին Յէքոնիա՝ որ Յովակիմ ալ կըսուէր՝ տասնևութը տարուան , հօրը նման գէշ : Ուստի իրեք ամսէն նորէն եկաւ Նաբուգոդոնոսոր՝ Երուսաղէմը պաշարեց առաւ , մնացած ոսկին ու արծաթը կողոպտեց . և թագաւորն ալ իր իշխաններովն և ուրիշ հազարաւոր գերիներով Բաբելոն տարաւ , մնացածներուն վրայ ալ իրեն ձեռքին տակը թագաւոր դրաւ Սեդեկիան՝ Յովսիա թագաւորին պզտի տղան քսանութէկ տարուան :

Հ . Սեդեկիան ի՞նչ ճամբայ բռնեց .

Պ . Սեդեկիան իր եղբայրներէն ալ գէշ եղաւ . Ժողովուրդը բոլորովին վարժեցուց կռասպաշտութեան , որ մարգարէները համարձակ ծաղր ընել սկսան : Ուստի Աստուծոյ թոյլ տալովը Նաբուգոդոնոսորէն գլուխ քաշեցին . ան ալ անհամար զօրքով նորէն հրէաստան եկաւ . առաջ Եգիպտոս ցոցյաղթեց՝ որ հրէից օգնութի եկեր էին , ետքը դնաց Երուսաղէմի վրայ և երկու տարի պաշարելով զիրենք չարչարեւէն ետեւ պարսպին մէկ կողմը փլուց՝ ներս մտաւ , մեծ ջարդ տուաւ . Սեդեկիա թիւրն ալ քաղբէն դուրս փախչելու ատեն զինուորները բռնեցին , Նաբուգոդոնոսորի առջևը տարին ,

որ ան ալ իրեն ըրած երգմնազանցութիւնն երեսը զարնելով՝ հոն իրեն տղաքն ու մեծամեծ իշխաններն աչքին առջնն սպաննել առւաւ . ետքը իրեն երկու աչքն ալ հանեց ու զինքը շղթաներով Բաբելոն տարաւ :

Հ. Սեդեկիայի գերուելէն ետեւ Երուսաղէմին ո՞վ իշխեց .

Պ. Նաբուզարդան Նաբուգոդոնոսորի դահճապետն եկաւ՝ Աստուծոյ տաճարն ու թագաւորին պալատը կողոսպեց ու կրակի տուաւ . քաղքին պարիսպներն ալ փլուց , ու բոլոր մեծամեծները Բաբելոն գերի տարաւ , թողլով միայն աղքատներն ու երկրագործները . և անոնց վրայ Նաբուգոդոնոսորի հրամանովը հրէից ազգէն Գոգոլիաորդի Աբիկամայ իշխանը վերակացու դրաւ :

Հ. Գոգոլիայի իշխանութիւնը որչափ տեւեց .

Պ. Խիստ քիչ . վասն զի Իսմայէլ որդի Նաթանայ Յուդայի թագաւորական ցեղէն մէկը , խաբէութեամբ սպաննեց զինքն ու փախաւ Ամոնացւոց թագաւորին քով՝ որդի Կարէի Յովնաթանայ ձեռքէն՝ որ զօրքով ետեւէն ինկեր էր զինքը մեռցընելու համար :

Հ. Գոգոլիայէն ետեւ մնացած Երուսաղէմի Ժողովրդեան ո՞վ իշխեց .

Պ. Յովնաթան Կարէի որդին . բայց վախնալով Քաղզէացիներէն՝ Ժողովուրդը հետն առած Եգիպտոս փախաւ , և հոն Աստուած պատժեց զիրենք . վասն զի Երեմիա մարգարէն Աստուծոյ կողմանէ ըսեր էր որ չվախէ Քաղզէացիներէն ու չերթայ :

Հ . Բոլորովին Հրէից իշխանութիւնը վերնալէն ետքը չկրցան նորէն վրայ դալ ու առջի փառքը պատիւն ունենալ .

Պ . Եօթանասուն տարի անանկ երեսի վրայ մնալէն ետքը , նորէն ողորմեցաւ Աստուած . բայց առջինին պէս բոլորովին ազատ չկրցան ըլլալ :

Հ . Երբոր Հրէայք բոլորովին իշխանութիւնը կորուսին ու ասդիս անդին ցրուեցան , մէջերնին չհանդիպեցաւ յիշատակի արժանի գործքեր .

Պ . Հանդիպեցաւ , որոնք տեղն'ի տեղ Բաբելացւոց գերութեան մասին մէջ գրած է . և են ասոնք . Պատմութիւն Տօբիթայ , Յուդիթայ , Եսթերայ , և Երեք մանկանց . ասոնցմէ զատ կայ նաև առանձին մարգարէներուն պատմութիւնը :

86 .

Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք

Հ . Սամուէլ արդէն ղետացի ըլլալով՝ տապանակին պէտք էր ծառայէր , հապա մայրն ինչո՞ւ մամնաւոր ուխտըրաւ որ զինքն Աստուծոյ նուիրէ .

Պ . Ղետացիներուն Աստուծոյ ծառայելու պարտքը կըսկսէր քսան ու հինգ տարուան եղած ատեննին . և երբոր յիսուն տարեկան կըլլային՝ պարտքէն կազատէին . իսկ Սամուէլ պղտկուց ինչուան մահն ուխտաւոր Աստուծոյ եղաւ :

Հ . Աստուած ի՞նչպէս առաջ Սաւուղին երգումն ընդունեցաւ՝ յաղթութի տուաւ , ու ետքն որ նորէն հարցուց՝ պատասխան չտուաւ .

Պ . Առջի յաղթութիւնը տուաւ՝ միտքը շէտակ ըլլալուն համար . և թէպէտ ան հրամանը գիտնալով արհամարող մը չէր եղած , բայց ետքը Աստուած սրգողելովն ու պատասխան չտալովն ուղեց իմացընէլ թէ ան խոհեմ հրամանը՝ թէպէտ անմեղութեամբ եղած՝ զգուշանալի է . վասն զի ինքն պատճառ եղաւ որ բոլոր զօրքն իրէն հրամանին գէմարանջացին , և իր տղան զինքը արհամարհեց . ետքը օրինաց գէմալ ընէլ սկսան՝ ոչխարները գեանի վրայ մօրթած արիւնոտ ուտելով :

Հ. Յովնաթանին մեղը ուտելը յանցանք
էր .

Պ. Չէ . բայց իր հօրը հրամանին չհաւնիլ
ցուցընէլն աղէկ բան չէր :

Հ. Երբոր Սաւուղ Սեղայ ըսաւ , Սամու-
էլ ինչո՞ւ մօտիկ չըրաւ .

Պ. Վասն զի սրտանց չէր զղջումը , հասկա-
մինակ վախէն՝ որ չըլլայ թէ թագաւորու-
թենէն զրկուի , և ժողովրդեան աչքէն ելլէ :

Հ. Ի՞նչպէս կըլլար որ Դաւթի քնար
զարնէլովը Սաւուղայ գիւհահարութիւնը կը-
հանգարտէր .

Պ. Որովհետեւ սատանան մարդուն սիրտը
նոր կիրք չկրնար խօթել , հասկա բնական
ունեցած կիրքը Աստուծոյ թոյլ տալովը կը-
սաստկացընէ . անոր համար սատանան Սա-
ւուղայ վրայ տիրէլէն ետքը՝ երբոր Սաւուղ
բնութեամբ քիչ մը այլայլութիւն կիմանար ,
նոյն այլայլութիւնը սատանան ուզածին
պէս կըսաստկացընէր . ուստի դրսուանց ալ
բնական հիւանդութիւն կերևնար . և երբոր
քնար կըզարնէին՝ բնական կիրքը կիջնէր ,
սատանան ալ կըթողուր զինքը :

Հ. Սաւուղին Դաւիթը բռնելու համար
հաւաթհաւամա խրկած մարդիկն և ինքը ,
ի՞նչպէս կըմարգարէանային .

Պ. Մարգարէանալ բառը կընշանակէ
Երբեմն երգել , զԱՅ՝ օրհնել : Երբոր անոնք
մարգարէներուն քովը կերթային , Աստուած
մաքերինն անանկ կըփոխէր որ ամէն բան կը-
մոռնային՝ կըսկսէին անոնց հետ երգել :
Անով ԱՅ Դաւթի փախչելու ատեն տուաւ :

Հ. Դաւիթ իրաւունք ունէր Նաբաղը տնով սպաննելու .

Պ. Մինակ զինքն ալ սպաննելու իրաւունք չունէր . վասն զի դեռ իրեն թագաւոր ըլլալը չէր հրատարակուած , և Նաբաղը պարտք չունէր իրեն բան տալու . միայն թէ Դաւիթ ըրած եղբայրսիրութեանը պէտք էր շնորհակալ ըլլալ ու քիչ մը բան տալ , չէ թէ անարգել զինքը : Բայց Դաւիթ զինուորական տաքութեամբ սխալեցաւ , անոր համար կիրքն իջածին պէս ճանչցաւ որ աղէկ չէր ըրածն , ու փառք տուաւ Աստուծոյ :

Հ. Դաւիթ ինչպէս յանձն առաւ Անքուտայ հետ Իսրայէլացւոց վրայ պատերազմի երթալ .

Պ. Թէպէտ աստուածաշունչը յայտնի պատճառը չըսեր , բայց Դաւիթ ուրիշ գործքերէն յայտնի է որ Աստուծոյ հարցուց , Ա՞՞՞ Գնա՛ , ըսաւ , իմացընելով թէ ինքն ուղերէ որայլազգիք Իսրայէլացւոց վրայ ելլեն . և թէ որ թողուին իշխանները . Դաւիթ Աստուծոյ հրամանին հնազանդելով պիտի պատերազմէր Իսրայէլացւոց դէմ :

Հ. Վհուկ կնոջ կախարդութեամբն ինչպէս երեցաւ Սամուէլ Սաւուղին .

Պ. Վհուկն իր արհեստը չբանեցուցած Աստուած ցցուց Սամուէլն որ Սաւուղը յանդիմանէ . և վհուկը տեսնելով որ դեռ ինքը բան մը չըրած՝ երեցաւ , շատ վախցաւ : Իսկ Սամուէլ՝ « Ինչո՞ւ զիս անհանգիստ ըրիր » ըսելովն , իմացընել կուգէր թէ Աստուծոյ

ոտքն իյնալու ապաշխարելու տեղ՝ ատանկ վհուկի ձեռքովը ղինքը փընտռելը Սաւուղին օգուտ մը չընէլէն ետքը փնաս աւրրաւ :

Հ . Դաւիթ ինչո՞ւ այնչափ լացաւ Աբիսողովին մահուանը վրայ .

Պ . Հոգւոյ կորսուելուն համար . գիտնալով թէ իր մեղքը պատժելու համար Աստուած թողուց որ Աբիսողով իրմէ ապրտամբի . անոր համար Դաւիթ կուզէր որ ղինքը յորդորելով դարձի բերէր :

Հ . Սաղմոսը երբ գրեց Դաւիթ .

Պ . Այլ և այլ ատեն կտոր կտոր . վասն ղի երևելի դիպուած մը ըլլալուն պէս՝ Աստուծոյ գովասանք կը շինէր ու քնարովը կերգէր . թէպէտ Սաղմոսին մէջ ետքի մարդարէներուն և երգիչներուն շարագրածներն ալ կան :

87 .

Հ . Ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ որ Սողոմոնին պէս իմաստուն մարդ աշխարհք դեռ չէ եկած և սիւտի չգայ .

Պ . Սողոմոնին իմաստութիւնը որովհետեւ գերբնական չէր՝ բնական էր , անոր համար սովորական մարդկանց հետ բաղդատելով իրեն նմանը սիւտի չըլլայ . բայց Ագամայ՝ մարդարէից՝ առաքելոց և ուրիշ սուրբերու , ևս առաւել Յիսուսի և Աստուածածնայ իմաստութիւնը բնականէն վեր է . անոնց հետ չբաղդատուիր :

Հ . Սողոմոն իմաստունն ի՞նչ գիւրք շինեց .

Պ. Առական գիրքը՝ որ կարճ կարճ խրատներ են . ժողովողը՝ աշխարհքիս ունայնութեանն ու մարդուս ճշմարիտ վախճանին վրայ . Երգ երգոց ըսուած խորհրդաւոր գիրքը և Խմաստութիւնն : Ուրիշ գրքեր ալ գրեր էր՝ բնական գիտութիւններու վրայ , բայց հիմա չեն գտնուիր . ու կարծիք է որ Եղեկիա Թագաւորն այրած ըլլայ զանոնք՝ քողովրդեան փնասակար սեպելով :

Հ. Սողոմոն իր մեղքերն ասաշխարհց .

Պ. Ասաշխարած ըլլալուն մեծ նշան է ժողովողին գիրքը . բայց սուրբ գրքին անոր փրկութիւնն անորոշ թողուլը՝ յայտնի կըլլուցնէ Աստուծոյ դատաստանին ահաւորութիւնը :

Հ. Յերոբոամին միաքն ուսկից ինկաւ հորթ պաշտելը .

Պ. Մէյմը որ լսեր էր թէ Իսրայէլացիք անապատին մէջը հորթ պաշտեր էին . մէյմըն ալ՝ ինքն առաջ Եգիպտոս փախած ըլլալով տեսեր էր Եգիպտացւոց կով պաշտելն ու անոնց կարգերը :

Հ. Եղիան ինչո՞ւ կրակով պատժեց երկու յիսնապետները .

Պ. Վասն զի ծաղը ընելով՝ Մարգ անկրսէին իրեն , ու հալարտ կերպով մը կըհրամայէին որ ելլէ գայ :

Հ. Երբոր Յովրամ պատերազմին համար Եղիսէին հարցուց , ինչո՞ւ Եղիսէ քնար զարնել տուաւ՝ պատասխան տալէն առաջ .

Պ. Վասն զի հոգին սուրբ խաղաղ սիրակուզէ : Եղիսէն ան ատենը իեղացած ըլլա-

լով Յովրամայ ըրած գէշութիւններուն համար, քնար ուզեց որ հանդարտ սրտով կարենայ Աստուծոյ խորհուրդները մտածել:

Հ. Եղիան որ դեռ Յովսափատ չմեռած վերացեր էր, ինչպէս թուղթ գրեց անոր որդւոյն Յովրամ թագաւորին .

Պ. Կերենայ որ դրախտէն գրեց ու մարգարէի մը կամ ուրիշ բարեպաշտ մարդու մը յայտնուէլով՝ տուաւ թուղթը՝ Յովսափին խրկեց:

Հ. Հրէից թագաւորներուն պատմութիւնն ո՛ր կրպատմուի .

Պ. Թագաւորութեց ըսուած չորս կտոր գրքերուն, ու երկու Մնացորդաց գրքերուն մէջ, որ ասին ասին այլ և այլ մարգարէներէ գրուած են:

ՄԱՍՆ Զ.

ԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՏԵՆԸ

ԻՆՉՈՒԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍ

88.

Տ. ԲԻՆ :

Հ. ՏՈՒԹԻԹ ի՞նչ է .

Պ. Նեփթաղիմի ցեղէն՝ Թեղբուէ քաղ-
քէն բարեպաշտ մարդ մըն էր Իսրայէլացւոց
տասը ցեղին վերջի կռապաշտ թագաւոր-
ներուն ատեն , որ ամէն օրէնքները կըսա-
հէր , ու ատենին Երուսաղէմի տաճարը կեր-
թար : Երբոր Սաղմանասար Իսրայէլացւոց
տասը ցեղը գերի տարաւ , Տօբիթ ալ մէկ-
տեղ գնաց իր Աննա կինովն ու Տուբիա տղուն
հետ : Հոն Աստուծոյ օրհնութիւնը անանկ
սիրելի եղաւ Սաղմանասար թագաւորին՝ որ
իրեն վաճառահաններաւ , և Մարացերկիւրը
կերթար կուգար , ինչուն որ մեռաւ Սաղ-
մանասար :

Հ. Սաղմանասարայ մեռնելէն ետքը Տո-
բիթ ի՞նչ գործքի հետ էր .

Պ. Երբոր Սաղմանասարայ տեղը Սենեֆերիմ թագաւորեց ու Եզեկիայի պատերազմէն յաղթուած դարձաւ, սիրտն այրած ըլլալով շատ Խորայէլացի կըսպաննէր. Տոբիթ ալ գիշերանց ան մեռելները կըթաղէր : Թագաւորն իմացաւ ու Տոբիթն ալ սպաննել կուզէր. ան ալ որ փախաւ, բոլոր ունեցածները յափշտակեցին : Ետքը քիչ օրէն սպաննուեցաւ Սենեֆերիմ, և Տոբիթ նորէն դարձաւ : Օր մը երբոր իր աղգականներուն սեղան ըրէր էր՝ Տուբիան խրկեց որ եթէ իր ազգէն աղքատ մը գտնէ, սեղանի կանչէ : Տղան շուտ մը դարձաւ պատմեց թէ Խորայէլացի մը մեռուցած՝ փողոցը ձգած է : Տոբիթ կերակուրը թողուց՝ գնաց ան մեռելը տուն բերաւ ու ետքը գիշերանց թաղեց. և օրինաց ըսածին պէս պիղծ սեպուէլով, գուրօր պատին տակը հոգնած կռնրկի վրայ ինկած քնացաւ՝ աչքը բաց. վերէն ճնճղուկները ծրաւելու առէն Տոբիթի աչուրներուն երթալով կուրցաւ. բայց ինքը՝ եղբայրսիրութեան համար ըլլալուն՝ սիրով կըհամբերէր, և կնկանը մանածով խեղճութեամբ կապրէր :

Հ. Աննային մանածին ստակը թէ որ չօգտէր ապրելու, ի՞նչ կընէին .

Պ. Իրենք Աստուծոյ ապաւինած էին, Աստուած ալ զիրենք կըհոգար. ուստի Տոբիթ ան յուսով՝ մեռնելու վիճակալ հասնէր, չէր ուզէր որ ապրուստ գտնելու համար անիրաւութիւն ընեն : Անոր համար, անգամ մը մանած գնողներուն մէկը այժմ

ձող մը պարգև տուաւ Աննային . Տոբիթ
կարծելով թէ դաղտուկ տեղէ մը ձեռք
ձգեր է՝ սկսաւ հետը վիճել որ ետ տայ ,
ինչուան որ իրաւն իմացաւ : Ետքը ասանկ
բաներով սիրտն ելած՝ խնդրեց Աստուծմէ
որ ազգին մեղացը թողու թի տայ ու իր հո-
գին ալ առնէ : Անոր համար սկսաւ Տու-
բիային կտակ ընել՝ աստուածալաշտու թեան
խրատներով . և միտքը դալով տասը բանքար
ստակն որ Մարաց երկիրը Գաբայէլ ըսուած
մարդուն փոխ տուեր էր , ապըսպրեց որդ-
այն որ առնէ բերէ :

Հ . Տուբիան ուստի գիտէր Մարաց եր-
կրին ճամբան և Գաբայէլին տունը .

Պ . Չէր գիտէր . անոր համար երբ հո-
րը հրամանաւ կերթար ընկեր մը դանելու ,
Ռափայէլ հրեշտակը կտրիճ մարդու մը կեր-
պարանքով գիմացն ելաւ ու ըսաւ թէ ինքը
կըտանի : Երբոր Տոբիթի առջևն ելան , հար-
ցուց որուն տղան ըլլալը . ան ալ ըսաւ թէ
“Քու Անանիա բարեկամիդ տղան եմ” Աղա-
րիան , : Աս որ լսեց՝ սիրով անոր յանձնեց
Տուբիան որ երթան , խոստանալով իրեն
վարձք օրը գրամ մը ու կերակուր :

Հ . Տուբիան Ռափայէլ հրեշտակին հետ
ինչ յաջողութեամբ ըրաւ իր ճամբորդու-
թիւնը .

Պ . Մտքէ չանցած բարեբներու հանդի-
պելով : Նախ երբոր Եփրատ գետին քով
հասան , ու Տուբիան քիչ մը լուացուիլ կու-
ղեր , մեծ ձուկ մը վրան վազեց . “Մի վա-
խեր , ըսաւ հրեշտակը , բռնէ գուրս հանէ” .

ան ալ գուրս քաշեց . ու հրեշտակը “ Հանէ ,
 ըսաւ , սիրտը՝ լերդն ու լեղին պահէ , , . ու
 ձուկն եփեցին կերան : Ետքը Եկբատան որ
 հասան , հրեշտակին խորհրդովն ան գի-
 շերը Տուբիայի ազգականին հռապուէլին
 տունն իջան , որ անոր Սառա աղջիկը Տու-
 բիան իրեն առնէ . թէպէտ Տուբիան վախ-
 կըցուցընէր՝ ըսելով որ եօթը հոգի ան աղ-
 ջիկն առնելու եղեր են , ու եօթն ալ առջի
 գիշերը մէկ դէ մը մեռուցեր է . չըլլայ թէ
 ինծի ալ անանկ պատահի : Բայց հրեշտա-
 կը սիրտ տուաւ և ապըսպրեց որ առջի գի-
 շերը քիչ մը կրակով ան ձկան սիրան ու լերդը
 ծխէ , և հարսին հետ մէկտեղ աղօթք ընեն
 Աստուծոյ . ան հոտէն ըսաւ՝ դեւ կրփախչի :
 Ետքը հռապուէլին հրեշտակը խօսք բացաւ
 աղջկանը համար . անոնք ալ սիրով յանձն
 առին , ու հարսնիքին գիշերը Տուբիան հրեշ-
 տակին ապըսպրածն ընելով՝ երբոր փնաս
 մը չեղաւ , ամէնքը փառք տալով Աստուծոյ
 տասնուչորս օր հարսնիք ըրին : Եւ ան օրերը
 հրեշտակը գնաց Գաբայէլի քովէն ստակն ալ
 բերաւ . ետքը Տուբիան ու հարսը մէկտեղ
 ետ դարձան : Ասանկով մէկ քանի օր ուշա-
 նալուն համար Տուբիայի ծնողքը մամուռ-
 քի մէջ ինկան , և Աննան հաց չէր ուտէր ,
 կուլար ու կըսէր . “ Ո՛հ , մեռաւ տղաս , ին-
 ծի ստակ ի՞նչ պէտք էր , , : Օր մըն ալ յան-
 կարծ երեցան . մէկէն գնաց Տուբիան հրեշ-
 տակին ըսածին պէս ձկան լեղին հօրը աչ-
 քը քսեց՝ որ մէկէն բացուեցան . ան ատե-
 նը ուրախութեամբ մէկմէկու պըլուէլով

փառք կուտային Աստուծոյ՝ լսելով ու
տեսնելով եղած յաջողութիւնները . ու
եօթն օր ալ Տոբիթ նորէն հարսնիք ըրաւ :
Ետքը Տոբիթ ուզեց որ սարկին կէսը ճամ-
բայ ցուցնողին վարձք տան . ան ատենը
հրեշտակն ինքզինքը յայտնեց անոնց . անոնք
սկսան վախնալ . հրեշտակն ըսաւ , “ Մի
վախէք , հապա փառք տուէք Աստուծոյ ,
որ ձեր ողորմութիւններն ու բարեգործու-
թիւնները կը վարձատրէ ” . և մէկէն անե-
րևոյթ եղաւ :

Հ . Տոբիթ Աստուծմէ մխիթարուէլէն
ետքը ո՞րչափ ասպրեցաւ .

Պ . Անկէ ետքը շատ տարիներ հանգիստ
անցուց՝ Աստուծոյ փառք տալով և շնոր-
հակալութեան աղօթքներ ընելով . մարգա-
րէացաւ ալ Երուսաղէմի կործանիլն ու նո-
րոգուիլը , և հարիւր յիսուն տարուան մե-
ռաւ , Տուբիային կտակ ընելով որ Նինուէ-
էն ելլէ , վասն զի սլիախ կործանի : Տու-
բիան ալ իր ծնողքը թաղելէն ետե գնաց
Մարաց երկիրը . և միշտ բարեպաշտութիւն
ասպրելով՝ հարիւր քսանուէօթը տարուան
մեռաւ :

39 .

ՅԻՊԻԷ :

Հ . Յուգիթայ սլատմութեան նիւթն
ի՞նչ է .

Պ . Աստուծոյ գթութեան ու սիրոյ նշանն
իրեն ասպաւինածներուն վրայ , որով Իս-

բայէլայիք ազատեցան Նաբուքոդոնոսորայ
բարկութենէն . և արդար պատուհասն որ
չկարծուած ատեն կըհասնի հպարտ ու
ինքնահաւան մարդկանց վրայ , որով հողե-
փեռնէս պատժուեցաւ :

Հ . Ո՞վ է հողեփեռնէս , և ի՞նչ գործք
ըրաւ .

Պ . Ասորեստանի Նաբուքոդոնոսոր թա-
գաւորին զօրասկար : Աս թագաւորը Մա-
րաց Արփաքսադ թագաւորին յաղթելէն
ետքը , ուղեց որ բոլոր աշխարհքիս ալ տիրէ
ու Աստուծոյ պէս պաշտուի : Անոր համար
հողեփեռնէս իր զօրասկար խրկեց՝ հարիւր
քսան հազար հեռեակ՝ նոյնչափ ալ ձիաւոր
զօրքով , որ ամէն աշխարհք երթայ իրեն
հնազանդեցնէ : Աս հրամանով սկսաւ հո-
ղեփեռնէս առաջ շարժիլ , ու անխնայ զա-
մէնքը ջարդելով՝ հասաւ ինչուան հրէաս-
տան :

Հ . Հրեայք ի՞նչպէս կրցան դէմ գնել
հողեփեռնեօին .

Պ . Սրտանց Աստուծոյ դիմեցին որ զիրենք
ազատէ , և սկսան բերդերն ալ ամրացնել .
աւելի Բեաիդուա քաղաքն որ հրեաստանի
գուռը կըսեպուէր :

Հ . Հողեփեռնէս երբոր իմացաւ հրէից
իրեն դէմ պատրաստուիլն , ի՞նչ ըրաւ .

Պ . Չարմացաւ անոնց յանգգնութեանը
վրայ . կանչեց Իսրայէլացւոց քովի ազգե-
րուն իշխանները՝ հարցուց : Ան ատեն Ա-
քիովը Ամոնացոյ իշխանն ըսաւ թէ « Անոնց
Աստուածը զօրաւոր է , մէկէ մը չյաղթուիր .

պէտք է սպասել որ իրենք իրենց Աստուծոյն
դէմ յանցանք ընեն որ յաղթուին , : Հո-
ղեփեռնէս կրակ կտրեցաւ, “Աբուբոդոնո-
սորին ո՞վ կրնայ յաղթել , , ըսելով . Ա-
քիովըն ալ՝ զԱստուած իր թագաւորէն զօ-
րաւոր սեպելուն համար՝ ձեռքը ոտքը կա-
պած՝ Բեաիդուայի բերդին տակը ձգել
տուաւ , որ երբոր քաղաքն առնէ՝ զինքն ալ
հրէից հետ պատժէ : Բեաիդուացիք ներս
առին Աքիովըր , պատմել տուին . որ երբոր
իմացան Հողեփեռնէսին պատրաստութիւ
սարսափեցան , սկսան աղօթք ընել : Հողե-
փեռնէս ալ իրեն իշխաններուն խորհրդով
պաշարեց քաղաքն ու ջուրն ալ կտրեց :

Հ . Բեաիդուացիք ինչպէս կրցան դի-
մանալ Հողեփեռնէսի պաշարմանը .

Պ . Երեսունուչորս օրէն ետքը՝ սաստիկ
ծարաւէն նեղացած՝ իշխաններն որոշեցին
որ եթէ հինգ օրէն ալ ԱՃ չողորմի՝ քաղաքը
տան . Ան ատեն Յուդիթ որբւարի կինը՝
Ղմաւոնի ցեղէն՝ պարկեշտ , շնորհալի , որ
պաքով աղօթքով կանցընէր կեանքը , Աս-
տուծմէ լուսաւորուած՝ կանչեց իշխանները
յանդիմանեց զանոնք անանկ ծուռ խոր-
հուրդներնուն համար , ու ըսաւ թէ “Աղօթք
ըրէք , կըլուսամ որ Աստուած իմ ձեռքովս
բարիք մը ընէ , , :

Հ . Յուդիթ ինչպէս ազատեց Բեաի-
դուան Հողեփեռնէսին ձեռքէն .

Պ . Գնացքուրձով ու մոխրով ինկաւ Աս-
տուծոյ առջեւ , շատ աղաչելէն ետքը՝ հա-
գուեցաւ , զարգարուեցաւ ու իր աղախի-

նին հետ քաղքէն դուրս ելաւ գնաց: Հողեփեռնեօի զինուորներն երբոր տեսան, վրան զարմանալով թէ ինչո՞ւ դուրս ելեր է՝ զինքը Հողեփեռնեօի տարին: Հողեփեռնէս հարցուց թէ ո՞վ է, ուսկից կուգայ. Յուդիթ խելացի կերպով պատասխան տուաւ. «Տէր իմ, տեսայ որ Աստուած բարկացեր է մեր ազգին, ու իրենց բանը գէշ պիտի ըլլայ. անոր համար փախայ եկայք զի աղախին ըլլալու »: Բայց գիշերները բանակէն դուրս ելլելու հրաման ինգրեց որ իր Աստուածը պաշտէ, որ զՀողեփեռնէսն ալ առանց միասի մը Աստուծոյ հրաման տուած օրն Երուսաղէմ տանի: Հողեփեռնէս Յուդիթայ ըսածներուն հաւտալով՝ հրամայեց որ իր վրանը բերեն զինքն ու իր աղէկ կերակուրներէն տան անոր. բայց Յուդիթ աղաչեց որ ինքն իր հետը բերած կերակուրն ուտէ: Ասանկ իրեք օր հոն կեցաւ, ու գիշերները մինակ բանակէն դուրս կելէր՝ աղօթք կրնէր որ Աստուած իր բանը յաջողէ: Չորրորդ իրիկունը Հողեփեռնէս փառաւոր սեղան մը ըրաւ իր զօրապետներուն, Յուդիթն ալ կանչեց, որ եկաւ նստաւ ու իր հետը բերածներէն կուտէր. կերան խըմեցին, Հողեփեռնէս ալ աղէկ մը գինովցաւ: Ետքը ամէնքն որ գնացին, ու մինակ Յուդիթ ու Հողեփեռնէս մնացին, Յուդիթ տեսաւ որ Հողեփեռնէս խորունկ կըքնանայ, գնաց քովը, հանեց անոր թուրը, բռնեց մազերէն, «Տէր Աստուած, ըսաւ, օգնէ ինձի », ու երկու հեղ զարկաւ՝ գլուխը

կրօրեց առաւ, դուրս ելաւ՝ իր աղախինին
տուաւ որ կերակրին մախաղին մէջը դնէ :
Եւ ասանկով մարդ չիմացած՝ դիշերանց ետ
դարձաւ, Բեախղուայի սլարսպին տակն որ
հասաւ, սկսաւ կանչել պահապաններուն
թէ “ Բացէք դռները, Ա՛ծ մեր հետն է ” :
Ժողվեցան ամէնքը ջահերով ճրագներով՝
տեսան հողեփեռներսին գլուխը Յուդիթայ
ձեռքը, փառք տուին Աստուծոյ . Աքիովը
Ամոնացւոց իշխանն ալ տեսնելուն պէս՝ ին-
կաւ մարեցաւ . ու ետքը զարմանալով Ա՛յ
ղորութեանը վրայ՝ դարձաւ աստուածա-
պաշտ եղաւ :

Հ. Հողեփեռներսին մարդիկն ի՞նչ կեր-
պով իմացան իրեն մահը, և ինչ ըրին .

Պ. Հրեայք առաւօտանց Հողեփեռներսի
գլուխը բերդին վրայ կախեցին, ետքը վա-
ղեցին թշնամիներուն վրայ, անոնք ալ շուտ
մը գնացին Հողեփեռներսի ձայն տալու որ
պատերազմ սկսին : Մտաւ սենեկապետը
տեսաւ մարմինն արիւնլուայ գետինը փը-
ռուած, “ Վա՛յ, կանչեց, Եբրայեցի կին մը
խաղք ըրաւ զմեզ ” : Աս որ լսեցին զօրքը՝
փախչող փախչողի եղան : Ան ատենը Հրեայք
աղէկ ջարդ մը տուին անոնց, ու երեսուն
օրուան մէջ հազիւ կրցան կողոպուտները
ժողվել :

Հ. Յուդիթայ յաղթութեանը համար
Հրեայք իրեն ի՞նչ փոխարէն ըրին .

Պ. Ամէնքը չորս դիէն կուգային զինքը
կօրհնէին . ինչուան Երուսաղէմէն քահա-
նաներ եկան զինքը տեսնելու և օրհնելու :

Հողեփեռնեսի վրանն ալ բոլոր արծթեղէն ու ոսկեղէն բաներովը Յուդիթայ տուին , որ ինքն ալ ետքը տաճարին ընծայեց : Իսկ Յուդիթ ուրախութեամբ լցուած օրհնութիւն մը երգեց Աստուծոյ , ու նորէն գնաց իր տունը՝ բարի վարքով ապրեցաւ ինչուան հարիւր հինգ տարի :

90.

Եւեբ :

Հ. Եսթերայ պատմութեան մէջ գլխաւոր դիտելու դիպուածներն որոնք են .

Պ. Արտաշէս թագաւորին փոփոխամտութիւնը , համանայ հպարտութիւնը , Մուրդեբէին աստուածապաշտութիւնը , և Եսթերայ եղբայրսիրութիւնը :

Հ. Արտաշէսն ո՞վ է .

Պ. Պարսից զօրաւոր թագաւոր մը , որ թագաւորութեանը երրորդ տարին մեծ յաղթութիւններ ընելով՝ փառաւոր կոչուիք մը ըրաւ իր իշխաններուն՝ Սիսիս թագաւորական քաղաքին մէջ՝ վեց ամիս . ետքը վեց օր ալ առանձին իր պալատին մէջ չպատմուելու մեծ հանդէսով : Ետքի օրը Արտաշէս բոլորովին զուարճացած՝ ուղեց որ Ասթինէ մեծ թագուհին գայ , իշխաններուն երևնայ ու իրեն հեռ մէկտեղ փառաւորութի . բայց Ասթինէն չեկաւ . անոր համար Արտաշէս ալ սաստիկ բարկացաւ , իշխաններուն խորհրդովը զինքը թագուհիութիւն ձգեց՝ որ ուրիշ

կնիկներն իրմէն չար օրինակ չառնեն, որուն տեղը Եսթեր ընտրուեցաւ :

Հ. Ի՞նչ կերպով Եսթեր թագուհիութեան հասաւ .

Պ. Հրաման եղաւ որ ուրիշ մը փրնտուեն, որ Ասթինէի տեղ թագուհի ընտրուի : Եսթեր Մուրդաբէի հօրեղբօրն աղջիկն էր՝ որք քնացած՝ որ Մուրդաբէն զինքը կըսկահէր . ու երբոր լսեց թագուհի ընտրելու հրամանը, զԵսթերն ալ խրկեց՝ ապրստըւելով որ չյայտնէ ինչ ազգ ըլլալը : Թագաւորն Եսթերին հաւնեցաւ ու թագուհի ըրաւ . Եսթեր ալ Մուրդաբէի խրատովն աստուածապաշտութիւնը դադարուկ կրնէր :

Հ. Մուրդաբէն ի՞նչ սլաշտօնի մէջ էր .

Պ. Թագաւորին ծառայութեանը մէջ մտած էր . անոր համար անգամ մը իմանալով որ երկու ներքինի մէջերնին խօսք գրեր են թագաւորը մեռցնելու, մէկէն Եսթերայ ձեռքովն իմացուց թագաւորին . Արտաշէս կախել տուաւ ան ներքինիներն ու Մուրդաբէին հաւատարմութիւնը յիշատակարանին մէջ գրել տուաւ : Եւ աս Մուրդաբէին գործքը պատճառ եղաւ որ համանին ձեռքէն ազատեցաւ :

Հ. Համան ո՞վ էր, ու ի՞նչ բանի համար Մուրդաբէի հետ թշնամացաւ .

Պ. Արտաշէսին մեծ իշխաններէն մէկն էր . վարպետութեամբ մը հրաման հանել տուաւ որ ինքը թագաւորին երկրորդ սեպուի, ու պաշտին մարդիկն ամէնքն ալ իրեն երկրպագութիւն ընեն : Մուրդաբէն

աս հրամանը չէր պահէր՝ համանձն Ամառեկացի՝ Աստուծոյ անիծած աղգէն ըլլալուն համար : Համան կատղեցաւ աս բանիս վրայ, ու ռիւր բոլոր Հրեաներէն ուզեց հանել . ուստի հասկըցուց Արտաշէսի թէ Պարսից տէրութեան խաղաղութիւն գանելու համար՝ ան խռովարար Հրէից աղքը պէտք է ջնջել . և հրովարտակ հանել տուաւ որ ագարամսուն տասնութիւն ամէն Հրեաները մեծ ու պզտիկ՝ թրէ անցունին, և անոնց ունեցածները թագաւորին գանձն երթան : Հրեաները յուսահատած՝ Աստուծոյ ապաւինեցան :

Հ. Հրեայք ինչպէս կրցան ազատիլ համանին բարկութենէն .

Պ. Մուրդքէ Եսթերին հասկըցուց որ ինքը պարտրկան է աս բանիս համար ձեռքէն եկածն ընելու . Եսթեր Մուրդքէին պատասխան խրկեց թէ “ Ինչպէս որ գիտես՝ թագաւորը չկանչած առջնն ելլողը կը մեռնի . երեսուն օր է որ ես ալ թագաւորին չեմ գնացեր ,: Մուրդքէ նորէն խրկեց իմացուց թէ պէտք է որ ինքը աս բանիս ճարը տեսնէ : Եսթեր տակնուվրայ եղաւ, ապրսպրեց որ ամէն Հրեաներն աղօթք ընեն՝ պաք պահեն որ Աստուած իրեն ոյժ տայ . ինքն ալ քուրձ մը հագած՝ հանգստութեան բաները մէկգի թողած՝ աղօթքի նստաւ իրեք օր : Ետքը փառաւոր լաթեր հագաւ զարգարուեցաւ ու երկու աղախինով թագաւորին առջնն ելաւ . բայց սրտին վախէն հոն մաքեցաւ ինկաւ : Եսթերին անանկ խեղճ կեր-

սը թագաւորին գուժը շարժեց որ շուտ մը ելաւ ւթոռէն քովն եկաւ, անոյշ խօսքերով սիրտ կուտար որ չվախէ: Եսթեր ատով քիչ մը սիրտ առաւ. բայց երբոր նորէն մարեցաւ, թագաւորը նորէն վրայ տուաւ, « Ինչուանկէս թագաւորութիւնս աւուղեմ՝ կուտամ » ըսելով: Եսթեր ան ատենը համարձակեցաւ « Արխնդրեմ որ, ըսաւ՝ համանը հետդ հրամես իմ սեղանս գաս », թագաւորն ալ յանձն առաւ: Սեղանին վրայ նորէն ըսաւ թագաւորը Եսթերին որ խնդրէ ինչ որ կուզէ. Եսթեր ալ խնդրեց որ երկրորդ օրը նորէն հրամեն: Համան ուրախութեամբ լցուած երբոր տուն կրդառնար, ճամբան Մուրդքէին հանդիպեցաւ, որ իրեն երկրպագութիւն չըրաւ. բարկացաւ վրան, ու անցաւ տուն գնաց. սլարծելով սլաամեց իր կնկանն ու բարեկամներուն թէ մինակ ինքը կանչուեցաւ Եսթերայ սեղանին. բայց ցաւելով ալ ըսաւ Մուրդքէին իրեն ըրած անարգանքը: Անոնք ալ ըսին թէ « Վաղը երկայն փայտ մը տնկել տուր, ու ըսէ որ կախեն զինքը », համան մէկէն հրամայեց որ յիսուն կանգուն երկայն փայտ մը սլատրաստեն:

Հ. Համան կրցաւ առաջ տանիլ Մուրդքէն կախելու խորհուրդը.

Պ. Աստուած բանը անանկ դարձուց որ ինքը կախուի ան փայտէն: Ան իրիկունն Արտաշէսի քունը չտանելով՝ ատեն անցընելու համար ուղեց յիշատակարաններն աչքէ անցընել կարգաւ. ու գիտուածով

բացուեցաւ երկունքքինիներուն կախուել
լուն պատճառն ու Մուրդքէին հաւատար-
մութիւնը . ան ատեն հարցուց թէ “ Մուրդ-
քէին ի՞նչ փոխարէն ըրիք ” . ծառաներն
ըսին որ “ Բան մը չըրինք ” : Երբոր առա-
ւօտեղաւ՝ հարցուց թէ “ Ո՞վ կայ դուրսը ” .
և խմանալով որ համանը հոն է , որ եկեր
էր՝ Մուրդքէին կախելու հրամանը առնելու
համար , ներս կանչեց՝ հարցուց . “ Թէ որ ,
ըսաւ , եսմէկը ուզեմ փառաւորել՝ ի՞նչ պէտք
է ընեմ ” : Համանն ալ մտքէն անցընելով
թէ “ Ինծմէ զատ ո՞վ պիտի փառաւորէ ” ,
ըսաւ . “ Կըվայլէ որ զան մարդը թագաւորի
հագուստով ու ձիով՝ թագաւորին խիստ
օիրելին տանի բոլոր քաղաքը պտըտցնէ .
առջեւն ալ կանչեն թէ “ Թագաւորին փա-
ռաւորած մարդն է ասիկայ ” : Թագաւորը
հաւնեցաւ ըսածին ու հրամայեց իրեն որ
երթայ Մուրդքէին ընէ ան պատիւները :
Համան ալ չկրնալով ձայն հանել՝ գնաց
զՄուրդքէին պատուեց , ու օիրսը սաստիկ
կոտորած՝ տուն դարձաւ : Ետքը Եսթերայ
սեղանը գնաց : Թագաւորը հարցուց նորէն
Եսթերին թէ “ Ի՞նչ է խնդիրդ . գիտնաս ,
ըսաւ՝ թագաւորութեանս կէսն ալ ուզեմ՝
կուտամ ” : Ան ատեն Եսթերն ըսաւ . “ Տէր
իմ , կրկնգրեմ քեզմէ իմ ազգիս կէանքն
որ խաբեբայ համանը աշխարհքէս վերցընել
ուզեց ” : Թագաւորը լսածին պէս՝ այլայ-
լած ելաւ սեղանէն . համանը մինակ մնա-
լով սարսափած Եսթերի ոտքն ինկաւ՝ կա-
ղաչէր : Ան որ տեսաւ գիպուած ու թագա-

ւորը՝ բարկացաւ թէ ինչո՞ւ Եսթերայ քով
կեցեր է . հոն մէկն ալ իմացուց թագաւորին
թէ համան զՄուրդբէն կախելու համար
փայտ անկեր է . մէկէն ըսաւ . « Զինքն ան
փայտէն կախեցէք » : Ետքը համանին ու-
նեցածներն ալ Եսթերի սլարգւեց . և իմա-
նալով որ Մուրդբէն Եսթերին ազգականն
է, համանին իշխանութիւնն ալ Մուրդբէն
տուաւ :

Հ. Հրէից վրայ եղած հրովարտակն ի՞նչ
կերպով ետ դարձուեցաւ .

Պ. Նոր հրովարտակ մը ելաւ առջինին
ներհակ հրամաններով . ան օրն որ իրենք
պիտի ջարդուէին՝ իրենք զուրիշները ջար-
դեն : Ուստի ան օրը շատ մարդ ջարդեցին ,
բոլոր համանայ տունն ալ ջնջեցին : Ետքը
Աստուծոյ շնորհակալութեան համար հը-
րեաները տօն հաստատեցին ազար ամսուն
տասներչորսին , և ինչուան հիմա կը պահեն ,
որ Փարիս կըսուի :

91 .

Եսթեր , Երեմի , Եւէիէլ :

Հ. Մարգարէներուն վրայ հարկաւոր
գիտնալու ի՞նչ բան կայ .

Պ. Մասնաւոր գիտուածներ՝ թէ Քրիս-
տոսի անօրէնութեանը վրայ և թէ Իսրայէ-
լացւոց մեղաց սլատիժներուն վրայ , որ եր-
բեմն տեսիլքով և երբեմն խօսքով մարգա-
րէացան :

Հ. Եսայեայ գլխաւոր տեսիլքը որն է .

Պ. Եսայի մարգարէն որդի Ամովայ՝ որ Ողիա Թագաւորին ատենէն ինչուան Եղեկիայի ատենը մարգարէացաւ , անգամ մը տեսաւ տաճարին մէջ զԱստուած բարձր փառաւոր Թոռնստած , հրեշտակներ չորս գին պատած՝ վեց վեց Թռերով , որ երկու Թռով երեսնին կը գոցէին , երկուքովը ոտուրնին , մէկալ երկուքովն ալ կը Թռչրտէին , ու կըսէին . « Սք , սք , սք , տէր զօրութեանց՝ լի է ամենայն երկիր փառօքնորա » : Մարգարէն՝ « Վայ ինծի , կըսէր , որ տէր զօրութեանց կըսեսնեմ ու լուռ կեցեր եմ պիղծ բերանով ըլլալուս համար » : Ան ատեն սերօքէներէն մէկը ունեւիքով սեղանէն կայծ մը բերաւ՝ մարգարէին բերնին դպուց ու ըսաւ , « Ասիկայ սրբէ զքեզ քու պահսութիւներէդ » : Ետքը լսեց որ Աստուած կը հարցընէր , « Ո՞վ խրկեմ ան Ժողովրդեանը » : Ինքն ալ պատասխան տուաւ Թէ « Ահա զիս խրկէ » : Աստուած ալ խրկեց որ անկէ ետքն սկսաւ քարոզել :

Հ. Եսայեայ մարգարէութիւններուն մէջ նշանաւոր ի՞նչ բան կայ .

Պ. Քրիստոսի հրաշալի ծնունդն ու խաչուիլը՝ մեռնիլը՝ աւետարանչի պէս տեղն ի տեղը կը պատմէ :

Հ. Երեմիա մարգարէին գլխաւոր տեսիլքնէրն որո՞նք են .

Պ. Երեմիա մարգարէն որ Յովսիա Թագաւորին ատենէն ինչուան բոլորովին հրէից կործանումը մարգարէացաւ , շատ տեսիլք-

ներաւ եսաւ . որոնց մէջ դիւաւոր կրնայ ըսուիլ ան՝ որ անգամ մը երկինքը հիւսիսային գիւն կաթսայ մը կրակի վրայ կեփէր , որով կիմացընէր Աստուած թէ ան կողմէն Քաղ զէացիք հրէից վրայ պիտի խրկէ :

Հ . Երեմիայի մարգարէութիւններն աւելի ինչ բանի վրայ էին .

Պ . Իր ազգին անօրէնութիւններն կուրար . որ ետքը յուսահատած՝ ողբ ալ ըսաւ վրանին :

Հ . Երեմիան ինչպէս անցուց իր օրերը .

Պ . Հրեայք տեսնելով որ զիրենք շատ կը յանդիմանէ , զղջալու տեղ կատէին ու կը հալածէին զինքը . և ըսելով թէ ժողովրդեան ձեռքը կը թուլցընէ որ չկարենան թշնամիներուն դէմ դնել , տարին մահապարտներուն դուբը ձգեցին որ մեռնի : Բայց Աբգամէլէք Եթովպացին մէջ մտաւ , « Ասանկ սուրբ մարդ մեզի հարկաւոր է » , ըսելով թագաւորին . ուստի դուբէն հանեցին ու բանադրին : Ետքը երբոր Նաբուղարգան գահաւարը հրեաները Բաբելոն գերի տարաւ , Երեմիան խնդրեց որ ինքն իր Բարուք աշկերտին հետ Երուսաղէմ մնան : Բայց ետքը Յովնաթան որդի Նարէին երբոր զժողովուրդը Եգիպտոս փախուց , Երեմիան ալ տարաւ . և հոն հրեաները չգիմանալով իրեն քարոզութիւններուն , քարկոծեցին զինքը :

Հ . Եզեկիէլ տեսիլքները որոնք են .

Պ . Նաբուքոդոնոսոր երբոր եկաւ , Յէքոնիա թագաւորը Բաբելոն տարաւ , Եզեկիէլ ալ մէկալ գերիներուն հետը գնաց , ու տէ-

սիւքները հոն յայանուեցան իրեն : Առջինն
աս էր . անգամ մը Քոբար գետին քովը կե-
ցած՝ յանկարծ ամպերուն մէջը մեծ կառք
մը տեսաւ՝ ամէն գիէն աչուըներով , որ
չորս կենդանի կըքաշէին , ու անոնց կերպա-
րանքը՝ մարդու , առիւծի , կովու և արծույ ,
որոնք չորս չորս ալ թև ունէին . անանկ լու-
սաւոր էին որ վրանին նայելու աչք չէր գի-
մանար : Տեսաւ մէջ տեղի երկինքն ալ բաց ,
ուր աթոռով փառաւոր մարդ մը ճառա-
գայթներով կըփայլէր արևու պէս : Ասով
Աստուած յայանեց հրէից որ իրենց երկրա-
ւոր տաճարին կարօտ չէ . փուճ տեղը
անով չպարծին : Եղեկիէլ երբոր վախնալով
կրնայէր , Աստուած սկսաւ գանգատիլ Խ-
րայէլացոցըրած ապերախտութեանը վրայ .
եսքը գէտ'ի իրեն ձեռք մը երկնցաւ ու գիրք
մը տուաւ որ ուտէ , որուն ներսը գուրոր
ողբ ու վայ գրած էր . ան ուտելուն պէս
բերաննանուշցաւ . Աստուած ալ հրամայեց
որ երթայ սկսի քարոզել :

Մէկ ուրիշ ուրախական տեսիլք մըն ալ
տեսաւ . օր մը Աստուած Եղեկիէլը դաշտ մը
տարաւ՝ որ մեռելներու չորցած ոսկորնե-
րով լեցուած էր . ու ըսաւ անոր . “ Հրա-
մայէ որ ողջանան ” . և բոլոր դաշտն ան-
համար մարդով լեցուեցաւ , որ յարու-
թեան նշան էր : Ուրիշ անգամ ալ Երուսա-
ղէմի տաճարը նոր ձևով մը տեսաւ :

Հ . Եղեկիէլի մարգարէութիւններն ի՞նչ
բանի վրայ էին .

Պ . Իօրայէլացոց վրայ եկած ու գալու-

Թշուառութիւնները կը քարոզէր առանկէ
րով:

92.

Դանիէլ:

Հ. Դանիէլ ո՞վ էր և ի՞նչպէս առաջ է
կաւ.

Պ. Նաբուքոդոնոսոր Բաբելոնացոց թագաւորը երբոր Երուսաղէմն առաւ ու շատ մարդ գերի տարաւ, իր Ասփանէզ իշխանին ապսպրեց որ Հրէից մէջէն շնորհալի խելացի տղաքն ընտրէ ու կը թէ: Անոնցմէ էր Դանիէլ Յուդայի ցեղէն, որուն անունը Բաղասասար գրին, և իրեք ընկերները՝ Անանիա, Միսայէլ ու Ազարիա, որոնց անունը փոխեցին՝ Սեդրաք, Միսաք, Աբեգնափով գրին. ու երբոր թիւրին հրամանովն իրենց աղէկ կերակուրներ կը բերուէր, անոնք վերակացուին աղաչեցին որ միայն ընդէղէն տայ, խմելու ալ լոկ ջուր: Անիկայ առջի բերան թող չառաւ, վախնալով որ կը վատութեան աղաքը. բայց ետքը փորձեց որ ան չորսը ընդէղէն ուտելով՝ թագաւորին կերակուրն ուտողներէն աւելի գէր ու կայտառ կը լն: Ետքը երբոր թագաւորն ասոնց սորված իմաստութիւնը փորձեց՝ տեսաւ որ Բաբելոնացոց կարգացողներէն ալ շատ բան գիտէն, մանաւանդ Դանիէլը, անոր համար զիրենք կարգացողներուն կարգն անցուց:

Հ. Դանիէլին շանաւոր գործքերն որո՞նք են.

Պ. Երբոր տասուերկու տարուան էր՝ Շուշանին անմեղուծիւնը յայանեց : Ետքը՝ Նաբուքոդոնոսորին երկու երազին մեկնուծիւնը տուաւ . Բաղասաարին սլաօին վերայի գրերը կարգաց . առիւծներուն գուբէն ուղ աղատեցաւ . Վիւրոսի ատեն Բելայ սուտ աստուած ըլլալը յայանեց . Բաբելացոց սլաշտած վիշապը ճաթեցուց . երկրորդ անգամ վեց օր առիւծներուն գուբը կեցաւ . և Քրիստոսի գալստեան Ժամանակը յայանի մարգարէացաւ :

Հ. Շուշան ո՞վ է , և ի՞նչ բանի մէջ յայանեց Դանիէլ անոր անմեղուծիւնը .

Պ. Շուշանն էր Յովակիմին կինը : Աս Յովակիմը Բաբելոն գերի գնացած մեծատուններուն մէկն ըլլալով , Հրէից ծերերն իրեն տունը կը Ժողովէին խորհրդի : Անոնցմէ երկու ծեր շատ գալով Յովակիմի տունը՝ սկսան չար մտքի երթալ Շուշանին վրայ , ու ատեն կը փրնտուէին որ մտքի չարուծիւնին կատարեն : Օր մը Շուշանը ելաւ սլաքաւոր՝ գնաց աւազանին քովը լուացուելու , և աղախինները խրկեց որ երթան օճառ բերեն : Ան ատենը ան երկու ծերերն որ հոն սլահուրտեր էին՝ եկան Շուշանին վրայ . Շուշաննեղը մտած հառաչեց , ու տեսաւ որ ուրիշ ճար չկայ , սկսաւ կանչուրուաւ : Անոնք երբոր տեսան որ բանը գէշի գնաց , իրենք ալ կանչուրուաւեցին . ու երբոր մարգիկ հասան՝ ծերերն սկսան Շուշանայ վրայ սուտ զրպարտուծիւն ընել : Ուստի երկրորդ օրը դատաստանի հանեցին զինքը , ու ան երկու ծերե-

րուն հաւատալով Վճռեցին որ մեռնի . Շու-
շան զԱստուած իրեն վկայ կանչելով մեռ-
նելու կերթար : Ճամբան Դանիէլ սկսաւ
կանչել թէ « Ես անպարտ եմ ատոր արիւ-
նէն » : Ժողովուրդը կեցան , հարցուցին թէ
ինչ կըսէ : Ան ալ ըսաւ . « Առանց քննելու
անմեղն ինչպէս կը դատաւարաւք . դարձիք
նորէն դատաստանի նստէք » : Երբոր դար-
ձան , ըսին Դանիէլի . « Աստուած զքեզ լու-
սաւորեց , դու եկո՞ տես աս դատաստանը » .
անտեսնը Դանիէլ . « Ձատեցէք , ըսաւ՝ ատ-
երկու ծերերը մէկմէկէ » . ետքը առանձին
երկուքին ալ հարցուց թէ ո՞ւր տեսան Շու-
շանը . անոնք ուրիշ ուրիշ տեղ ըսելով խաղք
եղան , ու Շուշանին տեղ սպաննուեցան :
Ասով ու ետքն ալ Նաբոլքոդոնոսորին ե-
րազը մեկնելով Դանիէլին անունը խիստ
հռչակուեցաւ :

Հ . Նաբոլքոդոնոսորին առջի տեսած
երազն ինչ էր .

Պ . Ինքն ալ մոռցեր էր երազը . անոր հա-
մար կանչեց Բաբելոնի իմաստունները , հար-
ցուց թէ ինչ է երազը և մեկնութիւնը . ու
չգիտնալնուն համար բարկացաւ , սպաննել
առաւ զամէնքը : Երբոր Դանիէլ ըսեց ,
խնդրեց որ իրեն օր մը ատեն տան , ինքը
կըզորուցէ : Ան գիշերն Աստուծոյ գիմեց իր
ընկերներուն հետ որ Աստուած յայտնէ՝ ու
առաւօտանց գնաց թագաւորին ըսաւ . « Ե-
րազիդ մէջն ահաւոր արձան մը տեսար .
գլուխն ոսկիէ , ձեռուրները՝ կուրծքն ու
թևերը արծըթէ , մէջքէն ինչուան ծունկերը

պղնձէ , արուհիներն երկըթէ , և ոտուընէ-
րուն կէսն երկըթէ ու կէսը հողէ : Ետքը
լեռնէն ինքիրմէքար մը փրթաւ՝ գլորեցաւ ,
արձանին զարկաւ ու փռչի գարձուց , հոյն
ալ փչեց տարաւ . ու ան քարն աճեցաւ՝ մէկ
մեծ լեռ մը եղաւ և բոլոր աշխարհքս լե-
ցուց : Ասոր մեկնութիւնն ալ աս է , ըսաւ .
ան արձանին ոսկի գլուխը դու ես՝ թագա-
ւորներուն թագաւորը . ետեւէդ ուրիշ թա-
գաւորութիւն մը պիտի գայ , որան արծաթը
կըցուցնէ . անոր ետեւէն աւելի տկար մը .
ու անկէ ետքը չորրորդը երկաթ՝ որ ըսելէ
ամենէն ուժով , բայց անոր ալ կէսը հողէ է՝
որ ետքը տկարանայ պիտի : Ետեւէն նոր թա-
գաւորութիւն մը պիտի ելլէ որ զամենքը
կործանէ՝ իր տակն առնէ պիտի , որ է ան
քարն որ յաւիտեան պիտի մնայ , , :

Հ . Նաբուքոդոնոսոր Դանիէլին երազ
պատմելուն համար ի՞նչ փոխարէն ըրաւ .

Պ . Ելաւ Դանիէլին երկրպագութիւն
ըրաւ , ու հրամայեց որ անոր խունկ ու
զոհ մատուցանեն . և ըսաւ թէ “ Հիմայ
իմացայ որ ձեր Աստուածն է ճշմարիտ , , :
Շատ պարգևներ ալ տուաւ անոր , ետեւ աւ-
բեւոյց իշխաններուն ու կարգացողներուն
գլուխ ըրաւ զինքը . և անոր խնդրելովը՝ իրեն
իրէք ընկերներն ալ թագաւորական գործ-
քերու վրայ դրաւ :

Երէ՛ք Տանկուանք ։

Հ . Դանիէլի իրեք ընկերներն խնչով
երևելի եղան .

Պ . Ճշմարիտ աստուածապաշտութեամբ .
վասն զի Նաբոլեթոգոնոսոր թագաւորու-
թեան տասնևութերորդ տարին ոսկիէ ար-
ձան մը անկեց վաթսուն կանգուն երկայն,
վեց կանգուն լայն՝ Դէերայ դաշտին մէջ, ու
հրաման հանեց որ ամէն տեղէն մեծամեծ-
ները ժողովին ու հանգէսով անարձանը պաշ-
տեն . անոր քովն ալ հնոց մը շինել տուաւ
որ չհաղանդուր հոն ձգեն ։ Աս բանս Դա-
նիէլին իրեք ընկերները յանձն չառին . ոչ
յորդորանք մտիկ ըրին , ոչ խրատ ։ Սաստիկ
կատղեցաւ Նաբոլեթոգոնոսոր ու հրամեց որ
մէկէն զանոնք հնոցը ձգեն ։

Հ . Երեք մանկունքն ի՞նչպէս կրցան Նա-
բոլեթոգոնոսորայ բարկութենէն ազատիլ .

Պ . Բռնաւոր թագաւորին բարկութիւնը
բարեգութ Աստուծոյ խնամոցը չկրցաւ
յաղթել ։ Նաբոլեթոգոնոսորայ մարդիկը վա-
ռեցին հնոցը , իրեքը մէկէն մէջը ձգեցին . ա-
նոնք հնոցին մէջը զԱստուած օրհնել սկսան .
մարդիկը մէկ կողմանէ կրակը կըսաստկացը-
նէին որ քառասունութինը կանգուն վեր կել-
լէր բոցն , ու չորս դին կեցողներն ալ կայ-
րէր ։ Իսկ անոնց քովը հրէշտակ մը իջաւ՝
զովացուց փռան մէջն՝ որ հանդիսաւ կըսալը-

տէին ու զԱստուած կօրհնէին : Թագաւորն
եկաւ տեսաւ՝ որ մէջը չորս հոգի կան, զար-
մացաւ կանչեց . « Սեդրաք Սիսաք Աբեդ-
նագով ծառայք Այբարձրելոյ , գնալու ե-
կէք » . և երբոր եկան , երեցան որ լաթեր-
նին ալ բան մը չէր եղած . Նաբուքոդոնոսոր
զարմացած « Մեծ է , ըսաւ , ձեր Աստուա-
ծը . ասկէ ետքը ով որ անոր գէմ խօսի՝
կըմեռցնեմ » : Իրենց իշխանութիւնն ալ
առջինէն աւելի մեծցուց : Բայց ինքն ասով
չկրցաւ ճանչնալ զԱստուած ինչպէս որ
պէտք է , ու սուտ հպարտութենէն դագրիլ :

Հ . Նաբուքոդոնոսորայ հպարտութեանը
պատճառն ի՞նչ էր .

Պ . Ըրած յաղթութիւններն ու գիղած
հարստութիւնները : Բայց Աստուած մէկ
երազով մը յայանեց իրեն դիտուն գալիքը ,
որ իմանայ իր տկարութիւնը :

Հ . Նաբուքոդոնոսորայ երկրորդ տեսած
երազն ի՞նչ բան էր .

Պ . Տեսաւ երկրիս մէջ տեղը տնկուած
մեծ ծառ մը բարձր ինչուան երկինք ու բո-
լոր աշխարհքիս վրայ տարածուած՝ տերե-
ւերով պողով լեցուն , շուքին տակը գա-
ղաններ կրքնակէին , և ճիւղերուն վրայ թա-
ռեր էին թռչունները : Ետև երկնքէն հրեշ-
տակ մը իջաւ ու կանչեց . « Կտրեցէք աս-
ծաւր , ջնջեցէք , միայն արմատը թողէք՝ եր-
կըթէ ու պղնձէ շղթայով կապած , խոտե-
րուն մէջ՝ գաղաններուն հետ . մարդկային
սիրտը վերցուի , գաղանի սիրտ արուի իրեն
ինչուան եօթը ժամանակ » :

Հ. Նաբուքոդոնոսորին տեսած ծառը
Դանիէլ ինչպէս մեկնեց .

Պ. Երբոր ամէն կարգացողները չկրցան
մեկնել , Դանիէլ մէկէն մեկնութիւնը ար-
ւաւ՝ըսելով որ “Անծառը դունես , մարգիկ-
ներուն մէջէն պիտի վաճառուիս ու անբան
անասուններուն հետ խոտ ուտես Եօթը
տարիի չափ , ինչուան որ խելքդ գլուխդ
գայ . և արմատդ պիտի թողուի որ նորէն
գառնաս թագաւորես ” : Դանիէլ աս մեկ-
նութիւնը տալէն ետե խրատ ալ տուաւ թէ
չատ ողորմութիւն տայ աղքատներուն որ
Աստուած իրեն մեղքին թողութիւն ընէ :

Հ. Նաբուքոդոնոսոր Դանիէլի խրատը
պահեց՝ գլխուն գալու պատժէն ազատե-
լու համար .

Պ. Չէ . անոր համար տարիէ մը ետքը օր
մը իր պալատին վրայ քաշելով հալարաւ-
թեամբ Բաբելոնին գեղեցկութեանը վրայ
պարծենալով որ կրխօսէր , յանկարծ երկըն-
քէն ձայն եկաւ , թէ “Նաբուքոդոնոսոր՝
քեզի կըսեմ , թողուս թագաւորութիւնդ
ու դուրս տեղ գաղաններու հետ բնակիս , , :
Ուտի հոն անոնց հետ խոտ կուտեր : Եօթը
տարիէն ետե իմացաւ Աստուծոյ կարողու-
թիւնն , ու դարձաւ եկաւ իր աթոռը
նստաւ :

Հ. Բաղտատարայ պատին վրայ տեսած
գիրն ինչքան էր .

Պ. Բաղտատար Նաբուքոդոնոսորին յա-
ջորդն անգամ մը սեղան ըրաւ իր իշխաննե-
րուն՝ հազար հոգւոյ . և իր հրամանովը սե-

ղանին վրայ սկսան գործածել Երուսաղէմի տաճարէն կողոպտած ոսկիէ ու արծրթէ ամանները, ու անոնցմով գինի կըխմէին իրենց կուռքերուն կենացը: Ան ասէնը յանկարծ ձեռք մը երեցաւ որ ճրագին լուսոյն առջեւ պատին վրայ բան մը գրեց: Թագաւորը սարսափած՝ դողալ սկսաւ, ու շուտ մը կանչեց բոլոր Բաբելոնացոց մոգերն որ ան գիրը կարդան ու մեկնեն. բայց երբոր չկրցան, թագուհին միտքն ինկաւ Դանիէլը. ուստի մեկէն կանչեցին, ու թագաւորն ալ խոստացաւ անոր ինչուան կէս թագաւորութիւնը՝ թէ որ կարգայ ան գիրը: Դանիէլ պատասխան տուաւ. « Ընծաներդ քեզի ըլլայ, և պատիւդ ուրիշի տուր »: Ետքը յանդիմանեց զթագաւորն որ Նաբոլէթոնոսորին պատիժներէն ինքը չէ խրատուած, ու Աստուծոյ տաճարին սուրբ ամանները պղծեր է: « Իսկ գրածն աս է, ըսաւ. Մանէ, թագաւորութեանդ վերջը հասաւ. Թէկէշ, Աստուած զքեզ քննեց՝ յանցաւոր դանուէցար. Փաբէս, թագաւորութեանդ կէսը Մարաց՝ կէսն ալ Պարսից տրուեցաւ »: Թագաւորը շուտ մը իշխանութեանն երրորդ մասին տէր դրաւ զԴանիէլը. և ան գիշերն ինքն ալ սպաննուեցաւ Մարաց Դարեհ թագաւորէն որ զինքը պաշարեր էր, ու ներս մտաւ Բաբելոնն առաւ:

94.

Դանիէլին եփփ Գործքերը:

Հ. Դարեհ զԴանիէլն ինչո՞ւ ձգեց առիւծներուն գուբը.

Պ. Դանիէլ անոր շատ սիրելի ըլլալուն՝ իշխաններուն գլուխներէ վեր, ուստի ամէնքը նախանձելով՝ կուզէին փորձանքի բերել, վրան յանցանք չէին գտներ: Անոր համար հրաման հանել տուին որ երեսուն օր՝ միայն թագաւորէն խնդիրք ըլլուի. և ով որ աս հրամանին գէմ՝ ընէ, առիւծներուն գուբը ձգուի: Դանիէլ իր սովորուածիւնը չթողուց. օրը իրէք անգամ իր տունը սրատուհանին առջև գէպ 'ի Երուսաղէմ աղօթք կրնէր Աստուծոյ: Թշնամիներն իմացան, ստիպեցին զթագաւորն, ու Դանիէլը առիւծներուն գուբը ձգեցին: Ան ատեն թագաւորն յուսահատած ըսաւ. “ Աստուածդ քեզ կաշատէ ”: Մեծ քարով մըն ալ գուբին բերանը դոյեցին ու թագաւորին մատնիովը կնքեցին: Ան իրիկունը մեծ տրամուծեամբ անցուց թագաւորն ու առաւօտանց կանուխ դբին բերանը բանալ տուաւ. և երբոր Դանիէլն ողջ հանեցին՝ ուրախացաւ, և հրամայեց որ անոր տեղը թշնամիները ձգեն առիւծներուն գուբը. և անոնք գեռ վար չհասած՝ առիւծները բզլքեցին զերէնք: Իսկ Դանիէլ մնաց իր սրատուոյն մէջնաւ Պարսից Նիւրոս թագաւորին ատենն որ եկաւ Բաբելոնն առաւ ու տիրեց:

Հ. Բէլին սուտ աստուած ըլլալը Դանիէլ ինչպէս յայտնեց .

Պ. Աս Բէլ աստուածին ամէն օր կուտայ ին տասուերկու արգու բարակ ալիւր , քաւասուն ոչխար , ու վեց մար գինի : Թագաւորն օր մը Դանիէլի հարցուց թէ « Դուն ինչո՞ւ չես սլաշաւեր Բէլը » : Դանիէլ ըսաւ . « Ես միայն ճշմարիտ կենդանի Աստուածը կը պաշտեմ » : Ան ատեն Թագաւորը սլատասխանեց . « Բէլը կենդանի չէ՞ որ ամէն օր կուտէ կըխմէ » : Դանիէլ խնտալով ըսաւ . « Մի՛ խաբուիր Թագաւոր , Բէլին ներսի գին հող է՝ գրսի գին սղինձ . ոչ կուտէ , ոչ կըխմէ » : Թագաւորը քուրմերը կանչեց՝ հարցուց ու ըսաւ . « Թէ որ խաբէու թիւն է ըրածնիդ՝ սլիսի մեռնիք . թէ չէ՝ Դանիէլը մեռնի որ հայհոյեց ՂԲէլը » : Ետքը գնացին կռատունը , գրին կերակուրները Բէլին առջին ու քուրմերն ըսին . « Ահա մենք գուրս կելլենք . գուն Թագաւոր գուները կնքէ , ու վաղը կամ մենք կամ Դանիէլը մեռնի » : Եւ երբոր քուրմերը գուրս ելան , Դանիէլ մոխիր բերել տուաւ , բոլոր գետինը ցանել տուաւ . ու գուրս ելան , գուռը կնքեցին : Առաւօտանց կանուխ Թագաւորը Դանիէլին հետ եկան տեսան որ կնիքը կեցած է . ու երբ որ գուռը բացին տեսան որ կերակուրները հատեր են , Թագաւորն ուրախութեամբ սկսաւ կանչել . « Աստուած է Բէլ ճշմարիտ » : Ան ատենը Դանիէլն ըսաւ Թագաւորին . « Մէյ մը գետինը նայէ » . Թագաւորը նայեցաւ . « Մարգու՝ կընկտոց ու

աղոց տաքի նշաններ կան ։ ըսաւ : Սկսան
փրկուել թէ ուսկից սկսած է . և տեսան որ
սեղանին տակէն գաղտուկ դուռ մը շինած
կայ . ուսկից կելլեն քուրմերը աղոցմով՝ եօ-
թանասուն հոգի կուտեն կրխմեն եղեր :
կատղեցաւ թագաւորը , ջարդել տուաւ զա-
մէնքը , ու կռատունը կործանել տուաւ :

Հ . Դանիէլ Բաբելացոց պաշտած վիշապն
ինչպէս ճաթեցուց .

Պ . Թագաւորն երբոր Բէլին սուտ ըլլալն
խմացաւ , վիշապին համար ալ որ կը պաշտէին՝
հարցուց Դանիէլի : Պատասխանեց Դանիէլ
թէ « Աստուած անմահ պիտի ըլլայ . իսկ ես
աս վիշապն առանց թրի կրնամ մեռցը-
նել » : Թագաւորն ալ հրաման տուաւ : Ան
տառներ Դանիէլ եղ ձիւթ ճարպ ու մազ
մէկտեղ եփեց , գունտ մը շինեց , ան վիշա-
պին կերուց , որ մէկէն ճաթեցաւ : Բաբել-
ացիք ալ աւելի կատղեցան , ըսելով թէ
« Հրեայ եղաւ թագաւորը . Բէլը , քուրմերը ,
վիշապը ջնջեց » . ուստի բռնեցին Դանիէլն
առիւծներուն գուրը ձգեցին , ուր որ եօթը
առիւծ կային որ օրը երկու մարդու մարմին
ու երկու ոչխար կուտէին : Բայց երբոր Դա-
նիէլը ձգեցին՝ ուրիշ բան չտուին , ու վեց
օր հոն թողուցին :

Հ . Դանիէլ վեց օր ինչով ապրեցաւ գու-
բին մէջ .

Պ . Անգամ մը Ամբակում մարգարէն ա-
պուր եփեր էր ու մէջը հաց բրդած իր բա-
նուորներուն կը տանէր . հրեշտակ մը երև-
ցաւ « Դանիէլին տար » ըսաւ : Երբոր մար-

դարէն՝ « Տեղը չեմ գիտեր » ըսաւ, հրեշ-
տակն անոր գլխուն մաղերէն բռնեց ու շուտ
մը Բարեւոյնի առիւծներուն գուրն իջեցուց,
որ ձեռքի կերակուրը Դանիէլի տուաւ. ու
նորէն իր տեղը դարձուց : Եօթներորդ օրը
թագաւորը գուրնն բերանը գնաց, տեսաւ
որ Դանիէլն ողջ է, սկսաւ կանչել. « Մեծ
ես տէր Աստուած Դանիէլի » . և շուտ մը
հանել տուաւ, ու տեղը թշնամիները ձգե-
ցին որ մէկէն բզկի բզկի եղան առիւծներէն :

95.

Յօդան :

Հ. Յովնանու մարդարէութիւնը ինչ բա-
նի վրայ է .

Պ. Երկրորդ Յերոբոամի Խորայէլացուոց
թագաւորին ատենն էր . Աստուած իրեն
հրամայեց որ Նինուէ քաղաքն երթայ՝ ու
խմացընէ որ եթէ չապաշխարեն, իրեք օրէն
Նինուէն պիտի կործանի : Յովնան վախնա-
լով որ եթէ Նինուէացիքն ապաշխարեն ու
չպատժուին, ան ատեն ինքը սուտ ըսող կե-
րենայ, ելաւ Յոպպէ գնաց, ու նաւ մը մտաւ՝
Թարսիս փախչելու համար : Բայց Աս-
տուած սաստիկ ալէկոծութիւն մը ըրաւ որ
նաւը մօտ էր ընկղմելու : Նաւավարներն
իրենց աստուածները օգնութիւն կրկան-
չէին ու բեռերնին ծովը կը ձգէին . իսկ Յով-
նան մէկ կողմը քաշուած կըխուկար : Ար-
թընցուցին զինքն ալ որ աղօթք ընէ իր Աս-

տուժոյն : Բայց ճար չըլլալով՝ ըսին որ վիճակ ձգեն, խմանալ թէ որո՞ւն մեղացը համար է աս փոթորիկը : Երբոր վիճակը Յովնանու վրայ ելաւ, հարցուցին իրեն թէ ո՞վ է ինքը, ո՞ւր կերթայ. և խմանալով իր մէն որ Աստուծոյ կրփախօյն, սկսան տարակուսիլ թէ ի՞նչ ընեն : Յովնան ըսաւ որ զինքը ծովը ձգեն. բայց անոնք կըջանային ցամաքին մօտենալ. և չկրնալով՝ բռնեցին զՅովնան ծովը ձգեցին. հովն ալ մէկէն գաղթեցաւ :

Հ. Յովնան ծովը ձգուելէն ետե ի՞նչպէս կըցաւ քարոզութիւն ընել :

Պ. Մեծ ձուկ մը կըլէց զինքը, և իրեք օր անոր փորոսն մէջն ողջ կեցած, Ինչպէս ի՞նչ սկսած աղօթքն ընելով ապաշխարեց : Ետքը ձուկը զինքը ցամաքը տարաւ գուրս ձգեց. ինքն ալ նորէն Աստուծոյ հրաման առնելով՝ գնաց Նինուէ ու քարոզեց թէ իրեք օրէն Նինուէն պիտի կործանի : Հուտմը հաւատացին, ու թագաւորին հրամանով մեծ ու սղախիկ՝ ինչուան անբան աւաստուններն ալ՝ ծովապահացին, ապաշխարեցին. Աստուած ալ պատիժը չխրկեց : Յովնան տրամած ըսաւ Աստուծոյ. « Ես գիտէի որ զլքացողին թողութիւն կուտաս, անոր համար փախչիլ կուզէի. ուստի հիմա սուտգործուց երեցայ. գոնէ մեռցո՞ւ զիս որ ազատիմ » : Ետքը գնաց քաղքին գիմացը տեղ մը նստաւ որ տեսնէ թէ քաղաքը կըկործանի : Աստուած ալ հոն դգմենի մը բուսցուց, որ շուտ մը մեծցաւ՝ տերեւներովը շուք ըրաւ :

Յովնանու վրայ • Յովնան ալ ուրախացաւ
անոր համար • Բայց մէկալ օրն առաւօտանց
որդ մը գնաց ան դդմենին արմատէն կտրեց,
դդմենին ալ չորցաւ : Ան ատենը Յովնան
սաստիկ արեւէն տանջուելով սկսաւ ըսել .
« Ա՛հ , մեռնէի՛ ու ազատէի » : Աստուած
ալ ըսաւ իրեն . « Դուն այդչափ կըցաւիս
մէկ դդմենիին համար , որ ինքն իրեն մէկ
գիշերուան մէջ բուսաւ ու մէկալ գիշե-
րը չորցաւ . հապա ի՞նչպէս ես չողորմիմ
մեծ քաղքի մը , ուր հարիւր քօան հազար
միայն անմեղ տղաք կան » :

96 .

Հրէեց գեր--իւնէ գառնաւ :

Հ . Երբոր Աստուծոյ սահմանած եօթա-
նասուն տարին լմնցաւ , ի՞նչ կերպով դար-
ձան Հրեայք Բաբելոնացոց գերութենէ .

Պ . Կիւրոս Պարսից Թագաւորն երբոր
Բաբելոնացոց տիրեց , Աստուծմէ շարժած
հրաման հանեց որ Հրեաները բոլոր Երու-
սաղէմ գառնան , և Աստուծոյ տաճարը նո-
րէն շինեն . և որչափ ոսկիէ ու արծրթէ
ամաններ կային որ ատենով Երուսաղէմէն
կողոսպտեր էին , բոլորը ետ դարձուց . հրա-
ման ալ տուաւ թէ տաճարը շինելու ինչ որ
պէտք ըլլայ՝ Թագաւորական գանձէն տրուի :
Ուստի յիսուն հազարի չափ Հրեայ իրենց
առաջնորդ առած Զօրաբաբէլը Սաղաթիւ-
լեանց՝ Յեքոնիա Թագաւորին թողը , և

Յետու Յովսէփեկեանց ան ատենի քահա-
նայապետը, Երուսաղէմ եկան ու սկսան
քաղաքը նորոգել, և տաճարը շինել:

Հ. Երբոր Հրեայք Բաբելոնէն դարձան,
տաճարին շինելն ի՞նչ կերպով առաջ գնաց.

Պ. Հրէից քովի ազգերը նախանձելով
կարգիլէին, ինչուան որ Աիւրոս մեռաւ:
Ետքը Արտաշէս Թագաւորին ատենը բո-
լորովին արգիլել տուին, ինչուան Դարեհ
Թագաւորին երկրորդ տարին:

Հ. Դարեհի ատեն տաճարն ի՞նչպէս նո-
րէն կրցան շինել Հրեայք.

Պ. Դարեհ փառաւոր սեղան մը ըրաւ
իշխաններուն. ետքը երբոր գնաց քուն ըլ-
լալու՝ իրեք սենեկապանները, որոնց մէկն
էր Չորաբաբէլն որ Երուսաղէմէն նոր դար-
ձեր էր ու հրաման առնելու կը ջանար,
խորհուրդ ըրին՝ որ ամէն մէկը զատ մէյմէկ
խէլացի բան գրեն, ու որո՞ւն որ Թագա-
ւորն հաւնի, անիկայ մեծամեծ պատիւնե-
րու հասնի. ուստի կարծիքնին գրած կրն-
քած՝ Թագաւորին բարձին տակը գրին:
Առջինը գրեր էր գինին յաղթող է ամէն բա-
նի: Երկրորդը՝ ամենուն յաղթող՝ Թագա-
ւոր. և երրորդն որ Չորաբաբէլն էր, գրեր
էր թէ՛ կիներն են ամենուն յաղթող, և
անոնցմէ ալ զօրաւոր ճշմարտութիւնն է:
Թագաւորն երբոր ան թղթերը կարդաց,
հրամայեց որ ամէն մէկը իր գրածը պատ-
ճառներով հաստատէ մեծամեծներուն առ-
ջն: Երբոր անոնք լսեցին՝ Չորաբաբէլին
ըսածին հաւնեցան, ու սկսան կանչել.

« Մեծ է ճշմարտութիւնը » : Անտառներ Դա-
րեհ ըսաւ իրեն , թէ « Խնդրէ ինչ որ կու-
ղես » : Զօրաբաբէլն ալ ըսաւ . « Միայն
այս կրխնգրեմոր Երուսաղէմի տաճարը չի-
նուի » . Թագաւորն ալ հրաման տուաւ որ
իր գանձէն վճարուի պէտք եղածը : Ասան
կով Զօրաբաբէլին առաջնորդելովը՝ չորս
տարուան մէջ լմնցաւ տաճարը , ու ետքը
Աստուծոյ նուիրեցին : Սեղանին կրակն ալ
գտան բերին ու սկսան ողջակէզընել , զո՛-
մատուցանել :

Հ . Զօրաբաբէլ տաճարը շինեւէն ետե
Իսրայէլացւոց ո՞վ կիշխէր .

Պ . Եզրաս քահանան , Դարեհի յաջորդ
Արտաշէսին հրամանովն եկաւ Երուսաղէմ ,
ու Հրէից օրէնքները սորվեցուց , և ուրիշ
կարգեր կանոններ ալ գրաւ : Ետքը՝ Նէեմի
որ Թագաւորին կրժառայէր , և իրեն շատ
սիրելի եղաւ , հրաման տուաւ , ու գնաց
Երուսաղէմին պարիսպները շինել տուաւ :
Թէպէտ շատ ջանացին քովի ազգերուն իշ-
խաններն արգիլել , բայց չկրցան :

Հ . Սեղանին կրակն ի՞նչպէս և ուսով
գտան .

Պ . Հրէից Բաբելոն գերի երթալու ա-
տենինն Երեմիա մարգարէն ողջակիզաց սե-
ղանին սուրբ կրակն որ միշտ վառ կըլա-
հուէր , Երուսաղէմին արեւելեան կողմը ցա-
մաք հորի մը մէջ պահել տուաւ : Նէեմի
աս բանիս տեղեկանալով՝ մարդ խրկեց որ
երթան հանեն . գնացին , թանձր պղտոր
ջրէն զատ ուրիշ բան չգտան . Նէեմի հրա-

մայեց որ ան պղտոր ջուրը բերեն . ու երբ որ պատրաստած ողջակէզին վրայ լեցուցին , արեւը սեղանին վրայ ծաթելուն պէս՝ սկսաւ վառիլ , ու ողջակէզը շուտ մը երեցաւ : Ետքը Նէեմի ան հորուն մէջի բոլոր ջուրը հանքօրերու վրայ թափել տուաւ որ նորէն բռնկեցաւ ու ողջակէզը բոլորովին լմնցաւ : Արտաշէս երբոր լսեց սա հրաշքը , հրաման հանեց որ ան հորուն չորս դին պատ քաշեցին ու կըպատուէին ան տեղը :

97 .

Հրէի մաշաբիւն Պաշտմէոսի Բարի-Բենէն :

Հ . Եզրասէն ետքը ով եղաւ Հրէից իշխեցող .

Պ . Երկու հարիւր երեսուն տարիի չափ քահանայապետներ կառաջնորդէին . ետքը մեծն Աղէքսանդր տիրեց բոլոր աշխարհքիս . ու երբոր չորս բաժին եղաւ Աղէքսանդրի տէրութիւնը , Հրէաստանը Պաղոմէոս Ստեբ Եգիպտացոց թագաւորին տակն ինկաւ , և անոր յաջորդները կիշխէին . և Պաղոմէոս Փիղոսպատոր թշնամութիւն կապելով Հրէից հետ , հրաման հանեց որ իր տէրութեան տակն եղած Հրէաներէն ով որ կուռք չպաշտէ , Աղէքսանդրիա ժողովեն՝ ջարդելու համար :

Հ . Պաղոմէոս Փիղոսպատոր ի՞նչ սլատճաւաւ Հրէից հետ թշնամացաւ .

Պ . Անգամ մը երբոր Երուսաղէմ եկաւ ,

Աստուծոյ զոհ մատուցանելէն ետքը՝ հետաքրքրութեամբ Սրբութիւն սրբոցն ալ ուղեց տեսնել. թէպէտ շատ դէմ կեցան, բայց ճար չեղաւ՝ մտաւ. և մէկէն ասդին անդին զարնուելով՝ անդամալոյծ ինկաւ գետինը. հասան ծառաները, դուրս քաշեցին, խել մը ատենէն հազիւ վրայ եկաւ: Երբոր ետ դարձաւ, բարկացած՝ հրաման հանեց որ իր տէրութեան տակն եղած հրեաներն ամէնքն ալ կուռք պաշտեն, և յանձն չառնողը կապած Աղէքսանդրիա տանին: Ասանկով շատ հրեաներ մեծ ու ուղտիկ տարին Աղէքսանդրիա հրապարակի մը մէջ, ու եօթը հարիւր փիղ պատրաստեցին՝ որ կաողեցուցած վրանին թողուն, ու իրենք տեսնելով անոնց ջարդը զուարճանան: Հրեայք սկսան աղօթքի ու պաղատանքի. և Աստուած երկու իրեք օր թագաւորին քունը ծանրացնելով՝ անոնց ջարդը արգիլեց. ետքը նոյն օրն ալ որ փիղերը թողուցին, երկու հրեշտակ՝ որ միայն հրէից կերակնային, մէկ խռովութիւն մը ձգեցին զօրքին ու փղերուն մէջ, որ փղերն սկսան զիրենք ջարդել, և զօրքը փախչող փախչողի եղան: Թագաւորին ալ միտքը փոխուելով՝ սկսաւ վրանին ցաւիլ. ու հրաման տուաւ որ հոն մեռնելու տեղերնին եօթն օր իր ստակով հրեայք ուտեն խմեն. և ամենուն պիտոյքը հոգալով՝ տեղերնին խրկեց զամէնքը. ու անկէ ետքը հանգիստ ուրախ կապրէին:

Հ. Պաղովէոս Փիղոսպատորին հրէից հետ հաշտուելէն ետքը, որչափ ատեն հրեայք հանգիստ մնացին.

Պ. Անոր մեռնելէն ետքը մեծն Անտիոքոս
 Ասորոց Թագաւորը տիրեց Եգիպտացոց. և
 անոր որդւոյն Սէլսկիոս Փիլոպատորին ատեն
 Հրէից խաղաղութիւնը տակնուվրայ ըրաւ Սի-
 մոն անունով Հրեայ մը, որ անկարգութեան
 համար Ոնիա քահանայապետէն յանդիմա-
 նուելով, նեղացաւ, գնաց Ապողոնիոսի՝
 ան կողմերուն վերակացուն մասնեց թէ
 Երուսաղէմի տաճարը շատ գանձ կայ: Սէ-
 լսկիոս իմանալուն պէս՝ Հեղիոգորոս իշ-
 խանը Երուսաղէմ խրկեց որ ան գանձն իրեն
 բերէ: Ոնիա քահանայապետն ըսաւ. « Իրաւ
 չորս հարիւր քանքար արծաթ ու երկու
 հարիւր քանքար ոսկի կայ, բայց որբերուն
 ու որբւայրին երուն ապրուստն են »: Հե-
 ղիոգորոս ոտք կըկոխէր թէ « Պէտք է որ
 Թագաւորին տանիմ »: Ուստի օր մը բռնի
 տաճարը մտաւ որ առնէ. բոլոր քաղաքը
 կուլային կաղօթէին որ Աստուած որբերուն
 ողորմի: Ան ատենը երկնքէն ձիաւոր մը
 հասաւ՝ երկու փառաւոր կարիճներով,
 աղէկ մը ծեծեցին Հեղիսգորոսը՝ մեռնելու
 մօտ: Անանկ խեղճութեամբ քաշքըշէլով
 դուրս հանեցին զինքը մեռելի պէս. ու քո-
 վիններն աղաչեցին Ոնիային որ աղօթք ընէ,
 առողջացնէ: Երբոր քահանայապետը զոհ
 մատուց, նորէն ան փառաւոր կարիճներն
 երևցան՝ ըսին Հեղիոգորոսի. « Շնորհակալ
 եղիւր Ոնիա քահանայապետին որ Աստուած
 անոր աղօթքովը քեզի ողորմեցաւ, և գնա՛ւ ա-
 մենուն պատմէ Աստուծոյ կարողութիւնը »:
 Ելաւ Հեղիոգորոս ինքն ալ զոհ մատուց.

ու չնորհակալ ըլլալով՝ սպարգէներ տուաւ Ռնիա քահանայապետին, և դարձաւ ու ա՝ մենուն կըստամէր. թագաւորին ալ խմայուց թէ Աստուած սաշտսկան է ան տեղին. «Թէ որ կուզես՝ ըսաւ՝ սկստթել զմէկը, հոն խրկէ » :

98.

ԱՆԻՈՒՄ ԵՊԻԳՆԻՆ ԺԱՄԱՆԿԸ :

Հ. Սիմոնէն ուրիշ ո՞վ եղաւ որ Ռնիայի քահանայապետութեանն աչք անկէ .

Պ. Երբոր Մեղեկիոսէն ետքը Անտիոքոս Եպիփան ըսուած եղբայրը թագաւորեց, որ հրէական օրէնքին թշնամի էր, Յասոն Ռնիային եղբայրը շատ տուրք տալ խոստացաւ թագաւորին, թէ որ ինքն ըլլայ քահանայապետ. խօսք ալ տուաւ՝ Հրէից կռաւորաշտութիւն սորվեցընելու : Անանկով աս չար Յասոնն իրեք տարի Հրէից աստուած սաշտութիւնն աւրելէն ետքը, երբոր Մեղեղաւոսին ձեռքովը տարեկան տուրքը Անտիոքոսին խրկեց, Մեղեղաւոս գնաց՝ թագաւորին ալ շատ տուրք խոստանալով Յասոնին տեղը ինքն անցաւ :

Հ. Մեղեղաւոս Յասոնէն յափշտակած քահանայապետութիւնը կըցաւ առաջ տանել .

Պ. Խոստացած տուրքը հատուցանել չկրնալով, տաճարին արծըթեղէններէն կաշառք տուաւ Անդրոնիկոսի՝ թագաւորին մեծ իշխանին, կէս մըն ալ ծախեց : Երբոր

Ոնիան Մենեղաւոսի գողութիւնը յայտնեց, ան ալ Անդրոնիկոս իշխանին ձեռքովը մորթել տուաւ զՈնիան : Ասոր վրայ Ժողովուրդը սաստիկ ցաւելով՝ դանգատեցան Թագաւորին . ան ալ շուտ մը Անդրոնիկոսը իշխանական լաթերը հանած բոլոր քաղաքը սլաքալողեւ տալէն ետեւ, Ոնիայի սպաննուած տեղը գլուխը կտրել տուաւ :

Հ . Անդրոնիկոս իշխանը մեռնելէն ետեւ Մենեղաւոս քահանայութեան մէջ մնաց .

Պ . Երբոր չէր կրնար տուրքը հատուցանել՝ գնաց ինքը Թագաւորին, լիւսիմաքոս եղբորը յանձնելով որ տաճարէն ոսկի արծաթ վերցընէ դադատուկ իրեն խրկէ : Ժողովուրդն իմացան ու կուզէին ձգել լիւսիմաքոսը . ան ալ իրեք հազար հոգի հանեց անոնց դէմ, կռուեցան ու շատ մարդ ջարդուեցան : Ետքը Թգրին առջև դատաստանի ելան՝ ու Մենեղաւոս պարտաւորեցաւ . բայց ինքը Թագաւորին մէկ բարեկամը կաշառելով, ամբաստանողները մեռցնել տուաւ : Եւ աս օրերս քառասուն օր երկինքը ձիաւոր մարդիկ կերևնային և զէնքերու ձայներ կըլսուէին :

Հ . Երկինքն երեցած պատերազմի նշաններն ինչ վերջ ունեցան .

Պ . Ան օրերն Անտիոքոս Եգիպտացւոց վրայ պատերազմի երթալով, երբոր ուշացաւ, ձայն ելաւ թէ մեռեր է . Յասոն որ փախեր էր, շուտ մը քսան հազար հոգւով եկաւ Երուսաղէմ, շատ մարդ ջարդեց որ իշխանութեան հասնի Մենեղաւոսը ձգէ .

բայց իմանալով Անտիոքոսին ողջը լլալը, նորէն փախաւ, և ամենուէն ատելի եղած՝ օտար երկիր չարաչար մեռաւ։ Անտիոքոս աս բաներս իմանալով, կարծեց թէ Հրեայքն իրմէ կապստամբին, անոր համար կատուած բոլոր զօրքով եկաւ, իրեք օրուան մէջ ութսուն հազար մարդ ջարդեց, քառսուն հազար ալ գերի առաւ ծախեց։ Ետքը Մենեղաւոսի մատնութեամբը տաճարը մտաւ, արծաթ՝ ոսկի և ուրիշ պահածու բաներ ալ մէկտեղ հազար եօթը հարիւր քանքարի չափ ժողովեց տարաւ. մնացած Հրէից ալ վերակացու դրաւ Փիլիպպոս Փալլագային չար մարդը։ Ետև Ապոլոնիոսը քսան հազարով խրկեց որ չափահաս մարդիկը ջարդէ, և կանայք ու տղաքը գերի ծախէ։ Ապոլոնիոս գիանալով թէ Հրեայք շաբաթ օրը սուրբ պահելու համար՝ գէմ չեն դներ, սպասեց քանի մը օր, ու շաբաթ օրը յանկարծ վրանին ելաւ, շատ մարդ ջարդեց։

99.

Եօնն եղբարոյ նահապետութիւնը։

Հ. Անտիոքոս Հրէից տուած ջարդովը կշտացաւ.

Պ. Ուղեց որ մնացածներն ալ ամէնքը կուռք պաշտեն. ուստի Աթէնոքիոս ծերունին խրկեց, որ եկաւ կռապաշտութիւն կըսորվեցընէր, ու մտիկ չընողը սաստիկ տանջանքներով կըսպաններ։ Անդամ մըն

ալ երկու կին՝ տղաքնին թլփատելուն համար տարաւ բարձր պարիսպէն վար նետել տուաւ : Անոր համար չատ մարդ աս դինն ան դին լեռները փախան :

Հ . Անախոքոսի հալածանքին մէջ ինչ երևելի դիպուած կը յիշատակուի .

Պ . Եղիազար քահանային քաջութիւնը , Եօթն եղբարց նահատակութիւնը և Մակաբայեցւոց կտրճութիւնը :

Հ . Եղիազար քահանան ինչ քաջութիւն րբաւ :

Պ . Ասոր բերանը գայլ դրած՝ կուզէին բռնի խոզի միս կերցնել որ օրինաց գէմընէ . և թէպէտ բարեկամները կը յորդորէին թէ գաղտուկ ուրիշ միս տան ուտելու , որ Դատաւորը խաբէ ու տանջանքէն ազատի , բայց ինքն ամենեւին յանձն չառաւ . “ Իննսուն տարուան ծեր եմ , կըսէր , ինչպէս իմ խիղճըս մաքուր պահելու համար՝ ուրիշները գայթակղեցնեմ . գիտնամ որ իննսուն տարի ալ պիտի ապրիմ , չեմ ընէր , , ասանկով ինք զինքն Աստուծոյ յանձնելով՝ հոգին աւանդեց :

Հ . Եօթն եղբարքն իրենց մօրը հետ ինչ պէս նահատակուեցան .

Պ . Երբոր զատոնք բռնեցին , կըստիպէին որ խոզի միս ուտեն . մեծ եղբայրնին առաջ անցաւ , ըսելով . “ Ինչ պարապ տեղը կը հարցնէք . կըմեռնինք , օրէնքը չենք թողուր ” : Թագաւորը հրամայեց որ շուտ մը անոր լեզուն ու ոտուրներուն ձեռուրներուն ծայրերը կտրտեն , գլխուն կաշին ալ

քերդէն՝ երեսին վրայ դարձնեն : Ասոնց մով երբ չմեռաւ , հրամայեց որ կրակին վրայ դնեն , տապկեն : Մէկալ եղբարքը մօրերնուն հետ սկսան մէկմէկու սիրտ տալ որ մեռնին 'ի փառս Աստուծոյ : Ետէն երկրորդին գլխուն կաշին քերդեցին՝ երեսին վրայ ձգեցին ըսելով . “ Հնազանդէ , խոզի միս կեր , ու մէկալին պէս տանջեցին . և ինքը հոգին տալու ատենը Թագաւորին ըսաւ . “ Ո՛վ հպարտ , դուն զմեզ կրմեռցնես , բայց Աստուած կը կենդանացնէ , ” : Երրորդին հրամայեցին որ լեզուն դուրս հանէ , շուտ մը հանեց , առանց վախնալու ձեռուրներն ալ երկնցուց , որ Թագաւորն ալ զարմացաւ մնաց : Ետքը չորրորդը մեռնելու ատենն ըսաւ . “ Երանի՛ մեզի որ պիտի յարուծիւն առնենք . վայ քեզի որ զըկուած ես անկէց , ” : Հինգերորդը՝ վեցերորդն ալ նոյն տանջանքով մեռան : Ուղեց Թագաւորն որ դոնէ եօթներորդն անոյշ խօսքերով սլարգաններ խոստանալով խաբէ . բայց երբոր ճար չեղաւ , իր մօրը տուաւ որ զինքը խրատէ : Մայրն ալ անոր դէմ սկսաւ յորդորել որ չըլլայ Թէ պսակէն զըկուի , որ երկինքը մէկտեղ ուրախանան : Ան ատենը տղան ալ աւելի սիրտ առած սկսաւ նախատել զԹագաւորը . “ Աստուած քեզ պիտի պատժէ , ” ըսելով : Թագաւորն ալ կատաղեցաւ , ալ աւելի սաստիկ տանջանքով զինքն ալ մայրն ալ մեռուց :

ՄԱԿԱՔԱՅԵՂԻ :

Հ. Մակաբայեցիք որո՞նք են , և ի՞նչ կորճութիւն ըրին .

Պ. Աստե՛նն էր Մատաթիա քահանան որդնաց Մովզիիմ քաղաքը քաշուեցաւ հինգ տղոցմով , անուենին՝ Յովհաննէս , Շմաւոն , Յուդա Մակաբէ , Եղիազար , Յովնաթան : Անտիոքոս հոն ալ մարդ խրկեց՝ դարձնելու համար , և շատը կը դառնային . բայց Մատաթիան համարձակ կըսէր թէ “ Մենք կու՛գ. չենք պաշտեր ” : Աս ըսելու ատեն տեսաւ որ անդիէն ուրացող Հրեայ մը եկաւ , կու՛գ. քին զո՛հ կըմատուցանէր . մէկէն վրան վազեց ու ոտքով զարկաւ , կու՛գ. քին առջը սատկեցուց : Ան թգրական մարդն ալ որ զինքը կըյորգորէր՝ մեռուց , կու՛գ. քը կործանեց , և սկսաւ կանչել . “ Ով որ աստուածային օրէնքը կու՛ղէ պաշտպանել՝ քովս գայ ” : Ասանկով տղաքն և ուրիշ բարեպաշտ մարդիկ ալ մէկտեղ ելան լեռ մը գնացին ու այրերու մէջ կըբնակէին : Թշնամիներն իմացան , շաբաթ օր վրանին եկան , համարձակ հազար հոգի ջարդեցին : Ասոր վրայ Մատաթիա շատ ցաւելով , խորհուրդ ըրաւ որ անկէց ետքը շաբաթ օրն ալ աստուածային օրինացը համար պատերազմին : Եւ երբոր աւելի շատցան , սկսան կռապաշտից հետ պատերազմիլ կու՛գ. քերը կոր-

ծանեւ, ուրացողները ջարդեւ: Եւթը Մատաթիայի մահը մօտենալով յորդորեց որդիքն որ քաջութեամբ աստուածապաշտութիւնը նորէն հաստատեն, ու մեռաւ. Շմաւոն եղբայրնին իրենց հօր տեղ գնելով, Յուդա Մակաբէն ալ զօրապետ, որուն անունովը կոչուեցան Մակաբայեցիք:

Հ. Յուդա Մակաբէն ինչպէս յաջողութեամբ առաջ կերթար.

Պ. Առջի բերանը վեց հազար հոգւով սկսաւ քաղաքներ գեղեր առնել. Ապոդոնիոսին գէմալ ելաւ, յաղթեց, շատ կողոպուտ առաւ, զինքն ալ սպաննեց ու անոր թուրը ինքը բանեցընել սկսաւ: Ան ատենը Ասորեստանի Նրէն զօրապետն ալ աւելի զօրքով գէմն ելաւ. Յուդա իր քիչ զօրքը յորդորելով որ Աստուծոյ ասպաւինին, վրանին վազեց, և ութը հարիւր հոգի ջարդելով ցրուեց անոնց բանակը:

Հ. Անտիոքոս ինչ բրաւ՝ երբոր լսեց Յուդա Մակաբէին քաջութիւնները.

Պ. Մտածեց որ բոլոր ութովը գէմելէ ու հրէից ազգը ջնջէ. ուստի առաջ գնաց Պարսից վրայ՝ ստակ ձեռք ձգելու համար, լիւսիաս իշխանին և իր Անտիոքոս որդւոյն յանձնելով հրէից պատերազմին բաները: Լիւսիաս իրեք զօրապետ ընտրեց՝ Պողոմէոսը, Նիկանովըն ու Գորգիասը. և քառսուն հազար հետեակ՝ ու եօթը հազար ձիաւոր զօրքով խրկեց որ Անտիոքոսին մտածածը կատարեն: Նիկանովը վաճառականներուն հետ խօսք դրաւ, որ բռնելու գերիներուն

իննսունը՝ մէկ քանքարի ծախէ իրենց . և
կրկարծէր որ միայն ան Հրէից գնովը՝ Հռո-
մայեցոց տրուելու տարեկան տուրքն կելլէ :
Յուդա իրեններն որ սաստիկ վախի մէջ էին՝
յորդորեց նախահարց օրինակներովն ու Աս-
տուծոյ հրաշքներովն : Ետքը բոլոր Հրէից
աղօթք ու սլաք ապրստւելով, զօրքը կարգի
դրած, Աստուծոյ օգնութեամբը թշնամի-
ներէն տասնումէկ հազար հոգի ջարդեց, և
ամբարտաւան Նիկանովը զօրապետն ալ աղ-
քատի հագուստով որ չճանչցուի՝ Անտիոք
փախաւ : Իսկ Հրեայք խել մը կողոպուտ
ձեռք ձգելէն ետե՛ գերի գնելու եկող վա-
ճառականներն ալ բռնեցին ու ստակնին
առին . և աս կողոպուտներէն՝ Յուդայի
հրամանովը շատ բան աղքատաց ու որբոց
բաժնեցին : Անկէ ետե՛ Յուդա յաղթու-
թիւն մըն ալ ըրաւ Տիմոթէոսի և Բաքիդի
դէմ, քսան հազար ալ անոնցմէ ջարդեց ու
շատ կողոպուտ ալ առաւ :

101.

Անդիոքոսի մահը :

Հ . Լիւսիասայ խորհուրդն երբոր առաջ
չգնաց ինչ ըրաւ .

Պ . Տարիէ մը վաթսուն հազար հետեակ
ու հինգ հազար ձիաւոր զօրքով Հրէաստան
եկաւ : Յուդա տասնումէկ հազարով դէմ
ելաւ, ու հինգ հազար հոգի ջարդեց, և
բանակը ցրուեց :

Հ. Յուդա Մակաբէ Երուսաղէմն ալ չազատեց Անտիոքոսի ձեռքէն .

Պ. Լիւսիասայ յաղթեւէն ետեւ բոլոր Հրէից իշխան ըլլալով Երուսաղէմ գնաց , որ իրեք տարի կռապաշտութեան մէջ մնացած էր . ու բոլոր կռուքերը վերուց կործանեց , և սկսաւ նորոգելու Աստուծոյ տաճարն ամէն բանով . քահանաները զատեց , և Աստուծոյ շնորհակալութեան համար եօթն օր տօն կատարեցին : Ետքը ամէն սահմանակից կռապաշտ ազգերուն ալ յաղթեց Յուդա՝ յայտնի Աստուծոյ օգնականութեամբ . անանկ որ անգամ մը հինգ ձիաւոր կտրիճներ երևցան որ Յուդան մէջերնին առած կըսկահէին , ու թշնամիներուն նետ նետելով կըշփոթէին զանոնք՝ որ իրար անցած կըյաղթուէին :

Հ. Անտիոքոս որ Պարսկաստան գնացեր էր՝ երբոր լսեց իր զօրապետներուն յաղթուիլը , խնջ ըրաւ .

Պ. Երբոր խաղք եղած դարձաւ անկէ , սաստիկ կատղեցաւ . ճամբայ ելաւ՝ արտորնօք Հրէաստանի վրայ սկսաւ գալ որ օր մը առաջ ջնջէ Հրէաները : Ան ատեն Աստուծոյ պատուհասելովը սաստիկ ցաւ մը եկաւ վրան : Երբոր ինքը ցաւին մօտիկ չընելով կըքշէր կռուքը , յանկարծ ինկաւ , ջարդուբուրդ եղաւ բոլոր մարմինը , և ըսկըսաւ փախ ներսի գին , վրան որդեր կըվըթտային ու կըհոտէր : Ասանկով երբոր ալ մահուան դուռը հասաւ , իմացաւ քաշածներուն պատճառը , անոր համար առա-

Զադրեց որ եթէ առողջանայ, Հրեայ ըլլայ ու ամէն Աստուծոյ ուղածներն ընէ : Բայց Աստուծոյ ողորմութեան չափը լըցուած ըլլալով թողուց որ չարաչար սատկի :

Հ. Անտիոքոսի մեռնելէն ետեւ Յուդա Մակաբէն հանդատութիւն գտաւ .

Պ. Չէ . վասն զի Լիւսիաս մէկէն անոր որդին՝ Եւսլատոր կամ Հորամոյն ըսուած Անտիոքոսը թագաւոր դրաւ, որ նորէն պատերազմ բացաւ, ու շատ անգամ Յուդայէն յաղթուելէն ետքը՝ հաշտութիւն խօսեցաւ . բայց խիստ քիչ քշեց, որովհետեւ Դեմետրիոս իրեն հօրեղբօրը որդին եկաւ Անտիոք, սպաննեց Անտիոքոսն ու Լիւսիասը և ինքը տիրապետեց : Ան ատենը Աղկիմոս անուանով Հրեայ մը՝ որ ասենով քահանայապետութենէ վճնաուած էր, դնաց թիւրին ըսաւ, թէ “Քանի որ Յուդա Մակաբէն ողջ է, Հրէաստան խաղաղութիւն չըլլար” . և ուրիշներուն ալ վրայ տալովը՝ թագաւորը զԱղկիմոսը Բաքիդ զօրասլետին հետ խրկեց որ պէտք եղածն ընեն : Անոնք ալ եկան խաբէութեամբ խել մը մարդ Յուդայի բարեկամներէն սպաննեցին . և տեսնելով որ Յուդան պատերազմի կը պատրաստուի, դարձան նորէն թագաւորը գրգռեցին . ան ալ Նիկանովը շատ զօրքով խրկեց որ զՅուդան բռնէ, ու Աղկիմոսը քահանայապետ դնէ :

Յո՛ւդայի մահը :

Հ . Նիկանովը զՅուդան բռնելու հրամանը կրցա՛ւ առաջ տանիլ .

Պ . Նիկանովը տեսաւ որ Յուդա կտրիճ զօրքով պատրաստուած կեցեր է , սիրտ չըրաւ , ուղեց որ հաշտութիւն ընէ . ուստի երուսաղէմ մտաւ և Յուդայի հետ խնամութիւն աւերաւ : Աղկիմոս Նիկանովրայ ըրածները տեսնելով , գնաց թագաւորին ամբաստանեց . ան ալ սրդողեցաւ , գրեց Նիկանովրին թէ Յուդան կապած ինծի խրկես : Յուդա լսեց , պահուրտեցաւ . Նիկանովը փնտռելով զինքը՝ քահանաներուն գնաց , ձեռքը դէպ ՚ի տաճարն երկընցրնելով « թէ որ , ըսաւ , Յուդան ձեռքս չտաք , աս տաճարը կրկործանեմ , մեհեան կըշինեմ » : Քահանաները լալով սկսան աղաչել Աստուծոյ որ պահէ իր տաճարը :

Հ . Նիկանովը երբոր զՅուդա Մակաբէն շրջաւ բռնել , ի՞նչ ըրաւ .

Պ . Նախ քաղքին գլխաւոր ծերը հռաքս բռնելու համար հինգ հարիւր զինուոր խըրկեց . քայց հռաքս չուղեւով կռասպաշաներու ձեռք իյնալ , թուրով ինքնիրեն զարկաւ ու ինք զինքը պարիսպէն վար ձգեց . և չմեռած՝ արիւնջուայ ոտքի վրայ ելաւ , դուրս ինկած փորձախօսք ձեռքն առաւ , ըսաւ .

“Տէր, այսպէս իրեն հատուցանես” . ու ինչ
կաւ մեռաւ : Ետքը Նիկանովը խմանալով
որ Յուդա Մակաբէն Սամարիայի կողմերը
զօրքով կեցեր է , կամօք շաբաթ օր իր բո-
լոր ուժովը վրան վազեց : Յուդա Մակա-
բէն ալ իր զօրքը յորդորելով , տեսիլք մըն
ալ սպասմեց , թէ Ոհիա քահանայապետը
հրէից համար աղօթք կընէր , և ուրիշ
ծերունի մըն ալ կըցուցընէր , ըսելով թէ՝
“ Երեմիա մարդարէն է , որ միշտ ձեզի հա-
մար Աստուծոյ կաղաչէ ” : Ան ատեն Երե-
միան ոսկիէ թուր մը Յուդայի կուտայ ու
կրսէ . “ Ա՛ս ու բոլոր թշնամիներդ սպան-
նէ ” : Աս տեսիլքով քաջալերուած իրենք
քիչ հոգի ըլլալով , երեսունուհինգ հազար
հոգի մեռուցին՝ Նիկանովն ալ մէկատեղ :
Յուդա հրամայեց որ Նիկանովրայ գլուխը
և աջ ձեռքը կտրեն , որ բերին տաճարին
առջևը կախեցին :

Հ . Նիկանովը մեռնելէն ետեւ Յուդան
խաղաղութիւն դասաւ .

Պ . Մօսէրն ուրիշ զօրաւոր թշնամի մը
չգտնուելով , քիչ մը ատեն դադրեցաւ պա-
տերազմը . և ինքն ալ լսելով հռոմայեցոց
մեծ անունը , գետապան խրկեց , հետերնին
դաշինք դրաւ : Բայց Դեմետր լսելով Նի-
կանովրայ մահը , նորէն Բաբելոն Աղկիմոսի
հետ խրկեց : Ան ատեն Յուդայի քով միայն
իրեք հազար զօրք գտնուելով վախցանցրուե-
ցան , և միայն ութը հարիւր ձիաւոր մնաց .
անոնք ալ կրսէին թէ “ Աս անդամ էտ կե-
նանք ” : Յուդա ըսաւ . “ Ես փախչիլ չեմ

գիտեր , , և ան ութը հարիւրով առաւօ-
տանց ինչուան իրիկուն պատերազմեցաւ ու-
բանակին աջ թևին յաղթեց : Բայց ձախ
թևին զօրքը եկան զիրենք մէջ առին . հոն
ինկաւ Յուդան ու զօրքը ցրուեցան : Ետքը
Շմաւոն ու Յովնաթան եղբարքը անոր մար-
մինը տարին հայրենական գերեզմանը թա-
ղեցին , հրեայք ալ վրան մեծ սուգ ըրին :

103.

Յովնաթան , Շմաւոն :

Հ . Յուդա Մակաբէին տեղ ուլ եղաւ
առաջնորդ հրէից :

Պ . Առջի բերանը անտէր մնալով , Բաբել-
դէն շատ նեղութիւն քաշեցին . անոր հա-
մար Յովնաթան անոր եղբայրը քահանայա-
պետ ու առաջնորդ դրին : Բաբելդ զան ալ
կուղէր սպաննել . բայց Յովնաթան զօրքով
անապատ տեղ մը քաշուեցաւ : Բաբելդ
գնաց՝ շաբաթ օր պատերազմ քացաւ . Յով-
նաթան հազար հոգի զարկաւ փախուց :
Երկրորդ անգամ ալ Բաբելդ յաղթուելով
հաշտութիւն ըրաւ ու Անտիոք դարձաւ ,
որովհետեւ Դեմետր թագաւորն ալ Աղէք-
սանդր Եպիփանին ձեռքէն կրվչտանար :
Ասանկով Յովնաթան Մաքմաս նստած ըս-
կրսաւ Ժղիթդը կառավարել . վասն զի Երու-
սաղէմի բերդը գեռ Դեմետրին ձեռքն էր :

Հ . Յովնաթան կրցաւ խաղաղութեամբ
քշել իր իշխանութիւնը .

Պ. Իրեն քաջութիւնը հռչակուելով, ու լինէրը չէ թէ միայն դէմ չէին ելլեր, հապանակ երկու թագաւոր Դեմեար ու Աղէքսանդր՝ մէկմէկու դէմ Յովնաթանու բարեկամ ըլլալ կը ջանային: Բայց Յովնաթան Դեմեարի անօրէնութիւնները յիշելով, անոր բարեկամական խոստումներէն ոչնչափ չէր հաւտար. մանաւանդ որ Աղէքսանդր զինքն քահանայապետ ճանչնալով՝ ոսկի թագ ու ծիրանի խրկեց իրեն. թէ պէտ Դեմեար ալ նորէն բարեկամութեամբ թուղթ գրեց հրէից, շատ ազատութիւններ տալով. բայց անոնք հաստատ կեցան Աղէքսանդրի հետ: Ետքը Աղէքսանդր զԴեմեարն սպաննեց. ու Եգիպտացւոց Պաղոմէոս թագաւորին հետն ալ բարեկամանալ ուզելով, անոր Աղէոպատրա աղջիկն իրեն կին առաւ. և երբոր երկու թագաւոր մէկտեղ Պաղոմայիդ քաղաքը հարսնիք կրնէին, Աղէքսանդր զՅովնաթանն ալ հրաւիրեց, ու շատ պատիւ տուաւ իրեն. թէպէտ հոն Յովնաթանի վրայ շատ ամբաստանութիւն ընողներ ալ եղան:

Հ. Յովնաթան ինչուան ետքը խաղաղութեամբ իշխեց հրէից.

Պ. Քիչ ատենէն՝ մեռած Դեմեար թագաւորին մեծ որդին Դեմեար Նիկանովը՝ իր հօրը տեղը Անտիոք քաղաքն եկաւ նստաւ. ու Յովնաթանի վրայ բարկացած՝ իր հօրմէն զատուելուն համար, Ապոլոնիոս զօրապետը՝ խրկեց վրան, ու թը հազար հետեակով և իրեք հազար ձիաւորով Յովնա-

Թան Շմաւոն եղբօրը հետ տասը հազար զօրքով դէմ ելաւ, ութը հազարը ջարդեց, և Դագոն կուռքին տաճարը՝ հոն փախչող ներուն վրայ այրեց, ու շատ կողոպուտով Երուսաղէմ դարձաւ: Աղէքսանդրն ալ Յովնաթանի բաջուածեանը համար իրեն թաքաւորական նշան պարգև խրկեց ու իշխանութիւնը մեծցուց: Բայց Աղէքսանդր սպաննուէլէն ետքն որ Դեմետր աւելի զօրացաւ, ինքն ալ Յովնաթանը մեծարեց, ազատութեան գիր տուաւ:

Հ. Յովնաթան ինչպէս մեռաւ.

Պ. Տրիփոն զօրապետը կուղէր Աղէքսանդրի տղան Թագաւոր դնել. Յովնաթան Դեմետրին օգնեց, յաղթել տուաւ. բայց Դեմետր անոր փոխարէն չընելով, ետքը իր զօրքն ալ թշնամանալով փախուցին զինքն ու Անտիոքոսը Թագաւոր ճանչցան, որ Յովնաթանին պատիւ ըրաւ: Բայց Տրիփոն Անտիոքոսին ալ թշնամի դարձած, երբոր Յովնաթան անոր օգնելու կերթար, Տրիփոն խաբէութեամբ զօրքը քովէն հեռացրնէլ տուաւ ու հազար հոգւով Պրտղոմայիս քաղքին մէջ գոցեց զՅովնաթան, հետը եղած զօրքը ջարդեց, ու ինքն սկսաւ հրէաստանի վրայ երթալ: Հրեայք եղածին վրայ շատ ցաւելով, Շմաւոնը Յովնաթանի տեղ նստուցին: Տրիփոն իմանալուն պէս՝ Շմաւոնի խրկեց ըսաւ թէ, « Յովնաթան պարտք ունի, վճարեցէք, և իրեն երկու օրդիքն ինծի պատանդ տուէք որ զինքը թողում: » Շմաւոն իմացաւ խարդախութիւնը.

բայց ժողովրդէ ան բերանը չյնալու համար՝
անոր ուղածները տուաւ : Տրիփոն անոնք
առնելէն ետեւ, Յովնաթանը մեռուց ու ետ
գարձաւ . գնաց Անտիոքոսն ալ գաղտուկ
սպաննել տուաւ ու ինքը թագաւորեց : Իսկ
Հմաւոն Յովնաթանի մարմինն առաւ, Մով
գիիմֆաղաքն՝ իր հօրը գերեզմանը դրաւ,
և վրանին փառաւոր քարէ շինուածք շինեց :
Հ. Հմաւոն ի՞նչպէս քշեց իր իշխանու-
թիւնը .

Պ. Որովհետեւ Դեմետր ան ատենը ու-
ժովցեր էր, ընծաներ խրկեց անոր ու աղա-
տութիւններ առաւ, և երկար ատեն խաղա-
ղութեամբ կառավարեց : Ետքերը Անտիո-
քոս անունով մէկը Տրիփոնին յաղթեց, ու
Հմաւոնին հետ սկսաւ թշնամութիւն ընել .
իր Աթենսրիոս բարեկամը խրկեց, շատ բա-
նէր կը պահանջէր Հմաւոնէն : Հմաւոն սկա-
տասխանեց թէ “ Միայն հարիւր քանքար
կուտանք Յոսպէ ու Գաղարա քաղաքնե-
րուն տեղը . ուրիշ սլարտք չունինք տալու ” :
Անտիոքոս բարկացած՝ շատ ջօրքով խրկեց
վրան Կենդեբոս զօրապետը . Հմաւոն ալ
իր երկու որդիքը Յուդա և Յոհան քսան
հաղար ջօրքով անոնց դէմ խրկեց, որ զա-
մէնքը ջարդեցին ու փախուցին :

Հ. Հմաւոն իր մահուամբ մեռաւ .

Պ. Չէ . Պտղոմէոս Աբուբեանց Հմաւո-
նի փեսան վրան նախանձելով, օր մը սեղան
ըրաւ անոր իր քաղաքը, և ուտել խմելէն
ետեւ՝ Հմաւոնը և երկու որդիքը Յուդա ու
Մատաթիա սպաննել տուաւ . Անտիոքոսն

ալ իրենն օգնութիւն ուզեց . և Շմաւոնին մէկալ տղուն վրայ ալ Գազարա քաղաքը մարդ խրկեց որ սպաննեն . բայց անիկայ առաջուց դադարուկ իմանալով, ան մարդիկը բռնեց մեռուց ու իր հօրը տեղը նստաւ :

104.

ՅԱԷԼԱԾ :

Հ . Յոհանի կառավարութիւնը ի՞նչպէս եղաւ .

Պ . Ասոր վրայ կը լմննայ Մակաբայեցւոց պատմութիւնը . բայց Յովսէպոսին մէջէն գիտենք թէ Յոհան որ Հիւրկանիա գաւառին յաղթելուն համար Հիւրկանոս ալ կըսուի, Պաղոմէոսին յաղթէն ետե՛ հօրը տեղը անցաւ : Եւ Անտիոքոս երբոր բոլոր ուժովն եկաւ Երուսաղէմ պաշարեց, Յոհան անանկ քաջութեամբ դէմ դրաւ որ անոր ճարը հատած՝ հետը հաշտուեցաւ : Ետքը Անտիոքոս Պարսից դէմ պատերազմի ելլելու ատենը Յոհանն ալ հետն առաւ՝ անոր քաջութեանը համար : Բայց Անտիոքոս երբոր ինքզինքն սպաննեց, Յոհան հրէաստան դարձաւ, ու իր տէրութիւնը ուղածին պէս մեծցուց : Բայց իր ատենը Սադուկեցւոց ու Փարիսեցւոց ազանգները տարածուած ըլլալով, Յոհան ետքերը Սադուկեցւոց կողմը բռնեց, և հրէից ատելի եղաւ :

Հ . Յոհանին ո՞վ յաջորդեց .

Պ . Հինգ տղոցը մէջէն նստաւ Արիստո

բուղոսը, և ինքզինքը Հրէաստանի թագաւոր անուանեց. իր մայրն որ իշխանութեան ետէէ էր՝ մեռուց, ու իրեք եղբայրները բանտ դնել տուաւ. և մէկալ Անտիգոնոս եղբայրն՝ որ իրեն թագաւորութեան ընկեր էր առեր, անգամ մը երբոր պատերազմէն յաղթութեամբ դարձաւ, վրան կարծիք երթալով թէ կուզէ թագաւորութիւնը յափըշտակել, անողորմաբար մորթել տուաւ: Բայց տարիէ մը աւելի չքշեց իր իշխանութիւնն ալ. և ուր որ իր եղբորն անմեղ արիւնը թափեց, հոն հոգին փչեց:

Հ. Արիստոբուղոս որով թողուց իր թագաւորութիւնը.

Պ. Ինքը զաւակ չունենալով, իր կինը՝ զԱղեքսանդրոս Յաննէոս տագրը բանտէն հանել տուաւ, ու հետը կարգուելով զինքը թագաւոր դրաւ. որ թէպէտ քաջութեամբ Հրէաստանի սահմանը շատ մեծցուց, բայց իր անգթութեամբը խիստ ատելի եղաւ ամենուն. ուստի զինքը մեռցրնել կրնայէին: Աղեքսանդրոս իմանալով՝ կատղեցաւ, և ինչպէս որ կրսէն, վեց տարուան մէջ յիսուն հազար հոգւոյ գլուխ կտրեց. մէկ հեղ մ' ալ ութը հարիւր հոգի մեծամեծներէն որ իրըրած բռնակալութիւններուն վրայ կրխօսէին, բռնել տուաւ, ու ինքը սեղան նստած ուրախութեան ատենը՝ զանոնք խաչի վրայ կախել տուաւ, ու իրենց կնիկները՝ զաւկրները բերաւ անոնց առջև մորթել տուաւ: Աղեքսանդրոս ետքերը զինքը դնի թալով, անոր համար իրեք տարի ալ հի-

ւանդութիւն քաշելէն ետեւ , իր իշխանութեանը քսանութեօթներորդ տարին մեռաւ :

Հ . Աղէքսանդրոսին ով յաջորդեց .

Պ . Իրեն տղաքը Հիւրկանոս և Արիստոբուղոս սղտիկ ըլլալնուն , թագաւորութեւ ժառանգութիւնը յանձնեց իր Աղէքսանդրա կնկանը որ Սողոմէ ալ կըսուէր . ան ալ քահանայապետութիւնը Հիւրկանոսի տըւաւ , և ինքը միայն կառավարութիւնը կընէր . ինը տարիէն երբոր մեռաւ , իշխանութիւնը բոլորովին Հիւրկանոսի մնաց :

Հ . Հիւրկանոսի կառավարութիւնը ի՞նչ պէս եղաւ .

Պ . Ինքը տկար ըլլալով և իր Արիստոբուղոս եղբայրը տաքարիւն , Հիւրկանոսի վրայ սկստերազմի ելաւ , յաղթեց , ինքը անցաւ թոռը : Իրեք տարիէն Հիւրկանոս՝ Արաբացոց Արեւտաս թագաւորին օգնութեամբ փախուց Արիստոբուղոսն ու ինքը նստաւ . ինչուան որ Սկաւրոս Հռոմայեցւոց զօրասկան Արիստոբուղոսէն չորս հարիւր քան քար առաւ ու Արեւտաս թագաւորն Երուսաղէմէ փախցընելով , նորէն տէրութիւնը Արիստոբուղոսի տուաւ : Բայց ետքը Պոմպէոս Հռոմայեցւոց զօրասկան Երուսաղէմն առաւ՝ նորէն Հիւրկանոսի դարձուց , և Արիստոբուղոսն իր զաւկընէրովը Հռոմ բերաւ , և բոլոր Հրէաստան Հռոմայեցւոց հարկատու ըրաւ , Անգլիաաբոսի յանձնելով որ Հրէից տուրքերը ժողովէ ու Հռոմայեցւոց խրկէ :

Հ . Մահաբայեցւոց ցեղէն վերջի թագաւորն ով եղաւ .

Պ. Անտիգոնոս Արիստոբուլոսին որդին,
որ ութը տարի Հռովմբանտը կենալէն ետե,
հօրը հետ բանտէն փախաւ, ու Հրէաստան
դարձաւ: Բայց ետքը Անգիպատրոսի որ-
դւոյն Հերովդէսի խօսքովն որ կըսէր թէ Ան-
տիգոնոս թշնամի է Հռոմայեցւոյ, կապած
Անտիոք քաղաքը տարին զինքն ու գլուխը
կտրեցին: Ասովբուլորովն Հրէից իշխանու-
թիւնը վերջացաւ:

Հ. Հրէից ազգը Մահաբայեցոցմէ ետե
ով կառավարեց:

Պ. Հերովդէս, որ Հրէից ազգէն չէր, և
խարդախութեւն Հռոմայեցւոյ ծերակու-
տին ութը հարիւր տաղանդ ստակ խոստա-
նալով, Օգոստոս կայսեր ձեռքէն բոլոր Հը-
րէաստանի թագաւորութիւնը ինքն առաւ,
որուն ատենը Քրիստոս աշխարհք եկաւ:

103.

Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք

Հ. Հրեայք երբոր գերութեան գնացին, տապանակն թնչ եղաւ.

Պ. Երեմիա մարգարէն՝ տաճարը չկործանուած՝ գետնի տակ գաղտուկ պահեց տապանակն ու սեղան խնկոցը. ետքը տարաւ Նաբաւ լեռը՝ Մովսէսի թաղուած տեղը. և ուր գնելը անյայտ պիտի մնայ ինչուան վերջը:

Հ. Եսթեր ինչո՞ւ համար թագաւորը և համանն ալ մէկտեղ երկու անգամ սեղանի հրամցուց.

Պ. Որպէս զի թագաւորին սէրը իր վրայ ալ աւելի շարժէ. և համանն ալ կանչուելով և փառաւորուելով, թէ որ յանկարծ իր ըրած անիրաւութիւնը լսէ, չփոթի ու չկարենայ խաբէութիւն մտածել: Մէյ մըն ալ, որ ըսած ատենը համանը քոյնը ըլլալով, թագաւորն ամենեւին կասկածի մը չերթայ:

Հ. Համանը կախուէլէն ետքը, հրեաներն ինչո՞ւ իրենց թշնամիները ջարդեցին.

Պ. Վասն զի անոնք հրէից վրայ թշնամութիւն պահելով, միշտ զիրենք ջնջելու ետէ կը լային. ուստի հրեաներն ալ ատեն գտնելով անոնց առաջը առին, որ իրենց կեանքը ազատեն. անոր համար ալ թշնա-

Ֆիներուն հարստութեանը ամենևին չըմօտեցան :

Հ . Դանիէլ ու իր ընկերներն ինչո՞ւ թագաւորական սեղանէն ուտել չուզեցին .

Պ . Մէյ մը որ թագաւորական սեղանը շատ անգամ Մովսէսի օրինացը դէմ կերակուրներ կը դրուէին . և երկրորդ՝ շատ անգամ Բաբելացիք ան կերակուրներն իրենց կուռքերուն նուիրած կը լլային :

Հ . Տասնուերկու փոքր մարգարէներն ո՞ր ատեն և ի՞նչ բանի վրայ մարգարէացան .

Պ . Շատը հրէից թագաւորներուն ատենը մարգարէացան , Իսրայէլացոց կռապաշտութիւնը յանդիմանելով և Քրիստոսի գալուստը գուշակելով . միայն Յովնան ու Նաւոււմ Նինուէացոց վրայ մարգարէացան . իսկ ետքի իրէքը Բաբելացւոց գերութիւնէ ետքը սկսան մարգարէանալ :

Հ . Հռաքսին ինքզինքն ոսկաննէն աղէկ բան էր .

Պ . Չէ . թէպէտ և ինքը բարեմտութեամբ ըրաւ որ անհաւատներուն ձեռքը չիյնայ , իր ազգին ալ կտրճութեան օրինակ տայ : Անոր համար շատերը զինքն անմեղագիր կընեն :

Հ . Ռափայէլ հրեշտակն ի՞նչպէս իր անունը Աշուրիւս ըսաւ .

Պ . Վասն զի ան Ազարիային կերպարանքովն երևցաւ՝ որն որ Տոբիթ կը ճանչնար . մէյ մըն ալ որ հրեշտակները որովհետեւ մասնաւոր անուն չունին , մարդկանց առջև ի՞նչ անուն որ ուզեն՝ կրնան ըսել :

Հ. Սեղանին սուրբ կրակն որ Երեմիա պահեց, ուսկից եկած էր.

Պ. Ան կրակն էր որ առջի անգամն անապատին մէջ՝ Ահարոնին ողջակէզ ընելու ատենն երկնքէն յանկարծ իջնելով, այրեց ողջակէզը. Ա՛ժ հրամայեց որ ան կրակը միշտ վառ պահեն. քահանաներն ողջակիզաց սեղանին վրայ. ուստի ինչուան Բաբելացւոց գերութիւնը վառ մնաց: Ետքը Երեմիայի պահած տեղէն հրաշքով հանեցին, ու անկէ ետեւ ինչուան տաճարին կործանիլը դիմացաւ:

Հ. Յակոբ նահապետին խոսամունքը թէ Յուդայի ցեղէն իշխան չպակսի ինչուան Քրիստոս, ի՞նչ կերպով կատարուեցաւ.

Պ. Յուդայի ցեղին իշխանութիւնը Դաւթէն սկսելով, ինչուան Սեգեկիա շարունակեց. ետքը Բաբելացւոց գերութեան ատենը՝ Նաբուքոդոնոսոր շէքոնիան թագաւորական սլաառուով կը պահէր. և անոր որդին և Զօրաբաբէլ թոռը՝ ան գերութեան ատենն ալ ամէն հրէից մէջ առջի պատիւն ունէին և իշխանութեան մէջ էին Նաբուքոդոնոսորայ քովը, և թագաւորութեան իրաւունքով կը վարուէին: Երբոր նորէն Երուսաղէմ գարձան և սկսան տիրել. ան ալ Յուդայի իշխանութիւն էր, որովհետեւ երկիրը Յուդայի էր, Ժղիժը բոլոր Յուդայի. և միայն մէկ քանի հոգի ուրիշ ցեղերէն կը գանուէին մէջերնին. և թէպէտ ետքի բուն իշխանը Ղլէայ ցեղէն էր, բայց յայտնի է որ Յուդայի ցեղին անուամբը. որովհետեւ

Աստուած Ղևեայ ցեղը տառնուէրիւ ցեղին
Քջէն ընտրէր՝ իրեն առեր էր, անոր հա-
մար Ղևեայ ցեղը Թագաւորութիւն չէր
կրնար ունենալ, հրաման ալ չունէր քաղաք-
ներ երկիրներ ստանալու. բայց Յուդայի
ցեղին մէջ Թագաւորելու յարմար մարդ
չգտնուելով, Աստուած իր մարդիկներէն
անոնց տուաւ որ իշխանութիւննին հաստատ
պահեն. ասանկով Յուդայի Թագաւորու-
թիւնը ինչուան Քրիստոս գիմացաւ :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԿՏԵԿԵՐԱՆԻՆ

ՄԱՍՆ Ա.

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՄԱՐԴԵՂՈՒԹԵՆԷՆ

ԻՆՉՈՒԱՆ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ

106.

Աւետիս, այդէլ-Բիւն :

Հ. Ո՞վ փրկեց զմեզ սատանային գերութենէն .

Պ. Աստուած իր անհուն գթութեամբն ու անչափ սիրովը լսեց մարդկանց աղաղակն՝ որ չորս հազար տարի իր ընտրեալնահապետներուն և մարգարէներուն բերնով ոտքն ինկած՝ իր սիրոյն գէմըրած յանցանքներնուն թողութիւն կրկնգրէին : Եւ ուղեց որ եթէ մարդիկ ստեղծման ատեն իր ցցուցած սէրը չճանչցան, ուղեց որ փրկելու ատենն իր մեր վրայ ունեցած սիրոյն մեծութիւնը

խիստ յայտնի փորձով ցուցնէ : Անոր համար ինքն Աստուած մարմին առաւ , մարդ եղաւ , ու իր նախատական մահուամբն ըզմեղ մահուանէ ազատեց :

Հ . Երբոր Քրիստոսի աշխարհք գալը մօտեցաւ , առաջուց նշան մը տուաւ .

Պ . Հերովդէսի թագաւորութեանը երեսունուհինգերորդ տարին՝ Եղիսաբէթի երկանը Չաքարիա քահանային՝ որ ծերացեր էր ու տղայ չունէր , օր մը երբոր տաճարը խուռնկ կրմատուցանէր , հրեշտակ մը երևցաւ ու ըսաւ . « Աղօթքդ լսեց Աստուած , Եղիսաբէթ քեզի որդի մը պիտի ծնանի , անունը Յովհաննէս դնես , որ շատերուն ուրախութեան պատճառ ըլլայ . չծնած՝ հոգւով սրբով լեցուի , և Աստուծոյ առջևէն երթալով՝ Ժողովրդեան սիրան անոր դարձնէ . ուխտաւոր ըլլալուն համար ալ զգուշացիր որ գինի և օղի չխմէ » : Չաքարիա երբոր տարակուսեցաւ ծերըլլալուն համար , հրեշտակն ըսաւ . « Ես Գաբրիէլ հրեշտակն եմ , որ Աստուած զիս խրկեց . հիմա ինձի չհատալուդ համար համր ըլլաս ինչուան անօրը » : Մէկէն Չաքարիային լեղուն կապուեցաւ . ետքը երբոր տուն գնաց , Եղիսաբէթ յղացաւ , ու փառք կուտար Աստուծոյ :

Հ . Յիսուսի ծնունդը Յովհաննէսի ծննդէնէն որչափ ետքը պիտի ըլլար .

Պ . Հինգ ամիսէն ետեւ Գալիլեայի Նազարէթ քաղաքը՝ ուր էր կոյսն Մարիամնշանաւ Յովսէփայ արգարոյն հետը՝ եկաւ . Գաբրիէլ հրեշտակը Մարիամու ըսաւ .

« Ուրախ լերժերկրե ալդ , աէր ընդ քեզ » :
 յոյս Մարիամ հրեշտակը տեսնելով և ան
 խօսքը լսելով շփոթեցաւ : հրեշտակը նո-
 թէն ըսաւ թէ « Մի վախեր , Քրիստոս քեզ
 մէ պիտի ծնանի » : Երբոր ինքը նորէն կը-
 տարակուսէր , պատասխան տուաւ հրեշտա-
 կը թէ « Հոգւով սրբով պիտի ըլլայ » . և
 իմացուց թէ Եղիսաբէթ ազգականն ալ որ
 ամուլ էր՝ յղի է : Մարիամ ալ ըսաւ . « Ահա
 ես Աստուծոյ աղախինն եմ , ինչ որ ըսիր
 ինծի՝ կատարուի » : Աս խօսքովն յղացաւ
 զՅիսուս :

Հ . Աւետմանէն ետե ինչ ըրաւ սուրբ
 կոյսը .

Պ . Եղիսաբէթին աչքիլուսի գնաց . ու
 երբոր բարևեց , Եղիսաբէթի արգանդին
 մէջ վեց ամսուան աղան շարժեցաւ . մայրն
 ալ հոգւով սրբով լեցուած՝ կանչելով ը-
 սաւ . « Օրհնեալ ես դու ի կանայս , և
 օրհնեալ է պտուղ որովայնի քո . աս ինչ
 մեծ պատիւ է՝ որ Աստուծոյ մայրն ինծի
 գայ » : Մարիամ ալ սկսաւ ըսել ան խոր-
 հըրդաւոր օրհնութիւնը . Մեծացոյցն առն-
 իմ լսէր . ու իրեք ամիսէն իր տունը դարձաւ :

Հ . Յովհաննու մկրտչի ծնունդն ինչպէս
 եղաւ .

Պ . Եղիսաբէթ ատենին երբոր ծնաւ ,
 ազգականներն իրեն ուրախակից եղան . և
 թէթերորդ օրը աղան թլփատելու ատենն՝
 ուղեցին որ անունը Ձաքարիա դնեն : Մայ-
 րը կըսէր թէ « Յովհաննէս գրեք » . ուրիշ
 ները՝ « Ձեր ազգին մէջ ատ անունը չկայ »

կըսէին : Ետե հօրը հարցունցին , ան ալ տախ-
տակի մը վրայ գրեց , թէ “ Յովհաննէս է ա-
նուանը ” . ան ասէն լեզուն ալ արձակուեցաւ՝
ու հոգւով սրբով լեցուած սկսաւ Օրհնէաւ
դէր Աստուծոյ Իսրայէլի օրհնութիւնը ըսել :
Իսկ Յովհաննէս սըղտկուց անասլատ քա-
ղուեցաւ՝ ինչուան քարոզութեան ասէնը :

107 .

Ծանօնք :

Հ . Սուրբ Յովսէփ ինչպէս խմացաւ Մա-
րիամու հրաշալի յղութիւնը .

Պ . Դրսի նշաններէն տեսնելով , և չգիտ-
նալով թէ հոգւով սրբով է , շատ շփոթե-
ցաւ . բայց ինքն արդար ըլլալով , ուղեց
գաղտուկ քովէն ճամբել : Ասանկ մտածե-
լով երբոր քունը տարաւ , հրեշտակ մը ի-
մացուց ինչ ըլլալը , և անունը Յիսուս գնես
ըսաւ , յիշելով Եսայի մարգարէին ըսածը
թէ “ Ահա կոյս յղասցի և ծնցի որդի , և
կոչեսցեն զանուն նորա Իմամանուէլ , որ
թարգմանի՝ ընդ մեզ Աստուած ” : Ասոր
վրայ Յովսէփ շատ ուրախացաւ :

Հ . Յիսուսի ծնունդն ինչպէս եղաւ .

Պ . Որովհետեւ մարգարէներն ըսեր էին
որ Բեթղէհէմ քաղաքը պիտի ծնանի Քրիս-
տոս , հռոմայեցոց Օգոստոս կայսրը հրա-
ման հանեց որ ամէն մարդու ցեղն ու քա-
ղաքը գիր անցուի : Յովսէփ ալ Բեթղէհէմ
ցի ըլլալով եկաւ Բեթղէհէմին գրսի գին

սխտոյի մը մէջ իջաւ . հոն ծնաւ Յիսուս
գիշեր ատեն . Աստուածածինն ալ զինքը
խանձարրով պատեց ու մսուրի մէջ դրաւ :
Ան կողմերը հովիւներ կային , ոչխարներ կը-
պահէին . անոնց ալ յանկարծ հրեշտակ երե-
ցաւ ու ըսաւ . « Մի՛ վախէք , ուրախացէք ,
ոյսօր ծնաւ ձեր փրկիչը . գնացէք տեսէք
մսուրին մէջ » : Աս ըսելու ատեն ուրիշ ան-
համար հրեշտակներ ալ երեցան ու սկսան
օրհնել զԱստուած՝ ըսելով . « Փառք՝ ի բար-
ձունս Աստուծոյ , և յերկիր խաղաղութիւն ,
ի մարգիկ հաճութիւն » : Ետքը հովիւնե-
րը վազեցին եկան , դտան Յիսուսը մսու-
րին մէջը , երկրպագութիւն ըրին . և ով որ
անոնցմէ կըլսէր , կըզարմանար : Իսկ ութե-
րորդ օրը թլփատեցին ու անունը Յիսուս
դրին :

Հ . Հովիւներէն ուրիշ մարդ չգտնուե-
ցաւ որ գայ Յիսուսը տեսնելու .

Պ . Աստուած Հրէից անհոգութիւնն ե-
րեսինն աալու համար՝ հեռու աշխարհքէ
խրկեց իրեք մոգերն որ աստղի երևնալէն
գուշակեւով Յիսուսի ծնունդը , եկան ու
սկսան Երուսաղէմի մէջ հարցընել թէ « Ո՞ր
էնոր ծնած թագաւորը , » : Հերովդէս անոնց-
մէ ըսելով՝ չփութեցաւ . կանչեց Հրէից կար-
գացողները , հարցուց . անոնք ալ ըսին .
« Միքիա մարգարէն կըգրէ թէ Բեթղէհէմ
քաղաքը պիտի ծնանի » : Ան ատեն Հերով-
դէս գաղտուկ կանչեց մոգերը , ասլոս-
պրեց իրենց որ եթէ գտնեն տղան , իրեն ալ
խմացընեն որ ինքն ալ երթայ անոր երկրպա-

գութիւն ընէ : Ետքը ան աստղը նորէն երե-
ցաւ իրենց ու ինչուան Յիսուսին բնակած
տեղին վրայ գնաց կեցաւ : Անոնք ալ մտան ,
երկրպագութիւն ըրին Յիսուսին ու սար-
գէ տուին , ոսկի՝ կնգրուկ ու զմուռս :

Հ . Մոգերը դարձան Հերովդեսին՝ Յի-
սուսի ծննդեան տեղը ցուցնելու համար .

Պ . Չէ . վասն զի հրեշտակ երեցաւ ա-
նոնց , ասպարեց որ ուրիշ ճամբով երթան
իրենց տեղը :

Հ . Հերովդէս երբոր մոգերէն խաբուե-
ցաւ , ինչ ըրաւ .

Պ . Սաստիկ սրգողեցաւ , ու ջարդել տը-
ւաւ բոլոր Բեթղէհեմի և մօտ տեղերուն
երկու տարուընէ վար եղած տղաքը :

Հ . Բեթղէհեմի մանկանց կոտորածէն
Յիսուս ինչպէս ազատեցաւ .

Պ . Առաջուց հրեշտակին խմացնելովը
Յովսէփ զՅիսուս մօրը հետ Եգիպտոս փա-
խուց , ինչուան որ Հերովդէս մեռաւ : Ետքը
նորէն հրեշտակին ըսելովը դարձաւ եկաւ .
տեսաւ որ Աբբեղայոսը Հերովդեսի չար
տղան նստեր էր՝ վախցաւ , ու հրեշտակին
առաջնորդելովը Նազարէթ քաղաքը գնաց ,
որ Անգիպաս Հերովդեսին իշխանութեանը
տակն էր :

Հ . Յիսուսի ընծայումն ինչպէս եղաւ .

Պ . Յիսուս երբոր քառսուն օրուան ե-
ղաւ , ինչպէս որ օրէնքը կասկարէր , տա-
ճարը տարին զինքը՝ երկու տասրակ հետեր .
նին առած , Աստուծոյ ընծայելու համար :
Ան ատենը հոն էր ծերունին Սիմէոն , որուն

« Գլին սուրբ յայանէր էր՝ թէ ինչուան որ
 իրկիչը չտեսնէ , պիտի չմեռնի . ուրախու-
 թեամբ գիրկը առաւ Յիսուան ու ըսաւ .
 « Տէր, ինծի ըրած խոստմունքդ կատարեցիր,
 ալ թող որ մեռնիմ », : Ետքը Աստուածած-
 նայ ըսաւ թէ « Ասիկայ շատերուն փրկու-
 թեւն է շատերուն կորստեան պատճառ պի-
 տի ըլլայ , և քու սիրտդ ալ պիտի խոցուի », :
 Աննա մարգարէն ալ , որ եօթը տարի միայն
 էրկանը հետ կեցեր էր , և ութսունուչորս
 տարի որբեւորի տաճարը կը բնակէր պաքով
 և աղօթքով , սկսաւ փառք տալ Աստուծոյ
 ու քարոզել Յիսուսին Սեսիա ըլլալը : Ա-
 սանկով նորէն Նազարէթ դարձան :

Հ . Հրէից մէջ կարգ էր որ բարեպաշտ
 մարդիկ տարին մէյմը տաճար երթան , զոհ
 մատուցանեն . աս կարգն ալ կը պահէր Աս-
 տուածածին .

Պ . Ամէն տարի Յիսուան ալ մէկտեղ ա-
 ռած կերթային : Անգամ մը երբոր Յիսուս
 տասնութրկու տարուան էր՝ գնացին , ու ետ
 գառնալու առեն՝ առանց իրենց գիտնալուն՝
 Յիսուս տաճարը մնաց : Իրենք կարծելով
 թէ ուրիշ ճամբորդներու հետ կուգայ՝ հոգ
 չըրին : Օրուան մը ճամբայ ընելէն ետե-
 փնտռեցին , ու երբոր չգտան , նորէն Երու-
 սաղէմ դարձան . իրեք օր չորս գին պտտե-
 լէն ետքը՝ տաճարին մէջը գտան որ վարդա-
 պետներուն հետ կըխօսէր ու զամէնքը կը-
 շարմացընէր : Սուրբ կոյտը երբոր տեսաւ .
 « Արդեա՛կ , ըսաւ , աս ինչ ըրիր մեզի », :
 Յիսուս ալ ըսաւ . « Չէիք գիտեր որ ես իմ

Հօրս տանը մէջ պիտի ըլլամ” : Ետքը Նա-
ղարէթ գնացին . ու Յիսուս Հնազանդու-
թեամբ տունը ասորեցաւ երեսուն տարի ին-
չուն քարոզութեան ատենը , և ամենուն
սիրելի էր :

108.

Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք

Հ. Երբոր Յուդայի ցեղին իշխանութիւնը վերջացաւ, Հրեայք չէին ստատեր Քրիստոսի գալուին.

Պ. Կըստատէին, բայց կարծէին որ թագաւորական փառքով պիտի գայ, ու Հերովդէսի բռնաւորութենէն ազատէ զիրենք, և բոլոր աշխարհքիս տիրէ. ինչպէս որ Հերովդէսին ալ մեկնեցին կարգացողները, մոռնալով այնչափ մարգարէութիւններն որ Քրիստոսի խոնարհութեամբ գալուստը կը գուշակէին:

Հ. Մոգերն ո՞վ էին ու ի՞նչպէս աստղով իմացան Քրիստոսի ծնունդն ու եկան.

Պ. Արաբացի Կամ Սաբայ երկրին իրեք իմաստուն թագաւորներն էին, որ աւանդութեամբ գիտէին թէ ատենով աստղ մը պիտի երևնայ՝ Հրէից մեծ թագաւոր մը ծնանելու նշան. և երբոր տեսան ան մեծ աստղը որ երկրիս մօտիկ անշարժ կեցած է, մէկէն ճանչցան որ անիկայ բնական աստղ չէ. և Այ՛ մասնաւոր ազգամաբը եկան Երուսաղէմ: Երբոր Երուսաղէմէն նորէն ճամբայ ելան, հոն նորէն երեցաւ ան աստղը որ արեւելք տեսեր էին, անոր համար խիստ շատ ուրախացան տեսնելով թէ յոյսերնին

պարտաւր չելաւ : Եւ ինչպէս որ հաւանա-
կան կերեւնայ, միայն իրենք կրտսնէին զայն
աստղը :

Հ. Հերովդէս ինչո՞ւ գաղտուկ ասպարեց
մոգերուն Քրիստոսի համար .

Պ. Որպէս զի չըլլայ թէ բոլոր Հրեա-
ներն ալ իմանան Քրիստոսի ծնունդը :

Հ. Յիսուս երեսուն տարի ի՞նչ ըրաւ .

Պ. Աստուածածնայ և սրբոյն Յովսէ-
փայ հնազանդեւոյ կաշխատէր պէտք եղած
գործքերուն մէջ՝ ու հիւանուծիւն կրնէր :

Հ. Յիսուս ի՞նչպէս շատերուն կորսուելու
պատճառ պիտի ըլլար .

Պ. Մեր վրայ ունեցած անհոն սիրովը
չափէ՛ դուրս խոնարհութիւն ընելուն հա-
մար, շատերը պիտի արհամարհէին Աստու-
ծոյ անբաւ իմաստութիւնն, ու չարանալով
պիտի չհաւատային իրեն մարդ եղութեանը,
ինչպէս որ եղաւ :

ՄԱՍՆ Բ

Յ Ի Ս Ո Ւ Ս Ի Մ Կ Ր Տ Ո Ւ Թ Ե Ն Է Ն

ԻՆՉՈՒՅՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՄՏՆԵԼԸ

109 .

ՅԻՍՈՒՍԻ ՔԱՐՈՂԵԼԻՆԻ ՄԻՒՆԻՍԵՐ :

Հ . ԻՆՉՊԷՍ սկսաւ Յիսուս իր քարոզութիւնը .

Պ . Ինչպէս որ Յիսուսի ծննդեանը կարապետ եղաւ Յովհաննէս մկրտիչ իր հրաշալի ծննդեամբը , առանկ ալ Յիսուսի քարոզութեանէն առաջ Յովհաննէս մկրտիչն եկաւ առաջադրուելու , սկսաւ քարոզել Յորդանան գետին քովն ու կրօնէր թէ “ Ապաշխարեցէք , մօտեցաւ Աստուծոյ թագաւորութիւնը ” . ու զեղջ եկողները կրմկրտէր՝ ապաշխարութեան նշան ըլլալու համար : Ժողովուրդը իր բարի վարքէն ճանչցան թէ Աստուծոյ խորհուած է . ու կարծիք ալ երթալով թէ Մեսիան է , եկան՝ սկսան իրեն հարցընել . ինքն ալ կրօնէր թէ “ Ես անոր ճամբայ բացողն եմ , և արժանի չեմ անոր կօշիկները հանելու : անիկայ պիտի գայ իմեանէս ու զձեզ

մկրտէ Հոգւով սրբով ,,: Ան օրերը Յն ալ
երեսուն տարուան Յորդանան գետը գնաց՝
մկրտուելու համար: Յովհաննէս յանձն չէր
առներ, « Ես քեզմէ սկէսք է որ մկրտուիմ »
լսելով: Յիսուս պին տուաւ. « Հիմա
թող որ արդարութեւ պարտքը կատարենք »:
Ասանկով մկրտուեցաւ Յիսուս, ու ջրէն
դուրս ելլելուն սկէս՝ երկինքը բացուեցաւ,
Հոգին սուրբ աղանիի կերպարանքով Յնի
գլխուն վերայ իջաւ, երկինքէն ալ ահաւոր
ձայն մը եկաւ, թէ « Դու ես իմ սիրելի
որդիս, քեզի հաւնէր եմ »:

Հ. Յիսուս մկրտուելէն ետէ ինչ ըրաւ.

Պ. Գնաց անապատը, ե. քառասուն օր
ծում պահելէն ետե անթեցաւ. ան ատենը
սատանան եկաւ զինքը փորձելու: Նախ՝
« Թէ որ Աստուծոյ որդին ես, ըսաւ, հրա-
մայէ որ աս քարերը հաց ըլլան »: Յիսուս
պատասխան տուաւ. « Գրուած է, միայն
հացով մարդ չապրիր, հապա Աստուծոյ
պատուիրանքներովը »: Ետքը սատանան
զՅիսուս տաճարին աշտարակին վրայ հա-
նեց, ըսաւ. « Թէ որ Աստուծոյ որդի ես,
ինքզինքդ վար ձգէ. գրած է թէ հրեշտակ-
ները ձեռքի վրայ բռնած են զքեզ »: Յի-
սուս ալ ըսաւ. « Գրած է թէ զԱճ մի փոր-
ձեր ,,: Անկէ ետքը լեռան մը վրայ հանեց
զՅիսուս, ու բոլոր աշխարհքիս փառքը ցու-
ցնեցելով ըսաւ. « Ասոնք քեզի կուտամ, թէ
որ ինծի երկրպագութիւն ընես ,,: Ան ատե-
նը Յիսուս ըսաւ անոր. « Կորսուէքովէս՝
սատանայ. միայն Աստուծոյ սկէսք է երկիր-

դադարեալ ։ Ետե հրեշտակներն եկան Յիսուսի կրծ առայէին ։

Հ . Յիսուս սատանայէն փորձուելէն ետ ընկնէրաւ .

Պ . Անապատէն դարձաւ որ քարոզէ , աշակերաներ ժողովէ . և Յովհաննէս մկրտիչը հեռուէն զինքը տեսնելով , իր աշակերաներուն ըսաւ . « Ահա աս է իմ ձեզի քարոզած գառն Աստուծոյ Քրիստոսը ։ Ես որ լսեցին անոնցմէ երկուքը Յիսուսի ետեւէն գնացին . որոնց մէկը Անդրէասն էր՝ Պետրոսի և զբայրը ։

Հ . Յիսուսի քարոզութեանը մէջ գլխաւոր խրատ առնելու գործքերն որոնք են .

Պ . Ետիս գործած հրաշքները , երկրորդ խօսած առակները , երրորդ ըրած վարդապետութիւնները , և չորրորդ երկայնամիտ համբերութիւնը ։

110 .

Հ . Յիսուսին առջի ըրած հրաշքն որն եղաւ .

Պ . Ան օրերը հանգիպելով Վանա Պալէւացոյ հարսնիքը , և հոն Աստուածամայրը հրաւիրուած ըլլալով , Յիսուս ալ կանչուեցաւ իր աշակերաներովը ։ Երբոր գինին պակսեցաւ , Աստուածամայրն ըսաւ իրեն թէ « Գինի չունին ։ ։ Յիսուս պատասխան տուաւ , « Ատենա չէ եկած ։ ։ Բայց Աստուածամայրը գիտնալով թէ Յիսուս իր խօսքը զանց չառնէր , ծառաներուն ասլըս-

պրեց որ Յիսուս ինչ որ ըսէ՝ ընեն : Աս հարսնիքին տունը վեց թակոյկ կար . Յիսուս հրամայեց որ ջրով լեցընեն զանոնք ու տաճարապետին տանին : Երբոր համը նայեցաւ տաճարապետը , չգիտնալով թէ ուսկից է , ըսաւ փեսային՝ թէ « Սովորութիւնը չէ՞ս գիտեր որ առաջ աղէկ գինին կրբաժնեն , և երբոր ալ խմած կըլլան , գէշը կրբերեն . դուն աղէկը պահեցիր ու վերջը բերիր » :

Հ . Յիսուս ջուրը գինի ընելէն ետքը ո՞ւր գնաց .

Պ . Կափառնառումքաղաքն եկաւ . անկէ ալ քանի մը օրէն զատկին Երուսաղէմ տաճարը գնաց , տեսաւ որ կով՝ ոչխար՝ աղաւնի կրծախէին մէջը , և լումայափոխներն առուտուր կընէին , խարազան մը շինեց ու զամէնքը ծեծելով գուրս վռնաւ , ըսելով թէ « Իմ հօրս տունն առուտուրի տուն մը ընէք » : Հրեաները նեղացան թէ ի՞նչ իրաւունք ունի ասանկ բան ընելու . Յիսուս ալ իրենց ըսաւ . « Քակեցէք առ տաճարը , ու ես իրեք օրուան մէջ նորէն շինեմ » : Հրեաներն ալ ըսին թէ « Քառասունու վեց տարի քշեց ասոր շինուածքը , դու ի՞նչ կըխօսիս » : Չիմացան որ ինքն իր մարմնոյն համար կըսէր : Աս զատկին շատ մարդիկ իրեն հաւատացին , տեսնելով իրեն ըրած հրաշքները . որոնց մէջն էր Նիկողեմոսն ալ : Ետքը գէպ ի Յորդանան սկսաւ երթալ , ու իրեն աշկերտներ ըսն հետ մկրտութիւն ընել . և աս բանիս նախանձեցան Յովհաննու աշկերտները : Բայց Յովհաննէս անոնց խմացուց թէ ան է

Ճշմարիտ Մեսիան . անոր համար իրեն աշտ-
կերաներն ալ սկսան Յիսուսին ետեէն եր-
թալ . և Հերովդէսն ալ Յովհաննէս մկրտիչը
բանա դրաւ՝ զինքը խրատելուն համար :

Հ . Յիսուս երբոր լսեց Յովհաննէս մը-
կրտչին բռնուիլը , ինչ ըրաւ .

Պ . Ինքն ալ ան կողմերը թողուց , նորէն
Գալիլէա եկաւ : Ճամբան երբոր Սամարացոց
երկրէն կանցնէր , կէս օրուան գէմ հոգնած՝
հօրու մը քով նստաւ որ քիչ մը հանգչի : Ան
տառերը Սամարիա քաղքէն կին մը եկաւ ջուր
տանելու . Յիսուս ալ անոր ձեռքէն խմելու
ջուր ուղեց . անկէ խօսք բացուելով , կինը
Յիսուսի հաւտաց , ու վաղեց քաղաքը քա-
րողեց զինքը : Սամարացիք ալ եկան զՅիսուս
քաղաքը տարին , հաւտացին իրեն ու աղա-
չեցին որ երկու օր ալ կենայ քովերնին . և
ան տառերը տուած խրատներուն համար
սկսան ըսել թէ “Աս է աշխարհքիս ճշմարիտ
փրկիչը” :

111.

Հ . Յիսուսի երկրորդ հրաշքը որն է .

Պ . Երբոր Սամարիայէն Նազարէթ իր քա-
ղաքը գնաց , ու հոն Հրէից Ժողովարանը մը-
տաւ , առաւ որ կարգայ Եռայեայ մարդա-
րէութիւնը . երբ ան խօսքը հանգիստեցաւ
որ կրօն “ Հոգի աւառն ՚ի վերայ իմ , , իր
վրայ մեկնեց , ու Հրէից կուրսութեանը վրայ
խօսեցաւ : Ասոր վրայ Հրէայք անանկ սրը-
գողեցան , որ բռնեցին քաղքէն դուրս լե-
ռան գլուխը հանեցին , և անկէ վար ձգել

ու մեռցրնել է ուղէին . բայց Յիսուս մէջէլ նէն ելաւ գնաց Գալիլէա :

Հ . Յիսուսի երրորդ հրաշքը որն է .

Պ . Գալիլէայի մէջ իշխանի մը տղան հիւանդ ըլլալով, հայրը եկաւ՝ կաղաչէր Յիսուսին որ Կափառնաուլ գայ, իր որդին՝ որ մեռնելու վրայ է՝ բժշկէ : Երբոր Յիսուս հանդարտ սկսաւ երթալ, անիկայ կարտոր-
ցրնէր որ տղան չմեռած՝ հասնի : Յիսուս դարձաւ ըսաւ իրեն . “ Գնա՛, որդիդ ողջ է ” : մօրգն ալ հաւատաց ու ելաւ գնաց : Ճամբան ծառաները դիմացն ելան՝ աւետիս առլով թէ “ Որդիդ աղէկցաւ ” : Անտէնը հարցուց իմացաւ որ Յիսուս՝ Ողջ է , ըսելուն պէ՝ բժշկուեր է . անոր համար անով տեղով հաւատաց Յիսուսի : Ետքը Յիսուս ալ Կա-
փառնաուլ գնաց, քարոզելով շատ հիւանդ-
ներ ու դիւահարներ բժշկեց :

Հ . Յիսուսի չորրորդ հրաշքը որն է .

Պ . Անգամ մը Գալիլէա Գեննեսարէթ ծովուն քով ժողովուրդը խիստ շատ ըլլալուն, հոն որ երկու պարաս ձկնորսի նաւեր կայ-
ին, մէկը Սիմոն Պետրոսին, մէկալը Յակո-
բոսի և Յովհաննու՝ ջեբեգէոսին որդւո-
ցը , Յիսուս Պետրոսին նաւը մտաւ ու ան-
կէ քարոզ խօսեցաւ : Ետքը Սիմոնին ըսաւ
որ քիչ մը բացը ելէ , ուսկանը ձգէ՝ ձուկի
համար . ան ալ ըսաւ թէ “ Արդ տպեա՛ւ աս
գիշեր բոլոր աշխատե՛ր ենք՝ բան չենք կրցած
բռնել . բայց հիմա քեզի կը հնազանդինք ” :
Ետքը երբոր ձգեցին , ձուկին շատ թէնէն
ուսկանը կըստառաւ թէ որ մէկալ նաւը

թգներ . ու երկու նաւն ալ ընկղմելու չափ
 առկով լէցուեցան : Պետրոս ու մէկաւորնք
 աստեանելով երբոր սկսան վախնալ, Յիսուս
 իրենց սիրտ տուաւ, “ Ասէ՛ ետքը պիտի
 մարդիկ որսաք ” ըսելով : Անոնք ալ ամէն
 բաներնին թողուցին ու Յիսուսին ետեէն
 գնացին :

Հ . Յիսուսին հինգերորդ հրաշքը ո՞րն է .

Պ . Գալիլէայի ծովէն Գերգեսացուց եր-
 կիրն անցնելու ատեն նաւուն մէջն սկսաւ
 քնանալ : Յանկարծ սաստիկ ալէկոծութիւն
 ելաւ . աշակերտները վախցած՝ արթնցու-
 ցին, “ Ազատէ՛ մեզ ” ըսելով : Յիսուս ալ ար-
 թընցաւ “ Թերահաւատներ՝ ըսաւ , ինչո՞ւ
 այդչափ կը վախէք ” : Ետքը ծովուն “ Գա-
 ղրէ ” ըսաւ , մէկէն հանգարտեցաւ : Ամէնքն
 սկսան զարմանալ թէ “ Աս ո՞վ է որ ծովուն
 կը հրամէ ” :

Հ . Յիսուսի վեցերորդ հրաշքը ո՞րն է .

Պ . Գերգեսացուց երկիրը հասածին սկսա՛
 գերեզմանէն երկու կառուած մերկ գիւա-
 հարներ դիմացն ելան ու կը կանչուըռտէին .
 “ Յիսուս որդի Աստուծոյ , ինչո՞ւ զմեզ կը
 տանջես ” : Վասն զի Յիսուս կը հրամէր որ
 ելլեն սատանաներն ան մարդիկներէն : Ա-
 նոննինն որ հարցուց , “ Ահա՛ ան է ” ըսին .
 ետքը Յիսուս զանոնք որ զիրենք գոխք չխրկէ,
 հապա հրաման տայ որ ան կողմերը արծող
 խողերուն փորը մանեն : Հրամայելուն սկս
 գնացին . ու խողերն որ երկու հազարի չափ
 կային՝ գիւահարեցան ու վաղելով ծովը
 թափեցան՝ խղզուեցան : Պահասլանները

փախան գնացին քաղաքը պատմեցին . քաղա-
քացիք ալ եկան տեսան, ու վախնալով Յսի
աղաչեցին որ ելէ երթայ: Դիւահարներուն
մէկը կուզէր Յիսուսի հետ երթալ. բայց Յի-
սուս՝ “Տունդ դարձիր, ըսաւ, ու պատմէ
Աստուծոյ ողորմութիւնը”:

112.

Հ. Յիսուսի եօթներորդ հրաշքը ո՞րն է .
Պ. Դերգեսացոց դիւահարները բժշկելէն
ետեւ կափառնաում գնաց. և երբոր տան մը
մէջ կըքարոզէր, անդամալոյծ մը բերին, տե-
սան որ այնչափ բաղմութենէն չէն կրնար
ներս. խօթել, տանը ծածքը քակեցին ու
անկէ անդամալոյծը Յսի առջէն իջուցին:
Յիսուս տեսնելով ասոնց հաւատքը, “Որ-
դեակ, ըսաւ անդամալուծին, թողութիւն
ըլայ մեղքերուդ”: Հոն գտնուած կարդա-
ցողներն սկսան դատել Յիսուսը՝ “Հայհոյու-
թիւն ըրաւ”, ըսելով: Յիսուս ալ անոնց
միտքն իմանալով, հարցուց իրենց. “Ո՞րը
դիւրին է, մեղքերուդ թողութիւն ըլլայ ը-
սելը, թէ ելի մահի՞՞դ ա՞ռ ու գնա՞ ըսելը”:
Ետքը դարձաւ հիւանդին “Ելի, ըսաւ, ա՞ռ
մահի՞՞դ ու տուն գնա՞”:
Անդամալոյծը մէ-
կէն ելաւ, չալկեց մահի՞՞ծն ու տուն գնաց:
Ասով իմացնել ուղեց որ անդամալոյծ
բժշկողը թողութիւն ալ կրնայ տալ: Ա-
մէնքն ալ զարմացան մնացին:

Հ. Յիսուս ամէն օր կերակուրն ուր կու-
տէր.

Պ. Ուր որ հանգիստէր : Անդամ մըն ալ մաքսատան առջևէն անցնելու տուն, տեսաւ Մատթէոս մաքսաւորը, “ Եկո՛ւ, ըսաւ, ետե՛ւս ”, ան ալ մէկէն ելաւ գնաց : Ետքը Մատթէոս իր տունը Յիսուսին փառաւոր սեղան ըրաւ, ուր որ ուրիշ մաքսաւորներ ալ կան, չուած էին : Փարիսեցիներն ու կարգացողները երբոր լսեցին, սկսան գայթակղիլ : Յիսուս ալ պատասխան տուաւ թէ “ Բժիշկը հիւանդներուն համար է, ես ալ մեղաւորներուն համար եկեր եմ ” :

Հ. Յնի ու թերորդ և իններորդ հրաշքները սրոնք են .

Պ. Յայրոս Հրէից իշխանն եկաւ, Յիսուսի ոտքն ինկաւ, ու իր մէկ հատիկ տասնուերկու տարուան աղջկանը համար կաղաչէր որ շուտով գայ՝ ձեռքը վրան դնէ՝ ու բժշկէ, որ մեռնելու վրայ էր : Յն մէկէն ճամբայ ելաւ . երթալու տուն տեսաւ կին մը որ տասնուերկու տարի բոլոր ունեցածը բժիշկներու տալով՝ օգուտ մը չէր տեսած, եկաւ գաղտուկ Յիսուսի լաթերուն դպաւ ու շուտ մը բժշկուեցաւ : Յիսուս դարձաւ հարցուց թէ “ Ո՞վ ինձի դպաւ ” : Աշակերտներն սկսան զարմանալով ըսել թէ “ Բազմութիւնը քեզ կընեղէ ” . Յիսուս նորէն չորս ղին կընայէր : Կինը տեսաւ որ չճած կուիր, վախնալով Յիսուսի ոտքն ինկաւ ու պատմեց . Յիսուս ալ իրեն սիրտ տուաւ ու ճամբեց : Անդիէն Յայրոսի տնէն մարդիկ հասան՝ ըսին թէ “ Աղջկիդ մեռաւ, վարդապետը մի աշխատեցնէր ” : Յիսուս

Յայրոսին « Դու մի վախեր , ըսաւ . միայն հաւատա՛ » : Երբոր տունը հասան , լալկան ներն ու գոռում գոչումը տեսնելով , « Ի՞նչ շփոթեր էք , ըսաւ . աղջիկը մեռած չէ , քուն է » : Անոնք սա խօսքիս վրայ սկսան խնտալ : Յիսուս միայն իրեք աշակերտներն ու ծնողքը հեան առած՝ գնաց աղջկանը ձեռքէն բռնեց , « Ելի՛ » ըսաւ . մէկէն ելաւ աղջիկը : Յիսուս հրամայեց ծնողացն որ կերակուր տան որ ուտէ :

Հ . Յիսուսի տասներորդ հրաշքը ո՞րն է .

Պ . Զատիկի տօնին Յիսուս Երուսաղէմ որ գնաց , հոն Պրոսպատիկէ կամ՝ Եթհեզգա աւազանին քովը շատ հիւանդներ կըսպասէին որ տարին անգամ մը երբոր հրեշտակ Աստուծոյ իջնայ ջուրը խառնէ , իրենք մէջը նետուին . և ով որ ամենէն առաջ կիյնար , ան միայն կըբժշկուէր : Մէկը կար որ երեսունեւթը տարուէն է՝ ի վեր ան ջրին քով կըսպասէր . Յիսուս հարցուց իրեն թէ « Կուզե՞ս ողջնալ » : Ան ալ ըսաւ , « Տէր , զիս աւազանը ձգող մը չունիմ » : Պատասխան տուաւ Յիսուս . « Ելի՛ , մահիճդ առ ու գնա՛ » : Ան ալ մահիճը շալկեց ու գնաց : Հրեաներն սկսան սրգողիլ թէ ինչո՞ւ շաբաթօր մահիճը վերցուցեր կըտանի : Պատասխան տուաւ թէ « Իսբժշկողն ըսաւ ինձի » : Անոնք հարցուցին թէ « Ո՞վ է անիկայ » . բժշկուողը չէր գիտեր : Ետքը տաճարին մէջը Յիսուս իրեն հանգիստեցաւ ու ըսաւ . « Մէյմըն ալ մեղք մի ըներ որ ալ գէշ հիւանդութիւն չգայ վրագ » : Մարդը գնաց հրեաներուն

պատմեց թէ Յիսուս էր զինքը բժշկողը : Անոր համար հրեաներն ալ սկսան Յիսուսը հալածել . Յիսուս փախչելու տեղը՝ իրենց սկսաւ իմացընել թէ ինքն Որդի Աստուծոյ է . անով աւելի կատաղեցան հրեաներն ու զինքը մեռցընել կուզէին :

Հ . Յիսուսի մեռաւսաներորդ հրաշքը ո՞րն է .

Պ . Շաբաթ օր մը արտերուէն մէջէն կանցնէր . աշակերտներն անօթեցած՝ ցորենի հասկեր փրցնելով ափերնուն մէջը կը շփէին ու կուտէին : Երբոր փարիսեցիքն իմանալով նեղացան , Յիսուս Դաւիթ մարգարէին Առաջաւորաց հացէն ուտելուն ու քահանաներուն շաբաթ չսպահելուն օրինակներով զիրենք պապանձեցուց : Բայց մէկալ շաբաթը Յիսուս ժողովարանին մէջ քարոզելու տուն՝ փարիսեցիք չար մտքով հարցուցին իրեն թէ “ Շաբաթ օր բժշկութիւն ընել կըլլայ ” : Հոն աջ ձեռքը չորցած մարդ մը կար . Յիսուս առջևը կանչեց զինքն ու փարիսեցոց հարցուց թէ “ Շաբաթ օրը բարիք ընելն ազէկ է՝ թէ չարիք . թէ որ ոչխար մը շաբաթ օր փոսն իյնայ , չէք հաներ . ուրեմն շաբաթ օրը մարդ բժշկել ալ կըլլայ ” : Ետքը ան մարդուն “ Ձեռքդ երկընցնու ” ըսաւ . ան ալ երկնցուց ու բժշկուեցաւ :

Հ . Յիսուսի երկոստասաներորդ հրաշքը ո՞րն է .

Պ . Անգամ մըն ալ Յիսուս շաբաթ օր ժողովարանին մէջ կին մը բժշկեց՝ ձեռքը վրան դնելով , որ տասնևութը տարի սատանայէն

բռնուած՝ մէջքը ծռած մնացեր էր: Ան ասե-
նը ժողովարանին գլխաւորը սրգոյեցաւ ժո-
ղովրդեան, ըսելով. « Շաբաթը վեց օր բանի
օր է. ան օրերն եկէք բժշկուեցէք, չէ թէ շա-
բաթ օր »: Յիսուս պատասխան տուաւ թէ
« Շաբաթ օր անասունը կարձկէք. հասկա
Աբրահամու զաւակն որ տասնեութը տարի
տատանայէն կտալուած էր, պէտք չէր արձա-
կել շաբաթ օրը »:

Հ. Ով որ ուզէր կրնա՞ր Յիսուսի աշա-
կերտ ըլլալ.

Պ. Թէպէտ ամէն ուզող կրնար Յիսուսի
ետեէն երթալ, բայց ինքն անոնցմէ ընտրեց
տասնութերկու հոգի ու Առաքեալ անուա-
նեց. որոնց անունը՝ Սիմոն, որ Յիսուս՝
Պետրոս անուանեց. Յակովբոս և Յովհան-
նէս՝ ջեբեգեայ որդիքը, որ Բաներեգէսա-
նուանեց՝ այսինքն Որդիք որոտման. Անդ-
րէաս՝ Պետրոսին եղբայրը. Փիլիպպոս,
Բարթոլոմէոս, Մատթէոս մաքսաւորը.
Թովմաս, Յակոբոս Ալփէոսի որդին. Թա-
դէոս, որ Յուդայ ալ կըսուէր. Սիմոն կա-
նանացի կամ՝ Նախանձայոյդ, Յուդա իսկա-
րիովաացի: Ասոնցմէ զատ եօթանասուն ալ
աշակերտընտրեց: Ետեւ Յիսուս իրենց խրատ
տուաւ, և ինը երանութիւնը իրենց ըսաւ:

115.

Հ. Յիսուսի երեքտասաներորդ հրաշքը
որն է.

Պ. Երբոր առաքեալներն ընտրեւէն ետքը

լինցուց ժողովրդեան տուած խրատներն՝
ու լեռնէն վար իջաւ, բորոտ մը եկաւ, երկըր-
պագութիւն ընելով կըսէր. «Տէր, թէ որ
կամիս, կարող ես ղիս բժշկել», : Յիսուս ալ՝
«Կուգեմ», ըսելուն պէս՝ բժշկուեցաւ :
Ապա սրեց իրեն Յս որ մարդու չըսած՝ երթայ
որէնքին ապաստրած կարգերը կատարէ :

Հ. Յիսուսի ժԴ, հրաշքը որն է .

Պ. Յիսուս Կափառնաուում գնաց . հոն
հարիւրապետին սիրական ծառան մեռնելու
վրայ էր . բայց ինքն այլազգի ըլլալով, չհա-
մարձակեցաւ Յիսուսին գալու աղաչելու .
անոր համար մարդ խրկեց : Յիսուս ելաւ
որ տունը երթայ . հարիւրապետը նորէն
խրկեց աղաչեց որ չաշխատի չգայ : Բայց երբ
որ մօտեցաւ, ան ատենը վազեց առջին ե-
լաւ, «Արժանի չեմ որ իմ տունս մտնես,
ըսաւ . հասկա մէկ խօսքդ հերիք է բժշկե-
լու», : Յիսուս դարձաւ՝ ժողովրդեան ըսաւ .
«Իրաւ կըսեմ որ Իսրայէլացոց մէջ ասանկ
հաւատք չեմ տեսած», : Ետքը հարիւրապե-
տին «Գնա՛, հաւատացածիդ պէս ըլլայ»,
ըսաւ : Ասանկով հիւանդը բժշկուեցաւ :

Հ. Յիսուսի ժԵ, հրաշքը որն է .

Պ. Յիսուս աշակերտներովը Նային եր-
թալու ատեն՝ դրանք քով տեսնեն որ որ-
բեարի կնկան մը մէկ հատիկ աղան մեռեր էր,
կրտանէին : Յիսուսի գութը շարժեցաւ,
գնաց դագաղին մօտ, ըսաւ մեռելին . «Որ-
դեակ, ելի», : Շուտ մը մեռելն ելաւ նստաւ
ու խօսիլ սկսաւ :

Աս Յիսուսի ըրած հրաշքներուն ձայնը

ամէն տեղ տարածուեցաւ : Յովհաննէս մկրտչին ալ բանտին մէջը պատմեցին . ան ալ իր աշակերտներէն երկուքը խրկեց Յիսուսի հարցընելու թէ “ Դուն գալու Մեսիան ես ” : Յիսուս անոնց առջէն ամէն տեսակ բժշկութիւններ ընելով, ապսպրեց որ երթան Յովհաննէս մկրտչին պատմեն : Ետքը Յիսուս ժողովրդեան առջև Յովհաննէս մկրտիչը գովեց , ու վայ տուաւ Հրէից որ անոր քարոզութեամբը չդարձան :

Հ . Յիսուսի քարոզութեան ատեն առջի խօսած առակը ո՞րն է .

Պ . Օր մը Սիմոն փարիսեցին՝ Յիսուսը հաջի հրամցուց : Մեղաւ որ կին մը իմանալով որ Յիսուս հոն է , եկաւ ոտքն ինկաւ , կուլար ու արցունքով ոտուրները կը թրջէր , մաղերովն ալ կը սրբէր , և ոտուրները համբուրելով , աչնիւ եղով կօծէր : Սիմոնն սկսաւ կասկած երթալ թէ Յնք կնոջն ո՞վ ըլլալը չգիտէր , մարգարէ չէ : Յիսուս անոր միտքն իմանալով , “ Սիմոն՝ ըսաւ , մարդու մը երկու հոգի պարտք ունէին . մէկը հինգ հարիւր գահեկան , մէկալը յիսուն . պարտքին տէրը երկուքին ալ թողսց . հիմա աս երկուքէն ո՞րն աւելի կըսիրէ զպարտքին տէրը ” : Սիմոնն ըսաւ . “ Որն որ շատ պարտք ունէր ” : Յիսուս ալ իրեն պատասխանեց . “ Ես քու տունդ եկայ , դուն ջրով ալ չլուսցիր ոտքս . աս կինն արցունքովը թրջեց ու մաղերովը սրբեց . դուն ինծի համբոյր մը չտուիր , ասիկայ ոտուրներս համբուրելէն չդադրիր . եղով գլուխս չօծեցիր , աս անոյշ

եղով օծեց : Ուստի իսլաւ սիրելուն համար
Թողութիւն տուի իր շատ մեղքերուն , :
Դարձաւ կնկանն ալ ըսաւ . “ Հաւատքդ
քեզ փրկեց . գնա՛ ուրախացիր ” :

114.

Հ . Յիսուսի երկրորդ առական ի՞նչ էր .

Պ . Քաղքէ քաղաք սլտուելով ժողո-
վրդէան խրատ խօսելու ատեն , “ Սերմանա-
ցանին մէկը , ըսաւ , իր արտն որ կը ցանէր , ան
հունաերէն որը ճամբու վրայ իյնալով թըռ-
չունները կերան . որն ապառաժ տեղուանք
ինկած՝ առանց արմատի տաքէն չորցան . որն
ալ փշերու մէջն՝ խղճուած մնացին ստուղ
չտուին : Բայց աղէկ տեղ ինկածներն առաւ
ստուղ տուին , մէկին տեղ երեսուն կամ
վաթսուն կամ հարիւր , : Աս առակս ետքը
աշակերտներուն մէկնեց , թէ “ Հունաերը
Այ խօսքերն են , ու ցանած տեղուանքը
մարդկանց սիրտն է . աղէկ սիրտ ունեցողը
սիրով կընդունի ու համբերութեամբ առաւ
ստուղ կուտայ ” :

Հ . Յովհաննէս մկրտիչ որչափ ատեն բան
որ կեցաւ .

Պ . Երկու տարի չափ . և թէպէտ Հե-
րովդէս կուզէր զինքն սպաննել , ձանձրա-
ցած անոր խրատներէն , բայց գիտնալով
թէ անիկայ սուրբ մարդ է , կը քաշուէր :
Իսկ երբոր իր ծննդեան օրն իշխաննե-
րուն սեղան ըրաւ , ու առջևնին Հերով
դիայի աղջիկը խաղաց , Հերովդէս այնչափ

Հաւնեցաւ՝ որ երգում ըրաւ տալու անոր
ինչուան նաև իր թագաւորութեան կէսը :
Աղջիկն իր մօրմէն խրատուած՝ Յովհաննէս
մկրաչին գլուխն ուղեց : Հերովդեսի դժարն
եկաւ . բայց չէ ըսելու ամէնալով, խրկեց
գլուխը կտրել բերել տուաւ : Ետքը իր աշա-
կերաները մօրմինը թաղեցին , ու եկան Յի-
սուսի պատմեցին :

Հ . Յիսուսի ժող, հրաշքը որն եղաւ .

Պ . Գիտնալով թէ Հերովդէս իր ետեւն
ալ ինկեր կըհարցընէ , ելաւ անոր իշխանու-
թեան տեղէն նաւով գէստ 'ի Բեթսայիդա
գնաց . ժողովուրդն իմացան , ետեւն գնա-
ցին . ինքն ալ անապատ լեռ մը ելաւ , քա-
րոզ կուտար ու բժշկութիւններ կընէր : Հոն
իրիկունն որ եղաւ , աշակերտներն սկսան ը-
սել թէ հրաման տայ ժողովուրդեանն որ եր-
թան կերակուր ուտեն : Յիսուս « Անոնց
ուտելիքը գո՛ւք տուէք » ըսաւ : Անդրէաս
ալ ըսաւ թէ « Հոս մանչ մը կայ , հինգ հաց
ու երկու ձուկ ունի , բայց ան որո՞ւ կըբաւէ » :
Փիլիպպոս ալ ըսաւ թէ « Անոնց երկու հա-
րիւր դահեկանի հաց պէտք է » : Յիսուս
հրամայեց որ ժողովուրդը ասդին անդին
խօտերուն վրայ նստեցընեն . և ան հինգ
հացը՝ երկու ձուկն օրհնելով ու բաժ-
նելով , հինգ հազարի չափ մարդիկը կշտա-
ցան . ետքը կտորուանքն ալ ժողովել տուաւ ,
տասնուերկու սակառի ելաւ , խել մըն ալ
ձուկ : Ասով ժողովուրդը վրան այնչափ սէր
ձգեցին որ մէջերնին խորհուրդ ըրին զինքը
թագաւոր գնելու :

Հ. Յիսուսի ժէ և ժԵ հրաշքը ո՞րն է .

Պ. Երբոր հացին շատցընելու հրաշքն ըրաւ ու ժողովուրդն արձակեց, ինքը լեռը քաշուեցաւ ու աշակերտներուն ըսաւ որ նաւով երթան, ինքն ալ ետեւէն կուգայ : Երբոր կէս ճամբան հասան, գիշերն ալ կոխեց, սկսաւ սաստիկ ալէկոծութիւն. ան վախին մէջ մէյմալ տեսնեն որ ծովուն վրայէն մէկը կուգայ, սկսան կանչուըռաւել : Ան տեսն Յիսուս « Մի վախէք, ըսաւ, ես եմ », Պետրոս, « Եթէ դուն ես, ըսաւ, հրամայէ որ քովդ գամ », Յիսուս « Եկո՛ւ » ըսաւ . Պետրոս իջաւ ու ծովուն վրայէն երբոր կը քալէր, յանկարծ ընկղմելու սկէս եղաւ և սկսաւ Յիսուսը կանչել . Յիսուս ալ ձեռքէն բռնեց ու « Թերահաւատ, ըսաւ՝ ինչո՞ւ տաւաւս ես », Ետքը երբոր ինքը նաւը մը տաւ, ծովը հանգարտեցաւ, ու շուտ մը ցամաքը հասան . ան տեսն ամէնքն ըսին, « Յիրաւի դուն որդի Աստուծոյ ես », Ուրիշ անգամ մըն ալ անապատին մէջ իրէք որ քարոզ տալէն ետեւ ժողովրդեան վրայ գուծը շարժեցաւ, ու աշակերտացը քով գըռնուած Էօթը հացովն ու քիչ մը ձուկովը՝ չորս հազար հոգի կշտացուց, և Էօթը զամբիղ կտորուանք ալ աւելցաւ :

113.

Հ. Յիսուսին ժԹ հրաշքը ո՞րն է .

Պ. Անգամ մը Տիւրոս ու Սիդոն այլադգեաց քաղքներուն կողմերը գնաց . քանոնա-

ցի կին մը հանդիպեցաւ, սկսաւ կանչել.
 “Տէր որդի Դաւթի՝ ողորմէ՛ ինծի”։ Յիսուս
 սրտասխա՛ն չտուաւ. աշակերտները
 աղաչեցին որ ճամբէ ան կինը. Յիսուս
 ալ ըսաւ. “Ես Իսրայէլացոյ կորսուած ոչ
 խարներուն համար խրկուած եմ”։ Կինը
 ինկաւ Յիսուսի ոտքը, կաղաղակէր. “Տէր՝
 օգնէ”։ Յիսուս՝ “Թող, ըսաւ, չիվայլեր աը
 ղոցն առջևի հացը շնորու աւ”։ “Տէր, ըսաւ
 կինը, շներն ալ տիրոջը սեղանին փշրանք-
 ները կուտեն”։ Ան ատեն Յիսուս՝ “Ո՛վ
 կին, ըսաւ, հաւատաքդ մեծ է, ըլլայ ուղածդ”.
 մէկէն անոր գիւահար աղջիկը բժշկուե-
 ցաւ :

Հ. Յիսուսի ի ու իմ հրաշքը որն է.

Պ. Առջևը բերին մէկ խուլ ու համր մարդ
 մը. Յիսուս բժշկեց ու ապսպրեց որ մար-
 դու չըսէ. բայց որչափ որ կապսպրէր, ճար
 չէր ըլլար, կըստամէին : Ետքը երբոր Բեթ-
 սայիգա եկաւ, առջևը կոյր մը բերին, որ
 բժշկեց :

Հ. Աւտքեաշներն ինչ կարծիք ունէին
 Յիսուսի աստուածութեանը վրայ.

Պ. Պաղեստինի մէջ Կեսարիայի քովի քա-
 ղաքները պառակտու ատեննին Յիսուս հարցուց
 առաքելոյ թէ “Ժողովուրդը ո՞վ կարծեն
 զիս”։ սրտասխա՛ն տուին թէ “Որը Յովհան-
 նէս մկրտիչն է կըսեն, որը Եղիան, որը Ե-
 րեմիան, կամ ուրիշ մարգարէներէն մէկը”։
 “Դուք ինչ կարծիքի վրայ էք” ըսաւ Յի-
 սուս : Ան ատենը մէկէն սրտասխա՛նեց Պետ-
 րոս. “Դու ես Քրիստոս Աստուծոյ որ-

դին » : Յիսուս ալ ան ատեն երանի տալով Պետրոսին՝ ըսաւ . « Իմ Եկեղեցիս քու վրադ պիտի շինեմ որ հիմանը քարն էս , ու դժոխքէն ալ չյաղթուիս . արքայութեան բանալիքն ալ . քեզի կուտամ » : Անկէ ետքն սկսաւ պատմել անոնց Յիսուս իր քաշելու չարչարանքները :

Հ . Յիսուս քարոզութեան ատեն իր աստուածութիւնն ալ յայտնի նշանով մը չերեցոյց .

Պ . Քարոզութեան երրորդ տարին Պետրոս՝ Յակոբոս ու Յովհաննէս առաքեալները հետն առած՝ Թափոր լեռն ելաւ : Հոն Յիսուսի կերպարանքը բոլորովին փոխուեցաւ , երեսն արեւու պէս ու հագուստը ձիւնի պէս ճերմակ փայլուն : Մովսէսն ու Եղիան ալ երեցան ու Յմի հետ խօսեցան իր չարչարանացն ու մահուանը վրայ . իսկ առաքեալները զարմացած կրնայէին : Երբոր Մովսէս ու Եղիա գնացին , Պետրոս սկսաւ Յիսուսի աղաչել որ հոն մնան : Ան ատենը լուսաւոր ամպ մը ծածկեց զիրենք , ու մէջէն ասանկ ձայն մը եկաւ թէ « Աս իմ սիրական որդիս է , իրեն մօտիկ ըրէք » : Առաքեալները վախցան , երեսի վրայ ինկան . Յիսուս զիրենք ոտք հանեց ու ապօսրեց որ չպատմեն ուրիշի՝ ինչուան իր յարութիւնը :

Հ . Յիսուսի ի՞նչ հրաշքը ո՞րն է .

Պ . Երբոր լեռնէն վար իջան , տեսան բազմութիւն աշակերտներուն քով Ժողովուած . և անոնցմէ մէկը Յմի առջևն ինկաւ , « Մէկ հատիկ ազաւ , ըսաւ , գիււհարեր է , աշակերտ-

ներուդ բերի, չկրցան դեր հանել” : Յիսուս սրդողէլով առջևը բերել տուաւ . գիւահարն սկսաւ կատարել : Յիսուս ըսաւ . “ Պիղծ սատանայ , ելի ” : Ան ատեն տղան սաստիկ տանջուելով ինկաւ , անանկ որ ամէնքը մեռաւ ըսին : Յիսուս ձեռքէն բռնեց վերցուց ու ողջ առողջ հօրը տուաւ : Ետքը աշակերտներն առանձին Յիսուսի հարցուցին թէ “ Սենք ինչո՞ւ չկրցանք բժշկել ” . Յիսուս ալ ըսաւ . “ Հաւատք չունենալնուդ համար . և թէ որ մանանեխի չափ հաւատք ունենաք ու լեռանը փոխուէք ըսէք , տեղէն կրփոխուի : Աս ալ գիտնաք որ աս տեսակ դեր միայն պտքով ու աղօթքով կելէ ” :

Հ . Յիսուս տէրութեան տուրք կուտամբ .

Պ . Ինչպէս ուրիշ բաները հասարակ մարդու մը պէս կրնէր , ասանկ տուրք ալ կուտար : Եւ անգամ մը երբոր Պետրոսի հարցուցին թէ “ Յիսուս աս տարուան տուրքը չիտար ” , Պետրոս “ Կուտայ ” ըսաւ . ու տուն որ մտաւ , Յիսուս Պետրոսի հարցուց թէ “ Թագաւորներն իրենց զաւկրներէն կառնեն տուրքը թէ օտարներէն ” . Պետրոս ըսաւ . “ Օտարներէն ” : Յիսուս պատասխանեց . “ Ուրեմն ազատ են որդիքը . բայց զիրենք չգայ թակղեցընելու համար , գնա՞ծ ուլէն ձուկ բռնելու . և առջի բռնած ձկանդ բերանը բաց ու մէջէն սատեր մը կը դտնաս , առ և իմ ու քու տեղդ տուր ” . Պետրոս ալ անանկ ըրաւ :

Հ . Յիսուսի աշակերտներուն տուած խրատներուն մէջ գլխաւորը սրն է .

Պ. Խոնարհութիւնն է : Անգամ մը ճամբան երթալու ատեն աշակերտներուն մէջ խօսք եղաւ թէ Յիսուս երբոր թագաւորէ , իրենցմէ ո՞վ մեծ պիտի ըլլայ : Ետքը Յիսուս հարցուց թէ ճամբան ի՞նչ կըխօսէին : Երբոր լսեց իրենցմէ , ըսաւ . « Մեծ ըլլալ ուզողը պզտիկ պիտի ըլլայ » : Պզտի տղայ մըն ալ առաւ գիրկն ու ըսաւ . « Թէ որ աս տղուն պէս խոնարհ ու անմեղ չըլլաք , արքայութիւն չէք երթար » : Ուրիշ անգամ մըն ալ Յիսուսի առջևը մանր տղաք բերին որ օրհնէ . ու երբոր աշակերտները թող չէին տար որ Յիսուսի նեղութիւն չըլլայ . Յիսուս՝ « Թողէք որ դան , ըսաւ . արքայութիւնը ատանկ պզտիկներունն է » , ու զանոնք գիրկն առաւ , օրհնեց :

116.

Հ. Յիսուսի ըսած երրորդ առակն ի՞նչ է .

Պ. Անգամ մը եղբայրսիրութեան վրայ իրատ տալով՝ ըսաւ . « Թէ որ եօթն անգամ եղբայրդ քեզի դէմ ընէ ու մեղայ ըսէ , իրեն թողութիւն տաս » : Պետրոս ասոր վրայ տարակուսելով հարցուց թէ « Միայն եօթն անգամ » : Յիսուս ալ ըսաւ թէ « Եօթանասուն անգամ եօթը » . այսինքն միշտ : Ետքը առ ահով մըն ալ խմացուց . « Թագաւոր մը քննեց , ըսաւ , թէ ծառաներն իրեն ի՞նչ պարտք ունին . ու մէկուն պարտքը գտաւ ասոր հազար քանիքար : Ապստղեց որ զինքը տնով տեղով ծախեն որ պարտքը վճարուի :

Ծառան թագաւորին ոտքն ինկաւ, կաղա-
 չէր որ իրենն ատենն տայ. թագաւորին ալ
 գուժը շարժեցաւ, ու բոլոր պարտքէն ազատ
 ըրաւ զինքը: Աս ծառան ուրիշէ մը միայն
 հարիւր դահեկան առնելիք ունէր. ելաւ
 դնաց, սկսաւ ուզել. ան ալ աղաչեց իրեն
 որ քիչ մը համբերէ: Անիկայ՝ « Չէ, կըսէր,
 չըլլար, ու բռնեց բանտ դնել տուաւ: Ուրիշ
 ծառաները խղճացին ան մարդուն վրայ, դը-
 նացին թիւրին ըսին: Ան ատեն թագաւորը
 կանչեց զանիկայ, « Չար ծառայ՝ ըսաւ,
 քեզի աղաչելուդ համար տասը հազար քան-
 քար պարտքդ թողուցի. պէտք չէ՞ որ դուն
 ալ հարիւր դահեկան առնելիքդ թողուիր.
 ուստի զինքն ալ կապեցէք, ըսաւ, ինչուան
 որ բոլորը հատուցանէ »:

Հ. Յիսուսի ըսած չորրորդ առակն ի՞նչ է.

Պ. Օր մը օրինաց վարդապետ մը հարցուց
 Յիսուսի թէ՝ « Ի՞նչպէս կերթըցուի արքայու-
 թիւն », : Յիսուս Պատուիրանքները դիտէս, ը-
 սաւ, զանոնք պահէ », : Ան ալ պատասխան
 տուաւ թէ՝ « Պատուիրանքին մէջ՝ ընկերդ
 սիրէ կըսէ. իմ ընկերս ո՞վ է », : « Մտիկ ըրէ,
 ըսաւ Յիսուս. Մարդ մը Երուսաղէմէն
 Երիքով երթալու ատեն աւաղակները զար-
 կին. անոր ինկած տեղէն քահանայ մը ան-
 ցաւ, ետքը զւտացի մըն ալ անցաւ, ամենեւին
 օգնութիւն մը չըրին. ետէնն սամարացի մը
 հանգիպեցաւ, մէկէն վերուց, վերքերը կա-
 պեց, իր ձիուն վրայ դրած՝ տարաւ պանդոկի
 մը յանձնեց. երկու դահեկան ալ տուաւ
 պանդոկապետին որ հոգայ զինքը. և ըսաւ

Թէ դարձած ատենս ի՞նչ ստակ ալ որ երթայ՝ կըլճարեմ: Գնա՛ ըսաւ Յիսուս, գունալան սամարացիին սէս ըրէ 77:

Հ. Յիսուսի ի՞նչ հրաշքը որն է .

Պ. Երբոր Յիսուս Գալիլէայի ու Սամարիայի մէջ տեղէն կանցնէր, ասոր բոլորտ հեռուն սկսան կանչել Թէ « Յս, ողորմէ՛ մեզի »: Յս սրտասխանեց . « Գնացէք, ձեզ բահաններուն ցցուցէք » . անոնք ալ բժշկուած գնացին: Ետքը անոնցմէ մէկն որ սամարացի էր՝ եկաւ շնորհակալ եղաւ . Յիսուս զարմանալով հարցուց . « Մէկա՛նոնք չբժշկուեցան որ չեկան փառք տալու Աստուծոյ 77 . ու դարձաւ սամարացիին ըսաւ . « Գնա՛, բու հաւատքդ քեզ փրկեց »:

Հ. Յիսուսի աշակերտները միշտ իրեն հետ կըստըմէին .

Պ. Երբեմն առանձին ալ կըխրկէր քարոզութիւն ընելու . անգամ մըն ալ երկ երկու խրկեց զատ զատ, որ երբոր դարձան, սկսան ուրախութեամբ ըսել Յիսուսի Թէ « Տէր, բու անունդ որ կուտանք, սատահաներն ալ կըհնազանդին 77: Յիսուս ալ սրտասխան տուաւ . « Դուք անոր վրայ ուրախացէք որ անուննիդ երկինքը գրուած է »:

117.

Հ. Յիսուսին սովորական կերակուրն ի՞նչ էր .

Պ. Եղած տեղը ինչ որ գանուէր՝ ան կուտէր . Թէ որ շատ բաներ սրտարաստէին՝ չէր

արգիւներ . և թէ որ իրեն հարցընէին , քիչ
հերքէ կըսէր : Ինչպէս անգամ մը Բեթանիա
դէղը Մարթա ու Մարիամ Ղազարի քոյ-
րերուն տունը գնաց : Մարթան կերակուր-
ներ պատրաստել սկսաւ , ու Մարիամ Յի-
սուսի քովն եկաւ , խօսածը մօիկ կընէր :
Մարթան եկաւ Յիսուսի ըսաւ թէ « Մա-
րիամն ինծի չօգնէր որ մէկտեղ լմնցընէիք
ու ես ալ գամ մօիկ ընեմ , , : Յիսուս « Մար-
թա , ըսաւ , գիտցիր որ պարտաւ տեղը կաշ-
խատիս , մեղի քիչ մը բան կօգտէ . Մարիամին
խրատ մօիկ ընէլն ալ աղէկ է » :

Հ . Յիսուսի իմ հրաշքը ո՞րն է .

Պ . Շաբաթ օր մը Երուսաղէմի Ճամբան
կոյր մուրացկանի մը հանգիպեցաւ . աշա-
կերաները հարցուցին թէ « Ասոր կուրու-
թիւնը ի՞ր մեղքին պատիժն է թէ ծնողացը » :
Յիսուս ալ ըսաւ թէ « Մէկունն ալ չէ , , : Եւ-
քը Յիսուս գետինը թքաւ , անով կաւ շի-
նեց , կուրին աչուընէրուն քսեց ու հրամայ-
եց որ Սելուվամի աղբիւրն երթայ լուացուի :
Ասանկով կոյրը բժշկուեցաւ : Ճանչուոր-
ները տեսնելով , զարմացան , ու կըտարակու-
սէին թէ արդեօք ա՞ն է : Փարիսեցիք երբոր
խմացան որ շաբաթ օրը բժշկեց , սկսան կու-
րին ըսել թէ « Ան մեղաւոր մարդ է , , :
Կոյրն ալ կըսէր . « Թէ որ Աստուծմէ չըլար
անիկայ , չէր կրնար կոյր ծնած մարդ մը բժըշ-
կել , , : Փարիսեցիք բարկացան վրան ու վաւ-
տեցին : Եւքը Յիսուս անոր հանգիպեցաւ ,
ղինքն անոր ճանչցուց . ան ալ Յիսուսի եր-
կըրպագութիւն ըրաւ :

Հ. Ինչո՞ւ Հրեայք Յիսուսի չէին հաւար.

Պ. Նախանձոտ ու չարասիրտ ըլլալնուն համար : Անգամ մը տաճարին սրահին մէջ՝
« Թէ որ մեսիան ես, կըսէին Յիսուսի, յայտնէ մեզի » . Յիսուս ալ սպասասխան տուաւ, թէ՛՛
« Ես յայտներեմ, բայց դուք չէք ուզեր իմանալ, որովհետեւ իմ ոչխարներէս չէք վամնջի ես ու իմ հայրս մէկ ենք » : Հրեաները մէկէն զինքը քարկոծել ուզեցին . Յիսուս տեսնելով որ խօսք չեն հասկընար, մէջէննէն հեռացաւ :

Հ. Յիսուսին հինգերորդ ու վեցերորդ խօսած առակն ի՞նչ է .

Պ. Որովհետեւ Հրեայք խիստ կընեղանային որ Յիսուս ցած մարդիկներուն հետ կը վարուէր, Յիսուս ալ անոնց ըսաւ. « Մարդ մը որ հարիւր ոչխարներէն մէկը կորսուցընէ, ան իննսունուինը կը թողու, ու մէկ կորսուածին ետեէն կերթայ . և թէ որ գտնայ, կուրախանայ » : Ասոր ետեէն անառակին սպասմութիւնն ալ ըսաւ :

Հ. Անառակին սպասմութիւնը ի՞նչպէս է .

Պ. Մարդ մը երկու որդի ունէր . որ մը սղախիկ տղան հօրմէն ուզեց՝ առաւ իրեն ինկած Ժառանգութիւնը, գնաց հեռու քաղաք մը, բոլոր մօխեց ու մէկու մը քով ծառայութեան մտաւ՝ խոզ կարածէր, ու անոնց կերած եղջիւրէն կուզէր, ու չէին տար որ ուտէ : Ասանկ խեղճութեան մէջ միաքն եկաւ իր հօրը տանը ծառաները որ հանգիստ կապրին . ու սիրտ ըրաւ երթալ հօրն աղա-

չէլ որ ծառայի տեղ զինքը տուն առնէ : Երբ որ հայրը զինքը հեռուէն տեսաւ , վազեց վիզը սլլուեցաւ . տղան ամչնալով “ Եղայ , կըսէր . զիս ծառայի տեղ ընդունէ , , : հայրը՝ “ Բերէք , ըսաւ , ասոր առջի աղուոր լաթերը հագուեցէք , , . ու փառաւոր սեղան ըրաւ , գիրցուցած էզը մորթել տուաւ , որ կորսուած տղան գտնուեցաւ : Ան միջոցին մեծ տղան տուն որ կուգար , հարցուց ծառային թէ ի՞նչ ուրախութեան ձայն է . երբ իմացաւ , հօրը նեղացաւ , ըսելով . “ Այսչափ ատեն քեզի հնազանդեր եմ ու մէկ բան մը ինծի չես տուած , ու գէշ եղբօրս այնչափ պատիւ կընես , , : հայրն ալ ըսաւ . “ Որդեակ , ամէն ունեցածներս քուկդ են . բայց ասիկայ կորսուած էր ու գտնուեցաւ . անոր համար պէտք է ուրախանալ , , :

118.

Հ . Յիսուսին եօթներորդ առական ի՞նչ է .

Պ . Հարուստ մարդ մը լսեց որ իր տնտեսը մսխողութիւն կընէ , քովէն հանել ուզեց : Տնտեսը մամտալով որ ետքը ասորուստ պիտի չգտնէ , կանչեց իր տիրոջը պարտք ունեցողներն ու պարտքերնուն մէկ մասն աւրել տուաւ : Տէրը երբոր լսեց անոր ասանկ խելք բանեցընելը , գովեց : Ետքը Յիսուս “ Դուք ալ , ըսաւ , անոր պէս մէկուն մէկալին թողութիւն տուէք , որ ձեզի օգնեն արքայութիւն երթալու համար , , : Բայց ետքը ալ աւելի հաստատուելու համար թէ ուրիշի թող

զուլ և ողորմութիւն ընելը խիստ հարկաւոր է, մեծատան առական ալ ըսաւ :

Հ. Յիսուսին ութերորդ առական ինչ է .

Պ. Հարուստ մարդ մը հագուած կապուած՝ ամէն օր ուտել խմելու հետ էր . ահոր դրանքով կրկենար աղքատ մը Ղազար անունով փշրանքի կարօտ, չներն ալ անոր վերքերը կըլլէին : Մեռան երկուքն ալ . մեծատունը գոխքէն տեսաւ Ղազարը Աբրահամու գիրկը, սկսաւ աղաչել թէ խրկէ իրեն Ղազարն որ մօտին ծայրովն իրեն ջուր տայ, որ քիչ մը սրապակը իջեցնէ : Աբրահամ ալ
 “ Զըլար, ըսաւ . մէյմը միտքդ բեր աշխարհքին մէջ ըրածներդ, և ասոր քաջածները ” : Ան ատենը աղաչեց որ դռնէ իրեն եղբարցը խրկէ խմացնէ գոխքին տանջանքը : Աբրահամ ըսաւ . “ Թէ որ անոնք լսած ու կարգացած խրատները չեն սլահեր, մարդ մըն ալ յարութիւն առնէ, երթայ իրենց ըսէ, մօտիկ չեն ըներ ” :

Հ. Յիսուսին իններորդ առական ինչ բանի վրայ է .

Պ. Աղօթքին հարկաւորութեանը վրայ : Դատաւոր մը կար որ Աստուծոյ չէր վախեր, մէկէ մ’ ալ չէր ամաչեր . որբւարի կին մըն ալ կուգար ամէն օր կաղաչէր որ իրեն դատաստանը կարէ : Օր մը ինքնիրեն ըսաւ դատաւորը . “ Ես թէպէտ ոչ վախ ունիմ և ոչ ամօթ, բայց աս որբւարիին դատաստանը տեսնեմ ու աղատիմ ձեռքէն ” : “ Թէ որ, ըսաւ Յիսուս, անիրաւ դատաւորը չառ աղաչելուն չկրցաւ դէմ դնել, հապա Աստուծոյ ինչպէս չողորմի աղաչողին ” :

Հ. Յիսուսի տաաներորդ առակն ի՞նչ է.

Պ. Անդամ մը փարիսեցին ու մաքսաւորը աաճար գնացին. փարիսեցին սկսաւ աղօթել թէ “Փսալք Աստուծոյ որ գէշ մարդ չեմ, համա մաքսաւորին պէս չարագործ չեմ, ամէն օրէնքները կը պահեմ”, Իսկ մաքսաւորն աչքի ալ չէր ուզեր վեր վերցընել, ու կուրծքը զարնէլով “Մեղայ, կըսէր: Ետքը ըսաւ Յիսուս. “Ալ աւելի հաճոյ եղաւ Այ մաքսաւորը, այսինքն մեղաւոր մը իր խոնարհութեամբը, քան թէ փարիսեցին, այսինքն հպարտ արդարը”:

Հ. Յիսուս հարուստ մարդն աւելի կը սիրէր թէ աղքատը.

Պ. Ինքը զան մարդը կը սիրէր որ սրտով աղքատ է. բայց հարուստ մարդու մը դիպուածով իմացուց, թէ շատ գոռար է որ մէկը հարուստ ըլլայ ու սիրաւ սաակի կապած չըլլայ: Անդամ մը հարուստ երիտասարդ մը հարցուց Յիսուսի թէ “Արքայութիւն երթալու համար ի՞նչ պէտք է ընել”, Յիսուս ըսաւ. “Պատուիրանքները պահէ”, հարուստն ալ “Պղտիկուց ի վեր պահէր եմ”, ըսաւ: Յիսուս պատասխանեց. “Ուրեմն թէ որ կուզես կատարեալ ըլլալ, բոլոր հարստութիւթ մոզու ետեւէս եկո՛ւ”, հարուստը առ լսածին պէս՝ գլուխը կախեց դնաց: Գարձաւ Յիսուս կսկծալով ըսաւ. “Շատ դիւրին է որ մէկ հաստ չուան մը ասեղի ծակէն անցնի, քան թէ հարուստ մարդ մը արքայութի երթայ”, Աշակերտները զարմացան, սկսան հարցընել թէ “Ուրեմն ո՞վ կըր-

նայ փրկուիլ : Յիսուս ալ ըսաւ . « Եւ ոչ
մէկը . բայց ուղղին Նատուած ոյժ կուտայ » :
Ըն ատենը Պետրոս ըսաւ . « Մենք ամէն
բաներնիս թողուցինք , քու ետեւդ եկանք .
մեզի ինչ պիտի ըլլայ » : Յիսուս ալ պատաս-
խանեց . « Իսկ քառասունին օրը ինծի հետ
տանուերկու աթոռ պիտի նստիք » :

119 .

Հ . Յիսուսին տանուամէկերորդ առակն
ինչ է .

Պ . Ուղեւով իմացընեւ թէ շատ մարդիկ
թէպէտ ուշ , բայց սրտանց Նատուած ոյ մօտե-
նալով՝ ուրիշներէն առաջ կանցնին : « Աս-
տուած՝ տանաիրոջ մը կընմանի , ըսաւ , որ ա-
ռաւօտանց ելաւ իր այգիին մշակներ բռնեց՝
դահեկանի մը խօսք կապելով : Ետքը ժամը
իրեքին նորէն մարդ գտաւ , խրկեց այգիին .
վեցին ալ , իննին ալ , ինչուան տանուամէկին
մարդ գտաւ՝ « Ինչո՞ւ արարապ կեցեր էք »
ըսաւ , ու խրկեց այգիին : Երկուան վերջի ե-
կողներէն սկսաւ վարձքերնին տալ մէյմէկ գա-
հեկան . առջի եկողները տեսնելով , կարծե-
ցին թէ իրենց աւելի պիտի տայ . երբոր յոյ-
սերնին պարտապն ելաւ , սկսան արտնջալ :
Ըն ատենը տանուտէրն ըսաւ . « Ձեզի հետ
ինչ որ խօսք կապեցի , տուի . հիմա ինչո՞ւ
կըտրանջաք ուրիշ խեղճերուն բարեք ընե-
լուս համար » :

Հ . Յիսուսին քսանեւհինգերորդ հրաշքը
որն է .

Պ. Երբոր Ղազարոս ծանր հիւանդացաւ , քոյրերը Յիսի խրկեցին իմացուցին . Յիսուս երկու օր ալ ուշացաւ ու ետքը աշկերաներուն ըսաւ թէ “ Երթանք Հրէաստան որ Ղազարոսն արթնցնեմ” : Անոնք չհասկըցան ու սկսան զարմանալ . ան ատեն յայտնի ըսաւ թէ “ Ղազարոս մեռաւ . բայց ես ուրախ եմ որ ասով ձեր հաւատքն ալ կը հաստատուի” : Ետքը երբոր Բեթանիա հասաւ , Ղազարոս չորս օրուան մեռած ու թաղուած էր . Մարթա Ղազարոսին քոյրը երբոր լսեց , գիմացը վազեց , “ Տէր , ըսաւ , եթէ հոս ըլլայիր , եղբայրս չէր մեռներ . բայց հիմայ ալ կը հաւատամ որ եթէ ուզես , կրնայ ողջըննալ” : Յիսուս սրտասխանեց . “ Կողջըննայ , թէ որ հաւատաս” : Գնաց Մարթա կանչեց զՄարիամ քոյրը . հետը եկան սգաւոր բարեկամներն ալ լալով : Յիսուսին ալ սիրտն ելաւ , լացաւ . հարցուց թէ “ Ո՞ր թաղեցիք” , տարին ցցուցին : Յիսուս վրայի քարը վերցնել տուաւ ու ամուր ձայնով կանչեց . “ Ղազարոս , դ՛ուրս եկո” : Մէկէն մեռելը սրտանքովն ելաւ կեցաւ . և Յիսուս հրամայեց որ սրտանքը քակեն : Ասով շատ մարդ Յիսուսի հաւատացին . ոմանք ալ գնացին փարիսեցիներուն իմացուցին . անոնք ալ քահանայապետներուն հետ խորհուրդըրին որ Յիսուսը մեռցնեն , “ Չըլլայ թէ առանկով Ժողովուրդը ապստամբեցնէ ու Հրառմայեցիք գան զմեզ ջարդեն” ըսելով : Յիսուս ալ իմանալով , նորէն երեսը ծածկեց , Եփրայիմ գեղը գնաց :

120.

Հ. Երբոր Յիսուսի չարչարանաց օրերը մօտեցաւ, առաջուց իմացուց աշակերտներուն.

Պ. Մօտիկ ան զատկին որ ինքը պիտի չարչարուէր, Եփրայիմէն ելաւ Երուսաղէմ գալու համար, ու ճամբան սկսաւ ըսել թէ « Մարգարէներուն ըսածն աս զատկին իմ վրաս պիտի կատարուի »: Ան ատենը Յակոբոս ու Յովհաննէս Ձեբեգեայ որդիքն՝ իրենց մօրը բերնով խնդրեցին որ Յն երբոր թագաւոր նստի, զիրենք քոյն տանէ: Յիսուս ալ իրենց իմացուց թէ խոնարհութեամբ միայն կըլլայ աս բանը: Երբոր Յն Երիքովին մօտեցաւ, ճամբուն վրայ մուրացկան կոյր մը բժշկեց: Եւ բաղմունքիւնը չորս գին լցուած ըլլալով, Ձաքէոս մաքսապետն ալ որ կը փափագէր զՅիսուս տեսնելու՝ կարճ հասակով ըլլալուն չէր կրնար, ելաւ ծառի մը վրայ. Յիսուս ալ զինքը կանչեց ու ըսաւ. « Քու տունդ այսօր պիտի ուտեմ կերակուր »: Ան ալ ուրախացաւ ու խոստացաւ ունեցածին կէսն աղքատի տալ, ու անիրաւունքիւններուն տեղ չորեքսպառիկ հատուցանել. Յիսուս ալ ըսաւ թէ « Այսօր փրկութիւն եղաւ աս տան »:

Հ. Յիսուսի տաանուերկուերորդ առակն ինչ է.

Պ. Աստուծոյ արդարութիւնը յայտնելու համար պատմեց թէ թագաւոր մը երբոր հե-

ուս տեղ պիտի երթար, կանչեց իր ծառաներն ու մէյմէկ քիչ ստակ տուաւ որ ինչուան որ գառնայ՝ շատցընեն: Երթալէն ետեւ խրկեցին քաղաքացիք ըսելու իրեն թէ « Չենք ուզեր զքեզ մեզի թագաւոր »: Ետքը երբոր դարձաւ, կանչեց ծառաները հարցուց թէ ի՞նչ վաստակեցաք: Տառքսակ առնողը տասն ալ վաստակ բերաւ, և հինգ առնողն ալ՝ հինգ բերաւ. թագաւորը երկուքն ալ պատուեց գովելով: Երբոր մէկալին ալ հարցուց, բերաւ ետ տուաւ առած քսակը՝ ըսելով թէ « Չկորսնցնելու հմը պահեցի, գիտնալով թէ խիստ բարկացող ես » . ան տառնը տէրը բարկացաւ ու ըսաւ. « Թէ որ ասանկ է, ինչո՞ւ չահու չգրիր որ հիմա ամօթով չմնայիր »: Ասանկ ըսելով՝ պատժեց ան ծոյլ մարդն ու ան ստակն ալ մէկալնոնց տուաւ: Եւ իրեն գէմ խօսողներն ալ սպաննել տուաւ:

Հ. Ի՞նչ կերպով սկսաւ լցուիլ Յիսուսի վրայ եղած մարգարէութիւնները.

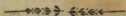
Պ. Երբոր Երեքովէն նորէն Բեթանիա գնաց Սիմոն բորոտին տունը սեղանինստաւ, Ղազար ալ հոն էր. ան տառն Մարիամա նոր քոյրն՝ ազնիւ եղով եկաւ Յիսուսի գլուխը և ոտուըններն օծեց. Յուդայ ստակին մեղքընալով, ագահ ըլլալուն « Մեղք ըսաւ, ազքատներուն համար որչափ ստակ կեղեր ան եղէն »: Յիսուս գովեց զՄարիամ, « Աս ըրածն իմ թաղուիլս կրնշանակէ » ըսելով. և երկրորդ օրը հանդէսով Ջաքարիա մարգարէին ըսածին պէս Երուսաղէմ գնաց չարչարուելու:

ՄԱՄՆ Գ

ՅԻՍՈՒՍԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՄՏՆԵԼԻՆ ԽՆՉՈՒԱՆ ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

121.

ԾԱՆԿԱԴԱՐԴ :

Հ. ՅԻՍՈՒՍ ինչ հանդէսով Երուսաղէմ մտաւ .

Պ. Երբոր Բեթանիայէն ելաւ ու Ջիթե, նեաց լեռը մօտեցաւ, աշակերտներէն երկուքը խրկեց գիմացի գեղն որ հոն կապած էշ մը կայ՝ իր քուռակովը բերեն, և թէ որ հարցընող ըլլայ, « Իր տիրոջը պէտք է » ըսեն : Աշակերտները գնացին բերին, ու լաթերնին անոնց վրայ ձգած՝ Յիսուսը հեծուցին ու սկսան Երուսաղէմ մըտնել : Ժողովուրդն արմաւենիի ու ձիթենիի ճիւղեր առած առջին ելան ու հագուստնին գետինը փռելով՝ ամէնքը մէկաեղ մեծ ու պղտիկ սկսան աղաղակել . « Օրհնութիւն որդւոյ Դաւթի, օրհնեալ եկեալ յանուն Տէառն . օրհնութիւն ի բարձունս » : Փարիսեցիներն ու կարգացողները սաստիկ նախանձելով՝ սկսան Յնի ըսել թէ « Ապապրէ

որ չկանչէն » : Յիսուս պատասխանեց . « Թէ որ ստոնք լռեն , քարերը կաղաղակ են » : Ետքը Երուսաղէմին մօտենալով՝ Յիսուս լա-
ցաւ քաղքին վրայ . « Վայ քեզի՝ ըսելով , որ
չճանչցար քեզի եղած բարիքը . անոր համար
պիտի կորսուիս » :

Հ . Երբոր Յիսուս հանգիսով Երուսա-
ղէմ մտաւ , ի՞նչ ըրաւ .

Պ . Մտաւ տաճարն ու տեսաւ որ հոն
առուտուր կընէին , զամէնքը դուրս վաճառե-
ցաւ , ըսելով թէ « Իմ հօրս տունը աւաղա-
կի այր մի ընէք » : Ետքը շատ կոյրեր ու կա-
ղեր բժշկեց , ու իրիկուան դէմ Բեթանիա
գնաց :

Հ . Յիսուսի քսանակէցերորդ հրաչքը
որն է .

Պ . Ծաղկազարդին երկրորդ առաւօտն Ե-
րուսաղէմ դառնալու ատեն անօթեցաւ .
թղենիի մը քով գնաց ու պառուղ չգտնելով,
ըսաւ անոր թէ « Քեզմէ մէյ մ' ալ մարդ պը-
տուղ չուտէ » : Երկրորդ օրն որնորէն անկէ
կանցնէին , տեսան որ բոլորովին չորցեր է :
Աչակերտները Յիսուսի ցցուցին . ան ալ ը-
սաւ որ « Հաւատքով և աղօթքով ամէն բան
կրնաք ընել » :

Հ . Յսին տասնուիրեքերորդ ու տասնը-
չորսերորդ առաւօտն ի՞նչ է .

Պ . Փարիսեցիներն որ կըսարծէին թէ
իրենք են Այհնազանդ որդիքը , զիրենք յան-
դիմանելու համար ըսաւ . « Մարդ մը երկու
աղաք ունէր . մէկուն ըսաւ , թէ « Գնա
այսօր այգին բանէ » : Տղան՝ « Կերթամ » ը-

առ ու չգնաց . հայրն ալ մէկալին ապստարեց ,
անկիայ “ Չեմ երթար , , ըսաւ , բայց զող-
լաց ու գնաց : Ասանկ ահա մեղաւորները
հնազանդեւոյ՝ ձեզ պիտի անցնին ” : Ետքը
“ Աս առաւիս ալ լսեցէք , ըսաւ . Մարդ մը
այգի անկեց ու մշակներու ձեռք յանձնեց՝
գնաց : Ատենին ծառաներ խրկեց որ սպառզը
ժողվեն . մշակները զանոնք բռնեցին սպան-
նեցին : Տէրը նորէն ուրիշները խրկեց . մշակ-
ները զանոնք ալ մեռուցին . ասանկ քանի մը
անգամ : Ետքը տէրը իր տղան խրկեց , գու-
ցէ տղէս ամբշնան ըսելով . անոնք զան ալ
սպաննեցին որ այգին իրենք ժառանգեն ” :
Ետէն ըսաւ Յիսուս . “ Ան մշակներուն
տէրն ի՞նչ պիտի ընէ , , : Մտիկ ընողները սպա-
տասխան տուին թէ “ Պէտք է սպաննեն ” : Իսկ
չարերն իմանալով թէ իրենց համար է ըսա-
ծը , “ Չըլլար , ըսին , ասանկ բան , , :

Հ . Յիսուսի ասանուհինդերորդ առաւին
ինչ է .

Պ . Աւելի հաստատուելու հմբ թէ Հրեայք
զինքն արհամարհելով իրենց գէշ կրնեն , ը-
սաւ . “ Ա՛ժ թագաւորի մը կրնմանի որ
հարսանիք ըրաւ , ու ծառաները խրկեց՝ կան-
չեց բարեկամները . անոնք մէյմէկ սպառճա-
ռաւ չէկան . ոմանք ծառաներն ալ սպաննե-
ցին : Թէքը լսելով , սաստիկ բարկացաւ , զի-
նուորներ խրկեց , զանոնք սպաննել տուաւ .
և անոնց տեղը փողոցներէն մարդիկ բերել
տուաւ : Ետքը թագաւորը քովերնին եկաւ ,
տեսաւ որ մէկն աղաոտ լաթերով նստեր է .
հարցուց թէ “ Ի՞նչպէս հարսանիքի լաթ չհա-

դաժ եկեր ես ։ ան ալ պապանձեցաւ ։ Անոր համար թագաւորը հրաման տուաւ որ ոտքը ձեռքը կտաւած՝ դուրս ձգեն զինքը ։

122.

Հ . Յիսուսի վարդապետութեանը գլխաւոր գէմ գնողները որոնք էին .

Պ . Փարիսեցիներն ու սադուկեցիները ։ Անգամ մը Փարիսեցիք խօսք դրին որ զՅիսուս տէրութեան գէմ յանցաւոր ցուցնեն ու բռնեւ տան , անոր համար եկան դովելով հարցուցին իրեն թէ « Պէտք է որ հըրեայք հռոմայեցոց կայսեր հարկ տան » ։ Յիմանալով անոնց մտքին չարութիւնը , « Բերէք ըսաւ , դահեկան մը որ տեսնեմ » . երբոր բերին , « Ասոր վրայ որոն պատկերը տպած է » ըսաւ . պատասխանեցին թէ « Կայսեր » ։ « Ուրեմն , ըսաւ Յիսուս , տարէք կայսեր բանը իրեն տուէք , Աստուծոյ բանն ալ Աստուծոյ » . Փարիսեցիք ասանկով պապանձեցան մնացին ։ Սադուկեցիք ալ տեսան որ միշտ առակով զերենք կըբռնէ , իրենք ալ առակով մը ուղեցին Յիսուսը խաղք ընել ։

Հ . Սադուկեցիք զՅիսուս խաղք ընելու համար ի՞նչ առակ ըսին .

Պ . Որովհետեւ իրենք յարութիւն չեն ընդունիր , « Վարդապետ՝ ըսին , Մովսէս օրէնք դրեր է որ երբ կարգուած մարդ մը մեռնի առանց զաւկի , անոր կինը եղբայրն առնէ , որ եղբորն անուենով զաւակ բերէ ։ Անգամ մը մէկ կինը՝ եօթն եղբարք կարգաւ

առին ու ամէնքն ալ առանց զաւկի մեռան ,
 ետքէն կինն ալ մեռաւ . յարութեան ատենն
 ան կինը որուն պիտի ըլլայ , : Յիսուս ըսաւ .
 “ Դուք մոլորած էք . չէք գիտեր թէ անդիի
 աշխարհք կարգուիլ չկայ : Իսկ յարութիւն
 ըլլալուն նշանն ալ ան է որ Աստուած ինք
 զինքը Աբրահամու , Իսահակայ , Յակոբայ
 Աստուած կրկանչէ . թէ որ անոնք ոչնչա-
 ցած ըլլային , Աստուած՝ ոչնչութեան Աս-
 տուած կըլլար , : ”

Հ . Յիսուս աղքատ մարդու ինչ ճամբայ
 սորվեցուց որ հարուստէն շատ ողորմութիւն
 ըրած ըլլայ .

Պ . Դիպուածով մը իմացուց որ Աս-
 տուած մարդուն սիրտը կրնայի , ստակին շա-
 տութեւն չնայիր : Երբոր տաճարը գանձանա-
 կին գիմացը կեցեր կրնայէր , շատ մարդիկ
 շատ ստակ կըձգէին . որբւարի աղքատ կին
 մըն ալ եկաւ երկու լումայ ձգեց : Յիսուս
 ըսաւ իր աշկերտներուն թէ “ Ան կինն ամե-
 նէն շատ ձգեց . վասն զի՝ ըսաւ , մէկալնոնք
 աւելորդ ստակնին ձգեցին . բայց անիկայ իր
 բոլոր ունեցածը տուաւ ” :

Հ . Յիսուսի տասնուվեցերորդ առակն
 ինչ է .

Պ . Որովհետեւ առաջ առակ մը ըսաւ թէ՝
 երբեմն ուշ դարձած մեղաւորներ պիտի ու-
 ըրչներէն վեր անցնին , ետքը տասը կուսանաց
 առակովն ալ իմացուց որ ապաշխարութիւն
 անհոգութեւն ետք ձգողը չփրկուիր : “ Տասն
 կուսանք կային , ըսաւ , հինգը յիմար , հինգն
 ալ իմաստունն . ասոնք լապտերնին վառած՝

փեսային գիմարը ելան : Փեսան երբոր ուշա-
ցաւ , իրենք ալ քնացան . կէս գիշերուն ձայն
եղաւ թէ « Փեսան կուգայ » . ելան լապաեր-
նին պատրաստեցին : Յիմարներն ուրիշ պաա-
րաստ եղ չունենալով , իմաստուններէն ու-
ղեցին . անոնք ալ չսուին վախնալով որ չըլ-
լայ թէ իրենց ալ չբաւէ . « Գնացէք ձեզի գնե-
ցէք » , ըսին : Երբոր անոնք գնացին , փեսան ե-
կաւ , իմաստունները ներս մտան : Ետքը ե-
կան յիմարներն սկսան աղաչել որ գուռը բա-
նայ . բայց ճար չեղաւ , գուռը մնացին , ա-
ռաջուց եղ չպատրաստելու համար » :
Առ առակէն ետեւ Յիսուս յայտնեց աշկերա-
ներուն որ երկու օրէն պիտի խաչուի :

125.

Հ . Երբոր Յիսուսի չարչարանաց օրերը
մօտեցան , փարիսեցիք ինչ կերպեր բանե-
ցուցին զինքը բռնելու համար .

Պ . Զատիէն երկու օր առաջ ամենքը ժող-
վեցան Վայիափա քահանայապետին քով ,
ու խօսք գրին որ Յիսուս կերպով մը սպաննեն .
բայց տօնի օրերը չէին ուզեր ընել որ չըլլայ
թէ խռովութիւն մը ելլէ : Ան առենն ալ
Յուդա Իսկարիօտացիին փորը սատանայ
մօաւ որ գնաց անոնց ըսաւ . « Յիսուսը ես կը-
մանեմ . ինձի ինչ կուտաք » : Անոնք ուրա-
խացան ու երեսուն արծաթ տալ խոստացան :

Հ . Յուդա երբ մասնեց զՅիսուս .

Պ . Բաղարջակերաց առջի գիշերը : Յի-
սուսին մարմնոյ և արեան սրտատրագին խոր-

հարգը տեսաւ, ճաշակեց սուրբ մարմինս,
ու գնաց մատնեց զՅիսուս :

Հ. Յիսուս զատկական դառն ուր կերաւ.

Պ. Երուսաղէմին մէջ՝ որ տուն որ ինքը
հաճեցաւ. առաջ խրկեց Պետրոսն և Յով
հաննէսն ու ըսաւ. “Քաղաքը մանեղնուգ
պէս, մարդու մը կը հանգիստիք՝ սափոր կռնա
կը, գնացէք ետեւէն ու անոր մասած տանը տի
րոջը ըսէք. Վարդապետին ատենը հասեր
է, կուզէ որ զատկեքու տունդ ընէ : Ան ալ
զձեզ զարգարած վերնատուն մը կը հանէ,
հոն սեղանը պատրաստեցէք, : Իրիկուան
դէմ ինքն ալ հոն գնաց, ու երբոր նստան
ուտելու, Յիսուս” Խիստ կը բաղձայի, ըսաւ,
աս ժամին հասնելու : Մէկ քանի սիրոյ
խօսքեր ըսելէն ետեւ, “Ձեզմէ մէկը զիս
պիտի մատնէ” ըսաւ : Աս խօսքիս վրայ ամէն
մէկը խուոված՝ սկսան հարցնել թէ “Ար
դեօք ե՞ս եմ”, Յիսուս ըսաւ. “Ան է որ իր
ձեռքը ինծի հետ սկաւառակին երկնցնէ”, :
Ան ատենը Յուդան ալ հարցուց թէ “Ե՞ս
եմ”, Յիսուս ըսաւ “Դո՛ւն ըսիր”, : Կերակուրը
ըննալու ատեն Յիսուս հաց մը առաւ օրհ
նեց, ու աշակերտացը բաժնելով՝ Ասէ՛ք ի՛նչ
ըսաւ : Ետեւէն գինիով գաւաթն առաւ օրհ
նեց ու տուաւ աշկերաներուն՝ Ասէ՛ք ի՛նչ
ըսելով : Ասով պատարագը հաստատեց
ու ապապրեց որ անով զինքը միշտ յիշեն :

Հ. Չարչարանաց ընթրիքէն ետեւ Յիսուս
ի՞նչ ըրաւ.

Պ. Աշկերաներուն ոտուրները լուաց .
բայց Պետրոս չէր ուզեր թողուլ. Յիսուս ը.

սաւ . “ Թէ որ չլուամ , ինծի հետ մասն
չես ունենար , : Ետքը ամէնուն մէկէն ըսաւ .
“ Ինչպէս ես ձեզի ըրի , դուք ալ մէկմէկու
ըրէք , :

Հ . Չարչարանաց ընթրիքին գիշերը Յի-
սուս ուր կեցաւ .

Պ . Աշակերտաց ոտքը լուանալէն ետքը
նախ նստաւ քիչ մը խօսեցաւ . ետեւ դարձաւ
Յուդայի ըսաւ . “ Ինչ որ պիտի ընես , գնա
ըրէ , : Յուդա մէկէն ելաւ գնաց Յիսուսը
մատնելու՝ բոլորովին սատանայէն միտքը
բռնուած : Ուրիշները կարծեցին թէ Յի
զինքը բանի մը կըխրկէ : Անկէ ետեւ իր մեր
վրայ ունեցած սէրը շատ կերպ խօսքերով
խմացուց Յիսուս , և թէ պիտի իրենցմէ բաժ-
նուի : Երբոր ամէնքը սիրտերնին ելած մտիկ
կընէին , իրենց ըսաւ թէ “ Դուք ալ զիս պի-
տի թողուք երեսի վրայ , : անոնք Չէ կըսե-
ին : Ամենէն աւելի Պետրոս , “ Այլմեռնիմ քե-
զի հետ ու չեմ բաժնուիր , : կըսէր . Յիսուս
ըսաւ . “ Գիտնաս որ աս իրիկուն իրեք ան-
գամ զիս պիտի ուրանաս , : Ան ալ աւելի
կըպնդէր թէ անկարելի է : Ետեւ գիշերանց
ելան , Յի Չիթենեաց լեռը գնաց աղօթք
ընելու :

124.

Հ . Մատնութեան գիշերը Յիսուս երբոր
լեռը գնաց աղօթք ընելու , առաքեալներն
ուր թողուց .

Պ . Գեթսեմանի գեղը թողուց , ու միայն
Պետրոսը՝ Յակոբոսն ու Յովհաննէսը հետն

առած՝ պարտէզ մը գնաց, և անոնց ալ ըսաւ թէ « Շատ տրամուծեան մէջ եմ. հոս ալ թքի կեցէք » : Քիչմ՝ ալ առաջ գնաց, ու հոսաւ աղօթք ընել. և մեր ըրած մեղքերուն ձեռնալուծելը մտածելով՝ արիւնքրանիլ սկըսաւ : Երկու անգամալ եկաւ առաքեալներն արթնցուց աղօթքի՝ որ փորձուծեան մէջ լինան : Երրորդ անգամ եկաւ « Ելէք՝ ըսաւ, երթանք, հիմա կուգան զիս փնտռողները » : Ան առեն մէկէն հասան հրեաները զինքը բռնեցին :

Հ. Յուդա ի՞նչ կերպով մատնեց Յիսուսը, և Յիսուս ի՞նչպէս բռնուեցաւ .

Պ. Յուդա նշան տուեր էր անոնց թէ որուն որ սղաղնելով բարեւ տայ՝ ան է. ուստի երբոր զինուորներով զէնքերով եկան, Յուդայի բարեւ տալու առեան ըսաւ Յիսուս, թէ « Ատ ի՞նչ է Յուդա, համբուրելով զիս կը մատնեաս » : Ետքը անոնց առջին ելաւ, « Ձո՞վ կուզէք » ըսաւ . « ՉՅիսուս » ըսին : Երբոր պատասխանեց թէ « Ես եմ », ամէնքը կռնդկի վրայ ինկան : Ետքը նորէն հարցուց, ու ըսաւ որ աչկերաներուն ձեռք չդպցնեն : Երբոր մօտեցան զինքը բռնելու, աշակերտները սուր հանեցին որ կռուին : Սուրերը տեղը գրէք ըսելու չմնաց, Պետրոս քաշեց Մաղքոսի ականջը կտրեց : Յիսուս « Մի՛ ընէք, ըսաւ. ես թէ որ ուզէի հիմա հազարաւոր հրեշտակ կուգային » . ու ծռեցաւ ականջը առաւ տեղը կպուց : Ասանկով բռնեցին Յիսուսն Աննա քահանայապետին տարին :

Հ. Յիսուս Աննա քահանայապետին առջև ինչ ըրաւ .

Պ. Քահանայապետն սկսաւ հարցընել Յսի ըրած գործքերը . Յս պատասխանեց թէ « Իմ ըրած բաներս ամէնքը գիտեն » : Ասանկ համարձակ ըսելուն համար՝ մէկը Յիսուսի ապտակ մը զարկաւ « Ասանկ պատասխան կուտաս ըսելով » : Յիսուս ալ ըսաւ . « Թէ որ ծուռ խօսք ըսի , ինձի իմացուիսկ թէ որ շիտակ , ինչո՞ւ կը զարնես » : Ետքը Վայիափա քահանայապետին տարին :

Հ. Վայիափայի առջև Յիսուսի ինչ ըրին .

Պ. Սկսան սուտ վկայ փնտռել , և հազիւ երկու հոգի գտնուեցան որ կըսէին թէ « Մենք լսեցինք որ իրեք օրուան մէջ տաճարը կրնամ քակել ու շինել » , կըսէր . բայց ինչ որ ալ կըսէին , մէկմէկու նման չէր ըլլար : Վայիափա հարցուց թէ « Ինչո՞ւ պատասխան չես տար » . երբոր տեսաւ որ ճար չըլլար խօսեցընելու , ըսաւ . « Յանուն Աստուծոյ կերդուընցընեմ որ ըսես թէ որդի Աստուծոյ ես » , ան ատեն պատասխանեց Յիսուս . « Դուն կըսես . և վերջի դատաստանին օրն իմ փառքս պիտի տեսնէք » : Աս խօսքիս վերայ Վայիափա կատղեցաւ , լաթը սլատուեց , ըսելով « Հայհոյեց , ալ վկայ ինչ պէտք է » : Ուրիշներուն հարցուց , ամէնքը ըսին թէ « Պէտք է մեռցընել » , ու սկսան նախատել , թքնել , զարնել . գլուխը լաթ մը ձգեցին ու կը հարցընէին թէ « Ո՞վ է զարնողը , գիտցիր » :

Հ. Երբոր Յիսուս Վայիափային քովէն , առաքեալներն ո՞ւր էին .

Պ. Ամէնքը ցրուեցան գնացին . միայն Յովհաննէս՝ քահանայապետին ծանօթ ըլլալով՝ պալատն եկեր էր . և Պետրոս ալ որ Յիսուսի սիրոյն չէր կրնար հեռանալ, ու եկեր էր ինչուան դուռը, Յովհաննէսին խօսքովը ներս առնուեցաւ :

Հ. Յիսուս ինչպէս որ ըսեր էր, Պետրոս զինքն ուրացաւ .

Պ. Երբոր սրահը նստած կըտաքնար ուրիշներուն հետ, աղախին մը իրեն ըսաւ որ « Դուն ալ Յիսուսի հետն եիր », Պետրոս մէկէն ուրացաւ թէ « Չեմ ճանչնար ան մարդը » : Քիչ մը ետքը ուրիշ մըն ալ տեսաւ ու առջինին պէս ըսաւ, ան ալ նորէն ուրացաւ : Քիչ մը անցաւ՝ ուրիշ ծառայ մըն ալ « Ես զքեզ պարտեզին մէջ տեսայ, ըսաւ, Յիսուսին հետ . լեզուէդ ալ կիմացուի որ Գալիլեացի ես », Պետրոս սկսաւ երդուին՝ նալ՝ ուրանալ, « Չեմ ճանչնար », ըսելով : Ան ատենը Յիսուս ներսէն դարձաւ Պետրոսին նայեցաւ . անով Պետրոսին միտքը վերան եկաւ, զղջաց, ելաւ դուրս ու լալ սկսաւ :

125 .

Հ. Երբոր Վայիափային առջևը զՅիսուս մահապարտ դատեցին, մէկէն սպաննեցին .

Պ. Ուղեւոր Յիսուսը նախատական մահուամբ մեռցընել, որովհետեւ իրենք օրինաց ըսածին պէս՝ միայն քարկոծելու հրաման ունէին կայսերէն ալ, անոր համար առաւօտանց կանուխ Յիսուսը Պիղատոսի ատեննը

տարին ու ամբաստանեցին թէ կայսերէն
կապստամբեցընէ զՀրեաներն ինքզինքը թա-
գաւոր անուանելով:

Հ. Երբոր զՅիսուս Պիղատոսի տարին,
սպաննելու հրաման տուան.

Պ. Չէ. առաւ Յիսուսը քննեց. ու երբ
որ խնայաւ թէ անմեղ է, ելաւ հրէից ալ
ըսաւ իր կարծիքը: Անոնք նոր նոր ամբաս-
տանութիւններ ընել սկսան: Յիսուս ամե-
նեին սպաստախան չտալովը զարմացուց զՊի-
ղատոս. որ խմանալով թէ Յիսուս Գալիլեա-
ցի է, հերովդէսի խրկեց, որ ան օրերը Ե-
րուսաղէմ եկեր էր:

Հ. Հերովդէս Յիսուսին վրայ ի՞նչ գա-
տաստան կտրեց.

Պ. Շատոնց փափաքելով որ Յիսուսը
տեսնէ, ուրախացաւ, ուզեց որ իր առջև
հրաշք մը ընէ. ու շատ բաներ սկսաւ հար-
ցընել: Երբոր Յիսուս ամենեկին սպաստա-
խան չտուաւ, հերովդէս բարկացաւ՝ նա-
խատեց զՅիսուս, ու վրան ճերմակ լաթ մը
ձգած՝ նորէն Պիղատոսին խրկեց որ գա-
տաստանը տեսնէ:

Հ. Երկրորդ անգամ երբոր Յիսուսը Պի-
ղատոսի տարին, Պիղատոս ի՞նչ վճիռ տուաւ.

Պ. «Մեռնելու արժանի յանցանք չունի,
ըսաւ, ուստի քիչ մը սպառիժ տանք. ու ինչ
պէս որ սովորութիւն ունիք՝ զատկին մէկ
յանցաւոր մը արձրկելու, ասիկայ արձր-
կենք», Ան ատեն ամենքը մէկէն սկսան աղա-
ղակել որ Բարաբբան արձրկէ, որ արիւնկը-
ղանկ մարդ մըն էր. ու զՅիսուս խաչ հանէ:

Պիղատոս չատ ջանաց որ մտքերնին փոխէ , բայց երբոր ճար չեղաւ , անոնց առջև ձեռքը լուաց , “ Ես անպարտ եմ , ըսելով : Անոնք մէկ բերան սկսան կանչել թէ “ Արիւնը մեր ու զաւկընէրնուս գլխուն . թող խաչուի , : Անատեն Պիղատոս դեռ յուսալով լահիլ անոնց սիրար , զինուորներուն ձեռքը տուաւ զՅիսուս , որ լաթերը հանած՝ չարաչար ծեծեցին . գլուխը փշէ սպակ դրած՝ ձեռքը եղէգ մը կուտային , ծաղըր ընելով կըչոփէին առջևն , ու “ Ո՛ղջւեր , թագաւոր , , ըսելով կառնէին եղէգը ձեռքէն ու գլխուն կըզարնէին . ասանկով Յիսուսին բովանդակ վրան գլուխն արիւնլուայ ըրին : Եաքը անանկ խեղճութեան մէջ Պիղատոս հանեց զինքը հրէից ցցուց . բայց անոնք գթալու տեղ ալ աւելի կատղեցան . “ Ինքզինքը Աստուծոյ որդի կանուանէ , , կըսէին : Աս որ լսեց Պիղատոս , սիրար դողեւաւ . գնաց նորէն սկսաւ հարցընել , ըսելով թէ “ Իչխանութիւն ունիմ զքեզ արձրկելու : Յիսուս ալ սրատասխանեց . “ Թէ որ Աճ չթողուր , դու բան չէիր կրնար ընել , : Աս խօսքիս վրայ աւելի վախնալով , կուզէր արձրկել : Ան ատեն հրեայք՝ սկսան կանչուըռտել ըսելով . “ Թէ որ ատիկայ արձրկես , կայսեր բարեկամ չես , : Տեսաւ Պիղատոս որ ուրիշ ճար չկայ , և վախնալով անոնց կամքին դէմ ընելու որ չըլայ թէ իր վրայ կայսեր ամբաստանութիւն ընեն , “ Ձեր թագաւորն՝ ըսաւ , կուզէք որ խաչ հանեմ , : Անոնք ալ ըսին . “ Կայսրէն ուրիշ թագաւոր չունինք

մենք , : Ան ատեն Պիղատոս ալ վճիռը գրեց որ խաչին վրայ դնեն , թէ “ Աս խաչուողը Յիսուսն է՝ Հրէից թգւորը , : ու Յիսուսը մատնեց անոնց ձեռքը : Հրեայք աս վճռոյն չհաւնեցան , ուղեցին որ գրէ՝ թէ “ Ինքզինքը թագաւոր անուանեց , : Բայց Պիղատոս մտիկ չըրաւ , չփոխեց վճիռը :

Հ . Յուդան զՅմմատնելէն ետքը ինչըրաւ .

Պ . Տեսնելով որ Յիսուսը մեռցընելու կըտանին , սաստիկ սրտին ցաւ եկաւ . գնաց առած ստակը ետ տուաւ “ Մեղայ՝ ըսաւ , որ անմեղ մարդուն արիւնը մտայ , : Հրեաներն “ Ան դու գնա՛ մտածէ , : ըսին : Ինքն ալ յուսահատած գնաց ինքզինքը կախեց : Իսկ ան ստակով Հրեայք գետին մը գնեցին , օտար մարդիկներու գերեզմաննոց ըրին . տեղին անուանն ալ դրին Ագարայի տաճարն :

126 .

Հ . Երբոր Հրեայք Յիսուսի մահուանը վճիռն առին , ինչըրին .

Պ . Նախատելով զարնելով՝ խաչն ուսը տուին , ելան Գողգոթա լեռն երթալու : Ամէն տեսնողներուն գուծը կըշարժէր , կուլային . Յիսուս դարձաւ ըսաւ անոնց , թէ “ Իմ վրաս մի՛ լաք , ձեր վրայ լացէք , որ չճանչնալով իմ ձեր վրայ ցցուցած սէրս , ետ պիտի չկենաք ձեր անկարգութիւններէն ու յաւիտեան պիտի տանջուիք , : Հրեաները վախնալով որ Յիսուս ճամբան կըմեռնի , գտան Սիմոն կիւրենացին ու Յիսուսին խաչն

անոր կռնակը տուին, ինչուան հասան Գող-
գոթա լեռը : Հոն Յիսուսին լեղիով խառ-
նած քացախ տուին . Յիսուս համն առաւ ու
խմել չուզեց : Ետքը Յիսուսը գամեցին խա-
ջին վրայ, երկու դին ալ երկու ուրիշ աւա-
զակներ խաչեցին : Յիսուսի լաթերն ալ զի-
նուորները մէջերնին բաժնեցին . Յիսուս
պատմուճան մը ունէր առանց կարի վերէն
վար հիւսած, ան ալ վիճակով մէկու մը
տուին :

Հ . Յիսուս խաչուէլու ատեն ի՞նչ կըմը-
տածէր .

Պ . Մէկ կողմանէ սիրով կըհամբերէր որ
անով մենք պիտի փրկուէինք, մէկ կողմանէ
ալ կըցաւէր որ շատերնիս ալ իրեն անանկ
մեծ սէրը պիտի արհամարհէինք . անոր հա-
մար սկսաւ ձայնով ալ աղօթել Հօր Աստու-
ծոյ . « Հայր, ըսաւ, թողուծիւն տուր
ասոնց ըրածներուն, վասն զի իրենք ալ չեն
գիտեր ինչ կընեն » :

Հ . Հրեայք Յիսուսը խաչելով հանգըս-
տացան .

Պ . Չէ . ամէն կերպով կըջանային որ քա-
նի որ ողջ է, սիրաը կսկիծցընեն, հայհոյե-
լով, ծաղրելով . « Թէ որ Աստուծոյ որդի
ես՝ կըսէին, ի՞նչ կեցեր ես, խաչէն վար ի-
ջիր որ քեզի հաւտանք » : Մէկն ալ ան-
դիէն « Տեսէք, կըսէր, ինքն որ ուրիշները
կազատէր, ինքզինքն ինչո՞ւ չազատէր » . ու-
րիշ մըն ալ կըսէր . « Թէ որ Աստուած զքեզ
կըսիրէ, չուտ ընէ թող զքեզ փրկէ » : Զի-
նուորներն ալ մէկ գիէն սիրտ ծակելու բա-

ներ կրիստէին . իր հետ խաչուած աւազակ-
ներուն մէկն ալ զինքը կրնախատէր :

Հ . Յիսուս թէ որ զինքը նախատողնե-
րուն համար աղօթք կրնէր որ թողութիւն
գտնեն , հապա սրտանց իրեն ցաւակից ե-
ղողին համար ի՞նչ կրնէր .

Պ . Անանկ մարդը մէկէն շնորհքով կըլե-
ցընէր որ ճշմարիտ զըջումով արքայութեան
որդի ըլլայ . ինչպէս որ աջ կողմի աւազակը
Յիսուսի ըրած հրաջքները լսած ըլլալով
և ան օրուան համբերութիւնը տեսնելով
կսկըծաց վրան ու սկսաւ մէկալ աւազակը
յանդիմանել , ըսելով թէ “ Անմեղ Յիսուսն
ինչո՞ւ կրնախատես . մենք արժանի պատիժ-
նիս առեր ենք . բայց անիկայ յանցանք մը
չէ ըրած ” : Յիսուս ալ իր շնորհքովն անոր
սիրար լեցուց որ դարձաւ Յիսուսի “ Տէր ,
ըսաւ , զիս մի մոռնար ” : Յիսուս ալ իրեն
ըսաւ . “ Այսօր ինձի հետ արքայութիւն
պիտի երթաս ” :

Հ . Յիսուսի խաչելութեան ատենը Աս-
տուածամայրն ո՞ւր էր .

Պ . Եկեր խաչին գիմացը կեցեր էր , ու-
րիշ կանայք ալ և Յովհաննէս աւետարանիչն
ալ մէկտեղ : Յիսուս զմեղ իրեն յանձնելով
և Յովհաննէսը ցուցնելով , ըսաւ իր մօրը
թէ “ Ահա քու որդիդ ” : Ետքը Յովհան-
նէսին ալ ըսաւ . “ Ահա քու մայրդ ” , անոր
համար անկէ ետքը Յովհաննէս միշտ Աս-
տուածածնին հետը բնակեցաւ :

Հ. Յիսուս մեռնելու ատեն յայտնի նշան ցցուց իր աստուածութեանը.

Պ. Առջինն որ աւաղակը՝ զՅիսուս թէ պէտ խաչուած պատժուած տեսաւ, բայց Աստուած դաւանեցաւ: Երկրորդ՝ խաչուելէն ետքը իրէք ժամ, վեցէն ինչուան ինը՝ արեւը խաւարեցաւ: Երրորդ՝ տաճարին մեծ վարագոյրը վերէն վար պատուեցաւ: Չորրորդ՝ գեանաշարժ եղաւ. աստուածքարեր ինքիրեննուն ճեղքուեցան: Հինգերորդ՝ գերեզմաններէն մեռելներ ողջնցան ելան: Վեցերորդ՝ Յիսուս ինքը մեռնելու ատեն ուժով Հօր Աստուծոյ սկսաւ աղաչել թէ ինչո՞ւ զինքը թողուց: Ետքը « Հոգիս քեզի կուտամ », ըսելով մեռաւ. անանկ որ խաչին քովն եղողները վախնալով, սկսան ըսել թէ՝ « Իրաւ աս Աստուծոյ որդի էր »: Եօթներորդ, երբոր մեռնելէն ետքը փորձի համար նիզակով կողը խոցեցին, կողէն արիւն ու ջուր ելաւ:

Հ. Յիսուս որչափ ատեն խաչին վրայ կեցաւ.

Պ. Մեռած օրը ուրբաթ իրիկունն ըլլալով, որ երկրորդ օրը մեծ տօն էր, մէկէն գնացին Հրեաները Պիղատոսէն հրաման առին որ խաչուողներուն ծունկերը ջարդեն որ շուտ մեռնին: Բայց Յիսուսինը ջարդեցին, ինքիրեն մեռած ըլլալուն համար. և ետքը մէկէն մարմինը վար առին:

Հ. Յիսուսին մարմինը խաչէն ո՞վ վար առաւ, և ո՞ւր թաղուեցաւ.

Պ. Յովսէփ Արեմաթացին և Նիկողէմոս որ Յիսուսի կը հաւտային, Պիղատոսէն հրաման առնելով՝ եկան վար առին, զմռսեցին սպտեցին ու մէկ նոր քարէ փորած գերեզմանի մը մէջ դրին, մեծ քարով մըն ալ փոցեցին:

Հ. Հրեայք Յիսուսը մեռցընելով հանդարտեցան.

Պ. Խղճերնին զարնելով՝ սրտերնին վախի մէջ էր որ չըլլայ թէ նոր խռովութիւն ելլէ ու իրենց գլուխը փորձանք մը դայ. անոր համար Պիղատոսին հարցընելով, գերեզմանը գնացին կնքեցին ու քովը պահապաններ ալ դրին իրեք օրուան համար՝ որ մարմինը չգողնան աշակերտները:

Հ. Յիսուսի յարութիւնն ի՞նչպէս եղաւ.

Պ. Քանի մը բարեպաշտ կանայք շաբաթ իրիկուընէ խօսք դրին ու կիրակի առաւօտանց կանուխ տեսակ տեսակ խոռնկեր ու անուշահոտ եղեր մէկտեղ առած՝ գերեզմանը կուգային: Ճամբան սկսան տարակուսիլ թէ ի՞նչպէս վրայի մեծ քարը պիտի շարժեն. բայց առաջուց մեծ շարժմունքով հրեշտակ մը իջաւ՝ քարը մէկդի գլորեց. որուն վախէն զինուորները մեռելի պէս ինկան, ոմանք ալ փախան. քահանայապետներուն պատմեցին: Իսկ անոնք շատ ստակ տուին զինուորներուն որ ձայն հանեն թէ՛ “Գիշերանց աշակերտները գողցեր են զՅիսուս”:

Ետքը երբոր իւղաբեր կանայք գե-

րեզմանին դուռը բաց գտան, և մտան ներս, մարմինը չգտան. կարծելով թէ գողցեր են, ըսլ սկսան: Մարիամ Մագդաղենացին վազեց գնաց՝ ըսաւ Պետրոսի և Յովհաննու. անոնք ալ հետը մէկտեղ ելան եկան: Բայց դեռ անոնք չհասած, մէկալ կանայքը նորէն երբոր լալով գերեզմանը նայեցան, տեսան երկու հրեշտակ, վախցան: Անոնք ալ ըսին թէ “Մի վախէք, Յիսուս յարուածիւն առաւ. գնացէք ուրիշներուն պատմեցէք”: Բայց անոնք վախնալով գնացին ու մէկու մը բան չըսին: Ետքը Պետրոս ու Յովհաննէս եկան նայեցան որ չկայ, գնացին մէկալնոնց ըսելու. բայց Մարիամ կեցաւ հոն ու կուլար: Ան ատենը հրեշտակներն իրեն ալ երեցան, հարցուցին թէ ինչո՞ւ կուլայ. Մարիամ պատասխան տալու ատեն ետեը նայեցաւ տեսաւ Յիսուսը, պարտիզպան կարծեց. սկսաւ աղաչել որ եթէ ինքը վերուցեր է, ըսէ ո՞ւր գրեր է: Ան ատեն Յս իր ձայնովը կանչեց՝ “Մարիամ”: ան ալ մէկէն ճանչցաւ, վազեց որ ոտքը պըլլուի. Յիսուս թող չտուաւ. “Գնա՛, ըսաւ, պատմէ ուրիշներուն”:

128.

Հ. Յիսուս յարուածենէն ետքը քանի՞ անգամ երեցաւ.

Պ. Շատ անգամ երեցեր է ու շատ բան սորվեցուցեր է աշակերտներուն ինչուանքաւսուն որ. բայց մասնաւոր կը յիշուի մէյ

մը Եմմաւուսի ճամբան երևնալը, մէյ մ' ալ ծովուն եղերքը. ուրիշ երկու անգամալ:

Հ. Յիսուս յարութենէն ետքը Եմմաւուսի ճամբան ինչպէս երևցաւ.

Պ. Յարութեան օրը աշակերտներէն երկու հոգի Եմմաւուս գեղը կերթային. Յիսուս քովերնին մօտեցաւ ճամբորդի մը պէս, սկսաւ հարցնել թէ ինչ բանի վրայ կրիստին տրտմած: Անոնց մէկը Վղէոսպաս՝ « Չէս գիտեր, ըսաւ, աս օրերս ինչ բաներ եղան, որ սուրբ մարդը իշխանները խաչել տուին. մենք յոյս ունէինք թէ անիկայ զմեզ փրկէ. և այսօր կրսեն թէ երևցեր է մէկուն մէկալին », : Ան ատեն Յիսուս սկսաւ մարդարէից խօսքերով ցուցնել թէ պէտք է որ ըլլային ան բաները: Իրիկուան գէմ երբոր Եմմաւուս հասան, Յիսուս կրճեացնէր թէ հեռու տեղ պիտի երթայ. անոնք սախակցին որ ան գիշերը հոն կենայ. և երբոր սեղանի նստան, Յիսուս հացն օրհնեց բաժնեց. ան ատենն աչուրնին բացուեցաւ ու ճանչցան, ու մէկէն աներևոյթ եղաւ: Իրենք աւշուս մը ելան Երուսաղէմ եկան գտան ուրիշները ժողոված, որ կրսէին թէ Յիսուս Պետրոսին երևցեր է: Հոն տեղը երբոր գոցուած հրեաներուն վախէն՝ կրխօսէին, յանկարծ Յիսուս մէջերնին երևցաւ, ցցուց վերքերը. ետքը կերակուր ալ ուղեց ուտելու: Քիչ մը խորոված ձուկ և խորիսիս բերին, կերաւ, օրհնեց զիրենք ու աներևոյթ եղաւ:

Հ. Յիսուսի երկրորդ անգամ ամենուն մէկէն երևնալն ինչպէս եղաւ,

Պ. Առջի օրն որ երեցաւ, Թովմաս հոն
չէր. երբոր եկաւ, պատմեցին: Ան սկսաւ
ըսել թէ “ Ինչուան ես չաւանեմ ու մատու
իրեն կողը չխոթեմ, չեմ հաւտար ”: Ուստի
ուծը օրէն նորէն երեցաւ Յիսուս բոլոր աշ-
կերտներուն մէկէն, և Թովմասին ըսաւ.
“ Եկո՛ նայէ ու անհաւատ մի ըլլար ”: Ան ա-
տեն Թովմաս կանչեց. “ Տէր իմ և Աստուած
իմ ”. Յիսուս ալ ըսաւ. “ Երանի՛ք անոնց
որ զիս չաւսած կը հաւատան ”:

Հ. Յիսուս ծովեզերքն ի՞նչպէս յայտնեց
զինքն աշակերտներուն.

Պ. Երբոր Տիբերեայ ծովուն քով աշկերտ-
ները ձուկ բռնելու գնացեր էին, ու ձուկ
չէին գտած, Յիսուս եկաւ երեցաւ ու ըսաւ.
որ նաւին աջ կողմը ձգեն ուսկանը: Անան-
կով հարիւր յիսուն հատ խոշոր ձկներ բռ-
նուեցան. քիչ մնաց որ կը պատռէր ուս-
կանը: Աս հրաշքէս աշակերտներն իմացան
որ Յիսուսն է, քովը Ժողովեցան, նստան
մէյտեղ ան ձկներէն եփեցին կերան: Ետքը
Յիսուս Պետրոսի հարցուց իրեք հեղ թէ
“ Զիս ուրիշներէն աւելի կը սիրե՞ս ”. Պետ-
րոս՝ “ Սրանց կը սիրեմ ” ըսաւ. Յիսուս ալ
պատասխանեց. “ Իմ գառներս ու ոչխար-
ներս արածէ ”: Ետեւ իրեն Յիսուս ըսաւ
թէ “ Ատենով դու ալ պիտի խաչուիս ու
մարտիրոս ըլլաս ”:

Հ. Յիսուսին վերջի երևնալն ի՞նչպէս
եղաւ.

Պ. Հատ անգամ երևնալէն՝ խրատ տա-
լէն վերջը, քառասներորդ օրը նորէն երև-

ցաւ, ապսպրեց որ սպասեն Հոգւոյն սրբոյ գալստեան, որ շնորհքով լցուած՝ բոլոր աշխարհքիս քարոզեն : Ետև զամենքն առաւ հետն ու Ձիթենեաց լեռը գնաց . հոն օրհնելով զանոնք՝ երկինք ելաւ : Երբոր ամպերուն հասաւ ու ծածկուեցաւ աչուրներնէն, երկու հրեշտակ երևցան՝ ըսին թէ
 “ Ի՞նչ զարմացած երկինք կընայիք . գիտցէք թէ ինչպէս որ հիմա գնաց, անանկ օր մը փառքով նորէն պիտի գայ, : Աշակերտներն ալ ուրախու թեամբ Աստուծոյ փառք տալով Երուսաղէմ դարձան :

Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք

129.

Հ. Քրիստոս իր վարդապետութեամբը գլխաւոր քանի՞ տեսակ բան մեզի սորվեցուց .

Պ. Իրեք . առաջինն օրէնքներուն տեղ, որ Աւետեաց երկիրը ժառանգելու համար էր, նոր օրէնքներ ու պատուիրանքներ դրաւ՝ արքայութիւն վաստակելու համար . երկրորդն՝ Աստուծոյ սիրելի ըլլալու համար . երրորդն՝ խորհուրդներ՝ մեր բնութեան տկարութեան տեղը լեցնելու համար :

Հ. Քրիստոսի նոր օրէնքներն ու պատուիրանքները որո՞նք են .

Պ. Նոյն առջի տասը պատուիրանքներն են . բայց որովհետեւ հին օրէնքին ամէն խոստմունքները մարմնաւոր էին, պատուիրանքներն ալ նիւթական կերպով կը պահուէին . ինչուան որ մէկը արձան մը չապաշտէր, կռապաշտութիւն ըրած չէր սեպուէր . ինչուան որ մարդ մը չսպաննէր, մարդասպանութիւն ըրած չէր . ասանկ մէկալ ամէն պատուիրանքներն ալ : Քրիստոսի մեզի ըրած խոստմունքը հոգեւոր ըլլալուն, պատուիրանքներն ալ ապսպրեց որ հոգեւոր կերպով պահենք : Կռապաշտութիւն է ըսաւ հստատանալը, փառքի՝ հարստութեան ետեւէ ըլլալը, աշխարհքիս՝ մարմնոյ ուղածներն ընելը .

լը, լայն ճամբէն երթալ ուղեւը, ապրե-
լու աւելորդ հոգ ունենալը: Ուր որ միայն
այո կամ ոչ ըսելով ճշմարտութիւնը կըր-
նայ իմացուիլ, հոն Աստուծոյ անունը
յիշեւը աւելորդ սեպեց: Միայն շաբաթ
օրը սուրբ պահեցէք ըսուած էր, անոր
տեղը ամէն օր ըսաւ աղօթք ըրէք. Հայ
Քրիստոս ալ սորվեցուց. և մտքով միշտ սուրբ
եղիք ըսաւ: Սպաննել է ըսաւ՝ մտքով զու-
րիշը դատել, բամբասել, ոխ պահել, ողոր-
մութիւն չընել, բարկանալ, չար օրինակ
տալ, դայթակղեցընել զուրիշը: Մէկ խօս-
քով, ամէն մեղք որ հին օրէնքին ատենն ին-
չուան գործքով չընէին՝ մեղք չէր սեպուէր,
Քրիստոս սորվեցուց որ ինչ և իցէ մեղք ը-
նելու երբոր մէկը փափաքի մտքով, թէպէտ
մարդ ալ չիմանայ, ան մեղքն ըրած կըսե-
պուի: Հին օրէնքը մեղքին մեծութիւնը ե-
ղած գործքէն կըչափէր. Քրիստոս սոր-
վեցուց որ պզտիկ մեղքն ալ չարութեամբ
ըրած՝ քան զբիւրաւոր տկարութեամբ ը-
րած մեղքերէն մեծ է, և Հոգւոյն սրբոյ
դէմ է:

Հ. Յիսուսի խրատները որոնք են.

Պ. Հոգւով աղքատութիւն, հեղութիւն,
սգաւոր ըլլալ, արդարութեան քաղց ու
ծարաւ ունենալ, ողորմածութիւն, սուրբ
սիրտ ունենալ, խաղաղարար ըլլալ, արդա-
րութեան համար հալածանք ու նախատինք
քաշել: Ասոնց ամէն մէկն ընողին երանի
տուաւ Յիսուս: Ետքը ետեւիններն ալ ը-
սաւ. “Աջ ծնօտը զարնողին՝ մէկալն ալ

դարձրնել . բաճկոնն ուզողին՝ չապիկն ալ
 թողուլ . անկարիայի բռնողին ետեէն սի-
 րով երթալ . ուզողին տալ . մեզի չտուողին
 չափաւել . կատարեալ ըլլալու ջանք ունե-
 նալ . աշխարհք և ամէն բան թողուլ , խաջ-
 առնել իր ետեէն երթալ . պատուոյ ա-
 նուններ չուզել , ամենուն հետ հաւատար-
 ըլլալ . մեծ ըլլալով սղփիկներուն ծառայ-
 ել . միշտ աղօթք ընել ու չձանձրանալ .
 մաքրութիւն պահել , հոգևոր կենաց հետ
 ըլլալ . սաք պահելու ատեն ուրախ ըլլալ .
 ուրիշներուն հոգւոյն համար կեանքը դնել .
 փոխ տալ՝ առանց յոյս ունենալու որ ետ
 առնէ . թշնամեաց ու հալածողաց համար
 աղօթք ընել . սուրբ գրքին ըսածները մը-
 տածել . ձրի քարոզել , : Բայց աս աւել-
 տարանական խրատներուն գլխաւորներն
 աս իրենք են . կամաւոր աղքատութիւն , ողջա-
 խոհութիւն , և անձնուրացութիւն՝ որ է
 կրօնաւորական հնազանդութիւն :

Հ . Աւետարանին պատուիրանքներն ու
 խրատները սլահողին ինչ խոստացաւ Քրիս-
 տոս .

Պ . Աս աշխարհքիս մէջը շնորհք , և ան-
 դին յաւիտենական արքայութիւն . ինչ
 պէս որ չպահողներուն ալ՝ հոս անհան-
 գըստութիւն սրտի , և անդին գթութն ու
 տանջանք յաւիտենական :

Հ . Յիսուսի մեր ակարութեանը օգնելու
 համար տուած խորհուրդները որո՞նք են .

Պ . Մկրտութիւնը , Դրոշմը ապսպրեց
 առաքելոց որ քրիստոնէութիւն դարձող

ները մկրտեն՝ սկզբնական մեղքէն սրբուելու համար, և ձեռք ալ դնեն՝ գրոշմեն, Հոգւոյն սրբոյ շնորհքով լեցընելու համար, որ կարենանք դէմ դնել սատանային: Ապաշխարութե խորհուրդն ալ հաստատեց՝ իրեն կատարեալ սէրը ցուցընելու համար, որ մեղայ ըսողին չկրնար ջնեբել. վասն զի ճշմարիտ սէրն արհամարհել չգիտեր: Հաղորդութեան խորհուրդը հաստատեց որ զինքը սրտերնուս մէջն առնելով, ուրիշ բանի սէր չկապենք: Վերջին օծումն ապրապրեց որ հիւանդներն օծեն ու Հոգւոյն սրբոյ կրակը մեղքերնուս վերքերը այրելով բժշկելով, հոգինիս գեղեցկանայ զօրանայ՝ Աստուծոյ սիրելի և սատանային զօրաւոր յաղթող թշնամի ըլլայ: Քահանայութիւն հաստատեց որ անով մասնակից ըլլան հաւատացեալները աս խորհուրդներուն: Եւ Պատկն անլուծանելի հաստատեց, որ սրբութեամբ ու Աստուծոյ օրհնութեամբ Աստուծոյ ծառայքը շատնան:

130.

Հ. Յիսուս առաքելոց մասնաւոր բան ապսպրեց.

Պ. Իր չարչարանքէն առաջ քարոզութեան խրկելու ատեն միայն ան միջոցին համար մէկ քանի մասնաւոր բան ապսպրեց, ինչպէս, “Մախաղ և գաւազան չառնեն հետերնին, ամենեւին տոակ չունենան, ուր որ կերթան ինչ որ իրենց տան՝ ան ուտեն:

երկու հագուստ՝ երկու հողաթափ չունե-
նան. հիւանդները բժշկեն , մեռելները ող-
ջացնեն , : Ասոնցմէ զատ ուրիշ բաներ
ալ ապսպրեց ամէն քարոզչի համար , այս-
ինքն “ Զրի քարոզեն . որ քաղաքն որ զի-
րենք չընդունին , ելլելու ատեն ոտուրնին
թօթուեն անոնց առջևն՝ որ խմանան թէ
իրենք անպարտ են . դայլերուն մէջ գառն
ըլլան , օձի պէս խորագէտ խոհեմ՝ ու ա-
ղանիի պէս միամիտ ըլլան . մարդիկներէն
զգուշանան . թէ որ հալածեն , փախչին ,
բայց չվախնան . թագաւորաց ու դատաւո-
րաց առջև որ տարուին , հոգւոյն սրբոյ
տուն տուածը միայն խօսին . իրարու հետ
խոնարհութեամբ վարուին . ամենայն ազ-
գաց քարոզեն ու դարձողները մկրտեն յա-
նուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ :

Հ . Յիսուս աշխարհքիս մէջ ի՞նչ տեսակ
կեանք անցուց .

Պ . Ծննդենէն ինչուան երեսուն տարի
առանձին հասարակ մարդու մը պէս ամե-
նուն հետ անուշութեամբ կենցաղավարե-
ցաւ : Ետքը քառսուն օր և ուրիշ անգամ
ալ անապատը քաշուած՝ պաքի աղօթքի
հետ եղաւ ճգնաւորի պէս : Հարսնիքի դը-
նաց , մէկուն մէկալին սեղանը հրաւիրուե-
ցաւ ու հոգւոր խրատներով զանոնք ու-
րախացուց՝ Ժողովրդեան մէջ բնակող վար-
դապետի մը պէս : Պէտք եղած տեղը թշնա-
միները պապանծեցուց , բարկացաւ , յան-
դիմանեց , պատժեց , գէշերուն առանց ակն-
առութեան վայ տուաւ՝ արդար դատա-

ւորի պէս : Ստակ ժողովելով աղքատներուն
բաժնեց՝ ողորմած մեծատան պէս : Երբեմն
ժողովրդեան պատիւը սիրով ընդունելով՝
փոխարէնը առատութեամբ տուաւ , խեղճ
մարդկանց հետ սիրով վարուեցաւ ու իրենց
պիտոյքը հոգաց՝ հեղ ու գթած իշխանի
պէս : Անմեղ տղաքը սիրեց՝ գիրկն առաւ
օրհնեց . անոնց չար օրինակ տուողին պա-
տիժ սպառնացաւ , գութ ունեցող ծնողաց
պէս : Թշնամիներէն երբեմն փախաւ , հա-
լածուեցաւ , Աստուծոյ անուանը համար
նախատուողի պէս : Աղքատութիւն գտածը
կերաւ , հագուեցաւ , հօր Աստուծոյ ին-
չուան մահը հնազանդեցաւ , և միշտ սրբու-
թեամբ տպրեցաւ : Անպարտ տեղը անար-
գական մահուամբ մեռաւ : Աս ամէն բան
պէտք եղածին պէս ընելով , և առնցմէ զատ
հրաշքներ ընելով՝ սատանաները վախցընե-
լով , յայտնի ցցուց որ ինքն Աստուած է՝
մարդ եղած , և կուղէ որ ամէն վիճակի մար-
դիկ իրեն նմանելով՝ Աստուծոյ նման ըլլան :

Հ . Յիսուսի քարոզութեան ատենն ըրած
հրաշքներն և ուրիշ գործքերը բոլոր գրած
են աւետարանին մէջ .

Պ . Չէ . հապա ինչպէս որ աւետարա-
նիչն ալ կրսէ , այնչափը գրուեցաւ որ ըս-
ողը չկարենայ տարակուսիլ Քրիստոսի աս-
տուածութեանը վրայ :

ՄԱՍՆ Դ

ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵՆԷՆ

ԻՆՉՈՒԱՆ ՊԵՏՐՈՍ ՊՕՂՈՍԻ ԳԼԽԱՏՈՒՄԸ

151.

Հոգոյն սրբոյ Գալոսաբլ :

Հ . ՔՐԻՍՏՈՍԻ Համբարձմանէն ետքը առաքեալներն ի՞նչ ըրին .

Պ . Ինչպէս որ Քրիստոս իրենց ապրուստեց Հոգւոյն սրբոյ գալստեանն ստատելու , գնացին Ժողովեցան մէկ տան մը մէջ Աստուածածնայ հետ մէկտեղ , գիշեր ցորեկ աղօթք կրնէին : Ան օրերը Պետրոս առաքեալ ըսաւ թէ « Պէտք է Յուդային տեղ ուրիշ մը ընտրել » : Ուստի Յովսէփ կամ Յուստոս և Մատաթիա աշակերտներուն վրայ վիճակ որձգեցին , Մատաթիային ելաւ , և առաքելոց կարգը մտաւ :

Հ . Հոգին սուրբ երբ և ի՞նչպէս իջաւ առաքելոց վրայ .

Պ . Համբարձման տաճաներորդ օրը յանկարծ երկնքէն սաստիկ հովի ձայն գալով , տունը լցուեցաւ , և ամէն մէկուն վրայ կրակէ

լեզուներ երևցան . իրենք ալ սկսան տեսակ տեսակ լեզուներ խօսիլ : Ան ատենը ամէն աշխարհքէ բարեպաշտ Հրեաներ որ զատկին Երուսաղէմ եկեր էին՝ իմացան , եկան սկսան զարմանալ որ իրենց երկիրներուն լեզուովը կրխօսէին առաքեալները : Ոմանք ալ սկսան ծաղր ընել՝ « Գինով են » ըսելով : Ան ատենը Պետրոս ուրիշներուն հետ Յովէլ մարգարէին խօսքովն անոնց իմացուց ու զեղջի բերաւ , անանկ որ ամենքն սկսան հարցընել թէ « Ի՞նչ ընենք » : Պետրոս՝ « Զղջացէք » ըսաւ . և ասանկով ան օրը իրեք հազար հոգի Յմի հաւատացին ու մկրտուեցան :

Հ . Հոգին սուրբ առնելէն ետքը առաքելոց սովորական գործքն ի՞նչ էր .

Պ . Ամէն օր տաճար կերթային աղօթք ընելու . ամենուն համարձակ կը քարոզէին . և տեսակ տեսակ հրաշքներով ալ ըսածնին կը հաստատէին : Ինչպէս օր մը Պետրոս և Յովէլ հաննէս մէյտեղ տաճար մտնելու ատեն , կաղծնած մարդ մը որ միշտ գրանքով կը բերէին կը դնէին ողորմութիւն մուրալու համար , իրենցմէ ողորմութիւն ուզեց . Պետրոս ալ ըսաւ . « Քեզի ահա ունեցածս տամ . Յմի անունով ելիր քալէ » . աս ըսելով ձեռքէն բռնեց վերուց : Ան ալ մէկէն ցատքեց գնաց տաճարն Աստուծոյ փառք տուաւ : Աս պատճառով եկան Պետրոսի քարոզութիւնը մտիկ ըրին ու հինգ հազար հոգի ալ դարձան :

Հ . Յիսուսի թշնամի եղող Հրեաները երբ որ առաքելոց ըրածներն իմացան , ի՞նչ ըրին .

Պ . Վրանին բարկանալով թէ Ժողովուր-

զը կըխուովեն, բռնեցին զանոնք բանադրին : առաւօտանց հանեցին բանտէն որ քննէն զիւրենք : Առաքեալներն ալ իմացուցին անոնց ճմարտութիւնը : Անոնք վախնալով առաքելոց մնաս մը հասցընելու, սպառնալիք ըրին որ մէյմ ալ չխօսին Յիսուսի վրայ : Անոնք ալ ըսին . « Մենք մարդու հնազանդելու համար՝ Այ հրամանն ոտքի տակ չենք կրնար առնել » : Հրեայք նորէն բարկացան ու թողուցին : Առաքեալները գնացին մէկաշնոնց պատմեցին, և ամէնքը մէկէն աղօթք ըրին որ Աստուած շնորհքն աւելցընէ որ չվախեն : Մէկէն կեցած տեղերնին շարժեցաւ ու նորէն հոգին սուրբ իրենց եկաւ :

152 .

Հ . Երբոր հաւատացեալք սկսան շատնալ, մէջերնին ի՞նչ կարգ կանոն դրին .

Պ . Յիսուսի խրատներուն հետեւելով՝ ամէնքը մէկ սիրտ մէկ հոգի, ունեցածնին կը ծախէին ու ստակնին կըբերէին մէկտեղ կը դնէին որ հաւասար ամենուն բաժնուի . կերակուրն ալ մէկտեղ կուտէին : Անանիան ու Սափիրայ իր կինը աս կարգիս դէմ խարդախութիւն ընելով՝ պատժուեցան :

Հ . Անանիայ և Սափիրայի ըրած խարդախութիւնը ի՞նչ բան էր .

Պ . Ասոնք ծախեցին երկիրնին ու ստակին միայն մէկ մասը տարաւ Անանիան Պետրոս առաքելոյն տուաւ . « Անանիա՛, ըսաւ առաքեալը, գիտնաս որ ատ գործքովդ զԱս-

տուած խաբեցիր ։ Անանիան մէկէն հոն ինկաւ մեռաւ ։ Ետքէն Սափիրան եկաւ . հարցուց Պետրոս թէ Այնչափ էր ագարակին գինը ։ “Հրամարես ։” Ըսաւ ։ “Ասինչէ , ըսաւ Պետրոս , խօսք դրեր էք որ զԱ՛ճ խաբէք . դուն ալ երկանդ քով թաղուիս ։” Ան ալ հոն ինկաւ մեռաւ . ու տարին երկանը քով թաղեցին ։ Ասով ամենուն սիրար սասափել վախ ինկաւ որ կեղծաւորութիւն չընեն ։

Հ . Առաքեալներուն ըրած հրաշքները Յիսուսին ըրածներուն շատութեանը կը հասնի .

Պ . Ամենին Յիսուսին պէսանթիւ հրաշք կընէին , և զամէնքը կը հաւատացընէին . այնչափ որ Պետրոսի անցնելու ճամբուն վրայ կը դնէին հիւանդներն , որ իրեն շուքը վրանին զարնէ ու բժշկուին . շատն ալ առաքելոց թաշկինակը կամ ուրիշ լաթը կը տանէին ու հիւանդին վրայ կը դնէին՝ կը բժշկուէր . թշնամիներն ալ կը վախէին դէմ խօսելու ։ Իսկ Պետրոս առաքելոյն ըրած հրաշքներէն մասնաւոր կը յիշուի Ենեա անգամալոյծն որ բժշկեց , և Տաբիթա բարեպաշտ կինն որ երբոր մեռաւ՝ ողջնցուց ։

Հ . Առաքեալները միշտ հանգիստ կը ցան իրենց քարոզութիւնը ընելու .

Պ . Չէ . վասն զի չգիմանալով քահանայապետներն ու փարիսեցիք , զառաքեալները բանա գնել տուին ։ Բայց գիշերը հրեշտակ մը եկաւ զիրենք ազատեց , գնացին տաճարին մէջ սկսան քարոզել ։ Առաւօտանց հրեայք մարդ խրկեցին բանան որ դատաստանի բե-

րեն զանոնք : Գնացին որ բանալ գոց է ու մէ-
ջ մարդ չկայ : Ետքը ուրիշներն եկան ըսին
որ տաճարին մէջն են : Չարմացան . բայց
կանչեցին սրգողեցան : Անոնք համարձակ
պատասխանեցին թէ « Մենք մարդու ըսա-
ծին չենք նայիր, Աստուծոյ կը հնազանդինք » :
Ետքը սկսան երեսնին զարնել անոնց Յիսու-
սի դէմ ըրած անօրէնութիւնները . հրեա-
ներն ալ կատողեցան , դուրս հանեցին զիրենք
ու խորհուրդ ըրին որ սպաննեն : Ան ատենը
Գամաղիէլ խելացի մարդ մը իրենց խնդ-
րուաւ որ անոնց ձեռք չդպցընեն . « Թէ որ
ասոնք , ըսաւ , Թագաօսին և Յուդային պէս
են որ ելան ժողովուրդն ապստամբեցընելու
համար ու կորսուեցան , ասոնք ալ կը կորսը-
ւին . իսկ թէ որ Աստուծոյ է ըրածնին , Աս-
տուծոյ դէմ կռիւ ըրած կըլլաք , ու զիրենք
ալ չէք կրնար ջնջել » : Աս բանիս իրենց
խելքն ալ պառկեցաւ . բայց նախ աղէկ ծեծ
մը տուին առաքելոց ու արգիլելով որ չխօ-
սին , թողուցին : Անոնք ալ ուրախանալով
որ Յիսուսի անուանը համար նախատուե-
ցան՝ գնացին ալ աւելի սկսան քարոզել :

153 .

Հ . Երբոր հաւատացեալները շատցան ,
աղքատներուն հոգն ալ միշտ առաքելոց
վրայ էր .

Պ . Առաքեալները տեսնելով որ չեն կրը-
նար հասնիլ ժողովրդեան հոգևոր և մարմնա-
ւոր պիտոյքը մէկտեղ հոգալու , խորհուրդ

ըրին , եօթը հոգի ընտրեցին ու սարկաւադ-
օրհնեցին որ դրսի բաները հոգան . և էին ա-
սոնք . Ստեփանոս , Փիլիպպոս , Պրոխորոն ,
Նիկանովը , Տիմոթէա , Պարմենա , Նիկողայոս .
որոնց մէջէն Ստեփանոսը հոգւոյն սրբոյ
նորհքով լցուած՝ հրաշքներ կրնէր , թշնա-
միները կըսպապանձեցրնէր :

Հ . Հրեայք Ստեփանոսի թշնամանալով
կըցա՞ն իրեն փասս մը հասցընէլ .

Պ . Բռնեցին քահանայապետին առջև
դատաստանի տարին , ըսելով թէ զԱստուած
ու զՄովսէս կըհայհոյէ : Քահանայապետն
իրեն հարցուց . Ստեփանոս տեղն 'ի տեղը
ցցուց հրէից խստասրտութիւնը և իր ըսած-
ներուն ճշմարտութիւնը : Ասով սաստիկ
բարկացան վրան : Նայեցաւ Ստեփանոս եր-
կինքն ու ըսաւ . “ Ահա կըտեսնեմ Յիսուսն
Աստուծոյ աջ կողմը նստած ” : Ամէնքն ա-
կանջնին գոցեցին , բռնեցին տարին քարկո-
ծեցին . որ մեռնելու ատեն կանչեց . “ Տէր
Յիսուս , առ իմին հոգիս ” : Ետև ծունկի վրայ
եկաւ , “ Աստուած՝ ըսաւ՝ ասոնց ըրածը մեղք
մի սեպեր ” , ու մեռաւ : Ետքը եկան հաւա-
տացեալները լալով արցունքով մարմինը վե-
րուցին : Աս սուրբն Ստեփանոս Քրիստոսի
համար առջի արիւն թափողն ըլլալուն՝ Նա-
խավկայ ըսուեցաւ :

Հ . Սէյն Ստեփանոսի մահուան ատեններն
ուրիշ հաւատացեալները հանգիստ էին .

Պ . Հրեայք բոլոր քրիստոնէից գէմհա-
ածմունք հանեցին . ան պատճառաւ բոլոր
աշակերտներն Երուսաղէմէն ցրուեցան ու
ացած տեղերնին կըքարոզէին :

Հ. Հոգեգալստենէ ետքը առաքելոց ըրած գործքերը նոր կտակարանին մէջ բոլոր կը պատմուին .

Պ. Չէ. միայն Պետրոսին մէկ երկու գործքերը, Փիլիպպոսին զնեքինին մկրտելը, Անանիային ձեռքով Պօղոս առաքելոյն դարձը, և ետքը Պօղոս առաքելոյն Բառնաբասի հետ ըրած քարոզութիւնները : Այնչափ որ ասոնց մէ մակաբերենք ուրիշներուն ըրածներն ալ :

Հ. Պետրոս առաքելոյն վրայ պատմուած գործքերը որո՞նք են .

Պ. Սիմոն մոգին տուած յանդիմանութիւնը, հեթանոսներուն՝ եկեղեցւոյ անդամ ըլլալնին իրեն յայանուիլը, բանտէն հրէշտակին ձեռքով ազատիլը :

Հ. Սիմոն մոգն ո՞վ է, և Պետրոս առաքեալ զինքն ինչո՞ւ յանդիմանեց .

Պ. Սիմոն կախարդ մարդ մըն էր Սամարիայի մէջ որ իր գործքերով զամէնքը զարմացուցած էր : Երբոր Փիլիպպոս հոն դնաց, ինքն ալ եկաւ մկրտուեցաւ ու քովէն չէր զատուէր, և ըրած հրաշքներուն վրայ կը զարմանար : Ետքը երբոր Պետրոս առաքեալն ալ հոն եկաւ որ մկրտուածներուն վրայ ձեռք դնելով՝ Հոգին սուրբ առնել կուտար, Սիմոն հանեց առաքեալներուն ստակ տուաւ որ իրեն ալ տան ան իշխանութիւնը : Ան ատեն Պետրոս՝ « Ստակիդ հետ կորսուէ՛րսաւ . սիրտդ շիտակ չէ, անոր համար Հոգւոյն սրբոյ շնորհքէն զրկուած ես . ապաշխարէ որ թողութիւն ըլլայ քեզի » :

Հ . Փիլիպպոս ի՞նչպէս մկրտեց Եթովպացի ներքինին .

Պ . Անգամ մը հրեշտակ Աստուծոյ Փիլիպպոսի հրամայեց որ Երուսաղէմէն գէպ ՚ի Գազա հանող ճամբէն երթայ . հոն ճամբուն վրայ հանգիպեցաւ Եթովպացոց թագուհւոյն ներքինի գանձապետին որ ուխտն ըրած՝ կառքով կրդառնար Երուսաղէմէն . Փիլիպպոս հոգւոյն սրբոյ ազգամամբը քովը գնաց , տեսաւ որ Եսայի մարգարէին գիրքը կը կարդար . հարցուց թէ “ Կըհասկընաս ” : Ներքինին “ Չէ ” , ըսաւ , ու աղաչեց զինքն որ ելէ քովը նստի ու իրեն մեկնէ : Կարդացած տեղն ալ հանգիպեցաւ Քնի վրայ գրածը՝ թէ “ Ոչխարի պէս առանց ձայնի մեռցընելու տարին ” : Ներքինին հարցուց թէ “ Ասորուն համար ” կրնէ : Ան ատեն Փիլիպպոս տեղն ՚ի տեղը Քրիստոսի հաւատքը անոր սորվեցուց : Երբոր ջրի մը քով մօտեցան , ներքինին ուզեց ու մկրտուեցաւ , և հոգին սուրբ ալ եկաւ վրան . ետքը հրեշտակը յանկարծ Փիլիպպոսը քովէն վերուց՝ ուրիշ քաղաք տարաւ . ներքինին ալ ուրախուած լցուած՝ գնաց իր տեղը :

Հ . Պօղոս առաքեալն ո՞վ էր , և ի՞նչպէս դարձաւ .

Պ . Սաւուղ անունով օրինաց սաստիկ վրէժխնդիր հրեայ մըն էր , որ Ստեփանոսի քարկոծման ատեն քարկոծողներուն լաթե-

ընդհատեալ էր : Իմանալով թէ հաւատացեալները Դամասկոսի մէջ կըշատնան , քահանայապետէն թուղթ առաւ ճամբայ ելլելու , որ երթայ զանոնք բռնել տայ : Երբոր Դամասկոս մօտեցաւ , յանկարծ երկնքէն չորս դին լոյս փայլատակեց , ինքն ալ գետինն ինկաւ , ու ձայն լսեց՝ թէ « Սաւուղ Սաւուղ , ինչո՞ւ զիս կըհալածես » : Պօղոս ըսաւ . « Տէր , դուն ո՞վ ես » : Նորէն ձայն եկաւ՝ թէ « Ես քիմ Նազովրեցին եմ » : « Տէր ի՞նչ կուզես որ ընեմ » , ըսաւ Պօղոս : Ան ալ պատասխանեց . « Ելի՛ քաղաքը գնա ու ինչ որ քեզի կըսեն՝ ըրէ » . Պօղոսին քովի մարդիկն ալ զարհուրած՝ բան չէին տեսներ , միայն ձայն կըլսէին : Ետքը աչուրները կուրցած՝ Դամասկոս տարին . հոն իրեք օր անանկ անօթի կեցաւ , ինչուան Աստուծոյ հրամանով Անանիան եկաւ , ձեռքը վրան դնելով բժշկեց ու մկրտեց :

Հ . Պօղոս մկրտուելէն ետե ի՞նչ ըրաւ .

Պ . Մէկէն սկսաւ քարոզել զՅիսուս ու վիճել Հրէից հետ . անոնք կըզարմանային թէ ինքն էր որ զքրիստոնեաները հալածելու եկեր էր ու իրենց դէմ կընէր . ուստի իրենք ալ ետեէ եղան որ զինքն սպաննեն : Աշակերտներն ալ զինքը գիշերանց պարսպէն կախելով փախուցին , որ Երուսաղէմ գնաց , սկսաւ քարոզել : Երբոր հոն ալ խմացան Հրեայք , ետեէն ինկան բռնելու : Անկէ ալ Տարսոն փախուցին :

Հ . Պետրոս առաքելոյն ի՞նչպէս յայտնուեցաւ թէ հեթանոսներն ալ եկեղեցւոյ անդամ են .

Պ . Կուռնեւրոս հարիւրապետ հեթանոս՝ բայց բարեպաշտ մարդ մը՝ միշտ ողորմութիւն կուտար ու աղօթքի հետ էր : Հրեշտակ Աստուծոյ երևցաւ իրեն ըսաւ՝ թէ « Աղօթքդ Աստուած ընդունեցաւ . ուստի Յոպպէ քաղաքը մարդ խրկէ ու Պետրոս առաքելաւր կանչէ որ քեզի սորվեցընէ փրկութեւն ճամբան » : Կուռնեւրոս շուտ մը իրեք հոգի խրկեց . ան ատեն Պետրոս կէս օրուան դէմ տանիքն ելեր աղօթք կընէր . յանկարծ տեսաւ որ երկինքը բացուեցաւ , ու մէկ կտաւ մը չորս ծայրէն կախած , մէջը ամէն տեսակ կենդանիներով լցուած առջն իջաւ : Պետրոս երբոր զարմացած կընայէր , ձայն մը լսեց՝ թէ « Պետրոս , ելիր մօրթէ ու կերասոնք » . Պետրոս ըսաւ . « Քաւ լիցի տէր , պիղծ բան չեմ ուտեր » : Նորէն ձայն եկաւ՝ թէ « Մի՛ ըսեր պիղծ , վասն զի Աստուած սրբեց զասոնք » . ասանկ իրեք հեղ լսելէն ետեւ անյայտ եղաւ : Ասոր վրայ երբոր Պետրոս սկսաւ մտմտալ , նոյն ատենը Կուռնեւրոսի խրկած՝ մարդիկն ալ հասան , զինքը կանչեցին խօսեցան , ու պատմեցին Կուռնեւրոսին հանգիպածը : Երկրորդ օրը հոգւոյն սրբոյ ազգելովը՝ հետը մէկ քանի հրեայ առած՝ Կուռնեւրոսի քով եկաւ , որ բոլոր

բարեկամները ժողոված՝ իրեն կրտսերներ :
Երբոր Պետրոս տունը մտաւ , Կուռնեւիոս
էլաւ ոտքն ինկաւ : Պետրոս « Ելի , ըսաւ ,
ի՞նչ կրնես , ես աւքեղի պէս մարդ եմ » . ու
ետքը անոր իմացուց թէ տեսիլքով Աճ ի-
րեն յայտներ է որ անկէց ետեւ օրինաց խը-
տրութի պիտի չըլլայ : « Հիմա ի՞նչ կուզէք »
ըսաւ . Կուռնեւիոս ալ « Կուզենք որ՝ ըսաւ ,
Աստուծոյ հրամանը մեզի ըսես » : Պետրոս
անոնց սորվեցուց ամէն բան ու մկրտեց : Բայց
մէկ երկու օրէն որ Երուսաղէմ գնաց՝ Հրէից
հաւատացեալները վրան գայ թաղիկըլ ցցու-
ցին , ինչուան որ ըսեցին Աստուծոյ կամքն ու
փառք տուին Աստուծոյ :

Հ . Պետրոս առաքեալն ի՞նչ սրտածառաւ
բանտ գնաց , և ի՞նչպէս աղատեցաւ .

Պ . Հերովդէս Ագրիպպայի հրեաստանի
թագաւորը՝ Հրէից աչքը մտնել ուզելով ,
հալածանք հանեց , ու Յակոբոս առաքելոյն
գլուխը կտրել տուաւ . ետեւէն Պետրոս
առաքեալն ալ բանտ դրաւ , որ զատկէն ետե-
ան ալ սպաննէ . Եւէմի մէջ ամէն հաւատա-
ցեալք իրեն համար աղօթք կրնէին : Ետքի
գիշերը Պետրոս շղթաներով կապուած՝ պա-
հապաններու մէջ քնանալու ատեն , հրէշ-
տակ մը եկաւ , Պետրոսը արթնցուց և ըսաւ .
« Շուտ ըրէ ել » : Ան ատենը յանկարծ բո-
լոր շղթաները արձրկուեցան՝ ինկան : « Պօ-
տիգ կապէ , ըսաւ հրէշտակը , հողաթափ-
ներդ հագիր , լաթդ վրադ առ ու ետեւս ե-
կո » : Պետրոս երազ կրկարծէր . բայց երբոր
բանաին երկրթէ դուռն ալ ինքիւրեն բացուե-

ցաւ, ու դուրս ելածին պէս՝ հրեշտակն ալ
չերեցաւ, ան ատենը իմացաւ թէ հրաշք է.
ու Աստուծոյ փառք տալով՝ Մարկոսի տու-
նը գնաց ուր որ շատ հաւատացեալք ժողո-
ված իրեն համար աղօթք կրնէին: Դուռն
որ զարկաւ, աղախին մը նայեցաւ, ու ձայ-
նէն ճանչնալով՝ ուրախութենէն դուռը
չբացած ներս վազեց իմացուց. անոնք չհա-
ւատացին. Պետրոս ալ դուռը շարունակ կը
զարնէր. երբոր բացին ու զինքը տեսան՝ զար-
մացան: Պետրոս ալ եղածը պատմէին ետքը՝
Կեսարիա գնաց: Բայց առաւօտանց երբոր
հերովդէս Պետրոսը չգտաւ, պահապան-
ներն սպաննել տուաւ:

136.

Հ. Պօղոս առաքեալն առջի քարոզու-
թիւնները ո՞ր քաղաքն ըրաւ.

Պ. Բառնաբասերբոր Անտիոք կը քարոզէր,
գնաց՝ Տարսոնէն Պօղոսն ալ հանեց ու տա-
րիի մը չափ հոն շատ պտուղ ըրին. և ամէնէն
առաջ Անտիոքացիք Քրիստոնէայ ըսուեցան:
Անկէ հոգւոյն սրբոյ յայտնելովն որ զկու-
պաշտներն երթան դարձնեն, երկուքը մէկ-
տեղ Կիպրոս գնացին, շատ հոգի վաստակե-
ցան:

Հ. Կիպրոսի մէջ Պօղոս առաքելոյն ի՞նչ
նոր դիպուած հանգիպեցաւ.

Պ. Պափոս քաղաքը Բարեյեսու կախարդը
ետեւէ էր որ Սերգիոս Պօղոս ըսուած իշխանը
հաւատքէ հանէ: Անոր համար Պօղոստոս-

քեալը յանդիմանեց կախարդն ու ըսաւ .
 « Ո՛վ խաբեբայ սատանայի որդի, Աստուծոյ
 պատիժը վրադ ըլլայ որ կուրնաս ատեն մը » :
 Սերգիոս աս որ տեսաւ, հաւատքին վրայ
 աւելի համոտատուեցաւ :

Հ. Պօղոս առաքեալ կիպրոսէն ո՛ւր գնաց .

Պ. Բառնաբասին հետ Անտիոք Պիսիդեայ
 գնաց ու մտաւ Հրէից ժողովարանը քարոզե-
 լու : Երբոր հոն չընդունեցան, անոնք ալ ե-
 լան Իկոնիոն եկան . հոնկէ ալ հալածուելով,
 Լիւստրա գնացին : Հոն կալ ծնած մարդ մը
 բժշկեց Պօղոս կռապաշտներուն առջև .
 անոնք աս հրաշքս տեսնելով, կարծեցին թէ
 կուռքերն երկինքէն իջեր են . ուստի կովեր
 բերին որ իրենց առջևը զոհ ընեն : Ան ատեն
 Պօղոս ու Բառնաբաս լաթերնին պատռե-
 ցին, սկսան կանչել . « Մենք ձեզի նման
 ենք, ճշմարիտ Աստուածը ձեզի կը քարո-
 ջենք » . ասանկով հազիւ արգիլեցին զոհե-
 լէն : Բայց ուրիշ քաղաքներուն Հրեաներն
 իմանալով թէ ասոնք շատ ժողովուրդ կը դար-
 ձնեն, գրգռեցին զամէնքն ու զՊօղոս չար-
 չարելով վռնտեցին . ան ալ Բառնաբասին
 հետ Յունաստանի ուրիշ քաղաքները գնաց
 ու շատ մարդ դարձուց :

Հ. Հեթանոսներէն դարձած քրիստո-
 նեաներուն ու Հրեաներէն եկածներուն
 մէջ ամենեկին կռիւ չէր ըլլար .

Պ. Գրեթէ միշտ մէջերնին հակառակու-
 թիւնկար Մովսէսի օրէնքներուն համար . ա-
 ւելի թլփատու թեան վրայ : Հրեայք կը պըն-
 դէին թէ ամէնքը պէտք է թլփատուին որ

փրկուին : Անոր համար Պօղոս ու Բառնա-
բասն Երուսաղէմ խրկուեցան որ առաքե-
լոց հետ խորհուրդ ըրին՝ որոշեցին որ չթըլ-
փատուին :

Հ. Պօղոս առաքեալ հեթանոսներուն քա-
րողելու ատեն ամենևին թշնամի չունեցաւ .

Պ. Իրեն շատ նեղուծիւն հասցընողները
հրեաներն եղան . թէպէտև հեթանոսներէն
ալ երբեմն չարչարուեցաւ : Ինչպէս անգամ
մը երբոր Մակեդոնիա կը քարոզէր , գիւա-
հար աղախին մը ամէն հանդիպելուն կը կան-
չէր թէ « Ասոնք Այ ծառաներն են » : Օր
մը Պօղոս դարձաւ սատանային ըսաւ . « Յի-
սուսի Քրիստոսի անունովը ելի՛ ատկից » .
ու շուտ մը կինը բժշկուեցաւ : Ասոր վրայ
գիւահարին տէրերը շատ սրգողեցան որ ա-
նոր իրենց գաղտուկ բաներ յայտնելովը շատ
վատաւկ կընէին : Անոր հմբ Պօղոսն ու Շիղան
իր ընկերը բանադնեւտուին , ժողովուրդը կը-
խռովեն ըսելով : Բայց կէս գիշերուն աղօթքի
ատեն՝ յանկարծ բանտը շարժ մը եղաւ՝ բոլոր
դռները բացուեցան , ու իրենց ալ կապերն
արձրկուեցաւ : Բանախին վերակացուն ձայնէն
արթնցաւ , ու կարծելով թէ փախեր են ,
յուսահատուծենէն թուրը քաշեց որ ինք
ղինքն սպաննէ . Պօղոս շուտ մը կանչեց թէ
« Մի վախեր , հոս ենք » : Ան ատեն պահա-
պանը զարմանալով եղած հրաշքին վրայ ,
բանտէն զիրենք հանեց տուն տարաւ . ու
ինքն ալ ան գիշերը մկրտուեցաւ : Առաւօ-
տանց երբոր դատաւորներէն հրաման եկաւ
ազատ ըլլալու , Պօղոս պատասխան տուաւ՝

Թէ “Ազատ Հռոմայեցի մարդիկ ծեծելով
բանտ գրին . ու հիմա գաղափուկ կըհանեն , , :
Դատաւորները երբոր իմացան ասոնց Հռո-
մայեցի ըլլալին , շատ վախցան , ու եկան
ԹողուԹիւն խնդրելով ազատեցին : Ասկէ
ետե Պօղոս ասդիս անդին շատ քարոզու-
Թիւններ՝ շատ հրաշքներ ընելով՝ Եփեսոս
գնաց : Հոն ալ այնչափ եղաւ որ իրեն Թաշ-
կինակը հիւանդներուն կըտանէին ու անով
կըբժշկուէին :

157.

Հ . Եփեսոսի մէջ Պօղոսի ի՞նչ նոր գի-
տուած պատահեցաւ .

Պ . Եփեսոս Սկևի քահանայի մը եօթը
տղաք կային , որ երգմեցուցիչ կըսուէին , ե
գիւահարներ բժշկել կըջանային . տեսան որ
Պօղոս առաքեալ Յիսուսի անունովը գե կը-
հանէ , իրենք ալ մէկ հեղ մը գիւահարի մը
ըսին . “ Քեզ կերգուընցընենք Յիւ անու-
նովը՝ որ Պօղոսը կըքարոզէ , , : Եւտմը գիւա-
հարը՝ “ Յիւ գիտեմ ու Պօղոսը կըճանչնամ,
բայց դուք ո՞վ էք ” ըսելով՝ վրանին վազեց ու
անոնցմէ երկուքը անանկ չարչարեց որ ճո-
րով մերկ ու վիրաւորուած աղատեցան ձեռ-
քէն : Ասով Ժողովըդեան սիրաը վախ ինկաւ ,
սկսան կախարդական գրքերն այրել , խոս-
տովանիլ ու դառնալ : Ան ատեն Դեմետրիոս
արծաթագործ մը որ կուռքեր կըշինէր , երբ
որ տեսաւ որ կուռքերը գնողները կըքիչնան ,
գրգռեց իր արհեստակիցներն ու սկսաւ
խռովուԹիւն հանել : Պօղոս տեսաւ որ ձեռ-

քերնէն աղատիլ չըլար, ելաւ անկէ առջի
քարոզած տեղուանքը պտըտելով՝ նաւ
մտաւ որ Երուսաղէմ երթայ :

Հ. Երբոր Պօղոս Եփեսոսէն Երուսաղէմ
գնաց, ի՞նչ նոր բան պատահեցաւ .

Պ. Ճամբան երբոր Կեսարիա հանդիպե-
ցաւ, հոն Ագաբոս աշակերտ մը մարգարէա-
ցաւ թէ՝ Երուսաղէմ զՊօղոս կապեն պիտի
ու կռապաշտներուն մատնեն : Ուստի Պօղոս
երբոր գնաց Երուսաղէմ, Հրեայք վրան
շատ բարկացած ըլլալով, բռնեցին զինքը,
կուզէին մեռցնել . բայց դատաւորներու
ձեռք մատնուեցաւ, որոնք Հրէից հաճոյա-
նալու հմը չէին արձրկեր . արդարութեան
դէմ չընելու համար ալ՝ չէին մեռցնել :
Ասանկ մէկ երկու տարի կապուած կեցաւ
Պօղոս . բայց տեսնելով որ ուրիշ ճար չկայ,
կայսեր դիմացն ելլել ուզեց . ուստի Փես-
տոս դատաւորը զինքը Հռոմ խրկեց :

Հ. Պօղոս Հռոմ երթալու ատեն՝ Ճամ-
բան ի՞նչ նեղութիւն քաշեց .

Պ. Շատ խառնակ օգերու հանդիպելով,
քանի մը հեղ նաւակոծութիւն եղաւ : Ան-
դամ մը որ ամէնքը յուսահատած՝ ոչ կու-
տէին և ոչ կըխմէին, Պօղոս անոնց սիրտ
տուաւ որ ուտեն, ըսելով՝ « Ա՞՞ծ ինձի յայտ-
նեց որ մարդ պիտի չկորսուի » : Եւ ետքը
երբոր ցամաքի զարկաւ ու սկսաւ նաւը
քայքայիլ, ուզեցին զինուորներն որ Հռոմ
տանելու մահապարտներն սպաննեն որ
չփախչին . բայց հարիւրապետը չթողուց,
« Ով որ ինչ կերպով կրնայ՝ թող ցամաքն

էլէ , ըսաւ . վասն զի զՊօղոսն ապրեցընել
կուղէր : Ասանկով մէյմէկ տախտակի կտո-
րով ամէնքն ազատեցան եւան Մեղիտինէ
կղզին : Հոն կղզեցիք զերենք սիրով ընդունե-
ցան ու կրակ վառեցին որ տաքնան , վրանին
գլուխնին չորցընեն : Պօղոս կրակին մէջ խռիւ-
ներ ձգելու ատեն մէջէն օձ մը ելաւ՝ ու իր
թևին սլլուեցաւ . ամէն տեսնողները սկսան
ըսել թէ “ Գէշ մարդ է եղեր որ օձը զարկաւ
ղինքը ” : Բայց երբոր Պօղոս թօթուեց օձը
կրակին՝ մէջ ու իրեն բան մը չեղաւ . “ Ուրեմն՝
ըսին , ասիկայ անքերէն մէկն է ” : Իրեք ամիս
հոն կեցաւ Պօղոս , շատ մարդ բժշկեց : Ետքը
գնաց Հռոմ , և տեսնելով որ իրեն դէմ
դատաստանի ելող չկայ , մէկ տուն մը քա-
րոզուծիւն կրնէր : Քանի մը տարիէն ետե
Ներոն կայսրը մէկ օրուան մէջ Պետրոսը
գլխավար խաչեց և Պօղոսը գլխատեց :

Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք

Հ. Նոր կտակարանին պատմութիւնը ով գրեց .

Պ. Յիսուսի վարքը գրեցին չորս աւետարանիչները, Մատթէոս, Մարկոս, Ղուկաս և Յովհաննէս : Մատթէոս հրեարէն գրեց Երուսաղէմի մէջ՝ Քրիստոսի մեռնելէն վեց տարիի չափ ետքը : Մարկոս Պետրոսի տուն տալովը հռոմ գրեց աւետարանը՝ Քրիստոսի մահուանէն տասը տարի ետեւ : Մարկոս և Ղուկաս՝ առաքելոց աշակերտներէն էին : Ղուկաս Պողոսէն ու մէկալ առաքեալներէն լսելով գրեց աւետարանը՝ Քրիստոսի համբարձմանէն քսան տարիի չափ ետքը : Յովհաննէս ալ Քրիստոսի չարչարուելէն վաթսունուհինգ տարի ետեւ : Իսկ Քրիստոսի համբարձմանէն ինչուան Պողոսի հռոմ երթալուն պատմութիւնը զատ գրեց Ղուկաս աւետարանիչը, որ Գործք առաքելոց կրտսի :

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

ԵՐՈՍԱՊԵՏԻ ԿՐԾԱՆՈՒՄԸ :

Հ. Նրեայք իրենց խստասրտութեամբը Քրիստոսի և քրիստոնէից դէմ կռուելով սրչափ ատեն դիմացան .

Պ. Աստուած իր երկայնամիտ համբերութեամբը Քրիստոսի մահուանէն ետև քառասուն տարի ալ իրենց միջոց տուաւ որ խելունին գլուխնին թողվեն ու դառնան որ Աստուծոյ սպառնալիքէն ազատին : Բայց երբոր ճար չեղաւ, թողուց Աստուած որ հռոմայեցի իշխաններն սկսան զիրենք չափէն աւելի չարչրկել . որոնց վերջինն եղաւ Փլորոս դատաւորն որ սաստիկ անողորմութեամբ կըտանջէր հրեաները : Անոնք ալ չդիմանալով, խօսք դրին, ապստամբեցան հռոմայեցոցմէ . և իրենց չորս իշխան առաջնորդ դնելով ամրացոյցին Երուսաղէմն ու հրեաստանի ուրիշ քաղաքները, և սկսան պատերազմիլ : Եկաւ ասոնց դէմ Վեսպասիանոս և Տիտոս իր տղան, կռուեցան զարկին զարնուեցան, ինչուան որ բոլոր հրեաստան և Երուսաղէմ հիմնայատակ կործանեցաւ :

Հ. Երուսաղէմի կործանումն ինչ կերպով սկսաւ .

Պ. Երբոր լսեցին Երուսաղէմացիք թէ հռոմայեցիք եկան բոլոր հրեաստանի քաղաքներն առին, մեծ խռովութիւն ինկաւ

մէջերնին . ոմանք նորէն Հռոմայեցոց հնա-
զանդիլ կուզէին , ուրիշներն ալ ինչուան ետ-
քը պատերազմիլ : Աս պատճառաւ սրի-
կայ մարդիկ մէկ եղած՝ սկսան կռիւ ընել
մէկալ Հրեաներուն հետ . և քաղաքին դռ-
ները գոց , մէջն ամէն օր վայնասուն , մէկ-
զմէկ կըջարդէին : Տաճարն եղեր էր իրենց
պատերազմին տեղը . որչափ որ ուտելու
սննչար ունէին , բոլոր կրակի տուին , ա-
նանկ որ դեռ թշնամիք վրանին չեկած՝ մէ-
ջերնէն խելացիներն իմացան որ աս մասնա-
ւոր Աստուծոյ պատիժն է , ասանկով ուզեն
չուզեն՝ պիտի ջնջուին . մանաւանդ որ Աս-
տուած ալ մէկ քանի յայտնի նշաններով
իմացուց իրենց գլխուն գալիքը :

Հ . Աստուած Երուսաղեմի կործանելուն
ի՞նչ նշաններ տուաւ .

Պ . Նախ՝ տաճարին սղնձէ դուռն որ
քսան հոգի հազիւ կրնային գոցել , կէս
գիշերանց ինքիրեն բացուեցաւ , և տաճա-
րին մէջ հրեշտակներու ահաւոր ձայն կը-
լսուէր որ կըսէր . “ Աս տեղէն փախչի՛ք ,
փախչի՛ք ” : Բ . Կրակի սէս վառած կառքեր
ու խումբ խումբ զօրքեր կերևային օդուն
մէջ երկինքը : Դ . Յետու անունով մարդ մը
Երուսաղեմին մէջ եօթը տարի գիշեր ցորեկ
անդադար մէկ դիէն մէկալ գին վազվաւտե-
լով կաղաղակէր . “ Վայ , վայ , վայ Երուսա-
ղեմի ” : Դ . Երկինքը սաստիկ մեծ լոյս մը երև-
ցաւ՝ տաճարին չորս դին պատած՝ կէս ժամի
չափ . ահաւոր տեսքով պոչաւոր աստղ մըն
ալ երևցաւ քաղաքին վրայօք տարիի մը չափ :

Հ. Երուսաղէմին չպէս սլաշարուեցաւ .

Պ. Տիտոս շատ զօրքով եկաւ քաղքին չորս կողմը բանակը դրաւ ու սկսան երկու կողմէն սաստիկ պատերազմիլ : Տիտոս շատ անգամ կըյորդորէր Հրեաներն որ խաղաղութիւն ընեն . բայց ամենեկին օգուտ չէր ըլլար : Ետքը հողաբլուրներ՝ աշտարակներ շինեց , ու բաբաններով պարիսպներն սկսաւ ծեծել : Անոնք հողաբլուրը կայրէին՝ յուսահատած սաստիկ քաջութիւն ցուցնելով . բայց սովը զիրենք խիստ կըտանջէր , և շատ մարդ կըմեռնէին անօթութենէ , շատն ալ կըփախչէին քաղքէն : Ասանկ պատերազմելով , Հռոմայեցիք առջի սլարսպին մէկ կողմը փլուցին ու զՀրեաներն երկրորդ պարիսպը փախուցին :

Հ. Հռոմայեցիք ձեռք ինկած Հրեաներն ինչ կընէին .

Պ. Ինքիրեննու՛ն անձնատուր եղողները կըթողուին որ երթան ուր որ կուզեն : Բայց պատերազմի մէջ բռնածնին քաղքին դիմացը խաչ կըհանէին՝ օրը հինգ հարիւր մարդէն աւելի . թէպէտ ինքիրեննու՛ն գնացողներէն ալ շատը չարաչար տանջանքներով կըսպաննէին Հռոմայեցոց զինուորներն՝ որ պահած ստակնին քովերնէն առնէն :

Հ. Տիտոս ինչ կերպով առաջ տարաւ Երուսաղէմին յաղթութիւնը .

Պ. Որովհետեւ ինքը քաղքին աղուորութեանը և ամրութեանը վրայ զարմացած կուզէր ազատել , անոր համար իրեք օրուան մէջ բոլոր քաղքին չորս դին հեռուէն նոր

պատ մը քաշել տուաւ որ ոչ ջուր ունենան
խմելու, ոչ գաղտուկ ճամբայ մը՝ քաղաքը
կերակուր տանելու, և ոչ յոյս փախչելու
աղատելու, և անձնատուր ըլլան: Ուստի
Երուսաղէմի մէջ չպատմուելու սով տիրեց:
Թէ որ մէկը չոր խոտ գտնէր ուտելու, եր-
ջանիկ կըսեպուէր: Մայր մը իր գրկի տը-
ղան եփեց՝ կերաւ: Տներն ու փողոցները
մեռելներով լեցուեցան, մարդ չէր հասներ
թաղելու, և մեռելները պարսպի պէս վար
փոսերուն մէջ կընեաէին: Տիտոս աս խեղ-
ճութիւնները տեսնելով ու չկրնալով ճար
մը ընել, “Աստուած է՝ կըսէր, աս բաներս
ընողը”: Իսկ Երուսաղէմի մէջի խռովարար-
ները բոլորովին յուսահատած ու կատաղած՝
խելքէ մոքէ չանցած չարիքը կըգործէին.
մէկու մը չէին գթար. որուն բերնէն որ
անձնատուր ըլլալու խօսք մը լսուէր՝ մէ-
կէն կըսպաննէին: Պաշարման չորրորդ ամ-
սուն մէջ հռոմայեցիք Անտոնեան աշտա-
րակն առին ու հիմնայատակ փլուցին: Ետքը
տաճարն ալ առին ու Տիտոսի կամքին գէմ
կրակի տուին: Անկէ ետեւ երրորդ պարիսպն
ալ առին ու քաղքին բոլորովին տիրելով
թաղեցին:

Հ. Երուսաղէմի կործանման ատեն որ
չափ մարդ կար մէջը.

Պ. Զատիկի տօնին հանգիպելով, ուրիշ
քաղքներէն շատ մարդիկ հոն ժողվեր էին:
Հասն ալ ամբողթեանը համար հոն ապաւի-
նէր էին. ուստի իրենց բաղմութիւնը պա-
տերազմին ատեն մեռածներուն համրանքէն

կրնայ խմացուիլ . մէկ միլիոն հարիւր հազար մեռան , կրօն Յովսէպոս , իննսուն հազար ալ գերի եղան . թող փախածներն ու ասդիս անդին ցրուածները :

Հ . Երուսաղէմի պաշարման ատեն մէջը քրիստոնէայք չկային .

Պ . Պաշարմանէն առաջ երբոր նշաններէն խմացան թէ պիտի կատարուի Քրիստոսի սպառնալիքը , ամէնքն ելան փախան :

Ծառաշէտաւ իմաստներ

Սուրբ Գրոյ պատմութեան խորագրերը գտնեն
Ռիպոստանէլու համար :

1. **Ն**րեշտակը հպարտութեամբ սա-
տանայ եղաւ : Մարմնով անասուն և հո-
գով սատանայ դարձած մարդն ալ խոնար-
հութեամբ հրեշտակ կրլայ :

2. Մեծ էր Ադամայ մեղքը՝ Աստուծոյ
սիրոյն դէմ, անոր համար սաստիկ պատ-
ժուեցաւ . ալ մեծ եղաւ Քրիստոսի սէրը՝
մերըրած անիրաւութիւններուն դէմ : Անոր
համար վայ անոր որ Քրիստոսի մեծ սիրոյն
մեծ անիրաւութեամբ յաղթել կը ջանայ :

Սուրբ գիրքը կըսէ թէ Ադամ մեղանչեց .
բայց ապաշխարութիւնը ուշացընելուն հա-
մար արժան չսեպեց ըսել թէ ապաշխարեց :
Մեղանչելէն ետեւ մարդ որչափ ուշացընէ
ապաշխարելը, այնչափ դժուար կրլայ մեղ-
քերէն սրբուիլը :

3. Աբելի նման ըլլալու համար՝ ուրիշ
ներէն եկած նեղութեան համբերելու է .
բայց Կայենի նման ըլլալու համար՝ միայն
սրտով զուրիշն ատելը հերիք է :

4. Մեղաւոր մարդիկ որչափ շատ ըլ-
լան, այնչափ անհոգութեամբ մեղք կընեն՝
մէկմէկէ սիրտ առնելով . բայց Աստուած՝
որչափ մեղաւորները շատ ըլլան, այնչափ
շուտ և սաստիկ կը պատժէ զանոնք :

Նոյայ հետ ամէն տեսակ կենդանիներ
էն ալ փրկուեցան, բայց անոնք միայն որ

տապանը մտան ու տապանով ջրոյն մէջ պը-
տրտեցան, և նեղուածք տեղ չարչարաւելով
կեցան: Ամէն ազգէ մարդիկ արքայութիւն
պիտի երթան, բայց անոնք միայն՝ որ Քրիս-
տոսի խաչին կապաւինին, ու խաչին հետ
մէկտեղ կըմկրտուին, և ինչուան ետքը խա-
չին պլլուած՝ չարչարանք կըքաշեն:

5. Ծիածանը որչափ աւելի մարդկանց
նշանի կարօտ եղած ատեննին երևնայ՝ մութ
ամպերու մէջ, այնչափ աւելի գոյնզգոյն ա-
ղուոր կըփայլի: Սուրբ եկեղեցին ալ Աստու-
ծոյ շնորհքներովը զարդարուած՝ որչափ
ոսասիկ թշնամիներու մէջ իյնայ ու որչափ
հալածուի, այնչափ աւելի փառաւոր կը-
տեսնուի, և զմարդիկ Աստուծոյ հետ կը-
հաշտեցընէ:

6. Ի՞նչ օգուտ որ կըսարծինք դրախ-
տին հայաստանու մէջ ըլլալուն համար,
երբոր Աստուած ան դրախտին մէջ չէ: Այն
անոր որ հպարտութեամբ կըսարծի իր ի-
մաստութեամբ զարդարուած խելքին վրայ,
բայց Աստուծոյ երեսէն ինկած է:

7. Ով որ իր ծնողացը վրայ կըծիծաղի,
Քամայ հետ ինքն ալ բոլոր աշխարհքիս
առջև ծիծաղ կըլլայ, և ծնողացն անէծքին
տակը կ'իյնայ:

Հպարտութեամբ կարծեն մարդիկ թէ
իրենց խելքով բաղձանքնուն կըհասնին, կը-
սկսին մեծ մեծ աշտարակներ շինել մտքեր-
նուն մէջ. բայց Աստուած յանկարծ կը-
շփոթէ զիրենք ու կըսորվեցընէ՝ թէ որչափ
բարձր բաներու ձեռք զարնէլ ուղէն առանց

Աստուծոյ, այնչափ խոնարհ պէտք է ըլլան
Աստուծոյ առջև :

8. Երանի՛ր աստուածասէր ծնողաց զաւ-
կին. վասն զի անոնց օրհնութիւնը ինքն ալ
կըվայեւէ. բայց որչափ որ բարի ըլլալն ի-
րեն գիւրիւն է, այնչափ ալ երբոր գէշնայ՝
պատժէն աղատիլը դժուար է :

9. Ի՞նչ շահ խանութը շատ կենալէն,
երբոր ստակ պիտի չվաստըկիս որ երթաս
զուարճանաս : Ի՞նչ օգուտ երկար ապրե-
լէն, երբոր առաքինութիւն պիտի չվաստը-
կիս որ արքայութիւն երթաս ուրախանաս :

10. Որչափ որ յայտնի է թէ լեզունիս
Ադամայ լեզուն է, այնչափ աւելի ստոյգ
է թէ խօսածնիս Ադամայ խօսքերը չեն * :

11. Մեծ հաւատք ունեցողներուն մեծ
ու դժուար բաներ կանսպարէ Աստուած.
բայց երբոր մեծ նեղութիւններու մէջ կիյ-
նան, մեծ պաշտպանութիւն ալ կրնէ անոնց :

12. Աբրահամ որչափ իրեն հիւր դար՝
կրնգունէր, անոր համար զԱստուած ալ
ընգունեցաւ : Ով որ ամէն աղբըտին ողոր-
մութիւն կրնէ, երբոր Աստուած ալ գաղ-
տուկ գայ չկարծած ատենը զինքը դատե-
լու, Աստուծոյ ալ սէր ցուցնելովն ինքը
զԱստուած կըստիպէ որ դատելու տեղ ո-
ղորմի :

13. Չարերը երբոր Աստուծմէ կրկուր-
նան՝ Սողոմոնացոյ պէս արդարներուն ետեւէն

* Վասն զի Ադամ միշտ մեղքին գեղաւթեանը
լեայ իշխօսէր ու իռւար :

իցնան որ մնասեն, բայց դուռը չեն գտներ, անոնց յաղթելու գիւրին ճամբայ մը չեն գտներ, ու ետքն ալ սաստիկ կըսպառժուին Աստուծոյ :

Չէ թէ միայն չար չըլլալու է, հապա բարի ըլլալէն ետքն ալ չարերուն մէջէն հեռանալու է որ չարութենէն ու գալու սպառժէն կարենանք ազատիլ :

14. Միայն Աբրահամն է արդեօք որ իր տղան խիստ սիրելուն համար Աստուծոյ ընծայեց : Աս տարակոյս մըն է : Բայց ողբալի ճշմարտութիւն մը աս է որ շատը զաւկընին չարաչար սիրելով սատանային կընծայեն, աղէկ չկրթելով, բռնի աշխարհքի հետ կասկելով ու չար օրինակներով :

15. Ճամբորդը ճամբայ կընէ՝ քաղաքը հասնելու համար, սուրբերն ալ կասկրին՝ արքայութիւն հասնելու համար : Թէպէտ Աստուած Աբրահամու բոլոր Բանանու երկիրը տալ խոստացաւ, բայց ինքն իր կողմանէ գերեզման մը միայն գնեց հոն. գիտնալով որ մարմնոյն միայն է ան խոստմունքը :

16. Երբոր մէկուն ջրհորը գոցեն, ջուր ուսկից խմէ : Իսահակայ ջրհորները գոցեցին, բայց ջուրը չկրցան սակսեցընել. վասն զի աշխատանքէ չէր փախչեր, միշտ նոր ջրհոր կըբանար : Ով որ կուզէ Այ շնորհքին մէջ միշտ ապրիլ, թէ որ սատանան իրեն մեղքընէլ տալով շնորհքն արգիլէ, պէտք է միշտ աշխատի ու մեղքերը դուրս ընէ որ միշտ նոր շնորհք ընդունի :

17. Եսաւ է չարագործ մարդն որ անցա-

ւոր զուարճութեան համար՝ արքայութեան փառքը կարհամարհէ, ու ետքը իր խելքովն ըրած բաներուն վրայ կը պարծի, կարծելով թէ հպարտութեամբ խոնարհին պիտի յաղթէ. բայց վերջը ինքիւրեն խաղք եղած՝ խոնարհին փառքին կը նախանձի :

18. Յակոբայ Աստուած մեծամեծ խոստմունքներ ըրաւ ու Եսաւէն ալ մեծ ըլլաւ ըսաւ. բայց Յակոբ Եսաւէն շատ տկար կը տեսնէր զինքը : Աստուած սանդուխով իմացուց իրեն՝ նաև ուրիշներուն, որ Աստուծոյ ծառաները թէ և անարգութիւն մարդկանց առջև, բայց ինքը կիջնայ՝ անոնց հետ կը բնակի :

Աստուած Յակոբայ իշխանութիւն ու փառք խոստացաւ, Յակոբ գացեր Լաբանու ծառայութեան մէջ կաշխատի : Ով որ կուզէ Աստուծոյ փառաւորութիւլ, պիտի աշխատի անարգութի՝ ուրիշներուն ծառայէ :

19. Սատանան մահուան ատեն մարդուն կուգայ կամբաստանէ թէ իմ բաներս գործածեցիր ու վայելեցիր, և հիմա իմ գործքերս քու քովդ է : Երանի՛ ան մարդուն որ կարենայ Յակոբայ պէս ըսել սատանային. «Նայէ, թէ որ քովս քու բանդ գտնաս՝ առն» :

20. Եսաւ թուր էր սրուած. անիրաւ հը պարտ. Յակոբ ջուր էր յատակ տարած ուած, արդար խոնարհ. Եսաւ զարկաւ ջրին մէջն ու փախիւրէլով հպարտացաւ որ ուղածին պէս կըշարժի ջրին մէջ, բայց անոր չկրցաւ փնտել, ինքն ժանգոտեցաւ : Իսկ Յակոբ գետնին հաւասար առջևը խոնարհելով արևուն

զօրութեամբ ինչուան երկինք բարձրացաւ :
Ուր որ պարաքերնիս է խոնարհիլ, վայ թէ
որ չխոնարհինք . բայց հազար անգամ երանի՝
թէ որ իրաւունքնիս թողունք ու անիրաւին
առջև խոնարհինք :

21. Յակոբ աղէկ տղան սիրեց և ուրիշնե-
րուն առջև գգուեց . անոր համար ինքն ալ
ցաւեցաւ՝ տղան ալ : Աստուած աղէկ մարդը
կըսիրէ ու նեղութեան մէջ կաշխատեցնէ .
անոր համար ինքն ալ կուրախանայ մարդն
ալ : Ծառին աղէկ պտուղը թէպէտ կըսիրեն
մարդիկ , բայց կը թողուն որ արևուն մէջ ե-
փի ու հասնի :

22. Յովսէփ գերի ծախուեցաւ , քնողնե-
րուն չամբաստանեց եղբարցը վրայ . Յով-
սէփ թագաւոր եղաւ , վրէժ չխնդրեց անոնց-
մէ : Աստուած է ամէն բան առաջ տանողը,
ո՞վ չհաւտար . Աստուծոյ ըրածին վրայ ո՞վ
կըտժգոհայ : Բայց ամէնքը կըտժգոհան ի-
րենց գլխուն եկած նեղութիւններուն վրայ :

23. Ո՛րչափ մարդիկ Աստուծոյ կը պատ-
ժուին՝ Ա՜յ ուղածն ընելնուն համար . վասն-
զի իրենք Աստուծոյ գէմ ընելու մտքով կը-
նեն : Յովսէփայ եղբարքն իրեն վրայ նա-
խանձեր էին . Ա՜ծ իրենց խմացուց որ փուռ
տեղը չնախանձին . վասն զի ինքն անանկ
կարգաւորեր է որ ամէնքն անոր երկրպա-
գութի պիտի ընեն : Մտքով չհաւնեցան աս
բանիս , բայց գործքով տեղն ի տեղը կատա-
րեցին Աստուծոյ ուղածը :

24. Մեղաւոր մը իր մեղքերէն որչափ ա-
ւելի ետ կենայ , Աստուած ալ այնչափ աւե-

լի զինքը տանջել կըսկսի . բայց ետքը յանկարծ կըմխիթարէ . վասն զի ան ատենի տանջանքովը կիմանայ մարդ առջի մեղքերուն մեծութիւնը . և զինքը տանջելուն համար ինքն ալ կըսկսի զԱճ սիրել : Յովսէփայ եղբարքն երբոր իրեն ոտքը դիմեցին , ինքն ալ ան ատեն սկսաւ զիրենք փորձել՝ նեղը խոթել . և քանի որ նոր վիշտ կըհասցընէր իրենց , այնչափ աւելի կըճանչնային . յանցանքնուն մեծութիւնն ու կըզղջային : Բայց քիչ ատենէն զինքը բոլորովին յայտնեց ու զանոնք մխիթարեց :

25 . Յակոբ թէ որ զՅովսէփ չկորսունցընէր ու չցաւէր , ետքն ալ չէր գտներ ու չէր ուրախանար . վիշտը՝ միայն կորսեցընելուն համար էր , իսկ ուրախութիւնը՝ աղուն հետ շատ բարիքներ ալ գտնալուն համար :

Աստուած զՅովսէփն առաւ Յակոբայ ձեռքէն , գործածեց , ու ետքը առատ շահով նորէն իրեն դարձուց : Աճ ինչ հանգըստութենէ որ կըզրկէ զմարդ , ան հանգստութիւնը շահովը մէկտեղ ետ կըդարձընէ :

26 . Սովի համար Եգիպտոս պէտք չէ երթալ . առջի բերանը կըհանգչեցընէ , բայց ետքը կընախանձի ու կըչարչարէ : Ով որ նեղութե մէջ աշխարհքիս հանգիստը կըխրնտուէ , ետքն ալ մեծ նեղութիւններու մէջ կիյնայ :

27 . Փարաւոն հրէից տղաքը ջնջել ուզած ատենն որ չըլլայ թէ իրմէ ապստամբին , իր պալատին մէջ կըմեծցընէր ան տղան , որ ատենով բոլոր հրեաները պիտի ապստամբեցընէր , և զինքն ու իր զօրքը պիտի ջնջէր : Այ

դէմ կռուիլ ուղողին շինել կուտայ Աստուած ան գործիքներն՝ որ ինքն անոր դէմ պիտի բանեցնէ :

28 . Ո՞ր լսուած է որ խռիւներու մէջ կրակ վառի ու չայրէ . բայց Աստուծոյ կամքովը մորենին կըբռնկի ու չայրիր : Այս ապաւինած մարդիկ ինչ փորձութիւններու մէջ ալ իյնան՝ չեն այրիր , հապա կըյաղթեն՝ թէպէտ տկար ու խեղճ ալ ըլլան :

29 . Ա՛ճ որչափ որ իր գթութեան գիրկը բացաւ Փարաւոնին , անիկայ այնչափ զգուշացաւ որ չիյնայ մէջը . անոր համար արդարութե՛ վճին մէջ ինկաւ կորսուեցաւ : Անզեղջ մեղաւորը չէ թէ Աստուծոյ գթութե՛րը կըյաղթէ , հապա ինքն Աստուծոյ արդարութե՛նէն կըյաղթուի :

30 . Ինչո՞ւ համար խստացած մեղաւորը մեծամեծ հրաշքներով ալ դարձի չգար : Թէ որ Աստուած չյայտնէր , ինչպէս կրնայինք իմանալ : Ասան զի չարագործներուն հոգւոյն աչքը խաւարած է , չեն տեսներ . պէտք է նախ ճրագ վառեն , շնորհք խնդրեն : Փարաւոնին սիրալը շօշափելի մութ սրտած էր , ինչ և իցէ մեծ ջահերու կըյաղթէր : Առջեւութը պատիժները չարագործներուն համար էին , իններորդը խստասրտին . անկէ ետեւ ալ մահ է եկածը :

31 . Ի՛նչացիք Եգիպտոսէն ազատեցան՝ դառնը բաղարջով ուտելով . մէնք սատանային բռնութենէն ազատեցանք՝ ճմարիտ դառնը զԲրիստոս ճաշակելով : Բայց անոնք ամէնքն ալ դառնը կերածնուն պէս՝ ելան

փախան Եգիպտոսէն . հիմա որչափ մարդիկ
գառնը կը ճաշակեն , բայց Եգիպտոսէն փա-
րաւոնին հետ կելլեն . այսինքն հպարտու-
թեամբ իրենք իրենց հաւնելով , անոր հա-
մար կը նկղմին :

Թէ որ մեծամեծ հրաշքներ պէտք եղան
Իսրայէլացւոց Եգիպտոսէն խալըսելու հա-
մար , հապա որչափ աւելի հրաշքի կարօտ է
մէկ հոգի մը սատանային ձեռքէն ելլելու
համար : Աս լսելով թէ որ մէկը յուսահատի
իր փրկութենէն , ես աս ըսելով կը վստահիմ
անտարակոյս փրկուելու : Թէ որ Աստուած
հին օրինաց ատենն որ ամէն բան արդարու
թեամբ կը դատէր՝ Իսրայէլացւոց արցուն-
քովն ստիպուեցաւ հրաշք ընելու , հիմա որ
ամէն բան ողորմութեամբ կը դատէ , որչափ
գիւրին է քանի մը կաթիլ արցունքով մեծա-
մեծ հրաշքներ Աստուծոյ ընել տալու :

32 . Անիրաւ մարդն ամէն բանէն աւելի
պէտք է վախնայ տկար ու խեղճ մարդէն :
Եգիպտացիք Իսրայէլացւոց անիրաւութե-
րին . բայց ըրած զրկումնին վճարելէն ետե՛
տեղն՝ ի տեղ պատիժն ալ առին :

33 . Մանանայէն համ չառնող Իսրայէ-
լացիք՝ մանանային ինկած տեղուանքն իրենք
ալ ինկան մնացին , ու Աւետեաց երկրէն
զրկուեցան : Հաղորդութենէն համ չառնող
քրիստոնեայք ինչպէս որ սատանային բնա-
կարանին մէջ կը նդունին հաղորդութիւն¹ , ի-
րենք ալ սատանային ձեռքը պիտի մատնուին :

1 . Այսին զի անդէշը մեղաւորին սիրտը Դժոխք է :

34. Մարգիկ զԱստուած սիրելու համար եղեր են: Երբոր զաշխարհ սիրելով Աստուծ մէ պաղած կըլան, Աստուած իր սիրոյն կրակն անոնց սրտին դպցընելուն պէս կար ծեն թէ պիտի այրին: Աս ճշմարտութիւնը ճանչցողը թէ չէ Խորագւոց պէս կըսէ թէ « Չխօսի մեզի հետ Աստուած », հապա մէ կէն իր սիրան աշխարհքէս կըբաժնէ՝ Աստուծոյ սիրոյն մէջ կըձգէ կըբռնկցընէ:

35. Կարծեն մարգիկ որ իրենց խիստ մօտ ազգականը ծնողքն են, բայց կըսխալին. անոնք մարմնոյ ծնողքն են. իսկ հոգւոյն՝ Աստուած: Ղևտացիք իրենց հոգւոյն ազգակա նին հրամանովը մարմնոյ ազգականներուն չխնայեցին: Ո՛րչափ մարգիկ իրենց տղաքը չտրամեցընելու համար թող կուտան որ Աստուծոյ գէմ ուղածնին ընեն, ու ասով զԱստուած կըտրամեցընեն:

Երբոր մարգ մեղքերով Աստուծոյ պատուիրանքին տախտակները գետին կըզարնէ կըկոտրէ, ետքը թէ որ խեղքը գլուխը գայ՝ նորէն գրել ուզէ, Ա՞ծ կըհաճի. բայց ան ատեն Աստուած կուզէ որ աշխատի՝ տախտակներն ինքը շինէ. այսինքն աղէկ մը ապաշխարէ ըրածին վրայ:

36. Թէ որՆաբադ ու Աբիուդ բուրվառին կրակը գրսէն առնելով՝ Աստուծոյ կրակէն այրեցան, որ միայն օրինակն էր Քրիստոսի սիրոյն, հիմա ո՛րչափ աւելի թէ որ ուրիշ սիրով Քրիստոսի մօտենանք: Քրիստոսի սէրը զմեզ պիտի այրէ ու դատապարտէ:

37. Ի՞նչ մեծ անխեղքութիւն է Խորայէ.

լացւոց ըրածը . Աստուած երկնքէն անոնց
ամէն տեսակ համ ունեցող կերակուր կը
խրկէ , ու անոնք միսի կը կարօտին ու կը արարն .
Ջան : Բայց ա՛լ մեծ է մեր ըրածը . Աստուած
ինք զինքը մեզի կուտայ որ ճաշակենք ու
յաւիտեան իրեն հետ ապրինք , բայց մենք
համ չենք առներ՝ աշխարհքիս սիրով կա-
պուած ըլլալն ուս համար : Ըրածնիս թէ չենք
ճանչնար , գէթ օրինակովն զգաստանանք :

38 . Միշտ շատին պէտք է հետեւիլ : Լրտես-
ները տասուերկուք էին . Իսրայէլացիք քա-
նիին հետեւեցան : Տասը շատ չէ՞ երկուքէն :
Ահա աս թիւերուն սխալ երևնալովը՝ ին-
չուան հիմա շատը Իսրայէլացոց հետ կը մոլ-
բին : Ասան զի անոնք՝ միայն տասն էին . իսկ
մէկալ երկուքին հետ Ա՛ժ ալ կը վկայէր ,
չէ՞ թէ Աստուած բազմութեան , հապա
բազմութիւնն Աստուծոյ ըսածին պէտք է
հետեւի :

Մեծ պաշտօններու հասնելու փափաք
պէտք է ունենալ . առանց փափաքի չհաս-
նուիր : Կորիս փափաքեցաւ քահանայ ըլլա-
լու , պատժուեցաւ : Ամէն մարդ ալ կուզէ
փրկուիլ , բայց դժոխք կերթայ : Ասան զի
փափաքիլը գործքով պէտք է ընել , չէ՞ թէ
խօսքով :

39 . Մովսէս տարակուսած չէր գիտեր
ջուր ուսկից գանայ . մաքէն չանցաւ թէ ա-
պառաժ քարն ալ , երբոր Աստուած ուզէ՝
իրեն ջուր կընայ տալ : Անպիտան մարդն
ալ երբոր կամօքն Աստուծոյ աշխատի , խե-
լացի ու նք մարդիկներէն աւելի օգտակար

կըլլայ աշխարհքիս : Աս բանիս վրայ տարակուսիլը մեզի իրաւունք կերենայ , բայց Մովսէսի վրայ պատժոյ արժանի յանցանք սեպուեցաւ :

Քանի որ հին օձէն՝ այսինքն սատանայէն վիրաւորուինք՝ մեր խաչէն փախչելուն տըրտընջալուն պատիժ , պէտք է Քրիստոսի խաչելութեանը նայինք որ բժշկուինք :

40 • Բաղաամայ շահասիրութիւնն իրեն շուտ մեռնելու պատճառ եղաւ , Իսրայէլացոց ալ շատ չարիք հասուց • բայց Փենեհէս Աստուծոյ բարկութիւն իջեցուց : Ով որ Աստուծոյ ծառայութեան մէջ շահու համար կաշխատի , ո՛ւր էր թէ միայն իրեն վնասէր : Բայց աս է փափաքելին , որ Բաղաամ եղած տեղը՝ Փենեհէս ալ գտնուի : Վայ ան ազգին որուն մէջը Բաղաամներ կրծադէլին :

Մովսէս սքանչելի է , չէ թէ Աստուծմէ պատիւ առնելուն համար , հապա նեղութիւններու համբերող՝ անոյջ՝ հեզ՝ նախանձաւոր և հաւատարիմ ըլլալուն համար : Ուստի անոնք միայն պէտք է ուրախանան , որոնք որ կարողութիւն ունին աս բաները ձեռք ձգելու • վասն զի իրենք ալ իրենց վիճակին մէջ կրնան ըլլալ սքանչելի :

41 • Քահանաներուն ձայնովը Երեքով կործանեցաւ • քահանաներուն ձայնով մարդկանց սրտին մէջ սատանային աները կրկործանին : Երեքովին ամէն բանը նզովեցին • սատանայինը առաջուց նզոված է :

Վայ ան մարդուն որ սատանային նզոված խորհուրդին կը հաւնի ու գաղտուկ սրտին

մէջ կըթաղէ ու կըսահէ . թէպէտ դըր-
սուանց չիմացուիր , բայց օր մը Աճ ամե-
նուն առջև պիտի յայտնէ , ու զինքը Աբարին
պէս տնով տեղով՝ այսինքն հոգւով և մար-
մնով կրակի պիտի մատնէ ու տանջանքները
վրան լեռան պէս պիտի դիզէ :

42 . Աճ արևն ստեղծեց՝ ու ըսաւ . « Ան-
դադար պարտէ » . Յետուն ո՞վ է որ կարգիլէ :
Բայց անդգայ արարածը ինչպէս առաջ Աս-
տուծոյ , ասանկ ալ հիմա Յետուայ հնազան-
դեցաւ : Ամչնան ան մարդիկն որ իրենց սո-
վորութիւնը պատճառ բերելով՝ մեծերուն
հրամանին չեն հնազանդիր :

43 . Քառսուն տարի աշխատելով հաղիւ
մտան Խորայէլացիք Աւետեաց երկիրը . բայց
երկրին փր ըլլալու համար շատ պատերազմ-
ներ ընել պէտք եղաւ : Մեղաւորը շատ զղջ-
ջումով Աստուծոյ գիրկը կըմտնէ . բայց հոն
հաստատ մնալու համար շատ փորձութիւններ
պիտի քաշէ ու շատ կռիւններ պիտի ընէ :

44 . Աւովգայ երկու ձեռքով յաջող ըլլալն
ինչօգուտ ունէր : Սատանան իր ուժին վըս-
տահացած է . թէ ուժով դէմ չես դներ,
խաբելով պէտք է յաղթես : Թէ նա աջով
բարև կուտայ , դու ձախդ գաղտուկ բանե-
ցուր . թէ որ յաջողութեամբ բարև տայ՝
հպարտացնելու համար , խոնարհութեամբ
թուրը սիրտը պէտք է խոթես . ձախորդու-
թեամբ թէ տժգոհալ ստիպէ , վստահու-
թեամբ դէմն առնելով պէտք է յաղթես :

45 . Դեբորա մարգարէացաւ՝ սիրտ օր-
ւաւ . Բարակ զօրքով քաջութիւններ ըրաւ ,

Յայել յաղթութիւնը լմնցուց : Մէկ հոգի յաղթեց , իրեք հոգի փառք կուտան Այ : Թէ Այ փառացն համար մէկը կաշխատի , ինչով խմանամ , թէ որ իր աշխատանաց վարձքն ուրիշն առնէ ու ինքն ուրախանայ :

46 . Երեսունուերկու հազարէն իրեք հարիւր հոգի մնացին Գեդէոնին քովը . վասն զի ընտրեալքը քիչ են : Շատերը գէշ ըլլալնուն ցրուեցան . բայց ան քիչն ալ մինակ մնացին , խելքը կը ցուցնէր թէ իրենք ալ ետ քաշուին պատերազմէն : Ովոր աշխարհքիս մէջ Աստուծով չգործեր , ասանկ կըմտածէ . բայց անոնց հետ Աստուած կար՝ ամենուն յաղթող :

47 . Թէ որ արեւը կըսիրես , արևուն շատ մի նայիր որ իր լոյսը վայելես : Աբիմէլէքը փառք կըսիրէր , ափսոս իրեն որ անգաղար փառքին կընայէր , կուրցաւ չարաչար . եղբայրներն որ իրեն փառք պիտի ըլլային՝ թըշնամի կարծեց , սպաննեց . անոր համար աւարդ մահուամբ չարաչար կորսուեցաւ :

48 . Ուխտ ընէն Աստուծոյ փառացը և մեր օգտին համար է . ուխտը կատարելու ատեն ո՞վ չուրախանար . Յեփթայէ տրտմեցաւ ու ցաւեցաւ : Վասն զի Աստուած խելք տուեր է որ մտածենք ու գործենք . թէ որ մէկն առանց մտածելու ուխտ կընէ , ետքը կատարելու ատեն որ կըմտածէ՝ պէտք է որ ցաւի . չէ թէ ուխտ ընելը գէշ ըլլալուն համար , հապա ինքն Աստուծոյ գրած կարգը չպահելով՝ առանց մտածելու գործելուն համար :

49 . Ո՛րչափ մարդիկ մինակ ըլլալով առիւծէն տկար գազաններէն ալ կըյաղթուին : Երանի անոնց որ Սամփսոնին պէս Աստուծոյ ապաւինած՝ առիւծները կըպատուեն : Որչափ որ մեծ փորձութիւններու յաղթենք , այնչափ աւելի անուշութիւն անոնցմէ կըքաղենք : Թէ որ առիւծին տեսքը նայիս , կըթուլնաս կըյաղթուիս . իսկ թէ որ Աստուծոյ ապաւինիս , կըյաղթես ու կըյազիս :

50 . Ամենեւին խառնակ ճամբաներ երթալ պէտք չէ . կամ թէ որ գացեր է մէկը , նորէն պէտք է ետ դառնայ որ չկորսուի : Սամփսոնին հետ շատը կերթան աշխարհք սիրելով կըկուրնան , կըկապուին , խաղալիք կըլնան սատանայի . բայց ո՛ւր էր թէ նորէն դառնային Սամփսոնին հետ ճանչնալով իրենց խեղճութիւնն ու յաղթէին աշխարհքին՝ սատանային և իրենց մարմնոյն ալ մէկ տեղ :

51 . Ով որ ճշմարիտ Աստուծոյ կապաւնի , Աստուած միշտ անոր հետ կըբնակի ու յաւիտեան զան մարդը կըմխիթարէ : Միքան իր աստուածը կորսնցուց , մխիթարութենէն զրկուեցաւ : Ո՛րչափ մարդիկ աշխարհքիս մէջ իրենց մէկ յօժարութիւնն պաշտելով կարծեն թէ անով միշտ հանգիստ պիտի ըլնան . բայց քիչ ատենէն ուզեն չուղեն կըզրկուին ան անկարգ յօժարութենէն ու բոլորովին թշուառութեան մէջ կիյնան :

52 . Շատ մարդիկ աշխարհքիս փառք պատիւը թողուլ հեռանալ կուզեն . բայց

կարծելով թէ Աստուած զիրենք կարգիլէ, կրմնան ու ետքը չարաչար կըկորսուին: Հռութ և Որփա ուղեցին իրենց հայրենիքէն ելլել գալ Իսրայէլացւոց մէջ քնակիլ. բայց Որփան ետ դարձաւ. իսկ Հռութն եկաւ՝ Յիսուսի նախնեաց կարգն անցաւ: Յայտնի է պատճառը. Որփան բերնով ուղեց, Հռութը սրտով:

§3. Ի՞նչ օգուտ ծնողաց իրենց բարի ըլլալը՝ երբոր զաւակնին չեն կրթուած՝ բարի չեն: Աւաղքեզ Հեղի քահանայապետ, որ աղոցդ համար դու ալ պատժոյ տակ ինչ կար:

§4. Աստուած սուրբ հոգի է, աղտոտ հոգւոյ մէջ չքնակիր: Իսրայէլացիք չարութեամբ լցուած՝ Աստուծոյ տապանակը հետերնին կըստրտոցընեն որ ուղածնին առաջ տանին: Ի՞նչ օգուտ կրնէ տապանակը երբ որ տապանակին տէրը հետերնին չէ, որ տապանակին ալ իրենց ալ պաշտպանէ. մանաւանդ թէ ան ատեն Աստուած աւելի զիրենք կըսպառփէ որ իր տապանակն ալ ձեռքերնէն առնէ. հապա ի՞նչ մեծ պիտի ըլլայ անարժան հաղորդութիւններուն պատիժն որ Աստուծոյ սուրբ հոգին կառնեն իրենց չար հոգւոյն հետ կուղեն միացընել:

§5. Աշխարհքիս մէջ ո՞ր մարդն է որ ամէն բանի մէջ իր ուղածը կարենայ առաջ տանիլ, և ամէն տեսակ մարդկանց դիւրաւ խօսք հասկընէ: Ահեղ սասակութիւն ունեցողն է: Եւ ի՞նչպէս կըլլայ աս բանիս մէջ աղէկ կրթութիւն: Մովսէսին հարցու որ աղէկ

աս բանիս մէջ Աստուած զինքը կրթեր էր , ու ամէնքը կրպատկառէին իր լուսաւոր դէմքէն ու ահաւոր կերպէն . բայց իր հեղու թեամբն ինքը չգիտցող կրձեանայ . և Աստուած կրվկայէ թէ հեզ էր Մովսէս : Ուրեմն ահա քեզի ճամբան : Եւ ո՞վ չգիտեր թէ ինքիբեհնուն ահեղութի ունեցող մարդիկ ատելի են , չէ թէ պատկառելի , սիրելի :

56 . Թշնամիէն պէտք է վախնալ՝ թէ ազգականէն : Ամէն մարդ թշնամիէն կրվախէ ու կրղգուշանայ . բայց ով որ կուզէ Յոբայ առաքինութիւնն ունենալ , թշնամիէն պէտք է զգուշանայ միայն . իսկ ազգականէն և զգուշանայ և վախնայ : Թշնամին զՅոբ կրչարչարէր , մեռցնել կուզէր . իսկ իր կինն իրեն զԱստուած հայհոյել կըստիպէր : Ո՛րչափ մարդիկ թշնամիի ձեռքէ մարմնով մեռնելէն կրզգուշանան կազատին , ու ազգականի ձեռքով դժոխքը կրթաղուին հոգւով և մարմնով :

57 . Սաւուղը Աստուած ընտրեց , Աստուած անարդեց : Չգիտցողին զարմանալի կերևնայ . բայց զամէնքն ալ իրենց պաշտօնին մէջ Աստուած կրգնէ , մէկը յայտնի կանչելով՝ մէկալը ծածուկ . ամէնքն ալ կրընան գէշ ըլլալ կամ աղէկ , ինչպէս որ իրենք կուզեն :

58 . Յովնաթան մեծամեծ յաղթութիւններ ըրաւ , բայց անհոգութեամբ կտոր մըն ալ մեղք կերաւ . ո՞վ կարծէր թէ այնչափ կտրծութիւնները մոռցուին ու մեռնելու դատապարտուի : Բարի ծառայք Աստու-

ծոյ, թէ որ մէկ պզտի աշխարհային յօժարութիւննիդ կատարէք, բարի գործքերնիդ մոռցէք՝ մեռնելու պատրաստուեցէք :

59. Իսրայելի բանակը Սաւուղ թագաւորին հետ զարհուրած՝ Գողիաթին ուժէն կը վախեն. և ո՞վ ըլլայ չվախեր : Մէկ տղայ մը Աստուծոյ ապաւինած՝ քար մը նետեց, անյաղթ թշնամին սպաննեց : Սատանան խիստ ուժով է, մենք ի՞նչպէս յաղթենք. Աստուծոյ ապաւինինք, քարով մը զինքը խաղք կընենք :

60. Նախանձը կրակ է՝ կայրէ, ո՞վ չգիտեր : Թէ որ կրակին բարկանաս ու աւելի բռնկցընես, ինքն արդէն կայրի, աւելի դու կը տանջուիս : Սաւուղ Դաւիթ նախանձող թշնամի, Դաւիթ անոր կը կըսկծայ և միշտ բարին կը կամի. ահա ասանկ երկուքն ալ իրենց սրտին հատուցումն առին : Վասն զի նախանձողին բարիք ուզողը կրակին վրայ ջուր կը լեցընէ : Նախանձողը այրածներուն մնասը պիտի հատուցանէ. ուրիշի բարին ուզողը իր վաստը կ'ածն անոր կրակէն ազատ կըսլահէ :

61. Դաւիթ իր թշնամիներուն կը յաղթէ, աւարը պատերազմի չգացողներուն ալ կը բաժնէ. վասն զի անոնք ալ պատերազմելու փափաք ունէին : Դաւիթ իր զօրացն ասօրէնքը դրաւ. ետքը Քրիստոս ալ իր զօրացն աս ապսպրեց՝ սատանային գէմ պատերազմընողներուն :

62. Մարդ աւելի պէտք է ջանայ որ չնորհքը չկորսնցընէ քան խեղքը : Շնորհքին

խրատովը Սաւուղ կախարդները ջնջեց . ետքը խեւքին հետեւելով գնաց կախարդ փրն . առեց որ Աստուծոյ կամքն իմանայ : Հնորհքով առաջ Աստուծոյ սիրելի եղաւ Սաւուղ , ետքը խեւքով ատելի : Խեւքը յուսահատութիւն կրբերէ , շնորհքը զղջում :

63 . Անիւր դարձած ատեն վրան անշարժ ո՞վ կրնայ նստիլ : Հիմա ի՞նչ պատասխանեմ : Խեւք ունեցողը : — Գլուխը տաքցած ատեն ո՞վ կրնայ առաքինութիւն գործել : Աստուծոյ շնորհքին մէջ եղողը : Թէ որ աս բաներս դժուար կերեւան , մէկին վկայ ըլլայ կառք հնարողը , մէկալին Դաւիթ՝ որ պատերազմին տաքցած ատենը ծարաւն անցընելու տեղ ջուրն Աստուծոյ նուիրեց :

64 . Աստուծոյ առջև կաքաւելը լաւ է , թէ սատանային : Ամէն մարդ սատանային գիմացը կրկաքաւէ ու չարհամարհուիր . և թէ որ մէկը Դաւթի հետ ոաստիկ ջերմեռանդութիւն մը ցուցընէ , ամէնքը Մեղքողի հետ ծաղր ընել կըսկսին : Թէ որ ամենուն ըրածին հաւտանք , վերջի դատատանին ամենուն առջև պիտի ծաղր ըլլանք : Բայց չէ թէ ընողներուն , հասպաքննողներուն պէտք է հաւտանք : Քննողն Աստուած է , իր առջև կաքաւողն իրեն կընտրէ :

65 . Մարդս անվնաս չկրնար քալել առ իրեք տեղս . ցոօգուն մէջէն , ջրին երեսը , և կրակին մէջ : Արդարը ոչ երբէք կըմեղանչէ . բայց աս իրեք տեղին մէջ քալելէն շատ պէտք է զգուշանայ . մեղքերուն կրակին մէջ , յանձնադատութեան օգուն մէջ , և հանգը .

տութեան ջրին մէջ : Դաւիթ կրակէն կըզգու-
շանար , օգուն մէջ չէր ստորտեր , բայց ջրին
մէջ մտաւ ու ընկզմեցաւ : Կրակին մէջ սը-
տըտողը շատ գոռար է որ ըռնանայ . օ-
գուն մէջ ստորաիլ ուզողը կիյնայ՝ կըջախ-
ջախի . բայց ջրին մէջ իյնողը որչափ շուտ
ելէ , այնչափ աղէկ կըբժշկուի :

66 . Որչափ մէկը սաստիկ հալածուի
մարդիկներէն , այնչափ Աստուծոյ կըմօտե-
նայ : Դաւիթ քանի որ կըհալածուէր՝ Աս-
տուծոյ սիրելի էր . գաղթեցաւ հալածուե-
լէն , սկսաւ պաղիլ Աստուծոյ սիրոյն : Բայց
իրեն առջի բարի գործքերուն համար Աս-
տուած նորէն իր աղուն ձեռքով սաստիկ
զինքը հալածեց ու առջի սիրոյն մէջ հաս-
տատեց :

67 . Աւազանին որ կողմէն որ ծակ բա-
նաս , բոլոր ջուրը դէս 'ի հոն կըվազէ : Ա-
ռաջնորդն ինչ ճամբայ որ ցուցնէ , ժողո-
վուրդն ան ճամբէն կերթայ . Դաւիթի օրի-
նակը ասանկ մեղի կըսորվեցնէ :

68 . Տանաւորը թէ որ դրան տեղ պատու-
հանէն կըմանէ , ինքզինքը գողի տեղ դատա-
ւորի կըմատնէ : Ագոնիան անգրանիկ էր ,
իրաւունք ունէր թագաւորութեան . բայց
կասկածելով ուզեց որ անիրաւ ճամբով
ձեռք ձգէ , չկրցաւ , չխրատուեցաւ . թա-
գաւորութենէն արդէն զրկուած , կեանքէն
ալ զրկուեցաւ : Որ բանին որ արդարու-
թեամբ չես հասնիր , ալ լաւ է որ համբե-
րութեամբ կենաս , քան թէ ծուռ ճամբով
մէկ փոսէն մէկալ փոսն իյնաս :

69. Թէ որ շուքին տեսքին կըզմայլիս, հապա թէ զինքը տեսնես՝ ի՞նչպէս պիտի ապշիս: Սողոմոնի պատարագը՝ հաղորդու թեան շուքն էր. տաճարը մեր եկեղեցւոյն օրինակն էր: Աստուած արեւ ծագեցաւ, շուքը կորսուեցաւ. բուն տաճարը մեր առջնն երևցաւ: Հրեշտակներ երկնքէն մեր տաճարն ու պատարագը տեսնել կըփափաքին, մենք, աւա՛ղ, կըցաւինք որ անոր շուքին կարօտ մնացինք. աս ի՞նչ անխելքութիւն:

Սաբայ թագուհին որ Սողոմոնի ծառաներուն երանի տուաւ, թէ որ հիմա դար զՔրիստոս տեսնելու, Քրիստոսի ծառաներուն վայ կուտար, զարմանալով Քրիստոսի իմաստութեանն ու գրած կարգերուն վրայ: Իմաստուններն աւոր պատճառը գիտեն, ագէտները պէտք չէ որ գիտնան: Վասն զի ով որ քիչ մը խելք ունի՝ մէկէն կ'իմանայ թէ Քրիստոսի կանոններովը կարգի չեկողինքանի վայ պիտի ըլլայ. ագէտները թողնախ սորվին թէ զՍողոմոն Քրիստոսին բաղդատել կըլլայ:

70. Արքայութե՛ն աղուորութեանը խելք չհասնիր. բայց դռները ծածուկ տեղուանք բացուած են: Ես կըյայանեմ, ուզողը թող երթայ: Յոբայ աղբիւսին մէջէն արքայութեան դուռ բաց կայ. Սողոմոնին պաշտօնը մ'երթար, ան կողմը սլատ հիւսած կայ:

Ռոբովամ ո՛րչափ տղայամիտ է եղեր. մեր ամենուս առջև ծիծաղ եղած է: Բայց Ռոբովամ ի՞նչ պիտի չընէր՝ թէ որ մեր ըրածը

լսէր : Աստուած մեզի կըսէ, ճշմարտութիւնը կըբարոյէ, խիղճերնիս կըվկայէ . աս ամէն բաները կարհամարհենք ու մեր կիրքերուն կըհետեւինք, և ուրիշը ծիծաղելի կըհամարինք :

71 . Թագաւորութիւնը Աստուած տըւաւ Յերոբոամայ . անոր համար ան ալ զԱստուած թողուց՝ ուրացաւ, որ չըլլայ թէ Աստուած նորէն իրմէն ուղէ տուածը ետ առնէ : Ի՞նչ մեծ անմտութիւն : Բայց թէ որ մեր ըրածը մտածես՝ ի՞նչ պիտի ըսես : Աստուած մեզի տուաւ աս աշխարհքս . ով որ աղէկ բանեցընէ, անոր յաւիտենական բարիքը խոստացաւ տալ : Մենք հիմա զԱստուած գործքով կուրանանք, խոսամունքն ոտքի տակ կառնենք որ չըլլայ թէ երբ մեռնինք զաշխարհք թողունք՝ անոր տեղը նորէն ուրիշ բարիքներ առնենք :

72 . Թէ որ Աստուծմէ սլարգե կըխընդրես, խնդիրքներուդ կատարուելուն ի՞նչ բան յայտնի նշան կըսեպես . ան որ ուզածներդ սկսիս առնել, թէ ան որ ունեցածէդ ալ զրկուիս : Աս հարցմունքս ծիծաղելի կերեւնայ . բայց սրբոց առջև ասիկայ տարակոյս չէ, հապա հասարակ մարդկանց մտքին դէմ ճշմարտութիւն : Եղիա զնաց սարեփթացոյն ապրուստ հոգալու . բայց առջի բերանն անոր մնացած կերակուրն ալ ինքն ուղեց . անիկայ ճանչցաւ թէ Աստուծոյ ծառայ է, չտարակուսեցաւ, տուաւ ունեցածն ալ որ ուտէ : Աստուած նախ մարդուն սէրը կըփորձէ, և սիրոյն չա-

փով պէտք եղածը սիրով կը հատուցանէ :

73. Թշնամւոյն յաղթել ուզողը՝ չափ և զօրաւոր մարդիկ պէտք է ունենայ հետը : Եղիա կուզէր հարիւրաւոր քուրմերուն յաղթել . երբ տեսաւ որ իր հետը կարիճ՝ զինուորներ չկան , զԱստուած հետն առաւ : Տեսնողը զինքը մինակ կը կարծէր . բայց զարհուրած՝ յաղթել անոր չէր կարծեր , վասն զի Աստուծոյ դէմ ուժ կայ որ բաւէ : Ով որ Աստուծոյ կապաւինի , անոր ուժն անբաւ է :

74. Աստուած մարդու ան բանը կուտայ , ինչ որ մարդ Աստուծմէ կը յուսայ : Մարդն Աստուծոյ նման է . բայց երբ որ չարանայ , կարծէ թէ Աստուած ալ իրեն պէս չար է . չարէն ո՛վ բարի կը յուսայ : Աբաաբ չար էր , զղջալու տեղ Աստուծմէ չարիք յուսալով , կուզէր որ Աստուած իրեն չխառնուի . Աստուած ալ կատարեր էր անոր ուղածը . բայց երբոր Աբաաբ ստիպեց Աստուծոյ հարցուց , Աստուած ստել չգիտեր , անոր համար Աստուած ան ալ իմացուց իրեն : Ո՞վ չգիտեր թէ Աստուծոյ երեսէն ինկած մարդը կորսուած է : Ես չատմարդ գիտեմ որ Աստուծմէ աւելի աշխարհք կըսիրեն , ուստի կուզեն որ Աստուած իրենց չխառնուի , աղաքըլան . բայց չեն գիտեր որ Աստուծոյ ձեռքէն ելողը սատանային կը մատնուի , աշխարհքիս մէջ ինքնիշխան մարդ չգտուիր :

75. Զերմեռանդներուն վրայ ծիծաղողին Աստուած ի՞նչ սխալիժ կուտայ : Թէ որ

մինակ է, կըթողու որ զգջումի գայ. իսկ
էթէ շատուոր տեսնէ, յիսուն յիսուն զա-
նանք կըջնջէ :

76. Տղաքը՝ երկու կերպով կըկրթէ Աս-
տուած. թէ որ աղէկ ծնողաց պատահեր
են՝ կօրհնէ ու շնորհքը կաճեցնէ. բայց
թէ երեսի վրայ մնացած՝ չարը բարիէն ըն-
արել չեն սորված, արջի առիւծի բերան
զիրենք կըմասնէ : Ո՛րչափ աղաք երեսի
վրայ մնացած են, որ չար գործքեր ընել
տալով՝ կտոր կտոր կընէ զիրենք սատանան.
Թող մտածեն ծնողքնին թէ Աստուծոյ ի՞նչ
պատասխան տան :

77. Թշնամիներուն մէջը կեցած Եղիսէն՝
աներևոյթ զօրքերը կըպաշտպանեն : Որչափ
փորձուծիւնը զօրաւոր ըլլայ, Աստուծոյ
ապաւինողը կըյաղթէ անոր : Սատանային
զէնքերը քանի՞ տեսակ են : Թէ որ յաղթել
ուզես անոր, առանց զէնքի մը իր զէնքե-
րուն ամէնն ալ կաւրես, թէ որ աչքդ գէպ ի
երկինք դարձնես :

78. Շատ մարդիկ օրոնք իրենք զիրենք
բարեգործ կըսեպեն՝ Աստուծոյ չարիք կըն-
դունին. անոր համար շատն ալ զԱստուած
անիրաւ կըհամարին : Բայց Յէօնն արդեօք
անիրաւեցաւ Աստուծոյ, թէ Աստուած
Յէուին : Ալ լաւ է զԱստուած ճանչնալ,
քան թէ ճանչնալ, ու կէս մը Աստուծոյ
ծառայել՝ կէս մըն ալ իր կամքին :

79. Ով որ կուզէ բան մը չմոռնալ, նշանը
վրան կառնէ՝ աչքին առջև կըստահէ : Իս-
րայէլացոյ տասուերկու ցեղն ալ Յակոբայ

որդիքն էին . ինչո՞ւ տասը ցեղը կռապաշտ
եղան , ու մնացած երկուքը՝ շատ անգամ
աստուածապաշտ : Ասոնց քաղքին մէջ Աս-
տուծոյ տաճարը կար որ անարգելէն կըզ-
գուշանային . մէկալնոնք իբրեւ թէ մինակ
մնացած ուղածնին անվախ կընէին : Ու որ
Քրիստոսի կամ սուրբերուն նշանը քովը
միշտ կըսահէ , անոնց յիշատակովը շատ
չարիքներէ ազատ կըմնայ . թէպէտ իրեն
անօգուտ բան երեւնայ :

80 . Չարը բարիէն՝ կրակը ջրէն նոյնչափ
տարբեր են : Թէ որ ջուրը երկար ատեն
կրակին քով սահէս , կըցնդի կըկորսուի .
ամենեկին չմօտեցընելն է ապահով ճամբայ :
Յովսափատ Աքաաբին հետ բարեկամու-
թիւն ըրաւ , Աքաաբ զգեստներն անոր
սուաւ . Յովսափատ թէ որ առջի բարեգոր-
ծութիւնները չունենար , ան ատեն կայրէր
կըկորսուէր : Չար մարդու հետ ընտանու-
թիւն պէտք չէ ունենալ :

81 . Աստուած կըբարկանայ երկու տեսակ
մարդկանց , մէյմը իր թշնամւոյն՝ մէյմ՝ աւիր
ծառային . բայց իր ծառան կըխրատէ թշնա-
մւոյն ձեռքով . իսկ թշնամին կըսպառօժէ ինքն
իր ձեռքով : Չգիտցողը կարծէ թէ Աս-
տուած իր ծառան քան զթշնամին սաստիկ
կըսպառօժէ . բայց ասով Աստուած մեր վրայ
ունեցած գութը մէզի կըսորվեցընէ : Իր ծա-
ռաներուն քաշած պատիժը՝ պատժողին
կենացը հետ կըլմննայ . բայց քաշած տան-
ջանքներնուն վարձքը՝ Աստուծոյ հետ ան-
վախճան կըմնայ : Գողովկայի ձեռքով զՅու-

դան խրատեց Աստուած , բայց պահեց Յովանն ու անով նորէն զազգը մոխթարեց . իսկ ՂԳոգողիան յաւիտեան տանջանքի մատնեց :

82 . Ամէն մարդու ինչ որ կիյնայ՝ անկէ դուրս բանի պէտք չէ խառնուի : Ողիա թաղաւորը շատ բարեպաշտ էր . կարծեց թէ բարեպաշտ մարդը կրնայ խառնուիլ ամէն բանի , գնաց բուրվառը ձեռք առաւ ու մէկէն բորոտեցաւ :

83 . Շատ բարիք ընող մարդիկ Աստուծմէ պատիժ կրնգունին . Սանասէն չարիք բրաւ ու բարիք ընգունեցաւ : Չարն ալ բարին ալ երբոր իրենց գործքին մէջ անհաստատ կրլւան , բարին իր վարձքը կը կորսուեցընէ , չարն ալ իր պատիժը :

84 . Յովսիա որչափ որ բարեպաշտ էր , այնչափ շուտ ու ցաւալի մահուամբ մեռաւ : Աշխարհասէր մարդիկ ասոր վրայ կը զարմանան ու զԱստուած կարհամարհեն . իսկ աստուածասէրն ատով Աստուծոյ անհուն բարութիւնը կիմանայ ու կը գովէ : Վասն զի աշխարհասիրաց բարի երեցածը՝ Աստուծոյ առջև չար է , և իր ծառաներն անկէ կը զգուշացընէ որ ճշմարիտ բարին տայ իրենց : Աշխարհքիս ամէն գէշ փորձանքները մեծ ամեծ վարձքերու պատճառ են՝ Աստուծոյ սիրուն համար քաշողին :

85 . Ա՛՞ժ ինչո՞ւ կուշացընէ խոտացեալ մեղաւորներուն պատիժը . ողորմած ու արդար ըլլալուն համար : Ողորմութեամբ կուշացընէ որ դառնան , արդարութեամբ կը

պատժէ որ իմանան . ողորմութեամբը՝ տկարութեամբ սխալող մեղաւորներուն յոյս կուտայ փրկուելու . իսկ արգարութեամբը անզեղջ մեղաւորները կըյուսահասցընէ , իմացընելով թէ պատիժը կուշացընէ , բայց ետքը ամէն սրտիժ մէկէն վրանին կըթափէ : Յուդայի թագաւորներուն պատիժը որչափ ուշացաւ . բայց երբոր անոնք իրենց չարութենէն ետ չկեցան , Աստուծոյ արգարութեան ձեռքը մատնուեցան :

86 . Թէ որ ուրիշի կորստեանը պատճառես , սէտք է լաւ՝ պէտք է ցաւիս , չէ թէ հանդիսող նայիս : Աբիսողոմին գէշ ըլլալուն Դաւիթ զինքը պատճառ կարծելով՝ այնչափ կըցաւէր , որ ճար չէր ըլլար անոր լալուն ողբալուն :

87 . Ի՞նչ կըզարմանաս Սողոմոնին վրայ թէ այնչափ շնորհք առաւ ու ի՞նչպէս Այդէմէլաւ : Շնորհքը զէնք է որ Աստուած մեզի կուտայ . մենք որուն գէմ ուզենք՝ կը բանեցընենք : Թէ որ Սողոմոնի կարողութիւնը շատ էր , Աստուծոյ գէմ պատերազմներ շատ կընէր . թէ որ ալ շատ յօժարութիւն դու ունիս , Սողոմոնէն շատ աւելի ապերախտ և չար կըգտնուիս : Սողոմոն իր շնորհքներն Աստուծմէ առաւ . մեզի ալ կեանք և ոյժ Աստուած տուաւ , հետն ալ անթիւ վարձք խոստացաւ . աս ամէն բան կըմոռնանք ու կըսենք թէ կիրքերնուս չենք կրնար յաղթել . վայ մեզի : Աստուծոյ կըրնանք յաղթել : Բայց ան դարձեալ կընէրէ , միայն թէ ճանչնանք ու զղջանք :

88. Ծառը գեանէն կըբուսնի, գեանէն
ոյժ կառնէ ու կաճի. գետինը թէ որ ցամքի,
ինքն ալ կըդեղնի կըվշտանայ. բայց թէ որ
հանես տեղէն՝ բոլորովին կըչորնայ: Տոբիթ
չատ նեղութիւններ քաշէց, բայց իր յոյսը
միշտ Աստուծոյ վրայ էր. ինք զինքը կըճանչ-
նար Աստուծոյ, նեղութիւններն ալընդու-
նեցաւ Աստուծոյ, ետքը նորէն մխիթարուե-
ցաւ Աստուծոյ: Մենք երբոր Աստուծոյ
նեղութիւն մը կընդունինք, արմատով կը-
բաժնուինք իրմէ ու դժոխքի նիւթ կըլլանք:

89. Յուդիթայ ո՞ր բանին սէտք է զար-
մանալ: Հողեփեռնէսը յաղթելուն: Թէ որ
խեղճով մտածես, աս է նիւթ տարակուսի.
վասն զի մտքէ չանցած խոնարհութեամբ
մը յաղթեց:

Հպարտը Այ թշնամին է, խոնարհը՝
հպարտին գէմ կռուելու՝ Աստուծոյ ձեռքի
գործիքն է. իսկ հպարտին գործիքը՝ երկըթէ
շինած զէնքերն են: Հողեփեռնէս զէնքերը
ձեռք առաւ, Աստուած զՅուդիթը: Հողե-
փեռնէս քաղաքները սլաշարեց, Աստուած
Յուդիթայ ձեռքովն անոր միտքը սլաշարեց:
Հողեփեռնէս քաղքին ջուրը կտրեց որ մէ-
ջինները մեռնին, Աստուած իրեն գլուխը
կըտրեց ու պատերազմը լմնցուց:

90. Ի՞նչ է պատճառն որ նոյն գործքը՝
մէկուն վրայ խոնարհութիւն կըսեպուի,
մէկալին վրայ հպարտութիւն: Երկուքին ալ
գիտմունքն է: Մուրթքէն Աստուծոյ փա-
ռացը անարգանք սեպեց՝ Աստուծոյ անի-
ծած ազգին երկրպագութիւն ընելը, իբրեւ

Թէ անոնց ծռիլը կուռք պաշտել՝ Աստուծոյ
Թշնամին պատուել է. Աստուած ալ անոր
պաշտպանեց: Բայց Թէ Մուրթքէն մեղի
պէս իրեն պատուոյն նախատինք սեպէր ծը-
ռիլն ու Աստուծոյ փառքը իրեն պատրուակ
առնէր, Աստուած զան ալ չէր ծածկեր,
կըյայտնէր:

91. Աստուած մարդը մէկ տեսակ ստեղ-
ծեց, բայց մեղաւորները երկու տեսակ կո-
րոչեն. մէյմը իրենք՝ որ ամէն չարիք կը գոր-
ծեն, մէյմ՝ ալ Այ ծառաները՝ որ ամէն մեղքէ
կըղգուչանան: Թէպէտ բերնով աս տար-
բերութիւնը չեն խոստովանիր, բայց մտուը-
նին հաստատ դրած ըլլալնուն գործքով կը-
վկայեն: Իրենք ամէն անկարգութիւն ան-
խիղճ կընեն՝ ակար մարդիկ ենք ըսելով. իսկ
Թէ որ Աստուծոյ ծառաներէն մէկը արդա-
րութեան ճամբէն ծռած տեսնեն, կը դատեն
ու կը բամբասեն. բայց չեն գիտեր որ ասով
իրենք զիրենք կը դատապարտեն: Արդարը
բարին ճանչցեր է՝ գործելու համար. մեղա-
ւորը բարին ճանչցեր է՝ արդարները դատե-
լու համար: Արդարները իրենց պակսու-
թեանը համար մեղաւորներէն կը դատուին.
բայց մեղաւորները Աստուծմէ սկիտի դատա-
պարտուին: Անոր համար շատ աշխատեցան
մարդարէները, Իսրայէլացիքը դարձի բերել
չկրցան:

92. Թէ երկիրդ պարարտ է, բոյսերը կը լ-
լան զօրաւոր. բայց Թէ երկիրդ է գէշ, փուճ
տեղը մի աշխատիր հարիւրաւոր պտուղ առ-
նելու: Դանիէլ իր ընկերներովը պարարտ

երկրի մէջ, այսինքն Այ սիրոյն մէջ ծլած ծաղկած՝ միայն հնտեղէն ուտելով գիրցան հոգւով և մարմնով քան զամէն խելացի ու փափկասուն Քաղցէացիները: Իմաստութիւն թէ կուզես սորվիլ, վառէ սրտիդ մէջ Աստուծոյ սէրը, անով ամէն բանի վրայ շնտակ դատաստան կրնես՝ քան ամէն աշխարհ քիս խելացիները:

93. Կրակը ամէն բան կայրէ, բայց զուկին կրմաբբէ ու կրփայլեցընէ: Նոյն կրակով իրէք մանկուկը փայլեցան, անով հնոց վառողներն այրեցան: Նեղութիւնը արդարներուն հանգստեան սրտաճառ կրլայ, չարերուն յաւիտենական տանջանքին համը առնել կուտայ:

94. Ճշմարտութիւնը սիրողին գէմ՝ ստութիւնը փուճ տեղ ահւաները կըսրէ: Դանիէլ գուբը կըձգուի, առիւծներն իրմէ կըզարհուրին. գուբէն գուբս կըհանուի, անոգիսմ մարդիկ անկէ յաղթուած կըսրատ ժուրին: Շիտակ խօսողէն աս աշխարհքիս մէջ առիւծի պէս զօրաւոր մարդիկ կըվախեն, խնդին ալ սատանաները կուզեն զինքը խաղբընել ու իրենք կըտանջին:

95. Արեւուն վրան ամպերը գանգատ ունին. երբեմն զիրենք կըսպաշտանէ՝ բարձր տեղուանք կըսպահէ, երբեմն ալ կըթողուոր վար թափին կորսուին. բայց անիրաւ է գանգատնին: Իրենք երբոր կըթանձրանան՝ արեւուն ուժը չեն սեպեր կըծանրանան կըթափին: Այսպէս անիրաւ գանգատ կընեն մարդիկ Աստուծոյ ու իր քարոզիչներ:

րուն վրայ՝ թէ զիրենք աղէկ խրատներով գէ-
շութենէ չեն ղգուշացըներ : Երբոր մարդիկ
խրատի կարօտ ըլլան , Աստուած զՅովնան
բռնի կըբերէ քարոզելու որ զըջան . բայց
երբոր իրենք չարիքներով Թանձրանան ,
Ա՛ճ ի՞նչ ընէ անոնց : Չէ թէ քարոզիչնե-
րուն պակսութեանը համար մարդիկ գէշ
կըլլան , հապամարդկանց գէշութեանը հա-
մար քարոզիչները կըպակսին :

96. Աստուածասէր մարդիկ թէ որ սատա-
նայէն խաբուեր գէշցեր են , թող չյուսա-
հատին , դառնան , սրտերնուն մէջ կործանած
Աստուծոյ տաճարը շինեն : Աստուծոյ յիշա-
տակը՝ իրենց պղտորած մտքերնուն մէջ
պահուած է , հանեն բռնկցընեն : Երուսա-
ղէմայ տաճարին նորոգութեամբը Աստու-
ած մեզի աս կըսորվէ ցընէ :

Թէ երկինք ելէս՝ թէ դժոխքի ջնաս , ճըշ-
մարտութիւնը անյաղթելի կըգանաս . Չարե-
րը ամէն չարիք կընեն անվախ անամթ , բայց
երբոր խղճմտանքնին կըբողոքէ որ անխի-
ղատէ զիրենք ճշմարտութիւնը , ամէն ուժէ
կիցնան կըյուսահատին : Բարակ մտածող
մարդիկներու , զօրաւոր ու շատուոր մարդիկ
ներու , միամիտ խեղճ մինակ մարդ մը ճշմար-
տութեամբ կըյաղթէ և ամէն խորհուրդնին
կըկործանէ : Թէ որ ինծի չես հաւատար , Զօ-
րաբաբէլ պատճառներով զքեզ կըհամոզէ :

97. Թէ Աստուծոյ յուսացեր ես , մի վա-
խեր , բան չկայ որ չյաղթես : Շատ մարդիկ
Աստուծոյ բարիք կըյուսան , բայց քիչ կան
որ ընդունին : Վասն զի Աստուած ամենուն

վրայ ձախորդութիւն կըխրկէ որ յոյսերնին
փորձէ, և յոյսին վրայ հաստատ մնացողները
միայն՝ առատ սպարդէններով կըվարձատրէ :
Պողոմէոս Հրեաները բռնեց, կապեց, անոնք
մեռնելու պատրաստուեցան . բայց որով
հետև յոյսերնին Աստուծմէ չկարեցին, ա-
մէն փորձանքէ յանկարծ ազատեցան :

98 . Չազ մը երբոր իր մօրմէն հեռանայ,
ամենևին չհանգչիր ինչուան մեռնի կամ
մօրը քով մօտենայ : Հրեայք Աստուծմէ հե-
ռացան, այլազգեաց մատնուեցան . փոր-
ձանք չպակսիր իրենց՝ ինչուան նորէն Աս-
տուծոյ երթան մօտենան : Թագաւորը իր
զօրքը պատերազմի կրտանի, քաջութիւնը
նողներուն սպարդէ ալ կըբաժնէ . բայց ոչ եր-
բէք փորձի համար թշնամեաց ձեռքը զանոնք
դերի կրմատնէ : Աստուած իր ծառաները
միշտ կըփորձէ . բայց երբոր Սրբութիւնն
այլազգեաց ձեռքը կրմատնէ, անիկայ փորձ
չէ, պատիժ է . զըջում կուզէ որ դարձնէ .
հոն քաջութիւն չբանիր :

99 . Ամէնքը կարծեն որ միշտ աղէկ բանի
կըստփաքին . բայց ճշմարիտ աղէկ ո՞վ կը-
ստփաքի : Շատ մարդիկ Շամունէին պատ-
մութիւնը կըլսեն . բայց մտքերնէն չէ ան-
ցած որ ըսեն թէ “ Մենք ալ տղոցմով Աս-
տուծոյ սիրոյն համար ջարդուէինք մեռնէ-
ինք ” : Ուրիշ կտրիճ աղաքներ ալ տեսնելով
անանկ աղաքներ ունենալ կըստփաքին .
բայց ո՞ր են ան կտրիճները . Շամունէն
իւր որդիքներովը բոլոր աշխարհքիս ու եր-
կրնքին առջև փառաւորուած կեցեր է :

Ահա ասանկ էն մարդիկ . աղէկը կըճանչնան ու գէշին կըփափաքին : Երանի՛ ան ծնողաց որ աղէկը կըճանչնան . թէ որ չեն կրնար ունենալ, գէթ գէշէն կըզգուշանան . տղաքնին արքայութեան որդիք ընել կըջանան , և Աստուծոյ կամքովը անոնցմէ բաժնուիլն ալ բոլոր սրտանց յանձն կառնեն . զանոնք յաւիտեան պիտի վայելեն :

100 . Աշխարհքիս բնակիչները Աստուծոյ հպատակներն են . և հպարտ մարդիկ Աստուծոյ դէմ զէնք կըվերցընեն . Աստուած կուզէ մէկէն ջնջել հպարտ ու ապստամբ մարդը . բայց որովհետեւ մէկալ հպատակներէն ալ ապստամբներ կան որ իր օրէնքին չեն հնազանդիր , թող կուտայ որ հպարտը զանոնք չարչըրկէ որ խրատուին՝ իրեն գիմեն . հպարտն ալ սաստիկ բարձրէն իյնալով՝ ալ սաստիկ պատժուի , ուրիշներուն ալ զգուշութեան օրինակ ըլլայ : Ուստի թէ որ կուզես հպարտ սարգու մը յաղթել , քու ուժիդ մի վստահիր , թէ չէ՝ կըյաղթուիս . վասն զի Աստուած է որ զքեզ կուզէ պատժել : Ապահով ճամբայ կուզես . Աստուծոյ ապաւինէ , զԱստուած հետդ հաշտեցուր : Մատաթիա քահանան իր տղոցմովքեզի ըլլայ օրինակ :

101 . Աստուծոյ երկայնմտութիւնը չափ չունի . բայց ով որ կարհամարհէ՝ անիկայ պատիժը մէկէն կընդունի : Անտիոքոս Աստուծոյ երկայնմտութեան այնչափ դէմ դրաւ որ Աստուած ալ բարկացաւ պատժեց զինքը . իմացուց թէ Աստուած երկայնմտութեամբը չյաղթուիր ու անդարձ կեցողը կըպատժէ :

102. Առաջնորդն իր կենաց մէջ աս եօթը բանս գիտէ . ա . միշտ Աստուծոյ ապաւինի . բ . ամէն աշխատանք յանձն առնէ , չլքանի . գ . մեռնելէն չվախէ . դ . վախճանը աչքին առջև ունենայ՝ Աստուծոյ փառքը՝ ժողովըրդեան օգուտը , անկէ դուրս բանի չխառնուի . ե . Աստուծոյ և իր գրած օրէնքին մէջ՝ մէկ կերպով մը զանցառուածն չընէ . զ . կերքով մէկու մը բան չհրամայէ , յանցաւորներն ալ անուշուածեամբ իրենց վճիռը իրենց բերնէն առնելով ու կակղցընելով դատէ . է . ինչ և իցէ խեղճ մարդու կտրծիքն իր կառավարութեանը վրայ առանձին լսելու ջանայ , և առանց կրքի կամ նախապաշարման քննէ լսածն ու անոր յարմարցնէ զինքը . խօսքին շիտակ ըլլալը նայի , չէ թէ ըսողին խօսքի տէր մարդ ըլլալը : Յուդա Մակարէն ասոնց մէ առջինին ու ետքինին մէջ թուլցաւ , հոն մէկէն ինկաւ մեռաւ : Ով որ ուզէ՝ կրճանչ նայ թէ ամենէն գոհար ան երկուքն է :

103. Բարին ոչ երբէք չարիք կրնդունի . չարը՝ բարեաց ոչ երբէք կրճանդիպի . թէ որ չարն զբարին մեռուց , ուրիշ բան չըրաւ՝ բայց եթէ անոր երթալու ճամբան կարճըցուց . բայց ինքն անոր մարմնոյն վնասելով՝ իր հոգին վիրաւորեց ու չարաչար տանջանքներու մէջ ինկաւ , հոգւով անդին սլիտի տանջուի , մարմնով ալ ասդիս քանի որ ապրի՝ խռոված սրտով միշտ կը չարչարուի :

104. Աստուած որ կուզէ մէկու մը վիշտ հասցընել՝ կամ փորձելու համար և կամ պատժելու , երբ կը տեսնէ որ անիրաւ մար-

դիկ նոյն ուղածը՝ իրենց չարութեանը համար կուղեն կատարել, թող կուտայ որ ընեն. ասով Աստուած իր ուղածը առաջ կրտանի, և ետքը անոնց չար սրտին փոխարէնն ալ տեղն ՚ի տեղը կը հատուցանէ: Աճ հրէից իշխանութիւնը կուղէր վերջացընել. հերով դէս խարդախութեամբ ետևէ ինկաւ որ ինքն իշխէ. կարծեց թէ իր խելքով ուղածն առաջ կրտանի: Ո՛րչափ մարդիկ անիրաւութեամբ ուրիշ յաղթել կը ջանան. ու երբոր ուղածն ին յաջողի՝ իրենց խելքը արգարութենէն վեր կը սեպեն. բայց օր կուգայ՝ կիմանան որ ինչ սխալ բան մտքերն ին դրեր են:

105. Թէ և սեղանի վրայ շատ կերակուր հանուի, նստողները իրենց չափովը կուտեն: Աստուած աշունչին պատմութիւնները խիստ շատ գիտելիք մեղի կը հանեն, բայց կարգացողները իրենց չափովը պիտի քաղեն. ուրեմն քիչն ալ մեղի բաւական սեպենք: Ասնմանութիւնը անոնց առջև կը զօրէ, որոնց մարմնոյն ախորժակը քան զհոգին երունը խիստ շատ է: Թէ որ քիչ մը խելք ունիս՝ եկու ասանկ մտածէ. մարմինն իս մեծ նալու համար ամէն օր ապրուստ կուղէ, բայց պիտի աշխատի որ գտնէ: Թէ որ տաս ամէն օր ալ՝ նոր տեսակ համով բաներ, կը զուարճանայ կախորժի. իսկ թէ չտաս հարկաւորն ալ, ինքը կարօտ մնալուն համար կը ակօփ տեսել ինչ որ գտնէ, ու կը լիապատի կը մեռնի: Հոգւոյն կերակուրն է ճամարտութիւնը. ուստի պէտք է որ միշտ ճամարտութիւնը քննէ. Թէ չէ՝ հոգիդ չկրնալով համբերել,

ստուծիւնները ճշմարտութեան տեղ կընդու-
նի ու քիչ ատենէն Աստուծոյ կը շրջուի կը-
մեռնի : Անոր համար ամէն օր ամէն ատեն
սուրբ գիրքը քննելով՝ հոգւոյն միշտ ճշմար-
տութիւնը յիշել տալու է, ինչուան մարմնէն
բաժնուի, ու ճշմարտութեան աղբիւրին
մէջ ընկղմի և ապրի յաւիտեան :

Աս պատճառու նոր կտակարանէն ալ
մասնաւոր խրատ չհանեցինք . վրան զի Յի-
սուսին և առաքելոց ամէն մէկ խօսքը ու
գործքը՝ բարիքի ստորունէին մէյմէկ մտածու-
թեանցնիւթ են՝ թէ որ սրտանց ու մտադրու-
թեամբ կարգայ :

ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՅ

ՊԼՏՄ ՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆ

ՅԱՆԿԸ

ԻՐԵՆՅ ԺԱՄԱՆԱԿՈՎԸ

ԴԱՐ Ա.	ԱՄ ԾԻ	ԷՐ''
Ադամ սպեղծաւելցաւ .	0	14
Կայէն ծնաւ .	1	18
Աբէլ ծն .	30	18
— Մեռաւ 69 ամբողջ տարեաց .	99	18
Սեթ ծն .	131	19
Ենոք ծն .	236	19
Կայէն շինեց Ենոք Ժողովարդ .	515	19
Ենոք ծն .	623	19
Մաթուսաղայ ծն .	688	19
Ադամ մեռ . 930 ամբողջ .	930	
Ենոք լեցաւ 364 ամբողջ .	987	19
Սեթ մեռ . 912 ամբողջ .	1042	
Նոյ ծն .	1057	
Ենոք մեռ . 905 ամբողջ .	1140	
Յաբել ծն .	1557	
Սեմ ծն . *	1559	
Մաթուսաղայ մեռ . 969 ամբողջ .	1655	

* Քաջի աւ ջրհեղեղէն առաջ ծն . Բայց Ժողովարդի աւելցաւ Է :

ԴԱՐ Բ .

Ջրհեղեղ .	1656	20
Աշտարակաշինո-Ռինն .	1771	28
Աշտարակին կործանումը .	1812	28
Նոյ Առ . 900 արշն .	2006	
Աբրահամ ծն .	2039	30

ԴԱՐ Գ .

Աբրահամն ինչումը .	2114	35
Իսմայել ծն .	2124	38
Սոդոմ կործանեցաւ .	2137	39
Իսահակ ծն .	2138	41
Իսմայելը ճամփէջ Աբրահամ .	2143	42
Սէմ Առ . 600 արշն .	2158	
Իսահակ զորս պիտի ըլլար .	2163	43
Սառա Առ . 127 արշն .	2175	44
Եսաւ և Յակոբ ծն .	2198	48
Աբրահամ Առ . 175 արշն .	2213	46
Յակոբ Լաբանին գնաց .	2275	
— Քանան Դարձաւ .	2290	55
Յակոբ ծախսեցաւ .	2305	60
— Բանք Դարձաւ .	2316	60
Իսահակ Առ . 180 արշն .	2318	58
Յակոբ պապեցաւ .	2319	62
Յակոբ Եգիպտոս գնաց .	2328	69
— Առ . 147 արշն .	2345	70
Յակոբ յաւ . 110 արշն .	2399	72
Մանուկ ծն .	2464	73
— Մարտիանոսի երկերը իսկաւ .	2503	74
— Եգիպտոսէն հանեց Ղեււոյիս .	2543	75

ԴԱՐ Դ .

	Աճ Յի	Էր''
Ինչպիսիք Կարմիր Ժողովն անցան .	2543	85
Մանանա իջնալ սկսաւ .	2543	90
Ամառիկացոյ ջարդը .	2543	91
Տասը պապոս-իւրանքը .	2543	93
Խորանին շինուիւք .	2543	96
Նախարար պապիժը .	2543	98
Լորտաւորդին .	2544	100
Լրդեաները .	2544	102
Կորիւն պապիժը .	2545	104
Մարիամ Տեա . 126 քառ .	2546	106
Յոբայ պապոս-ընի մա միջոցներու էղած կերանայ .		154
Ահարոն Տեա . 123 քառ .	2546	107
Պէնէ օջ .	2546	108
Բաղամանա լարուի-նը .	2583	109
Մովսէս Տեա . 120 քառ , ու իշխեց 40 քառի .	2583	111
Յորդանանէն անցան Խորայնը .	2583	111
Երէքով ու Գայի ասանուցան .	2584	113
Աւերակաց երկիրը Բաթնէց Յեառ .	2589	118
Յեառ Տեառա 110 քառ . ու իշխեց 18 քառի .	2600	120
Գովանիւք իշխեց 40 քառի .	2640	121
Առ-ձա . 80 .	2720	121
Սաթիւր Առ-ձայ ձերնի քառին .	2720	122
Դեբ-ձառ և Բարակ . 49 .	2769	122
Գեդեան . 40 .	2809	124
Աբիմեւք . 3 .	2812	129
Թովա . 23 .	2835	131

ԴԱՐ Դ .

	ԱՏ ՅԷ	ԷՐ''
Յայեր . 22 .	2857	131
Յեթևայե . 6 .	2863	131
Եսեբան . 7 .	2870	133
Եղան . 10 .	2880	133
Մբդան . 8 .	2888	133
Աս Դեղոյիս Էղաս Տառնայ պապ Տառնայն .	2889	142
Սասիսան . 20 .	2908	134
Հեղի . 40 .	2948	144
Սասանէլ . 22 .	2970	144

ԴԱՐ Ե .

Սառաղ ընդհանրեցաւ .	2962	159
Դաւիթ ընդհանրեցաւ .	2964	166
Սառաղ Տեա .	2979	177
Դաւիթ ապաշխարեց .	2996	183
Դաւիթ ապեշին Տահաբաթամ .	3017	191
Սողոմոն Ռաֆաւորեց .	3017	192
Դաւիթ Տեա . 70 քրիստ . 40 քարի Ռաֆաւորեւէն Էպոլ .	3019	193
Սողոմոնի քաջաբլ .	3023	196
Սողոմոն Տեա . 40 քարի Ռաֆաւորեւ ւէն Էպոլ . Ռաֆաւորաւիւնն աւ Էրիոն Բաթնոնեցաւ .	3059	199

ԹՊԻՐ ԵՎ ՅԱՆՎԱՐԻ ԵՎ ԲԵՆԵԿԱՆԻ ԲԹԵՆԵՆԻ	ԵՐ''	ԹՊԻՐ ԵՎ ԲԵՆԵԿԱՆԻ ԵՎ ԲԵՆԵԿԱՆԻ ԲԹԵՆԵՆԻ	ԱՅԻ ՅԻ	ԵՐ''
ՅԱՆՎԱՐԻ ԱՅՈՒՆՈՒՄ ԲԹԵՆԵՆԻ				278
ԱՅՈՒՆՈՒՄ 29			3195	
ԱՅՈՒՆՈՒՄ ԲԹԵՆԻ 252		ՅԵՐԵՐԵՆԻԱՅԻ 41		
		ԱՅՈՒՆՈՒՄ ԲԹԵՆԻ 3198		222
ՈՂԻՄ 52	253		3224	
ՈՂԻՄ ԵՎ ՅԱՆՎԱՐԻ ԲԹԵՆԵՆԻ 100 ԳԱՐԻ			3224	307
ԱՅՈՒՆՈՒՄ 28 ԳԱՐԻ			3247	307
ԵՎ ԵՐԵՐԵՆԻԱՅԻ ԲԹԵՆԵՆԻ 100 ԳԱՐԻ			4249	264
		ՄԻՆԵՐ 12 ԳԱՐԻ	3250	
		ԶԱՐԻ 6 ԳԱՐԻ		222
		ՍԵՐԵՐԵՆԻԱՅԻ 1 ԳԱՐԻ	3262	222
		ՄԱՆՎԱՐԻ 20	3263	222
		ՓԱՆԻՄ 2	3273	222
		ՓԱՆԻՄ ԵՎ ԵՐԵՐԵՆԻԱՅԻ		
		ՈՂԻՄ 20	3275	222
ՅԱՆՎԱՐԻ 16	254		3276	
ՄԻՆԵՐ ԲԹԵՆԵՆԻ 50 ԳԱՐԻ				
ԵՎ ԵՐԵՐԵՆԻԱՅԻ			3276	307
ՅԱՆՎԱՐԻ ԵՎ ԵՐԵՐԵՆԻԱՅԻ ԵՎ ԵՐԵՐԵՆԻԱՅԻ				279
ԱՅՈՒՆՈՒՄ 16	254	ՈՂԻՄ ԵՎ ՓԱՆԻՄ 3292		
		ԱՅՈՒՆՈՒՄ 9 ԳԱՐԻ		
		ԵՎ ԵՐԵՐԵՆԻԱՅԻ		
		ՍԵՐԵՐԵՆԻԱՅԻ ԵՎ ԵՐԵՐԵՆԻԱՅԻ		
		ԵՎ ԵՐԵՐԵՆԻԱՅԻ 22	3304	222
ԵՎ ԵՐԵՐԵՆԻԱՅԻ 29	255		3307	

Թագաւոր + Յոգայի և Բէ որչաք ԲՊԵՆԵՆ	Աճ Յի	
Սահմանն առանձնացաւ Սահմանաւ բէն . և Ինչի ԲՊԵՆ-ԲԵՆ ԳԵ- ջացաւ , 254 քաւրի + շէլէն էր . + Ը .	3313	223
Տօբիթայ ապարմութիւնը առ Ռիշոյի- էղաւ . Երկուսն .		249
Եղիշիայի հիւանդութիւնը .	3321	236
Նաւահ սկսաւ ճարգարէանաւ առ Ռ- շոյի .		307
Սենէտիթի Իսպորածը .	3325	235
Մանասէ 55 . սկսաւ ԲՊԵՆԸ .	3336	236
Մանասէն ՂԵԱՅԻ սշոյեց . Գերի Քնաց ու դարձաւ .	3357	236
Յոգայի ապարմութիւնը առ Ռիշոյի հանդիպեցաւ .		253
Աճն 2 .	3391	237
Յովսիս 31 .	3393	237
Յովսիս ԵԷՏ Իսապաղաութիւն Տո- բիթ .	3404	237
Առ Ռիշոյի Երեմիա ճարգարէացաւ 45 քաւրի : Բարոտը , Սոթ- նիան աւ առ արեւելքն էն .		264
Աճահիւս սկսաւ ճարգարէանաւ .	3405	307
Յովսիս Ժառանգը զապիկն ըրաւ .	3411	238
Յովսիս 3 ամիս , և Գերի Քնաց .	3424	239
Եղիշի Գերի Քնաց Բաբելոն ու- նորէն դարձաւ ԵԷՏ .	3428	239
Դանիէլ ճարգարէացաւ առ Ռիշոյի 72 քաւրի լաք .		268

Թ. Գրք + Յոստայի և Բե որենի Բ. Գրքերն	ԱՄ. Յի	Էր"
Յեռնիա 3 ասիս. ու գերի գնաց . սկսաւ Բ. Գրքէլ .	3435	240
Եւթիկէլ սկսաւ Տարգարէանաւ 22 բարի .	3439	265
Սեդեկիա 11 արի Բ. Գրքէլէն երես կողմանցած գերի գնաց Բաբել ուն Բաւլ Ժողովարար .	3446	241

ԴԱՐ 2.

Կիւրոսի Հրամանով 70 արարանի գե- րաւելն Դարձան Հրէայ + արածա- րը շինել սկսան .	3516	280
Անգէոս և Զատարիա սկսան Տարգա- րէանաւ .	3517	307
Եսթեւայ պարսկա-Բ. Գրքէլ .	3536	258
Նեեմի Եթէն պարսկապետն սկսաւ շին- ել .	3669	282
Աս Ռշոնի Մարգարիտ Տարգարէա- րան .		307
Եսթեւանի լարգարան-Բ. Գրքէլ .	3749	10
Եսթեւանի լարգարանի լարգարան-Բ. Գրքէլ .	3877	288
Մարգարիտ քահանայն , որ իշխեց 1 արի .	3878	291
Յոստա Մակաբէ 6 .	3879	292
Յոսթան 18 .	3894	298
— քահանայապետ աւելան .	3902	299

ԴԱՐ Զ .

Յոժաթանու և Շմանի քաջութիւն .

ըւ Ապուղնիսի Դէժ .

Շման 7 .

Յոհան Նիւրիանու 31 .

Արիստոքանու Ա . որ Թագաւոր ալ

էլաւ 1 .

Աղէտանուր Թանէնու 24 .

Նիւրիանու 3 .

Արիստոքանու Բ 23 .

Նիւրիանու Բ անգամ 16 .

Անիստանու 3 .

Ներսիսէն 37 .

ԱՏ
Յի էր''

3907 299

3912 301

3919 302

3950 302

3951 303

3975 304

3988 304

3991 304

4014 305

4017 305

ԴԱՐ Է .

Քի
ԲԸ
-ԻՆ

Քի Ժնան աշխարհիս 4053 քարէն .

Քի Սիստանիւն .

Քի Տահ .

Նոգոյն սրբոյ Գաւաւսի .

Սպէտանի քարիժոռն .

Պօղոսի Դարձ .

Կառնէլիսի Դարձ .

Մաթիւնի աւերաւան .

Պէտրոսի Նոն Էրեւան .

Մարիսի աւերաւան .

1 314

30 321

33 369

33 381

33 386

34 388

38 390

38 398

42

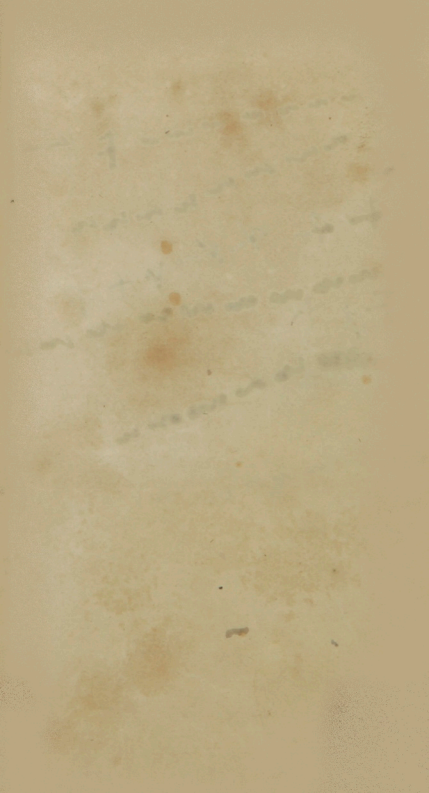
43 398

ԴԱՐ Ը .

Քաի	Եր''
ԲԸ	
Ին	

Ղա-իսսո-ս-էփարանը .	56	398
Պօղոսի հոս էրբալը .	60	396
Պէփրոսի և Պօղոսի նահափաիոսիւիւ .	67	397
Եէփի ԻրԺանոս-իւ .	70	399

7 ~ ~ ~ ~ ~ F + +

4 ~ ~ ~ ~ ~

4 4 4 4 4 + +

~ ~ ~ ~ ~

F 4 4

~ ~ ~ ~ ~

~ ~ ~ ~ ~

